

**T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE İKAMET EDEN SURİYELİLERİN
KÜLTÜREL UYUM SÜRECİNİN JOHN W.
BERRY’NİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: AYDIN
İLİ EFELER İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Yonca YÜCE

175014017

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK

Bandırma 2021

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE İKAMET EDEN SURİYELİLERİN
KÜLTÜREL UYUM SÜRECİNİN JOHN W.
BERRY’NİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: AYDIN
İLİ EFELER İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Yonca YÜCE
175014017

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK

Bandırma 2021

TEZ ONAY SAYFASI

Bandırma Onyedli Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programında Yüksek Lisans öğrencisi Yonca YÜCE tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK'un danışmanlığında hazırlanan "Türkiye'de İkamet Eden Suriyelilerin Kültürel Uyum Sürecinin John W. Berry'nin Kültürleşme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Aydın İli Efeler İlçesi Örneği" başlıklı tez aşğıdaki jüri üyeleri tarafından 08/02/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavında oy çokluğu/oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Ünvanı Adı Soyadı

Doç. Dr. Mustafa KARA

Jüri-Danışman

Ünvanı Adı Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK

Jüri Üyesi

Ünvanı Adı Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÜNDOĞMUŞ

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../2021)

Yonca YÜCE

İmzası

ÖZET

TÜRKİYE’DE İKAMET EDEN SURİYELİLERİN KÜLTÜREL UYUM SÜRECİNİN JOHN W. BERRY’NİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: AYDIN İLİ EFELER İLÇESİ ÖRNEĞİ

Yonca YÜCE

Mart 2011 tarihinden itibaren Arap Baharı’nın etkisiyle Suriye’de başlayan iç savaş, günümüzde hala devam etmekte olup 9. yılına girmiştir. Bu bağlamda Türkiye, yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyelinin en çok göç ettiği ülkelerden biridir. Savaşın ilk yıllarında Türkiye’de geçici barınma merkezlerinde barındırılan Suriyeliler, savaşın uzaması ile birlikte şehir merkezlerine yerleşmelerine izin verilmiş ve Aydın İli’nin Efeler İlçesi de Suriyelilerin yerleşmeyi tercih ettiği yerlerden biri olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın konusunu, 2011 yılından itibaren farklı zamanlarda Aydın’a göç etmiş ve Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyeli yetişkin bireylerin kültürleşme ve uyum süreçleri oluşturmaktadır. Göç eden bireyler ile göç alan toplumların kültürleşme süreci ve uyumu alanındaki çalışmalarıyla tanınan John W. Berry’nin kültürleşme kuramına göre, azınlık ya da göçmen gruplar ana akım toplumla sosyal ilişkileri sürdürürken, bir yandan da öz kültürlerini ve öz kültürel kimliklerini korumaktadırlar. Bu bağlamda, çalışmanın teorik arka planında Suriyeli yetişkin bireylerin kültürel uyum süreçlerini ortaya koymak için Berry’nin kültürleşme kuramı bir çerçeve olarak kullanılmıştır. Suriyelilerin uyum süreçlerini değerlendirmek için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji deseninden faydalanılmış ve 8’i kadın 6’sı erkek olmak üzere toplam 14 yetişkin Suriyeli ile derinlemesine mülakatlar şeklinde yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen dokümanlar nitel veri analizi programı Maxoda ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, kadın katılımcıların yüksek düzeyde ayrışma ve çok az bütünleşme stratejisi benimsedikleri görülürken; ev dışındaki hayatta daha aktif olan Suriyeli erkek katılımcıların ilk olarak bütünleşme sonra da ayrışma stratejisine yöneldikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Suriyeli katılımcıların çoğunun öz kültürlerini devam ettirdikleri ve Türkiye’de kalıcı olmak istedikleri çalışmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Göç, Kültürleşme, John W. Berry, Efeler İlçesi, Suriyeliler

ABSTRACT

THE PROCESS OF CULTURAL ADAPTATION OF SYRIANS RESIDING IN TURKEY EVALUATION OF JOHN W. BERRY IN THE CONTEXT OF ACCULTURATION THEORY: THE EXAMPLE OF EFELER DISTRICT IN AYDIN PROVINCE

Yonca YÜCE

The civil war that began in Syria under the influence of the Arab Spring since March 2011 is still ongoing today and 9. has entered its year. In this context, Turkey is one of the countries where millions of Syrians who have been forced to leave their lands are most emigrated. In the early years of the war, Syrians who were housed in temporary housing centers in Turkey were allowed to settle in urban centers with the prolongation of the war, and the Efeler District of Aydın province was also one of the places where Syrians preferred to settle. Therefore, the subject of this study is the processes of acculturation and adaptation of Syrian adult individuals who have migrated to Aydın at different times since 2011 and reside in Efeler district. Known for his work in the field of acculturation process and harmony of migrating individuals and migrating societies, John W. according to Berry's theory of acculturation, minority of immigrant groups maintain social relations with mainstream society, while maintaining their self-culture and self-cultural identity. In this context, in the theoretical background of the work, Berry's theory of acculturation was used as a framework to lay out the processes of cultural adaptation of Syrian adult individuals. In order to evaluate the adaptation processes of Syrians, phenomenology pattern was used as one of the qualitative research methods and semi-structured interviews were conducted in the form of in-depth interviews with a total of 14 adult Syrians, 8 of whom were women and 6 of whom were men. Documents obtained from the interviews were analyzed with the qualitative data analysis program Maxoda. As a result of the analysis, it was found that female participants adopted a high level of segregation and very little integration strategy, while Syrian male participants, who were more active in life outside the home, first turned to a strategy of integration and then segregation. In addition, it is among the results of the study that most Syrian participants maintain their self-culture and want to be permanent in Turkey.

Keywords: Immigration, Acculturation, John W. Berry, District of Efeler, Syrians.

ÖNSÖZ

Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik hazırlanan bu tez çalışması, John W. Berry'nin kültürleşme kuramı ve nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak ortaya koyulmuştur. Türk toplumundan farklı bir kültüre sahip olan ve 2011 yılından itibaren kitlesel göç ile Türkiye'ye gelmiş olan Suriyelilerin uyum süreçleri toplumsal açıdan büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Suriyelilerin uyum süreçlerinin kültürleşme kavramı ve Berry'nin kültürleşme stratejileri çerçevesinde değerlendirilmesinin Suriyelilerin kültürlerinin tanınmasına ve Türk toplumu ile bütünleşmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez yazım sürecimde, hayatın taşlı yollarına rağmen beni her zaman pozitif bir şekilde teşvik eden, öneri ve değerli fikirlerini paylaşarak böyle bir konu seçmemde bana katkı sağlayan, sabrı ve rehberliği ile benim yolun sonuna kadar gelmemde büyük bir emeği olan ve topluma faydalı bir çalışma ortaya koyabilmem için her konuda bana destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez jürimde bulunarak fikirleri ile çalışmaya katkılar sunan Doç. Dr. Mustafa KARA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÜNDOĞMUŞ'a şükranlarımı sunarım.

Bir diğer teşekkür ise eğitim hayatımın başından bugüne kadar eğitim hayatıma dokunan tüm öğretmenlerime, hocalarıma ve özellikle de hem lisans hem de yüksek lisans hayatımda desteklerini benden esirgemeyen değerli hocam Arş. Gör. Levent ODABAŞI'na teşekkürü bir borç bilirim.

Göç eden bireylerden veri toplamak meşakkatli bir süreçtir. Bu zorlu süreçte, çalışmama katkı sunmak amacıyla deneyim ve fikirlerini benimle paylaşan Suriyeli katılımcılarımın hepsine en içten duygularımla şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, hayatın her alnında desteklerini benden esirgemeyen aileme sevgi ve minnetlerimi sunarım. Ve son olarak, tez sürecimde her daim yanımda olan Yusuf VURAL'a, kız kardeşim Hamide YÜCE'ye, dostum Serbinaz YILDIZ'a ve beni destekleyen tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	xi
ŞEKİLLER	xiv
GRAFİKLER	xv
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK AÇIDAN GÖÇ

1. GÖÇ OLGUSU VE İLİŞKİLİ OLDUĞU KAVRAMLAR.....	3
1.1. Göç	4
1.2. Göç Çeşitleri	6
1.2.1. İç Göç	6
1.2.2. Dış (Uluslararası) Göç	6
1.2.2.1. İlkel Göç	7
1.2.2.2. Zorunlu-Gönüllü Göç	7
1.2.2.3. Kitlesele Göç	7
1.2.2.4. Mübadele Göçü	8
1.2.2.5. İşçi Göçü	8
1.2.2.6. Beyin Göçü	9
1.3. Göçmen	9
1.4. Sığınmacı	10
1.5. Geri Gönderilmeme İlkesi	11
1.6. İltica	11
1.7. Uluslararası Koruma	11
1.7.1. Mülteci	12
1.7.2. Şartlı Mülteci	13
1.7.3. İkincil Koruma	13
1.7.4. Geçici Koruma	14
1.8. Vatansız	15
1.9. İnsan Ticareti	15
1.10. Göçmen Kaçakçılığı	16

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜRLEŞME VE BERRY’NİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI

1. KÜLTÜRLEŞME KAVRAMI	17
1.1. Kültürleşme Teorileri	19
1.1.1. Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli	20
1.1.2. İki Boyutlu Kültürleşme Modelleri	22

1.2. Berry'nin Kültürleşme Kuramı	22
1.2.1. Kültürleşen Gruplar	23
1.2.2. Kültürleşmenin Çerçevesi	26
1.2.3. Kültürleşme Stratejileri	30
1.3. Kültürleşme Tutumları	36
1.4. Kültürleşme Profilleri	38
1.4.1. Ulusal Profil	39
1.4.2. Etnik Profil	39
1.4.3. Bütünleşme Profili	40
1.4.4. Yayılma Profili	40
1.5. Kültürleşme ve Uyum	41
1.5.1. Psikolojik Uyum	44
1.5.1.1. Psikolojik Uyum Boyutları	46
1.5.1.1.1. Depresyon	46
1.5.1.1.2. Stres	47
1.5.1.1.3. Kaygı.....	50
1.5.1.1.4. Yaşam Doyumu	50
1.5.1.2. Psikolojik Uyum Etkileyen Faktörler	51
1.5.1.2.1. Sosyal Destek	51
1.5.1.2.2. Kişilik	52
1.5.2. Sosyo-Kültürel Uyum	53
1.5.2.1. Sosyo- Kültürel Uyum Boyutları	55
1.5.2.1.1. İşe Uyum	56
1.5.2.1.2. Okula Uyum	56
1.6. Kültürleşme ve Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler	57
1.6.1. Göç Edilen Ülkenin Özellikleri ve Vatandaşlarının Tutumu	59
1.6.2. Kültürel Benzerlikler ve Farklılıklar	60
1.6.3. Demografik Değişkenler (Yaş, Cinsiyet, Dil, Din, Sosyo-Ekonomik Statü, Eğitim Düzeyi, Medeni Durum, Göç Edilen Ülkedeki Kalış Süresi)	61
1.6.3.1. Yaş	61
1.6.3.2. Cinsiyet	61
1.6.3.3. Dil	62
1.6.3.4. Din	63
1.6.3.5. Sosyo-Ekonomik Statü	63
1.6.3.6. Eğitim Düzeyi	64
1.6.3.7. Medeni Durum	64
1.6.3.8. Göç Edilen Ülkedeki Kalış Süresi	65
1.6.4. Göç Etme Nedenleri	65
1.6.5. Kuşak Farklılıkları	65
1.6.6. Algılanan Ayrımcılık	66
1.6.7. Göçmen Politikası	67
1.7. Kültürleşme ve Kimlik	68
1.7.1. Etnik Kimlik	68
1.7.2. Kültürel Kimlik	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ EDEN BİREYLERİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI KAPSAMINDA UYUM SÜREÇLERİ: AYDIN İLİ EFELER İLÇESİ ÖRNEĞİ

1. SURİYE KRİZİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	70
1.1. Suriye’den Türkiye’ye Göç	72
1.2. Türkiye’deki Suriyelilerin Genel Durumu	75
1.2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü (Geçici Koruma)	81
1.3. Aydın İli Efeler İlçesindeki Suriyelilere Yönelik Alan Araştırması	82
1.3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	82
1.3.2. Araştırma Problemi	83
1.3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	83
1.3.4. Araştırmanın Yöntemi	84
1.3.5. Çalışma Grubu	85
1.3.6. Görüşme Formunun Hazırlanması ve Pilot Görüşme	88
1.3.7. Veri Toplama Süreci	89
1.3.8. Verilerin Analizi	91
1.3.9. Araştırmada Geçerlilik ve Güvenirlik	92
1.3.10. Araştırmanın Etiği	93
1.3.11. Araştırmacının Rolü	95
1.4. Araştırma Bulguları ve Yorumlar	96
1.4.1. Kültürleşme (Göç) Öncesi Faktörlere İlişkin Bulgular	100
1.4.1.1. Suriyelilerin Göç Etme Nedenleri	101
1.4.1.2. Suriyelilerin Kültürleşme Öncesi Türkiye ve Türk Toplumu Hakkındaki Düşünceleri	110
1.4.1.3. Suriyelilerin Türkiye’ye Geçiş Sürecine İlişkin Düşünceleri	113
1.4.2. Kültürleşme Sürecine İlişkin Bulgular	118
1.4.2.1. Suriyelilerin Göç Öncesi Yaşantıları ve Kültürlerine İlişkin Düşünceleri	118
1.4.2.2. Suriyelilerin Menşei Ülkelerindeki Durumlara İlişkin Düşünceleri	127
1.4.2.3. Suriyelilerde Aile ve Akrabalık-Komşuluk Etkileşimleri	131
1.4.2.4. Suriye’ye Ziyaretin Kültürel Uyum Sürecine Etkisi	135
1.4.2.5. Türkçe Dil Bilmenin Kültürleşme Sürecine Etkisi	137
1.4.2.6. Suriyelilerin Türklerle Komşuluk ve Arkadaşlık İlişkileri	143
1.4.2.7. Suriyelilerin Bakış Açısından Aydın İli Halkının Suriyelilere Yönelik Tutumları	148
1.4.2.8. Suriyelilere Göre Türkiye ve Suriye Kültürleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar	153
1.4.2.9. Suriyelilerin Kültüründe Meydana Gelen Değişimlerin Kültürel Uyuma Etkisi	173
1.4.2.10. Suriyelilerin Zorluklarla Başa Çıkma Stratejilerinin Kültürel Uyuma Etkisi	181
1.4.2.11. Suriyelilerin Türkiye’deki Yaşantılarında Kültürlerini Devam Ettirme İstekleri	184
1.4.2.12. Sosyal Desteğin Kültürel Uyuma Etkisi	186
1.4.2.13. Suriyelilerin İstihdam ve Maddi Zorluklara Yönelik Düşünceleri	189

1.4.2.14. Suriyelilerin Televizyon Kullanımı ve Medya’da Çıkan Haberlere Yönelik Düşünceleri	192
1.4.2.15. Algılanan Ayrımcılığın Kültürel Uyuma Etkisi	200
1.4.2.16. Suriyelilerin Üçüncü Ülkeye Gitme İsteklerinin Kültürel Uyuma Etkisi	205
1.4.2.17. Suriyelilerin Türk Toplumı ve Türk Kültürü Hakkındaki Düşüncelerinin Kültürel Uyuma Etkisi	210
1.4.2.18. Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyum Sağlamaya İsteklerine Dair Düşünceleri	219
1.4.2.19. Suriyelilerin Psikolojik Uyum Süreçlerinin Kültürel Uyuma Etkisi	222
1.4.2.20. Suriyelilerin Türk Devleti Hakkındaki Düşünceleri	225
1.4.2.21. Suriyelilerin Geleceğe Dair Düşünceleri	228
1.4.2.22. Suriyelilerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş ve İstekleri	231
1.4.2.23. Suriyelilerin Gönüllü Geri Dönüş Hakkındaki Düşünceleri.....	237
1.4.3. Suriyelilerin Benimsemiş Olduğu Kültürleşme Stratejileri	241
1.4.4. Suriyelilerin Benimsemiş Olduğu Kültürleşme Profilleri	248
SONUÇ VE ÖNERİLER	255
KAYNAKÇA	285
EKLER	301
EK 1: DENEKLERİN GÖNÜLLÜLÜĞÜ VE BİLGİLENDİRİLMİŞ OLUR FORMU.....	301
EK 2: BİLGİLENDİRİLMİŞ OLUR FORMU	303
EK 3: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	304
EK: 4 KİŞİSEL BİLGİ FORMU ARAPÇA	305
EK: 5 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU SORULARI	306
EK 6: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI (ARAPÇA)	309
EK 7: ETİK KURUL İZNİ	311
ÖZGEÇMİŞ	312

TABLOLAR

Tablo 1: Çoğul Toplumlarda Grup Çeşitleri	24
Tablo 2: Kültürleşme ve Uyum Sürecini Etkileyen Spesifik Faktörler	58
Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin 23.12.2020 Tarihi İtibariyle Geçici Barınma Merkezlerindeki Dağılımı	76
Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	78
Tablo 5: 2014-2020 Yılları Arasında 23.12.2020 Tarihi İtibariyle Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi	79
Tablo 6: Birebir Formülü Kapsamında 23.12.2020 Tarihi İtibariyle Türkiye’den Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler	80
Tablo 7: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	86
Tablo 8: Kültürleşme Stratejileri Tema ve Alt Kodların Gösterimi	97
Tablo 9: Kültürleşme Stratejilerine İlişkin Belge Temelli Frekans Tablosu	98
Tablo 10: Göçün İtici Faktörlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	102
Tablo 11: Göçün Çekici Faktörlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	107
Tablo 12: Göç Öncesi Türkiye ve Türk Toplumuna Hakkındaki Düşüncelere İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	111
Tablo 13: Türkiye’ye Geçiş Süreci Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	114
Tablo 14: Suriyelilerin Kendi Kültürlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	119
Tablo 15: Suriyelilerin Kendi Aralarında Görüşme Sıklığına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	132
Tablo 16: Suriyelilerin Türkçe Dil Bilme Düzeylerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	138
Tablo 17: Suriyelilerin Türklerle olan Komşuluk İlişkilerine Yönelik Kod-Matris Tarayıcısı Çıktısı	143
Tablo 18: Suriyelilerin Bakış Açısından Yerli Halkın Suriyelilere Yönelik Tutumları	149
Tablo 19: Suriyelilerin Bakış Açısından İki Kültür Arasındaki Farklılıklar Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	155
Tablo 20: Suriyelilerin Bakış Açısından İki Kültür Arasındaki Benzerlikler Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	171

Tablo 21: Suriyelilerin Kültüründe Meydana Gelen Değişime İlişkin Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	174
Tablo 22: Suriyelilerin Zorluklarla Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	181
Tablo 23: Suriyelilerin Kültürel Devamlılıklarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	184
Tablo 24: Suriyelilerin Sosyal Destek Almalarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	187
Tablo 25: Suriyelilerin Maddi Zorluklarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	189
Tablo 26: Suriyelilerin Televizyon Kanalları Tecihlerine Yönelik Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	193
Tablo 27: Suriyelilere Yönelik Türk Medyasındaki Haberlerin Suriyeliler	
Üzerindeki Etkisine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	195
Tablo 28: Algılanan Ayrımcılığa İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	201
Tablo 29: Suriyelilerin Üçüncü Ükelere Gitme İsteklerine İlişkin Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	206
Tablo 30: Suriyelilerin Türk Toplumu ve Türk Kültürüne İlişkin Düşünceleri Kod	
Matris Tarayıcısı Çıktısı	211
Tablo 31: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyum Sağlama İsteklerine İlişkin Kod	
Matris Tarayıcısı Çıktısı	219
Tablo 32: Suriyelilerin Psikolojik Uyumlarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	222
Tablo 33: Suriyelilerin Türk Devleti Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	225
Tablo 34: Suriyelilerin Gelecek ile İlgili Düşünceleri Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	228
Tablo 35: Suriyelilerin Türk Vatandaşlığı İsteklerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı	
Çıktısı	231
Tablo 36: Suriyelilerin Gönüllü Geri Dönüşe Dair Düşünceleri Kod Matris	
Tarayıcısı Çıktısı	238
Tablo 37: Kültürleşme Stratejilerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı	241

Tablo 38: Kültürleşme Stratejileri Metin Uzunluklarına Göre Belge Karşılaştırma

 ıktısı243

Tablo 39: Suriyelilerin Kültürleşme Profillerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı

 ıktısı249

Tablo 40: Kültürleşme Profillerinin Metin Uzunluğuna Göre Belge Karşılaştırma

 ıktısı252

ŞEKİLLER

Şekil 1: Grup Düzeyinde ve Bireysel Düzeyde Kültürleşme Süreci	27
Şekil 2: Etnokültürel Gruplarda ve Daha Geniş Toplumlarda Dört Kültürleşme Stratejisi	31
Şekil 3: Kültürel Devamlılık ve Kültürel Temas Açısından Berry'nin Dört Kültürleşme Modeli	33
Şekil 4: Kültürleşme Süreci MaxMaps-Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	99
Şekil 5: Kelime Bulutu	100
Şekil 6: Suriyelilerin Menşei Ülkeleri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Kod-Alt-Kod Modeli Çıktısı	128
Şekil 7: Suriye Ziyaretlerine İlişkin Kod-Alt Kod-Model Çıktısı	136

GRAFİKLER

Grafik 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı 76

KISALTMALAR

%	: Yüzde Değeri
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
akt.	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Bs	: Baskı Sayısı
Ed.	: Editör
EU	: European Union
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
HUDOC	: European Court of Human Rights
IDMC	: Internal Displacement Monitoring Centre (Yerinden Edilme İzleme Merkezi)
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
IOM	: International Organization Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
M.Ö.	: Milattan Önce
No.	: Numara
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
SNHR	: Suriye İnsan Hakları Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
ör.	: Örnek
vb.	: Ve Benzeri
Vol.	: Volume

- UNESCO** : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
(Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
- UNHCR** : United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler
Mülteci Yüksek Komiserliği)
- YUKK** : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamını sürdürdüğü çevrede kendisini tehlikede hissettirecek durumlarla karşılaşmadıkça evini, yaşadığı toplumu terk etmek istemez. Doğup büyüdüğü toprakları bırakıp başka yerlere göç etmek diğer bütün yolları tüketen insanoğlunun başvurmak zorunda kaldığı son çaredir.

Mülteci hareketleri ve zorla yerinden edinme ile meydana gelen göçler, insanların yaşadıkları bölgelerinin güvenli olup olmadıklarını belirlemek bakımından tam olmamakla beraber kullanılabilecek yararlı bir ölçüttür. Birçok ülkenin vatandaşı için yaşam, 21.yüzyılın son on yılında daha zor ve tehlikeli bir hale geldi. Mülteci hareketleri ve zorla yerinden edilen insanların yer değiştirmesiyle meydana gelen göçler, ülkelerin ve bölgelerin kalıcı barışı üzerindeki etkilerinden dolayı göç hareketleri siyasi bir önem kazanmıştır (BMMYK, 1997: 11). Dolayısıyla emekleme döneminde olan bir göç çağının yaşandığı dünyada, son kırk yılda, doğdukları ülkenin dışında yaşayan insanların sayısı iki kattan fazla artarak tarihteki en yüksek sayıya ulaşmıştır. Bu bağlamda dünyanın her yerinden göç alan ülkeler, çok kültürlü toplumlar haline dönüşmekte ve göç eden bireylerin alıcı toplumlardaki entegrasyonlarının başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi durumu küresel bir sorun haline dönüşmektedir (Kunst ve diğerleri, 2015).

Göç, sadece göç eden bireyler için değil aynı zamanda da yakın çevreleri ve alıcı toplumlar için de zorlayıcı bir olgudur. Göç sonucunda toplumlar, aileler hem göçmen hem de yerliler gibi bireyler, farklı kültürden insanların bir arada bulunmasından kaynaklı yaratılan yeni gerçekliğe uyum sağlamak zorundadırlar (Motti-Stefanidi ve diğerleri, 2012: 149). Bu grupların arasındaki temasın sonucunda kültürleşme fenomeni ortaya çıkmıştır. Kültürleşme, göçü kabul eden ülkenin toplumu ile göçmen bireyler arasındaki temas sonucunda meydana gelen değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Göçmenler ve mültecilere yönelik yapılan araştırmalar, 60 yılı aşkın bir süredir kültürleşme araştırmaları olarak ön plana çıkmaktadır (Noels ve Berry, 2006: 275).

21. yüzyılda Ortadoğu’da başlayan özgürlük hareketleri, Türkiye’nin sınır komşusu olan Suriye’yi de etkilemiştir. 2011 yılından beri Suriye’de devam eden iç savaş sonucunda milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Sonu görülemeyen bu iç savaş nedeniyle Suriye’nin kara sınır komşusu olan Türkiye, büyük

bir kitlesel göçe maruz kalmıştır. Savaşın ilk yıllarından itibaren açık kapı politikası uygulayan Türkiye, 2020 yılı itibariyle resmi olmayan rakamlarla yaklaşık 4 milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Savaşın ilk yıllarında misafir olarak görülen Suriyeliler, savaşın uzaması ile birlikte Türkiye'nin kalıcı göçmenleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda, bu tez çalışması Türkiye'deki Suriyelilerin uyumuna katkı sağlamak amacıyla ortaya koyulmuştur.

Tezin birinci bölümünde göç kavramları ve göç çeşitlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise kültürleşme kavramı, John W. Berry'nin kültürleşme teorileri ve göç eden bireylerin uyum süreçlerini etkileyen faktörler ele alınmaktadır. Tezin üçüncü bölümünde ise Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyelilerin kültürel uyum süreçleri John W. Berry'nin kültürleşme kuramı bağlamında ve yapılan saha araştırmasının sonuçlarına göre benimsemiş oldukları kültürleşme stratejileri ile ortaya koyulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgulardan yola çıkılarak sonuç kısmı yazılmış ve karar alıcılara, politika uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK AÇIDAN GÖÇ

1. GÖÇ OLGUSU VE İLİŞKİLİ OLDUĞU KAVRAMLAR

Göç olgusu, insanlık tarihinin başından beri sosyal hayatın en önemli unsurlarından biri olmuştur. Göç konusunda literatürde birçok tanım olmakla birlikte, en basit tanımı insanların yer değiştirmesi olarak ifade edilmektedir. Türkçede çok sade bir ifadeyle bir kişinin, bir ailenin veya bir grubun çoluk çocuğu, evi-barkı ile birlikte bir bölgeden farklı bir bölgeye taşınması, yani yer değiştirmesi olayıdır (Çakır, 2011: 210).

Göç hareketlerinin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda Rönesans ve Reform hareketleri ile birlikte Coğrafi Keşiflerin de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Burada, yazının icadından önceki ve sonraki dönemlerde meydana gelen göç hareketleri de ele alınabilir. Ayrıca, Batının coğrafi keşiflerle beraber başlattığı göç hareketleri koloniyalizmin yani modern göçün başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla insanların yer değiştirme hareketlerini, 15. yüzyıl öncesi ve sonrasında meydana gelen göçler olarak incelemek mümkündür. 15. yüzyıldan önce, insanlar ilkel bir şekilde, çoğunlukla koruyan-korunan ilişkisine dayanan göçebe toplumlar şeklinde yaşamlarını sürdürürken; 15. yüzyıldan itibaren göç olgu emperyalizme bağlı olarak değişmiştir (Bozkurt, 2018: 8-9). Uluslararası göçün modern tarihinde 1500 ila 1800 yılları arasında yani merkantilist dönemde Avrupa'ya yönelik göç akınları başlamış ve var olan bu göç akınları merkantilist kapitalizm adı altında ekonomik büyümeden ve sömürgeleşme süreçlerinden kaynaklanmıştır (Ünlü, 2007: 26).

Kuşkusuz göç hareketlerine yenilerini eklemek mümkündür. Söz gelimi, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın ortalarında gelişmiş ülkeler işgücü açıklarını kapatmak üzere çok sayıda göçmen almaları söz konusu olmuştur. Müslümanların Avrupa'da yoğun olarak bulunması ekonomik göçler sayesinde gerçekleşmiştir. Dünyanın süper güçleri olarak tanımlanan ülkelerin ekonomik ve siyasi çıkarları uğruna müdahale ettikleri ülkelerdeki insanların zulüm ve çatışmalardan kaçış mücadeleleri yeni bir göç dalgasını oluşturmakta ancak illegal bir şekilde sınırları aşmaya çalışan insanların göç serüvenleri denizlerdeki ölümlerle sonlanmaktadır. Bugün Afganistan, Pakistan, Afrika ülkeleri, Doğu Türkistan,

Irak ve Suriye halkının yaşadığı dramatik durum dünya gündeminde yerini korumaktadır (Kirman, 2017: 122-123). Ortadoğu’da 20. yüzyıldan devam eden petrol savaşları, dini ve etnik ayaklanmalar ile beraber bitmeyen iç savaşlar 2000’li yılların başlarında da devam ederek tüm dünyaya etki edecek bir göç dalgasına sebebiyet vermiştir. Tunus’ta başlayıp Ortadoğu bölgesine hızla yayılan Arap Baharı’nın Suriye’ye sıçramasıyla Suriye’de büyük bir iç savaş başlamıştır. Bu iç savaş dünyanın en büyük kitlesel göçüne neden olmuş ve 6 milyon Suriyeli dünyanın farklı yerlerinde sığınmacı durumuna düşmüştür (Dulkadir, 2017:22).

Göçmen veren ülkeler ile göç alan ülkelerin arasında köprü konumunda olan Türkiye’nin uluslararası göç geçmişinde, göç modellerinin nitel ve nicel özelliklerinde değişen eğilimler görülmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllara yeni Türk devleti topraklarındaki nüfusu homojenleştirmeyi amaçlayan büyük göç dalgaları damgasını vurmuştur. Söz konusu göç dalgaları 1980’lere dek yavaş bir ivmeyle devam etmiş ve çoğunluğu ulus inşasının önemli bir parçası olarak kabul edilen özellikle de komşu bölgelerde yaşamakta olan etnik Türklerin ülkeye kabulünü kapsamıştır. Komşu ülkelerdeki ekonomik, sosyal ve siyasi karışıklıklar başta olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı 1980’lerden itibaren Türkiye’ye ve ülke üzerinden gelişmiş batı ülkelerine yönelik eşi benzeri görülmemiş büyük bir göç dalgası ortaya çıkmıştır (İçduygu ve Aksel, 2012: 7).

Göç olgusunu daha iyi anlamak için öncelikle göç kavramını ve göç çeşitlerini tanımlamak gerekmektedir. Ardından da göç olgusu içerisindeki kavramlar incelenmelidir.

1.1. Göç

Göç, insanlığın ortaya çıkışı ile var olan bir olgudur. İnsanlık var olduğundan beri insanlar hayatlarını idame ettirmek için doğdukları yerlerden başka yerlerde yaşamlarını devam ettirebilme arayışına girmişlerdir. İnsanoğlunun ilk çağlardan beri süregelen yer değiştirme hareketleri, toplumun oluşturduğu devlet aygıtının ortaya çıkması ile birlikte göç olgusu kapsamında farklı şekillerde ortaya çıkmaya başlamıştır. İnsanlığın gelişim sürecinde toplum ve devlet oluşturma seviyesine ulaşmak önemli bir aşamadır. O zaman, insan için geçerli olan bazı ilkeler insanı diğer canlılardan farklılaştıran insanın toplumu

için de geçerlidir. Doğada varoluşun göstergesi olan “hayatta kalma” dürtüsü hem toplum hem de siyasal bir yapı olan devlet aygıtında da mevcuttur. İnsanı inceleyen bilimlerin yanı sıra sosyal ve siyasal gelişmelerde de bu dürtüyü görmek ve hissetmek mümkündür. Toplumlar, siyasal yapılar ve devletler hatta uluslararası kuruluşlar da varlıklarını sürdürebilmek için “devamlılık” ilkesine göre şekillenmektedir (Bozkurt, 2018: 6).

Göç konusu, insanları doğup büyüdükları topraklardan ya da yaşadıkları yerlerden, sahip oldukları ekonomik imkânlardan, kültürlerinden, ait oldukları toplumdan ve hatta toplumda edindikleri konumlarından ve daha birçok unsurdan kopararak ya da kopartılarak, yeni ortamlara yerleşmeleri ya da yerleştirmeleri, hayatlarını orda devam ettirmeleri demektir. Bu durum göç eden insanlar için büyük bir değişimdir. Şüphesiz, bu değişim sadece göç eden ile sınırlı kalmamakta göçü veren toplum ile göç alan toplumlar üzerinde de etkili olmaktadır (Nakanishi, Sirkeci ve Cabbarlı, 2008: 9).

Göç teriminin kurumlar ve yazarlar tarafından birçok farklı tanımı bulunmaktadır. En geniş anlamı ile göç, kalıcı ya da kalıcı olmayan yer değişikliği olarak tanımlanmaktadır (Lee, 1966: 49). Türk Dil Kurumuna göre göç; ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle insanların veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerden başka bir yere gitme, taşınma işi anlamı ile birlikte hicret ve muhaceret olarak da tanımlanmaktadır (<http://sozluk.gov.tr/>,2019). Uluslararası Göç Örgütü’ne (IOM) göre göç; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir devlet içinde yer değiştirmeleri ile meydana gelen nüfus hareketleridir (Çiçekli, 2009: 22). Uluslararası Göç Örgütü’nün bir başka tanımında göç; her kesim ve geçmişten insanı içeren çok çeşitli hareketleri ve durumları kapsayan bir terim olarak tanımlanırken, aynı zamanda göçün derinleşen küreselleşme çağında tüm ülkeleri ve insanlığı her zamankinden daha çok etkilediği ifade edilmektedir (Mcauliffe ve Ruhs, 2017:1). Bir başka tanımda ise göç, bir bireyin veya bir grubun bir toplumdan diğerine fiziksel geçişi olarak tanımlanır. Buradaki fiziksel geçiş, genellikle bir sosyal ortamı terk edip başka ve daha farklı bir ortama girmeyi içermektedir (Mangalam ve Morgan, 2014: 7).

Göç tanımlarını incelediğimizde göç, kişilerin kendi istekleri kapsamında ekonomik ve eğitim nedenleri ile mevcut yaşam koşullarını iyileştirmek; kendi istekleri dışında ise siyasi sebepler, düşünce özgürlüğü yahut savaş nedenlerinden dolayı hayatta kalabilmek için yapılan yer değiştirme hareketi olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bu

durumda göç, hayatın her anında var olan sosyolojik bir olgudur. Zira, insanoğlu ilk çağlardan beri önce yiyecek bulmak için daha sonra ekonomik ve sosyal sebeplerle daha iyi bir yaşam sürdürebilmek için göç edip durmuştur.

1.2. Göç Çeşitleri

Göç, bir ülkedeki bireylerin sosyal ve kültürel yaşamlarından ekonomik yaşamlarına kadar hayatlarının her alanını etkileyen bir olgudur. Göç kavramı genel olarak yer değiştirme hareketi olarak kabul edilse de aslında bireyleri sosyal hayatından ekonomik hayatına, kültürel özelliklerinden siyasi yapısına kadar etkileyen bir kavramdır. Bu bağlamda göç çeşitleri genel olarak iki başlık altında incelenecektir. Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen göç hareketleri iç göç olarak tanımlanırken, kişilerin ikamet ettikleri ülkeden ayrılarak farklı bir ülkeye doğru yaptıkları göç hareketleri de dış göç veya uluslararası göç olarak tanımlanmaktadır (Sayın, Usulanmaz ve Aslangiri, 2016: 2).

1.2.1. İç Göç

İç göç, herhangi bir ülkenin kendi sınırları dâhilinde nüfusunun yer değiştirmesi olayıdır (Sayın, Usulanmaz ve Aslangiri, 2016: 2). Bir yerden diğer bir yere, bir il/ilçeden başka bir il/ilçeye, köyden şehre ya da şehirden köye gerçekleşen göç hareketleri iç göç olarak değerlendirilmektedir. İç göç ile birlikte ülkedeki toplam nüfusta herhangi bir artış veya azalış olmaz iken şehirlerin veya bölgelerin nüfus yoğunluklarında artı ve eksi yönde bir değişim olmaktadır. Ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı iç göç hareketleri genellikle o ülkenin gelişmemiş bölgelerinden ve şehirlerinden daha çok gelişmiş olan bölge ve şehirlere doğru olmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 169).

1.2.2. Dış (Uluslararası) Göç

Bir ülke sınırları içerisinde başka bir ülke sınırları içerisine gerçekleştirilen göç hareketlerine dış/uluslararası göç denir (Koçak ve Terzi, 2012: 172). Bu göç hareketleri, bireyin kendi isteğiyle olabileceği gibi bireyin iradesi dışında da gerçekleşmektedir (Sayın, Usulanmaz ve Aslangiri, 2016: 3). Teknolojinin gelişmesi ile birlikte ulaşım ve haberleşme imkânları artmış bu durum dış göç hareketlerinin de artmasına neden olmuştur (Koçak ve Terzi, 2012: 172).

Bu çalışmada dış göç veya uluslararası göç hareketleri; ilkel göç, zorunlu-gönüllü göç, grup (kitle) göçü, mübadele göçü, işçi göçü ve beyin göçü olmak üzere altı başlık altında incelenecektir.

1.2.2.1. İlkel Göç

İlkel göç, ekolojik bir itme sonucu ortaya çıkan göç sınıfı olarak tanımlanmaktadır. Burada, ilkel göç, ilkel hakların dolaşımını değil, insanın doğal güçlerle baş edememesi ile ilgili bir hareketi ifade eder. Bu hareket, fiziksel ortamdaki bir bozulmaya karşı gerçekleştirilen bir eylem olabileceği gibi mevcut teknolojiye bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; tarımsal bir nüfusun ilkel göçü, arazinin üretimi ile ondan geçinen insan sayısı arasında keskin bir eşitsizlik olduğunda gerçekleşir. Başka bir ifade ile kuraklık, çekirge saldırısı ya da sınırlı bir alanda meydana gelen nüfus artışının olduğu yerlerde meydana gelebilmektedir (Petersen, 1958: 259-260).

1.2.2.2. Zorunlu-Gönüllü Göç

Göç hareketleri zorunlu veya gönüllü olmak üzere iki şekilde meydana gelebilmektedir. İnsanlık tarihine bakıldığında kitlesel göç hareketlerinin çoğunlukla belirli bir zorunluluktan kaynaklandığı görülmektedir (Bayraktar, 2013: 111-112). Yüzyıllar boyunca insanlar zulüm, silahlı çatışma, şiddet olayları ve savaşlar sebebiyle yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplulukları terk etmek zorunda bırakılmışlardır. Üstelik hükümetler, ordular ya da isyancı hareketler dünyanın her yerinde, siyasal ve askeri amaçlarına ulaşmak için insanları göçe zorlama yöntemine başvurmaya günümüzde de devam etmektedirler (BMMYK, 1997: 1). Türkiye'ye Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'den gerçekleşen kitlesel göç hareketinin bu göç türüne örnek gösterilebilmesi mümkündür.

1.2.2.3. Kitlesel Göç

Savaş, isyan, kıtlık ve doğal afet gibi nedenlerle bir ülkeden veya bir bölgeden başka bir yere doğru çok sayıda insanın göç etmesini ifade eden göç tipidir. Bu göçler teknolojik ilerlemeler ve ulaşım ağlarında yaşanan gelişmeler sonucunda da meydana gelebilmektedir. Bu göç tipi bireysel olmaktan çıkarak, bir biçim, yerleşik bir kalıp veya

kollektif bir davranışın örnek haline geldiği durumları da ifade etmektedir (Özcan, 2017: 194).

1.2.2.4. Mübadele Göçü

Sözcük anlamı değiş-tokuş olan mübadele, iki devletin aralarında anlaşarak yurttaşlarını birbirleri arasında değiştirmesi olayını ifade eder. Genellikle savaş sonrası yaşanan değişim sebebiyle, bir devletin ele geçirdiği bölgelerde yaşayan insan topluluğunun soydaş ülke ile ilişkilerinin bitmemesi, din ve kültür gibi konularda gerileme olmaması amacıyla uygulanan bir göç türüdür. Sadece din ve etnik köken gibi unsurlara bakarak, insanları büyüdükleri yerleri ve kültürlerini terk etmek zorunda bıraktırması mübadele göçünün olumsuz yönlerinden biridir. Dolayısıyla bu göç insanlarda olumsuz psikolojik etkiler bırakabilmektedir. Ek olarak, göç ile gelen bireylerin uyum problemi alıcı toplum için sorun teşkil ederken; diğer ülkeye göç eden deneyimli ve teknik bilgisi olan insanların sayısının azalması da göç veren devlet için olumsuzluk olarak ele alınmaktadır (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016: 3). Bu göç türüne örnek olarak, Kurtuluş Savaş'ından sonra imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Türkiye ve Yunanistan mübadele için anlaşmıştır. Bu anlaşma sonucunda Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele göçleri olmuş ve 1.200.000 Rum Yunanistan'a göç ederken 500.000 Türk de Anadolu'ya göç etmiştir (Koçak ve Terzi, 2012: 175).

1.2.2.5. İşçi Göçü

Yaşadıkları veya yurttaşı oldukları ülkede iş imkânı bulamayan, işinden çıkarılan ya da ekonomik, sosyal tatminsizlik ve fırsat eşitsizliği sebebiyle yaptığı işten ayrılmak zorunda kalan insanların iş bulabilmek ya da halihazırda buldukları işi çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirme hareketine “işçi göçü” adı verilir (Yılmaz, 2014: 1687). Bir ülkede var olan eksik işgücünün farklı ülkelerdeki işgücü fazlasıyla karşılanması işçi göçü ile mümkün olabilmektedir. Genellikle gelişmekte olan ülkelere diğer ülkelere göre daha ucuz olan vasıfsız emek gücü, gelişmiş ülkelerdeki pahalı emek gücünün yerine kullanılabilir. İşçi göçü veren ülkeler ise hem işsizliği ortadan kaldırmayı hem de göç eden işçilerin ileride kendi ülkelerine dönecekleri düşüncesiyle onların elde ettiği bilgi ve birikimden yararlanarak ülke sanayisini geliştirmeyi

amaçlamaktadır (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016: 3). Türkiye, 1960’larda işgücünün yurt dışına çıkmasını desteklemiştir. Türkiye’nin işgücünün yurt dışına çıkmasını istemesindeki amaç, iş alanı az olan Türkiye’den bu iş gücü fazlasını diğer ülkelere yönlendirmek ve bunun sonucunda da yurt dışında tecrübeli hale gelecek olan bu işçileri milli sanayinin gelişmesinde kullanmaktır. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası 1960’lı yıllarda çöken Avrupa ekonomisini tekrar canlandırmak amacıyla Almanya, Belçika, Fransa ve Hollanda gibi Avrupa ülkeleri eksik olan emek güçlerini karşılamak için diğer ülkelerden işçi istemiştir. Bu da iş göçü hareketlerini arttırmıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde ise, Avrupa ülkelerinin emek gücü alımını durdurma kararı almasıyla birlikte işçiler, inşaat sektöründe çalışmak amacıyla Ürdün, Suudi Arabistan ve Libya gibi Ortadoğu ülkelerine yönelmiştir. Dolayısıyla Türkiye’den çalışmak amacıyla yurt dışına göç eden işçiler, Türkiye’deki ailelerine gönderdikleri dövizler sayesinde Türk ekonomisinin döviz açığının azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 174).

1.2.2.6. Beyin Göçü

Beyin göçü, nitelikli, iyi eğitim görmüş, alanında uzmanlaşmış, düşünen ve üreten bireylerin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere giderek geri dönmemeleri olarak tanımlanmaktadır (Babataş, 2007: 263). Beyin göçüne neden olan faktörler: İşsizlik, gelişmiş ülkelerdeki sosyal imkânların fazla olması, uygun iş bulunamaması, yapılan işin değersizleştirilmesi ve takdir edilmemesi, daha iyi bir eğitim alma isteği, araştırma ve inceleme alanlarının yetersiz olması, teknolojinin yeteri kadar gelişmemiş olması, siyasi tercihler vb. (Koçak ve Terzi, 2012: 173).

1.3. Göçmen

Göçmen teriminin uluslararası düzeyde herkesçe kabul gören bir tanımı yoktur. Göçmenler, "yerleşimci" olarak kendi ülkelerinde veya ev sahibi ülkede kalabilirler, "transit göçmen" olarak başka bir ülkeye gidebilirler ya da "döngüsel göçmen" olarak, mevsimlik işçiler gibi, ülkeler arasında gidip gelebilirler (World Health Organization, 2019). Ulusal düzeyde genel kabul gören bir tanımı olmayan göç teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışardan herhangi bir zorlama olmaksızın kişinin kendi isteği ile

göç etmeye karar verdiği durumları kapsayan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden göçmen kavramı, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek, hem de kendileri veya ailelerinin yaşam koşullarını iyileştirmek ve gelecek beklentilerini karşılayabilmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişilerle birlikte aile bireylerini kapsayan yer değiştirme hareketidir (Çiçekli, 2009: 22). Zaman kavramını da kapsayan bir başka tanımda ise, kendi menşei ülkesi dışında en az 12 ay bulunan insanlar göçmen olarak tanımlanmaktadır (Aliaga-Isla ve Rialp, 2013: 821).

1.4. Sığınmacı

Sığınma, bir devletin geri göndermeme ilkesi çerçevesinde uluslararası ve ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak kendi topraklarındaki yabancıya verdiği bir korunma türüdür. Bu yabancı, vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruması sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeni ile zulüm görmekten korkan kişiye verilir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2013:73).

Sığınmacı kavramı (asylum-seeker), ülkesinden kaçmış olup sığınma arayan, bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek için başvuru yapmış, ancak başvurusu sonuçlanmamış kişileri tanımlamaktadır (Kara ve Korkut, 2010: s.155). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından sığınmacı yasalara uygun şekilde şöyle tanımlanmaktadır: Menşei ülkesini terk eden, başka bir ülkede mülteci olarak kabul edilmek için başvuruda bulunan ve başvurusu hakkında bir karar beklemekte olan kimsedir. Bir başka deyişle, herhangi bir ülkedeki bir sığınmacı, o ülkenin hükümetinden mülteci statüsünü isteyen ve başvurusunun sonucunu duymayı bekleyen kişidir (Goodman ve Speer, 2007: s.166). AB hukukuna göre ise sığınmacılar “uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar” olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacıların durumu AB Sığınma Müktesebatı’na göre düzenlenmektedir. Sığınma müktesebatının tüm ilgili metinleri geçerli oldukları ülkeler tarafından uygulanmak durumundadır. AB hukuku, sığınma başvurusu hakkında karar verilene kadar sığınma başvurusu yapan yabancıların sınır dışı edilmesini yasaklamaktadır (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014: 43). Ayrıca, sığınmacıların sığınma hakkı, İHEB 14. maddesinde de güvence altına alınmıştır (HUDOC, s.13).

1.5. Geri Gönderilmeme İlkesi

Cenevre Sözleşmesi'nin 33(1) Maddesinde *Geri Gönderilmeme* ilkesi şu ifadelerle yer almaktadır: “*Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına geri göndermeyecek veya iade (refouler) etmeyecektir*”. Geri Gönderilmeme İlkesi, mültecilerin haklarını korumaya yönelik en temel taştır. Bu ilkenin anlamı, prensipte, mültecinin zulüm görmekten korktuğu ya da zulüm göreceğine dair bir nedeni olan ülkeye geri gönderilmemesi gerektiğidir.

Geri Gönderilmeme İlkesi, mültecinin zulüm göreceği menşe ülkeye ya da herhangi bir ülkeye iadesinin talep edildiği zamanlarda geçerlidir. Tüm AB üyeleri ve Avrupa Konseyi; 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraftır; ancak Türkiye Sözleşme'nin 1(B). Maddesi kapsamında coğrafi çekinceye sahip olduğundan dolayı sözleşmeyi sadece Avrupa'dan gelen mülteciler için uygulamakla yükümlüdür (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014:62).

1.6. İltica

İltica siyasi, dini vb. konularda, ülkelerindeki zulüm ve baskılar nedeniyle ülkesini terk etmek ve ülkesine dönmesinin kişi için risk taşıması durumunu anlatan bir kavramdır (Yılmaz'dan aktaran Yıldız, 2018:13).

1.7. Uluslararası Koruma

Türkiye, Birleşmiş Milletler tarafından 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmış olan “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme”ye 29 Ağustos 1961 yılında taraf olmuştur (T.C. Resmî Gazete, 1961: 5927). Türkiye, 1961 yılında onaylamış olduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'ye 1968 yılında taraf olduğu “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol” ile zaman ve mekân sınırlaması getirmiştir. 5 Ağustos 1968 tarihli ve 12968 sayılı Resmî Gazete'nin 6/10266 karar sayısında “*sözleşmenin sadece Avrupa'da cereyan eden hâdiseler neticesinde vaki sığınmalara uygulanacağı*” ifadesi ile sözleşmeye coğrafi sınırlama konulmuştur (T.C. Resmî Gazete, 1968: 1). Başka bir ifade ile Türkiye'nin Avrupa dışında meydana gelen

olaylar nedeniyle Türkiye'ye sığınanlar hakkında sözleşme ve protokol hükümlerini uygulama zorunluluğu olmadığı gibi Avrupa dışından gelenleri mülteci kabul etme zorunluluğu yoktur. Türkiye'nin bulunduğu konum itibari ile göç yoğunluğunu oluşturan, ancak Sözleşme ve Protokol dışında kalan ve sığınmacı olarak adlandırılan yabancılar ile ilgili uygulamalar Türkiye'de ulusal düzenlemelere göre gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, mülteci ve sığınmacılara ilişkin hükümler, düzenlemelerin kapsamına girdiği kadarı ile mevzuatlarda değişik düzenlemelerle işlenmiştir. Türkiye'de Uluslararası korumaya ilişkin mevzuatta var olan bu dağınıklığın ortaya çıkardığı idari düzenleme ihtiyaçları, yönetmelik ve genelgelerle karşılanmıştır (Erten, 2015:43). Belirtilen bu ihtiyaçlar dışında, mevcut düzenlemelerin güncel sorunlar karşısında yetersiz kalması; Türkiye'de göç alanındaki sorunları çözecek kurumsal bir yapıya ihtiyaç duyulması ve de Türkiye'nin uluslararası koruma sistemi ve uygulamalarının Avrupa Birliği Müktesebatıyla uyumlu hâle gelebilmesi için bu alanda bir Kanuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu gerekçelerle hazırlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), gerek göç gerekse iltica alanındaki eksiklikler göz önünde bulundurularak hazırlanmış çağdaş ve kapsamlı bir yasadır (Baran Çelik, 2015: 69). YUKK Uluslararası Koruma çeşidini; Mülteci, Şartlı Mülteci ve İkincil Koruma olarak 3'e ayırmaktadır.

1.7.1. Mülteci

Mülteci tanımı en genel anlamı ile Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış ve Türkiye'de 10898 sayı 5 Eylül 1961 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 1A(2) Maddesi'nde şu şekilde tanımlanmıştır:

"1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemeyen, yahut tâbiyeti yoksa ve bahis konuş hâdiseler neticesinde evvelce mütaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya mezkûr korkuya binâen dönmek istemeyen şahıstır." Türkiye Cenevre Sözleşmesi'nin yeni haline 31.07.1968 tarihinde taraf olmuştur. Türkiye Cenevre Sözleşmesi'nin hiçbir maddesinin

Türkiye’de Türk vatandaşlarına verilen haklardan daha fazlasını mültecilere vereceği şeklinde yorumlanmamasına dair beyanda bulunmuştur (Erdem, 2017: 334)

1969 tarihli Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi’nde mülteci: kendi menşei ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde veya tümünde kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar sebebiyle, menşei ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yer veya ülkede sığınma aramak için daimî ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan kişi olarak tanımlanmaktadır (www.madde14.org, 2016).

1.7.2. Şarhlı Mülteci

Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba aidiyeti, veya siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu devletin sınırları dışında bulunan ve bu devletin himayesinden faydalanamayan, ya da var olan korkusu yüzünden faydalanmak istemeyen yabancıya veya bu gibi olaylar yüzünden önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında olan, oraya dönemeyen veya bahsi geçen korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen statüye Türkiye’de şartlı mülteci denmektedir. Üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi tamamlanıncaya dek, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir. (YUKK, 2013: Md. 62(1)). YUKK ile uygulamaya kazandırılan “şartlı mülteci” statüsü, mülteci koşullarına uygun olmakla birlikte, Avrupa dışından geldiği için mülteci statüsü kazanamayan kişilerin, güvenli ülkeye yerleştirilmelerini ve yerleştirme işlemleri bitinceye kadar da Türkiye’de kalabilmeleri için geçici ikamet izni verilmesini garanti etmektedir (Ergüven ve Turanlı, 2013: 1035).

1.7.3. İkincil Koruma

6458 sayılı Kanun, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde bulunmayan bir uluslararası koruma statüsü tesis etmiştir (Dost, 2014: 49). YUKK’un 63. Maddesine göre, “(1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşei ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) *Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.*”

Kanunda öngörülmüş olan bu ikincil Koruma Statüsünün, uluslararası mevzuatta kullanılan “tamamlayıcı koruma”nın türevi olarak düzenlendiği ve 2011 tarihli “Mülteci ve İkincil Koruma Statüsüne İlişkin Standartlar Konusunda Parlamento ve Konsey Yönergesi”nden faydalanılarak düzenlendiği görülmektedir (Dost, 2014: 49). Dolayısıyla ikincil koruma statüsü, mülteci veya şartlı mülteci kıstaslarına girmemesine rağmen menşe ülkesi veya ikamet ülkesine gönderildiği takdirde yaşam hakkı tehlikeye girecek kişilere uluslararası koruma yolunu açmaktadır (Dost, 2014:49).

AB Hukuku Vasıflandırma Yönetmeliği’nin (2011/95/EU)’nin 18. Maddesi’nde, AB üye devletleri üçüncü ülke vatandaşları ya da vatansız kişiye ikincil koruma statüsü verecek şekilde açıkça düzenleme yapılmıştır (eur-lex.europa.eu, 2011:337/18).

1.7.4. Geçici Koruma

Türk kanununda geçici korumadan ilk defa YUKK’da bahsedilmiştir (Erdem, 2017: 337). YUKK’un madde 91(1)’e göre, ‘*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.*’ Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 3 maddesi bu tanıma ek olarak, kitlesel olarak sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma başvurusu bireysel olarak alınması mümkün olmayan kişilere verilen korumayı geçici koruma olarak tanımlamaktadır (resmigazete.gov.tr). Geçici Koruma Yönetmeliği, ikincil bir mevzuat olarak düzenlenmiş olup, kitlesel olarak sınırlarımızı geçen ve ülkesine geri dönemeyen yabancıların Türkiye’ye kabulü, kalışı, hak ve yükümlülükleri ile bu tür kitlesel akımlara karşı alınacak tedbirleri, iş birliğini ve buna benzer hususları içermektedir (Kurtbaş ve Andiç, 2016: 705).

1.8. Vatansız

BMMYK'nin 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşmesinin 1(1) maddesinde vatansız kişi kendi hukukunun düzeni çerçevesinde hiçbir ülke tarafından vatandaş olarak sayılamayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Vatansızlık çeşitli durumlarda ortaya çıkar. Göçün olduğu yerde meydana gelir, misal, yabancı bir ülkeye yerleşen, ancak ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığını kazanmadan kendi tabiiyetlerini kaybeden ya da vatandaşlıktan men edilen kişiler gibi. Ancak birçok kişi hiçbir zaman ülkesinden ayrılmamış, hep doğdukları ülkelerinde bulunmuş ya da uzun süreli ikamet ülkelerinde kaldıkları halde vatansızlık durumu gerçekleştirebiliyor. Bu tür bireyler için vatansızlık, genellikle ulusal kanunların düzenlenmesi ve uygulanmasındaki sorunların bir sonucudur (BMMYK, 2014: 3-9).

1.9. İnsan Ticareti

İnsan ticareti suçu ilk olarak, uyum yasaları çerçevesinde çıkarılan 4771 sayılı yasayla 03.08.2002 tarihinde TCK'ya eklenen 201/b maddesiyle pozitif hukukumuzda girmiştir. TCK'ya eklenen 201 maddesinde insan ticareti suçu , “Sınıraşan Örgütlü suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine” Ek “İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol’ün gereğini yerine getirmek üzere TCK’nın 201/b maddesinde insan ticareti: “Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esir tutmak veya benzeri uygulamalara maruz kılmak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak ve kişiler üzerindeki denetim fırsatlarından veya çaresizlerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ele geçiren, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya taşıyan, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.” şeklinde tanımlanmıştır (Yurtcan, 2016: 313-314). AİHS metninde düzenlenmemiş olan insan ticareti kavramı ilk kez Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 2010 tarihli *Rantsev* kararıyla AİHS metnine dâhil edilmiştir. Bu kararla AİHM insan ticaretini “modern bir kölelik” biçimi olarak tanımlarken kölelik, kulluk ve zorla veya zorunlu çalıştırma yasağını düzenleyen, AİHS’nin 4, maddesi kapsamına almıştır (Kuyucu, 2017: 31).

1.10. Göçmen Kaçakçılığı

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Danışmanı Ann Gallagher'e göre göçmen kaçakçılığı, insanların doğrudan veya dolaylı olarak finansal ya da başka bir kazanç elde etmek için bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı yollarla geçişlerinin sağlanmasıdır (Gallagher, 2002: 27). BM'nin tanımına göre ise, kaçakçılığın temel amacı bir kişinin başka bir ülkeye yasadışı girişini kolaylaştırmaktır. Tipik olarak göçmenler kendi rızalarıyla kaçarlar ve kaçakçıya hizmetinin karşılığını öderler. Kaçakçı maddi bir kazanç elde ederken göçmeni sömürmektedir. Dolayısıyla kaçakçılık her zaman insan haklarının ihlali ve ağır sömürü biçimlerini içermektedir. Kaçakçılık mağdurları, zorlama yoluyla işe alınır, taşınır ve çalışmaya zorlanır (Mahmoud ve Trebesch, 2010:175).

Göçmen kaçakçılığı, Türk kamuoyunda ve medyasında genellikle, önceden planlanmamış ve organize edilmemiş şekilde gelişen bir eylem olarak algılansa da Aylan¹ örneğinde de görüldüğü gibi, aslında kimin suçlu kimin mağdur olduğunun anlaşılamadığı karmakarışık bir olaylar örüntüsüdür. Bir yandan gerçekten plansız ve esnek bir hiyerarşiye sahip bir yapı içinde gelişse de bugün Türkiye'deki göçmen kaçakçılığının yüksek kazançlı ve ciddi uluslararası bağlantıları olan bir sektör haline geldiğini söyleyebilmek mümkündür.

Arap Baharı ile başlayan süreçte Suriye krizinin boyutlarının birçok ülkenin sınırlarını aşması ve Ankara'nın açık kapı politikasının dokuz yıl sonra hâlâ entegrasyon boyutuna geçememesi, Türkiye'yi göçmen kaçakçılığının önemli ve uluslararası merkezlerinden biri haline getirmiştir. Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı Suriye iç savaşından önce bölgede aktif olan göçmen kaçakçılığı, savaşla beraber çok büyük ve insan hayatını tehdit edici boyutlara ulaşmıştır (Çarmıklı ve Kader, 2016: 7).

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aylan-suriyeli-gocmenlerin-draminin-simgesi-oldu/10816>

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜRLEŞME VE BERRY’NİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI

1. KÜLTÜRLEŞME KAVRAMI

Göç eden bireylerin, kendi yaşam alışkanlıklarından farklı bir kültüre sahip olan toplumun içine girmeleri ile birlikte göçmen bireyler ile ev sahibi toplum arasında kültürel etkileşimin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu bağlamda hem azınlık hem de ev sahibi toplumun arasındaki ilişkilerin araştırılmasına yönelik kültürleşme fenomeni ortaya koyulmuştur. Kültürleşme (acculturation) kavramının tarihini araştıran araştırmacılar kültürleşmeyi, çok eski zamanlardan günümüze kadar gelen tek yönlü bir insanlık deneyimi olduğunu ifade etmektedir. Onlara göre, kültürleşme kavramının oluşumu milattan önceki zamanlara kadar dayanmaktadır. Gadd’a göre (1971), Mezopotamya Sümer hükümdarlarına ait M.Ö. 2370 yıllarına ait yazıtlar, geleneksel kültürel değerleri değişimlerden korumak ve ticaret yapan yabancılarla kültürel etkileşimi sabit tutmak için yazılı hukuk kurallarının oluşturulduğunu göstermektedir. Smith’ e göre (1993) ise, M.Ö. 2000’li yıllardan kalma arkeolojik kalıntılar da Mısır İmparatorluğu’nun Kuzey Afrikalı Nubians etnik grubuna yönelik izlemiş olduğu ayrışma politikasından özümseme politikasına geçtiğini göstermektedir. Bir başka araştırmacı göre de (Wiseman, 1971), M.Ö. 1780 yıllarındaki Babil Hükümdarı Hammurabi, Sümer ve Sami halklarını kültürel olarak bütünleştirmek için kapsamlı bir hukuk kanunu yazmıştır. Jackson’a göre (1995), Eski Ahit Antlaşması da kültürlerarası bir bakış açısıyla yazılmıştır ve İsraililer yasaya dayalı bir etnik kimlik kazanırken aynı zamanda da diğer gruplarla olan kültürlerarası temasları için normlar belirlemişlerdir (akt. Rudmin, 2003: 9).

Oxford İngilizce sözlüğüne göre, kültürleşme kelimesi ilk olarak 1880’de J. W. Powell tarafından İngilizce bir metinde kullanılmıştır. Powell, yerli Amerikan dillerindeki değişiklikleri tanımlamak için “milyonlarca Avrupalının baskın mevcudiyetindeki kültürleşme gücü çok büyük değişiklikler yaratmıştır” ifadesini kullanmıştır. 1918’de Thomas ve Znaniechi, kültürleşme ile ilgili ilk teoriyi öne sürmüşlerdir (Maehler, 2008: 2). Ancak kültürleşme kavramı ile ilgili ilk bilimsel tanım,

19.yüzyılın sonlarına doğru Amerikalı sosyal Antropologlar tarafından yapılmıştır. Farklı topluluklar (ör., köylüler, yerli topluluklar vb.) arasındaki kültürel temas ve sosyal değişimler üzerine yapılan geniş çaplı araştırmalar, 1930’lu yıllarda Amerika Antropolog dergisinin (Redfiel, Linton ve Herskovist) kültürleşme hakkında bir bildiri yayınlamasına vesile olmuştur. Böylece, bir süreç olarak kültürleşmenin en eski tanımlarından biri bu yazarlardan gelmiştir. Bu tanımlama, UNESCO sözlüğüne resmi olarak dahil edilmiş ve aynı zamanda 20. yüzyılda ve daha sonraki yapılacak çalışmalar için bir referans noktası olmuştur (Navas ve diğerleri, 2005: 22). Redfield, Linton ve Herskovits’in (1936: 149) yapmış olduğu tanıma göre kültürleşme “farklı kültürlere sahip bireylerin, birbirleriyle sürekli doğrudan temas kurması sonucunda, bir tarafta ya da her iki kültürün orjinal kültür kalıplarında meydana gelen değişiklikler ve ortaya çıkan olgulardır”. Bu doğrultuda kültürleşme, grupların ve bireylerin yeni ve farklı bir kültürel bağlama girdiklerinde yaşadıkları psikolojik ve sosyal değişimler olarak tanımlanabilmektedir. Graves ise kültürleşme çalışmalarında genellikle gözlemlenebilir değişikliklerin ön plana çıktığını ve düşünce düzeyindeki değişikliklerin ihmal edildiğini öne sürüp psikolojik kültürleşme kavramını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, kültürel olarak farklı olan grupların doğrudan temas halinde olmasıyla, azınlık grupların dünya görüşlerinde, baskın grup tarafından benimsenen görüşler doğrultusunda meydana gelen değişiklikler psikolojik kültürleşme olarak tanımlanmaktadır (Graves: 1967: 337).

Kültürleşmeye yönelik en yaygın kullanılan klasik tanımlardan biri de Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi (1954) tarafından yapılmıştır: Bu tanıma göre kültürleşme, “iki veya daha fazla özerk kültürel sistemin birleşmesiyle başlayan kültür değişimidir” (Berry, 2005: 701).

1970’li yılların ortalarında Kanadalı Psikolog Berry ve meslektaşları (Berry & Annis, 1974; Berry, Kalin & Taylor, 1977) kültürleşme kavramını araştırmaya başlamış ve Kültürlerarası Psikoloji alanında gerçekleştirdikleri birçok araştırmadan sonra bir kültürleşme modeli (Berry, Kim, Power, Young & Bujaki, 1989; Berry, 1990) ortaya koymuşlardır. Psikolojik kültürleşme süreci etrafında geliştirilen bu modeldeki araştırma, üç unsur üzerine odaklanmıştır: göçmenlerin kendi kimliklerini korumak istediği ve ev sahibi toplumdaki diğer gruplarla olan ilişkileri veya kültürleşme tutumları; yeni toplumdaki davranış veya yaşam biçimlerindeki kesin değişiklikler ve son olarak, kültürel

stres, yani bireylerin yeni durumlarla yüzleşirken yaşadıkları zorluk derecesi. Berry'nin modelinde gösterilen kültürleşme tutumlarının kavramsal analizi, sadece Kuzey Amerika'da değil aynı zamanda Avrupa'da da ve bu alanda yapılan teori ve araştırmalar üzerinde çok büyük bir etkiye sahip olmuştur (Navas, 2005: 22-23).

Hemen hemen tüm kültürleşme tartışmalarında yer alan ortak nokta, kavramın tek bir olayın aksine bir süreç olmasıdır (Teske ve diğerleri, 1974: 351). Thurnwald (1932: 557), kültürleşmeyi “yeni yaşam koşullarına uyum süreci” olarak tanımlarken sürekli değişen toplum içindeki sosyo-psikolojik süreçlere vurgu yapmaktadır. Gıllin ve Raimy (1940: 371), kültürleşmeye “bir toplumun kültürünün bir veya daha fazla diğer toplumların kültürü ile temas sonucu değiştirildiği süreçler” şeklinde atıfta bulunarak “kültürleşmenin dereceleri” olduğunu vurgulamaktadır. Berry’de (2005: 698) kültürleşmeyi “iki ya da daha fazla kültürel grup ile üyeleri arasındaki temas sonucu ortaya çıkan ikili kültürel ve psikolojik değişim süreci” şeklinde tanımlayarak kavramın süreç noktasına odaklanmıştır.

Kültürleşme kavramı batı kökenli olup literatürde yeni kullanılmaya başlanan ve Türk Dil Kurumunda henüz yer almamış olan genç bir kavramdır. Terminolojide “acculturation” yani “kültürleşme” başka bir grubun kültürel özelliklerini veya sosyal kalıplarını benimseme süreci ve bu kültürel etkileşim sürecinin sonu olarak tanımlanmaktadır (dictionary.com, 2020). Kültürleşme, gelenekler, dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü ile mevcut toplum arasındaki kültürel etkileşim olarak da tanımlanabilmektedir (Şahin, 2010:107).

1.1. Kültürleşme Teorileri

Berry’e göre (1988), kültürleşme araştırmalarının itici mekanizması temel olarak, yeni bir kültürel ortamda uyum sağlamaya ve yaşamaya çalışan bireylerin kültürel bağlamlarında neler olduğunu anlamaya yönelik yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Kültürleşme teorilerinin temel amacı, bireylerin bu çevresel değişime nasıl uyum sağladıklarını ortaya koymaktır. Bu karmaşık sürecin açıklanmasına iki bakış açısı hâkim olmuştur (Cabassa, 2003: 132): Gordon’un (1978) “doğrusal-tek boyutlu kültürleşme modeli” ve Berry’nin (1980) “iki boyutlu ya da çok kültürlü kültürleşme modelidir”. Tek boyutlu modelde, kültürleşme süreci “göç eden bireylerin, baskın toplumda (ev sahibi

ülkede) orijinal kültürel kimliklerini kaybederek yeni toplum ile özdeşleşmesi” varsayımına dayanmaktadır. Buna karşılık, iki boyutlu modelin temel dayanağı “göç eden bireylerin kültürleşme sürecinde hem kendi kültürel kimliklerini koruyabilmeleri hem de ev sahibi toplum ile pozitif ilişkiler içinde olabilmeleridir.” (Smith-Castro, 2003. 10).

Bu çalışmada kültürleşme kavramının daha iyi anlaşılması için öncelikle kültürleşme üzerine ortaya konulan teoriler ele alınacak olup, daha sonrasında da çalışmanın ana çerçevesini oluşturan Berry’nin kültürleşme teorileri kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1.1. Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli

Tarihsel olarak, ilk kültürleşme modeli (Gordon, 1964), kültürleşme sürecinin yeni ortamlarda ardışık uyum olarak görülebileceği ve göçmen bireylerin bu ortama uyum sağlayarak etnik miraslarını yavaş yavaş kaybedecekleri varsayımına dayanmaktadır. Model esas olarak, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Avrupa’dan Amerika’ya yapılan göçlerden esinlenerek ortaya koyulmuştur. (Van de Vijver, 2015: 34). Gordon (1978) bu model ile, Amerikan etnik ilişkileri altında yatan sosyal yapıların analizine dayanarak, göçmenlerin ve etnik azınlık grupların ev sahibi topluma uyumunu tanımlamaktadır. Gordon’a göre, yeni bir ülkeye yerleşen göçmenlerin sosyal yapılarında, kültürel kalıplarında ve psikolojik özelliklerinde çeşitli değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişiklikleri tanımlamak için “asimilasyon” terimini kullanan Gordon, buna yönelik alt süreçleri (asimilasyon aşamalarını) şu şekilde açıklamaktadır: 1) ev sahibi toplumun kültürel özelliklerinin kademeli olarak kazanılması şeklinde tanımlanan kültürel asimilasyon veya kültürleşme; 2) yeni toplumun kurumlarına, sosyal ağlarına ve gruplarına katılmak olarak tanımlanan yapısal asimilasyon; 3) büyük ölçekli etnik gruplar arasında gerçekleşen evliliklerle tanımlanan evlilik asimilasyonu ya da birleşmesi; 4) ev sahibi toplumun bir üyesi olarak kendini tanıtmaya atıfta bulunan özdeş asimilasyon; 5) tutumsal asimilasyon; 6) davranışsal asimilasyon; ve 7) medeni asimilasyondur (Smith-Castro, 2003: 11).

Asimilasyon, ev sahibi topluma hem grup hem de birey düzeyinde kademeli olarak gerçekleşen bir emilme süreci olarak tanımlanmaktadır. Modele göre, kültürel asimilasyon sürecin ilk aşamasını temsil etmektedir. Kültürel asimilasyon, diğer

asimilasyon türleri gerçekleşmede meydana gelen ve süresiz devam eden bir alt süreçtir. Bu modeldeki kültürleşme, sürecin bir ön koşulu olarak kabul edilmemektedir. Bu durum özellikle, zorlamaya dayalı mekânsal izolasyon ve ayrışma (ör., yerli Amerikalılarda olduğu gibi) ya da bariz ayrımcılık ve ırkçılık (ör., Afrikalı Amerikalılarda olduğu gibi) ile karşılaşan grupların deneyimleri ile açıklanmaktadır. Gordon (1978), kültürleşmeden ziyade yapısal asimilasyonun, asimilasyonun merkez süreci olduğuna dikkat çekmektedir: “Yapısal asimilasyondan sonra diğer asimilasyon türlerinin meydana gelmesi kaçınılmazdır”. Gordon’a göre, kültürleşme yapısal asimilasyona yol açmaz, bunun aksine yapısal asimilasyon kültürleşmeye neden olmaktadır (Smith-Castro, 2003: 11-12).

Kültürleşme alanında çalışma yapan ilk teorisyenler kültürleşmeyi, göçmen ve etnik azınlık grupların ev sahibi topluma uyum sağlama sürecinde, bu grupların değerlerinde, davranışlarında ve tutumlarında meydana gelen değişimler ve kendi kültürel kimliklerine bağlılıklarının azalmasıyla sonuçlanan tek yönlü bir süreç olarak tanımlamışlardır. Dolayısıyla, tek boyutlu modelin, kültürleşmeyi, asimilasyonun bir alt süreci olarak ele aldığı görülmektedir (Smith-Castro, 2003: 10). Tek boyutlu model, ilk ortaya koyulduğunda “Gordon’un Asimilasyon Modeli” olarak adlandırılmıştır. Ancak, 1980’lerden sonra Gordon tarafından yeniden düzenlenerek “tek boyutlu kültürleşme modeli” olarak adlandırılmıştır (Sevim, 2010: 13).

Asimilasyon modelinin bir dayanağı da ev sahibi toplum ile göçmenler arasındaki ilişkilerin, genellikle baskın olan ev sahibi topluluğu lehine olmasıdır. Dolayısıyla asimilasyon modeli, göçmen gruplarını, çoğul toplumlarda bulunan sosyal hiyerarşinin alt kademelerinde konumlandırmaktadır. Ayrıca, sayısal olarak azınlık görülen göçmenlerin eğitim, kitle iletişim araçları, iş dünyası ve devlet kurumları gibi alanlarda, ev sahibi topluma göre daha az kontrole sahip oldukları görülmektedir. Bu nedenle, göçmenlerin ev sahibi topluma asimile olma ihtimali, ev sahibi toplumun göçmenlerin kültürüne asimile olmasını beklemekten daha yaygın bir görüştür (Bourhis ve diğerleri, 1997: 376).

1.1.2. İki Boyutlu Kültürleşme Modelleri

İki boyutlu modeller, tek boyutlu modelin bir eleştirisi olarak ortaya koyulmuştur. Göçmen bireylerde, miras kültürden ev sahibi kültüre doğru değişimin kaçınılmaz olarak göçmenlerin kendi kültürlerinde yabancılaşmaya yol açtığı fikri reddedilmektedir. İki boyutlu model, iki kültüre yönelik tanımlamanın iki ayrı boyut olarak değerlendirildiği ve değişimin her bir boyut için ayrı olarak ölçüldüğü iki boyutlu kültür anlayışını önermektedir (Sayegh ve Lasry, 1993: 102).

Zak (1973: 891-900), göçmen bireylerin miras ve ev sahibi kültürel kimliklerinin birbirinden bağımsız ve iki boyutlu olduğunu öne süren ve test eden ilk kişi olmuştur. Önerilen modelde, ABD'deki bir Yahudi'nin kendisini önce Yahudi, daha sonrasında da Amerikalı olarak tanımlamasının, göçmen bireylerin kimliklerinin iki psikolojik boyutu olduğunu ortaya koymaktadır.

Szapocznik, Kurtines ve Fernandez (1980: 353-365), İspanyol-Amerikan gençlerine yönelik yaptıkları araştırmada, iki boyutlu iki kültürlü katılım modelini geliştirmiş ve doğrulamışlardır. Bu model “iki kültürlülük uyumu sağlarken tek kültürlülük uyumsuzluğa yol açmaktadır” görüşüne dayalı ortaya koyulmuştur. Araştırmacılara göre, yeni bir kültüre uyumu arttırmak için, iki kültürlü toplumlarda yaşayan bireylerin kendilerinin de iki kültürlü olması gerekmektedir. Ortaya koyulan model iki kültürlülük, kültürel katılım, çok kültürlülük ve marjinalite üzerinden test edilmiştir.

Berry'nin ilk defa 1980 yılında oluşturduğu iki boyutlu kültürleşme modeli; bireyin hem etnik/orjin kültürünü koruma isteğine, hem de baskın kültürle ilişki kurma isteğine dayandırılarak ortaya koyulmuştur (Kubat, 2013: 17). Berry'nin iki boyutlu kültürleşme modeli çok boyutlu kültürleşme teorilerinde en çok çalışılan modellerden biridir. Berry'nin iki boyutlu kültürleşme modeli bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturduğundan dolayı ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2. Berry'nin Kültürleşme Kuramı

Berry kültürleşmeyi, iki veya daha fazla kültürel grup ile üyeleri arasındaki iletişim sonucunda meydana gelen ikili kültürel ve psikolojik değişim süreci olarak

tanımlamıştır. Burada grup düzeyinde kültürleşme, sosyal yapılarda ve kurumlarda ve kültürel uygulamalardaki değişiklikleri içerirken, bireysel düzeyde bir kişinin davranış repertuarındaki değişiklikleri içerir. Bu kültürel ve psikolojik değişiklikler, bazen nesiller, bazen yıllar ve bazen de yüzyıllar süren bir süreçten sonra ortaya çıkar (Berry, 2005: 698-699).

Berry'nin kültürleşme modelinin tam olarak anlaşılabilmesi için öncelikle kültürleşmenin meydana geldiği gruplar ele alınacaktır.

1.2.1. Kültürleşen Gruplar

Göçün bir sonucu olarak, birçok toplum kültürel olarak çoğul hale gelir. Yani, birçok kültürel birikime sahip insanlar farklı bir toplumda bir arada yaşamaya başlarlar. Birçok durumda, güç olarak eşit olmayan örneğin; sayısal, ekonomik ve politik yönden gruplar oluştururlar. Bu güç farklılıkları “ana akım”, “azınlık”, “etnik grup” gibi popüler olan sosyal bilim terimlerini doğurmuştur. Kymlicka, kültürleşme boyunca meydana gelen değişiklikleri ve kültürleşmenin herkese eşit olmayan etkilerini tanımlarken tüm gruplara atıfta bulunabilmek için kültürel grup terimi kullanıldığını ifade etmektedir (Kymlicka, 1995; UNESCO, 1985'den aktaran Berry, 1997: 8).

Berry'e göre çoğul toplumlarda birçok kültürel grup bulunabilir ve bu grupların çeşitliliğinin başlıca nedeni en çok “gönüllülük, hareketlilik (göç) ve kalıcılık” olmak üzere bu üç faktöre dayanmaktadır. Bazı gruplar; örneğin göçmenler kültürleşme sürecine gönüllü olarak girerken, bazıları da (ör., mülteciler, yerleşik/göçebe topluluklar) istemeksizin kültürleşmeye maruz kalmaktadırlar. Buna ek olarak, göç eden grupların (ör., mülteciler, göçmenler) temas halinde olduğu ev sahibi ülkedeki yerel halk ve o ülkede yaşayan diğer azınlık grupların da kültürleşme sürecinden geçtiği varsayılmaktadır. Son olarak, bazı gruplar çoğul toplumun içine kalıcı olarak yerleşirken, misafirler, uluslararası öğrenciler, misafir işçiler ve sınır dışı edilecek sığınmacılar geçici olsa da kültürleşmenin bir parçasını oluşturmaktadır (Berry, 1997: 8).

Kültürel olarak çoğulcu bir toplum, bir dizi farklı kültürel ve etnik grubun ortak bir sosyal ve politik çevre içerisinde birlikte yaşadığı toplumdur. Çoğul toplumlarda, her biri farklı bir bağlamsal faktörler kümesi sunan birçok farklı grup türü vardır (Berry, 2012a: 30). Berry'nin bu farklı grupları sınıflandırılışı tablo 1'de gösterilmiştir.

Hareketlilik	Gönüllülük Teması	
	Gönüllü	Gönülsüz
Yerleşik	Etnokültürel Gruplar	Yerli Halk
Göçmen • Kalıcı • Geçici	Misafir Göçmenler	Mülteciler Sığınmacılar

Çoğul toplumları açıklarken farklı kültürel geçmişlere sahip insanların neden aynı yerde yaşadıklarını açıklayan temel faktörlere (tarihsel ve çağdaş) bakmak gerekir. Berry'nin kapsamlı olmasa da tablo 1'de sunduğu üç neden vardır. İlk sebep gönüllülüktür: Gruplar gönüllü olarak böyle bir düzenlemeyi aradıkları için ya da bir zorlamanın üzerine alternatif olarak kendilerini bir arada bulabilirler. İkinci sebep, göç etmektir: Bazı gruplar ana vatanlarında kalırken başka gruplar atalarına ait topraklardan (yerleşik/göçebe) uzağa yerleşirler. Üçüncü neden ise kalıcılıktır: bazı insanlar çoğul bir topluma kalıcı olarak yerleşirken diğerleri sadece geçici olarak ikamet etmektedir.

Bir diğer grup da bir toplumda uzun bir yerleşim geçmişine sahip olan, ataları daha önceki göç dalgalarında gelmiş ve ortak dil, kimlik gibi kültürel miraslarını koruyarak yaşayan ve ataların torunlarından oluşan etnokültürel olarak tanımlanan gruplardır. Bu grupların, günümüzde de dünyanın her yerinde varlıklarını devam ettirdiğini söyleyebilmek mümkündür; Yeni Dünya'daki Fransız ve İspanyol kökenli topluluklarda, sözleşmeli işçilerin soyundan gelen gruplarda (Karayiplier'deki Çin ve

Hindistan toplulukları gibi), köleleştirilmişlerden oluşan gruplar (Afrikalı Amerikalılar gibi) ve Güney Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki Alman ve İngiliz göçmen grupları gibi. Bu tür gruplar, genel tarihe ve içinde yaşadıkları ulusal bağlamlara bağlı olarak büyük veya küçük, güçlü veya güçsüz olmasına rağmen hayatta kalabilmektedirler. Bu grupların büyük bir çoğunluğunun özelliği, çağdaş toplumlara ayak uydurabilen gönüllü katılımcılar olmalarıdır (Berry, 2012a: 29).

Çoğul toplumlardaki bu iki yerleşik grubun aksine, başka yerlerde de başka bir topluma kalıcı ve geçici olarak yerleşmek için göç eden ve diğer kültürlerle sosyalleşen gruplar da bulunmaktadır. Bu gruplar içinde genellikle daha iyi bir hayat elde etmek için başka yerlere göç eden göçmenler de vardır. Birçoğu için “çekici faktörler” (yeni bir topluma çeken faktörler) “itici faktörler”den (yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlayan faktörler) daha güçlüdür. Dolayısıyla, göçmenler genellikle çoğul toplumların gönüllü üyeleri olarak düşünülmektedir (Berry, 2012a: 30).

Göçmenler yeni toplumların nispeten kalıcı katılımcıları iken, uluslararası öğrenciler, diplomatlar, iş adamları, yardım görevlileri ve misafir gibi gruplar; yalnızca çeşitli görevler için bulunan ya da belirlenmiş bir amaç için geçici olarak başka ülkelerde ikamet eden ve misafir olarak adlandırılan katılımcılardır. Bu gruplar, geçici olarak ikamet ettikleri yerlerden er geç ayrılacaklarını, eve döneceklerini ya da başka bir ülkeye görevlendirileceklerini bildikleri için bunların çoğul toplumlara dâhil olma süreçleri diğer gruplara göre daha karmaşık bir düzeydedir. Bu nedenle, bu grupların tamamen topluma karışmak, yakın ilişkiler kurmak ya da bulundukları yeni toplumlarda kendilerini tanımlamaya yönelik tereddütleri olabilmektedir. Belirsiz konumlarına rağmen, bu misafirler bazı toplumlarda yerleşik nüfusun önemli bir unsurunu oluştururken (ör.; Körfez Devletleri, Almanya, Belçika) aynı zamanda önemli bir güç sahibi ya da nispeten güçsüz konumda da olabilmektedirler (Berry, 2012a: 30).

Gönülsüz göçmenler arasında, en büyük yasal zorluklarla karşı karşıya olanlar ise mülteciler ve sığınmacılardır. Bu gruplar, kitlesel olarak yer değiştirdiklerinde “zorunlu göçmen” olarak da adlandırılmaktadır. Bunlar, çoğunlukla ana vatanlarını terk etmek istememekte ve zorla yerlerinden edinmeleri durumunda da sığınmak için başvuruda bulundukları ya da yerleştirildikleri ülkelerde kalma ve yerleşme haklarının olup olmayacağı garantisi verilmeyen gruplardır. Dünya genelinde Cenevre Sözleşmesini

imzalamış olan ülkelerin sınırına gelen mülteciler, talepleri karara bağlanıncaya kadar (sığınmacı olarak) kabul edilme ve sığınma hakkına sahiptirler. Bu gruplar sığınma talep ettikleri ülkeler tarafından mülteci olarak kabul edilirlse, göç ettikleri süre boyunca hayatlarını kuşatan belirsizlikleri de azalabilmektedir. Ancak pek çoğu, anavatanlarını terk edip yeni toplumlara yerleşirken (çeken faktörlerden ziyade) “itici faktörler”den dolayı yer değiştiren bireylerdir. Dolayısıyla, bu kişiler önceki hayatlarındaki her şeyi kaybetmiş, travmatik olaylara maruz kalmış ve akıl sağlıklarını kaybetmiş durumda da olabilmektedirler (Berry, 2012a: 30-31).

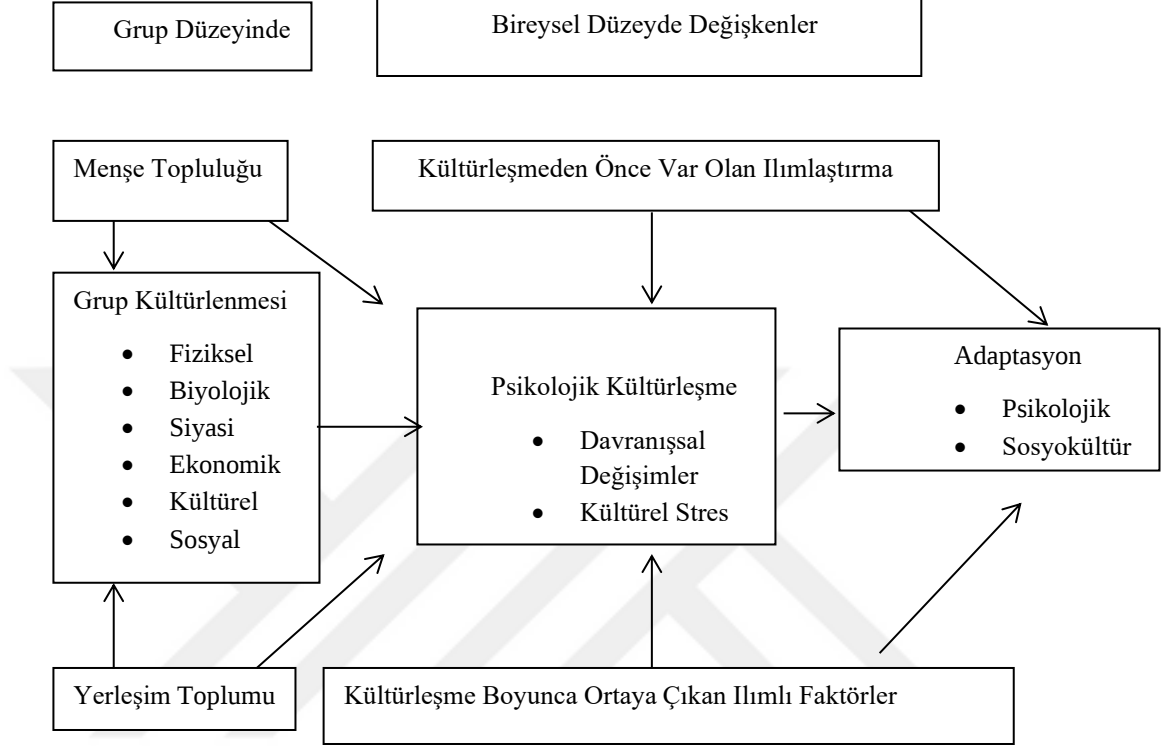
Yukarıda tablo 1’de tasvir edilen altı çeşit grubu basit bir şekilde listelenmektense üç faktöre (gönüllü-gönülsüz, yerleşik-göçmen ve kalıcı-geçici) ayrılmasının birkaç sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerin en önemlisi grupların farklı büyüklüğe, güce, haklara ve kaynaklara sahip olmalarıdır; grup veya bireylerin kültürleşme sürecine nasıl dâhil olacaklarına ilişkin bu faktörlerin önemli bir etkisi vardır. Bu faktörler kültürleşmenin gerçekleşme olasılığını etkilemektedir (Berry, 2012a: 29-31).

1.2.2. Kültürleşmenin Çerçevesi

Kültürel ve psikolojik kültürleşmenin ana hatlarını belirleyen, birbiri ile ilişkilendiren ve temas içindeki iki (veya daha fazla) grubu tanımlayan kavramsal çerçeve şekil 1’de ortaya koyulmuştur (Berry ve diğerleri, 2015: 312). Bu çerçeve kültürleşme ile ilgili çok sayıda literatüre konu olmuştur: bunlar (Berry, 1992; Ward & Kennedy, 1993) kültürleşme sürecini sistemleştirmeye ve bireyin uyumunu etkileyen faktörlere yönelik araştırmalardır (Berry, 1997: 15).

Prensipte kültürlerin birbirlerini eşit düzeyde etkilemesi mümkündür; ancak uygulamada bir kültürün diğerine hükmetme eğilimi daha yaygın görülmektedir. Bu durum ise baskın grup ve baskın olmayan grup şeklinde bir ayrıma yol açar. Kültürleşmedeki resmin tamamını görebilmek için karşılıklı etkileşimin çalışılması gerekmektedir; ancak bu çalışmada etkileşime maruz kalan (baskın olmayan) kültür grubu üzerinde yoğunlaşılacaktır. Bu, baskın olan gruptaki değişimlerin önemli olmadığı anlamına gelmemektedir. İleriki kısımlarda (kültürleşme sürecini etkileyen faktörler) göreceğimiz gibi kültürleşme çoğu zaman nüfusun artışını ve toplumlarda daha fazla kültürel çeşitliliği, ev sahibi ülkenin tutumlarına bağlı tepkileri (önyargı ve ayrımcılık) ve

politika gelişimini de (ör., çok kültürlülük anlamında) beraberinde getirmektedir (Berry ve diğerleri, 2015: 313).

Şekil 1: Grup Düzeyinde ve Bireysel Düzeyde Kültürleşme Süreci

Kaynak: Berry, J.W. Acculturation and Adaption in a New Society, 1992: 81.

Kültürleşme süreci yukarıdaki şekil 1’de şema içinde sunulmaktadır. Kültürleşme, iki farklı kültürel grubun birbiri arasında doğrudan ilişki kurmasından kaynaklanan kültür değişikliği olarak tanımlanmıştır. Kültürleşme ilk olarak grup düzeyinde bir fenomen olarak önerilmiş olsa da (sol tarafta), bireysel düzeyde (sağ tarafta) bir fenomen olarak kabul edilmiş ve psikolojik kültürleşme olarak adlandırılmıştır. İkinci olarak, toplu olarak kültürleşmeyi yaşayan kültürel gruplardaki bireysel düzeyde gerçekleşen değişiklikleri ifade etmektedir. Aslında tanımda her iki gruptaki (baskın ve baskın olmayan) değişiklikler kastedilirken, aslında değişikliklerin çoğu baskın grubun (yerleşim toplumu) etkilerinin bir sonucu olarak baskın olmayan (göç eden) grupta meydana gelmektedir (Berry, 1992: 69-70).

Berry, kültürleşme sürecinde grup düzeyinde meydana gelebilecek değişiklikleri fiziksel, biyolojik, siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal olarak (şekil 1 sol alt) sınıflandırıp şu şekilde açıklamaktadır (Berry, 1992: 69-73):

- İlk olarak, yeni konut tipi, artan nüfus yoğunluğu, kentleşme, daha fazla halk gibi yeni hayatın kapsadığı fiziksel değişiklikler vardır.
- İkincisi, yemek yeme tarzlarının değişmesi ile yeni değişik beslenme şekillerinin ortaya çıkması ve yeni hastalıklar ile tanışmak dâhil olmak üzere biyolojik değişiklikler yaygındır.
- Üçüncüsü, siyasi değişiklikler genellikle baskın olmayan grupların özerkliklerinden kısılarak bir dereceye kadar kontrol altına alınmasına neden olur.
- Dördüncüsü, ekonomik değişiklikler insanları geleneksel arayışlardan yeni istihdam biçimlerine doğru taşıyabilir.
- Beşinci olarak, (tanımın merkezinde yer alan) kültürel değişiklikler, dilsel özgünlüğü, dini, eğitimsel ve teknik kurumlardaki değişimleri içerir.
- Altıncı olarak, gruplar arası ve kişiler arası ilişkiler olmak üzere sosyal ilişkiler değişir.

Şekil 1’de psikolojik kültürleşme kısmının üstünde gösterildiği gibi hem davranışsal değişimler hem de kültürel stresin görünümü ve kapsamı bireylerin kültürel etkileşiminin ortaya çıkardığı özelliklerden, örneğin, kültürleşmeden önce var olan faktörlerden ve kültürleşme boyunca ortaya çıkan diğer fenomenlerden etkilenir. Bireyler başka bir kültüre geçtiklerinde; davranışsal değişimler ve kültürel stres olmak üzere iki geniş davranış biçimi ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, baskın olmayan gruptaki bireylerin davranışlarında, çoğunlukla daha önce öğrenilmiş kalıplardan yeni toplumda bulunan kalıplara doğru davranış değişiklikleri yaşanır. Bu davranış değişiklikleri, bireylerin yeni toplumlarında iletişim kurarken kullanmaktan vazgeçtikleri davranış biçimleri yerine öğrenilen repertuarları içerir. İkinci olarak, kişilerin daha önceki günlük hayatlarında var olan ve katıldıkları yeni toplumdaki günlük davranışlar ile çatışan ve genellikle yeni davranış biçimleri ile sonuçlanan bir dizi psikolojik stres olguları vardır. Ayrıca kültürleşme sürecinde bireysel düzeyde de (şekil 1’in sağ tarafı) çok sayıda psikolojik değişiklikler meydana gelir (Berry, 1992: 69-73).

Kültürleşme sürecinin başında başlayan psikolojik kültürleşme “davranışsal değişimler” ve “kültürel stres” olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Şekil 1’de gösterildiği gibi bu iki sonuç adaptasyonun uzun vadeli iki spesifik biçimi olan psikolojik ve sosyo-kültürel yönlerini ortaya çıkarmaktadır. Berry, kültürleşme deneyimleri bireyler için sorunsuz geçtiğinde bunun erken bir sonucu olarak “davranışsal değişiklikler” ve “değişimlerin” oldukça rahat bir şekilde ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Berry’e göre bireylerin kültürleşme deneyimleri; kültür dökülmesi, kültürel öğrenme ve kültür çatışması olmak üzere üç alt süreci kapsamaktadır. Bunların ilk ikisi, bireylerde kazara veya kasıtlı olarak davranış kaybına neden olurken, bunların yerine yeni kültürel topluma daha iyi uyum sağlayacak davranışlarla (konuşulan dil, giyilen kıyafetler ve yenilen yiyecekler gibi) yer değiştirmesini sağlar. Uyarlanabilir bu değişikliklerin tümü baskın olmayan bireylerin kültürleşmesinde meydana gelirken yerleşik toplum yani baskın olan toplumun üyeleri arasında sadece birkaç değişiklik meydana gelir ve çoğu zaman bu süreç uyum olarak adlandırılır. Bununla birlikte, baskın grupların davranış normlarına karşı baskın olmayan bireylerin davranışları zayıf kaldığında kültürel anlamda bir dereceye kadar çatışma ortaya çıkabilir; bu durumda asimilasyon en olası sonuçtur (Berry, 1999: 15-16).

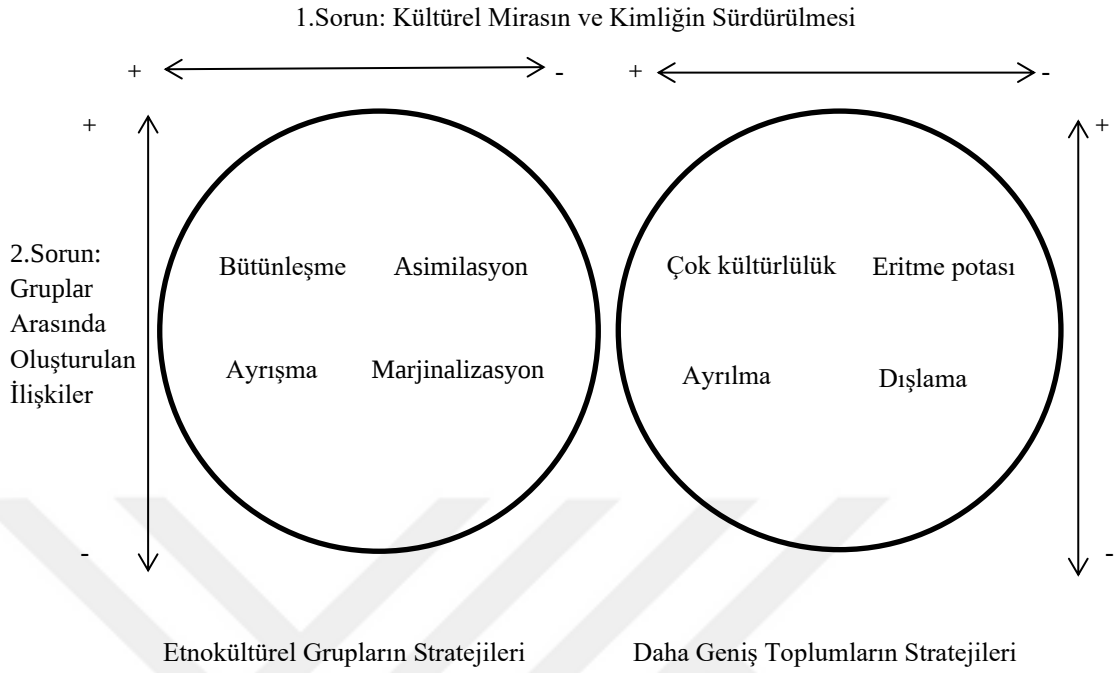
Kültürleşme sürecinde yüksek düzeyde çatışma yaşanırsa ancak bu çatışmalar kontrol edilebilir ve aşılabılır olduğu halde bireyler tarafından problem olarak görülürse, “kültür şokuna” benzer bir paradigma olan “kültürel stres” kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, kültürel etkileşim sonucunda bireyler; onları asimile eden, kolayca, hızlı bir şekilde üstesinden gelemeyecekleri problemlerle yüz yüze olurlar. Bu durumda, kültürel stres, kültürleşme deneyiminden kaynaklanan yaşam olaylarına karşılık ortaya çıkan bir stres reaksiyonu olarak meydana gelebilmektedir (Berry, 1999: 15-16). Berry, “kültür şoku” kavramı daha eski ve daha yaygın olarak kabul görmesine rağmen, “kültürel stres” kavramını tercih etmesinin nedenini üç nedene dayandırmaktadır: Birincisi, çevresel stres faktörlerine karşılık olarak psikolojik stres modelleri ile yakında bağlantılı olması (mevcut durumda kültürleşme deneyimine dayanması) ve bu nedenle bazı teorik temellerinin olmasıdır. İkincisi, “şok” yalnızca kültürlerarası temasın olumsuz deneyimlerini ve sonuçlarını ortaya koyuyor. Ancak, kültürleşme boyunca genellikle sadece orta derecede zorluklar yaşanır (bazı psikosomatik problemler gibi), çünkü diğer

psikolojik süreçler (problem değerlendirme ve başa çıkma stratejileri) genellikle kültürel anlamda asimile eden bireyler tarafından kullanılır. Üçüncüsü, ortaya çıkan sorunların kaynağı kültürel değil, kültürleşme sürecinde ortaya çıkan kültürlerarası bir durum olmasıdır (Berry, 1997: 13).

Berry, kültürleşme fenomenlerini “kültürel grup seviyesi” ve psikolojik bireysel seviye olmak üzere iki farklı seviyede tanımlamıştır. Şekil 1’de hem grup düzeyinde hem de bireysel psikolojik düzeyde kültürleşmenin fenomenlerini oluşturan birçok spesifik unsuru tanımladık. Kültürleşme sürecinin bir sonucu olarak, temas halinde olan her iki grupta da (hem egemen gruplar hem de egemen olmayan gruplar) arasında kültürel düzeyde; politik, ekonomik, demografik ve kültürel anlamda kültür değişimi yaşanır. Temas sonrasında bireysel düzeyde meydana gelen değişiklikler, kişilerin psikolojik özelliklerinde bireysel farklılıklara neden olur. Bunların hepsi ve muhtemelen daha fazlası, her iki grupta kültürel düzeydeki kültürleşmenin ne ölçüde gerçekleştiğinin önemli göstergeleridir (Berry, 2012b: 129-134).

1.2.3. Kültürleşme Stratejileri

Tüm gruplar ve bireyler aynı şekilde kültürleşmeye maruz kalmazlar; insanların sürece nasıl dahil oldukları konusunda büyük farklılıklar vardır. Berry, bu farklılıklara “kültürleşme stratejileri” adını vermiştir. Berry’e göre bu stratejiler iki ana bileşenden (genellikle ilişkili olan) oluşur. İlki tutumlar; bireyin kültürleşmeye nasıl gireceği konusundaki tercihidir. İkinci bileşende davranışlardır; kültürel gruplar ve onların bireysel üyelerinin, günlük hayatta birbirleriyle karşılaştıkları süreçlerde sergiledikleri davranışlar bireylerin nasıl kültürleneceği konusundaki önemli bir diğer bileşendir (Berry, 2005: 704). Berry, kültürleşme stratejilerini ortaya koyarken tüm kültürleşen gruplarda meydana gelen iki temel sorun üzerinde durmuştur. Bu iki sorundan ilki, bireylerin kendi grupları dışındaki kültürel grupların üyeleri ile ne ölçüde temas kurmak (veya kaçınmak) istedikleri, diğeri ise; kültürleşen bireyin kendi kültürel özelliklerini ne ölçüde korumak (veya vazgeçmek) istediğidir (Berry, 2001: 617-618). Berry’nin bu iki soruna ilişkin olumlu ve olumsuz yönelimler doğrultusunda ortaya koyduğu stratejiler aşağıdaki şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Etnokültürel Gruplarda ve Daha Geniş Toplumlarda Dört Kültürleşme Stratejisi

Kaynak: John W. BERRY, “Acculturation: Living Successfully In Two Cultures”, İnternational Journal of İntercultural Relations, Cilt 29, Sayı 6, 2005, s. 705.

Berry, Şekil 2’nin sol tarafında hem baskın hem de baskın olmayan grupların nasıl kültürlendiğine dayanarak aşağıdaki dört strateji tanımlamıştır:

Asimilasyon: Baskın olmayan gruplardaki bireylerin kendi kültürel kimliklerini devam ettirmek istemediklerinde, bunun yerine diğer kültürlerle günlük etkileşime girdiklerinde ve baskın olan toplumun kültürel değerlerini benimsediklerinde tanımlanan stratejidir. Burada bireyler kendi kültürel miraslarından vazgeçip baskın olan toplumun normlarına uymayı tercih ederler.

Ayrışma: Baskın olmayan gruplardaki bireylerin kendi özgün kültürlerine değer verdiklerinde, kültürlerini ayakta tutmak istediklerinde ve aynı zamanda diğer grupların kültürleri ile etkileşime girmekten kaçındıklarında benimsenmiş olan stratejidir. Buradaki bireyler, bir dereceye kadar kültürel çatışma yaşadıklarında, diğer gruplarla olan ilişkilerinde temastan kaçınır ve sadece kendi menşee kültürene doğru yönelmeyi tercih ederler.

Bütünleşme: Bireyin bir yandan kültürel mirasını korumaya ilgi duyduğu bir yandan da diğer gruplarla günlük etkileşime girdiği stratejidir. Burada bir dereceye kadar

kültürel bütünlük korunur ve aynı zamanda bireyler etnokültürel grubun bir üyesi olarak yerleşik toplumun sosyal ağına katılmaya çalışır.

Marjinalleşme: Bireylerin kültürel miraslarını korumaya yönelik hiçbir çaba göstermediklerinde (genellikle zorunlu kültürel kayıp sebebiyle) ve diğer gruplarla da ilişki kurmaya ilgi göstermediklerinde (sıklıkla dışlanma ve ayrımcılık nedeniyle) tanımlanan stratejidir (Berry, 2005: 705).

Yukarıdaki stratejiler, baskın olmayan grupların ve üyelerinin kültürlerarası ilişkilerde hangi stratejiyi seçecekleri konusunda özgür oldukları varsayımına dayanmaktadır. Ancak Berry, kültürleşme süreçlerinde bu durumun her zaman için geçerli olmadığını ve baskın grupların, baskın olmayan grupları belirli ilişkiler için zorladığında veya kültürleşme stratejileri seçiminde kısıtladığında başka terimlerin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle bütünleşme stratejisi, egemen toplum kültürel çeşitliliğe yönelik açık ve kapsayıcı olduğu zaman, baskın olmayan gruplar tarafından özgürce seçilen ve başarılı bir şekilde sürdürülebilir. Dolayısıyla bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için, aynı toplum içinde yaşayan bütün grupların bir arada yaşaması ve birbirleri arasında karşılıklı uzlaşmanın olması gereklidir. Bütünleşme stratejisi, belirli psikolojik ön koşulların var olduğu çok kültürlü toplumlarda uygulanabilir. Berry'e göre bu ön koşullar şunlardır: kültürel çeşitliliği kabul eden bir toplum (çok kültürlü ideolojinin varlığı), düşük seviyede önyargı (yani, minimal etnosentrizm, ırkçılık ve ayrımcılık), etnokültürel gruplar arasında pozitif karşılıklı tutumlar (yani gruplar arasında nefretin olmaması) ve toplumu oluşturan bütün gruplar ve bireyler arasında toplumla özdeşleşme ve bağlılık duygusunun varlığı bütünleşmenin gerçekleşmesi için gerekli olan koşullardır (Berry, 2012a: 35-36).

Berry, şekil 2'nin solundaki kültürleşme stratejileri baskın olmayan gruplar açısından ele alırken, şeklin sağ tarafında da baskın grupların stratejilerini ortaya koymuştur. Berry'e göre, eğer baskın olmayan grup baskın grup tarafından asimile edilmeye çalışılıyorsa bu "eritme potası" olarak adlandırılabilir. Eğer egemen toplum tarafından ayrışma talep edilirse ve bunun için de baskın olmayan gruplara zorlama yapılırsa bu "ayrımcılık" stratejisi olarak adlandırılmaktadır. Baskın gruplar tarafından marjinalleşme stratejisinin dayatılması ise bir "dışlama" stratejisidir. Kültürel çeşitlilik

kültürel kimliklerinden vazgeçip yeni topluma katılmayı tercih etmektedirler (Berry ve diğerleri, 1989: 187).

Berry ve arkadaşları (Berry, Phinney, Sam ve Vedder, 2006) göçmen kabul eden 13 ülkede göçmen gençlerin göç, kültürleşme ve adaptasyon anlayışları üzerine araştırma yapmışlardır. Bu araştırmalardan elde ettikleri veriler ile tanımladıkları üç temel sorun ortaya koyup incelemiş, göçmen gençlerin iki boyutlu görüşe göre nasıl kültürleştiklerini araştırmış ve dört kültürleşme stratejisini test etmişlerdir. Araştırmanın amaçlarından biri olan sorunlardan ilki, göçmen gençler baskın olmayan toplumun kültürü ile egemen toplumun kültürü arasında nasıl yaşamaktadırlar? İkincisi, göçmen gençler hayatlarının kişisel, sosyal ve akademik alanlarında kültürlerarası durumlarla ne kadar iyi baş edebiliyorlar? Üçüncüsü, ergenlerin kültürlerarası ilişkilere nasıl dahil oldukları ve ne kadar iyi uyum sağladıkları arasında bir ilişki kalıbı var mı (Berry ve diğerleri, 2006: 305).

Bireyler ve gruplar dört kültürleşme stratejisine karşı farklı tutumlar sergileyebilir ve bireylerin gerçek davranışları tercih ettikleri kültürlenme yollarına göre değişir. Bu tutum ve davranışlar kültürleşme stratejilerini oluşturur. Çok sayıda çalışma, bu dört alternatife yönelik tutum ve davranışları ölçmek için yapılmıştır. Berry'e göre ulusal politikalar ve programlar bu dört strateji açısından analiz edilebilir: bazı ülkelerdeki politikalar açıkça asimilasyonisttir ve tüm göçmen ve etnokültürel grupların baskın toplumdakiler gibi olmasını beklerler; bazıları bütünleşmeci, çoğunlukla tüm grupları kendi kültürel kimlikleriyle kabul etmeye ve onları bu şekilde topluma dahil etmeye isteklidirler; bazı ülkeler de ayrımcı politikalar izleyip istenmeyen grupların marjinalleşmesini istemektedirler (Berry, 1997: 11).

Kültürleşme araştırmaları yapan araştırmacılar tarafından bu dört strateji dışında başka terimler de ortaya konulmuştur. Özellikle “iki kültürlü” terimi, eş zamanlı olarak iki kültürde temas halinde olan bireylerin kültürleşmesini ifade etmek için kullanılmıştır (Berry, 1997: 11). Bu kavram, tanımladığımız bütünleşme stratejisine çok yakındır. Benzer bir şekilde Gordon (1964), asimilasyon terimini “kültürel asimilasyon” ve “yapısal asimilasyon” olmak üzere iki farklı biçimde tanımlamıştır. Her iki biçimin sonucunda tam asimilasyon stratejisinin ortaya çıkması muhtemeldir. Burada yapısal asimilasyon baskın olmayan grupların egemen toplumlara yüksek derecede temas ve

katılımını ifade ederken, kültürel asimilasyon ise göçmenlerin kendi kültürlerini yüksek derecede sürdürme isteklerini ifade etmektedir. Buradaki yapısal asimilasyon düşük derecede kültürel asimilasyon ile birleştiğinde, bütünleşmeye benzer bir sonuç çıkması muhtemeldir (Berry, 1997: 11-12).

Bir kültürleşme stratejisinin diğer stratejilere göre tercih edilmesinin nedenleri mevcut şartlar ve zaman aralığına bağlı olarak değişmektedir. Genellikle belirli bir strateji için genel bir tutarlı tercih vardır. Bununla birlikte kişinin konumuna göre farklılık olabilir: daha özel alanlarda veya etki alanlarında (ev, geniş aile, etnik topluluk gibi), kültürel devamlılık özel alanlara göre kamusal alanlarda daha fazla istenebilir (işyeri veya siyasetin içinde), gruplar arası temas halka açık alanlarda özel alanlara göre daha fazla olabilir. Geniş toplumlarda ulusal politikalar kültürleşme stratejilerini etkileyebilir. Örneğin, çok kültürlü toplumlarda bireyler, kişisel bütünleşme tercihi yerine politikaları tercih edebilirler veya asimilasyonist toplumlarda kişi kendisi için asimilasyonist stratejisini benimseyerek en kolay yolu tercih edebilir. Ayrıca, bireylerin gelişme süreçleri ve önemli kültürleşme dönemlerinde çeşitli stratejiler keşfettikleri ve eninde sonunda diğerlerinden daha faydalı ve tatmin edici olan stratejiye yöneldiklerine dair kanıtlar vardır. Ancak, bilindiği kadarıyla, farklı stratejilerin kullandığı belirli bir sıra veya yaş yoktur (Berry, 1997: 11-12).

Berry'e göre, kültürleşme stratejilerinde uyum ile ilgili yapılan araştırmalar stratejiler ile ilgili daha fazla genelleme yapılmasına izin vermektedir. Böylece, bütünleşme stratejisini takip eden ve başarıyla tamamlayan bireyler egemen topluma daha iyi adapte olmuş gibi görünürken bunlar aynı zamanda en az ötekileştirilen grup olmuşlardır. Aynı şekilde, asimilasyon ve ayrışma stratejileri orta derecede adaptasyon ile sonuçlanmaktadır. Bu örüntüde zaman zaman değişimler olmasına rağmen, son derece tutarlıdır ve kültürel stres ile ilgili paralellik göstermektedir. Berry, bütünleşmenin en fazla başarılı olan strateji olduğunu ifade etmesine rağmen (Berry, 1999: 16-17), sürdürülebilir olması için belirli ön koşulların varlığından söz etmektedir. Bu ön koşullar; kültürel çeşitliliği benimseyen çok kültürlü bir ideolojinin varlığı, önyargı ve ayrımcılığın düşük olduğu bir toplum, etnokültürel gruplar arasında karşılıklı pozitif tutumlar (belirli gruplar arasında kin ve nefretin olmaması), tüm bireyler veya gruplar tarafından ev sahibi

topluma bağıllık veya özdeşleşme duygularının varlığı olarak ifade etmektedir (Berry, 2001: 619).

Yerleşim toplumunun göçmenlere yönelik tutumları veya kültürleşen gruba yönelik politika tutumları benimsenen stratejiyi etkileyebilir (Sam ve Berry, 2010: 477). Berry ve Sabatier, göç ve kültürleşme ile ilgili çok farklı politika ve uygulamalara sahip Kanada'nın Montreal şehri ile Fransa'nın Paris şehrinde araştırma yapmış ve bu araştırmaları karşılaştırarak kültürleşme stratejileri üzerinden incelemişlerdir. İlk önce iki ülke arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonucunda bütünleşmeyi tercih eden göçmen gençlerin oranı Montreal'da Paris'ten daha yüksek (%29,1'e karşı %27,1) çıkmıştır. Buna karşılık asimilasyonu tercih eden gençler Paris'te Montreal'den daha yüksek (%26,8'e karşı %20,1) çıkmıştır. Kültürleşme stratejileri arasındaki bu farklılıklar iki ülke arasındaki farklı politika yönelimlerinden kaynaklanmaktadır. Kanada kültürel olarak çok çeşitlidir ve bir çeşit çok kültürlülük politikasına sahiptir; diğer yandan Fransa daha az çeşitlidir ve asimilasyonist bir politikası vardır (Berry ve Sabatier, 2010: 191-204).

1.3. Kültürleşme Tutumları

Tutum genel bir ifade ile “bir obje, kişi, konu veya olgu hakkındaki değerlendirme” olarak ifade edilmektedir. Thurstone tutumu “bir uyarıcı için hissedilen duygu veya ondan etkilenme miktarı” olarak tanımlamaktadır. Kısaca tutumlar kişinin herhangi bir şeyden ne kadar hoşlandığı veya hoşlanmadığının göstergesidir (Kotler, 1977: 188'den aktaran Kızıldaş, 2014: 9). Bununla birlikte, çoğul toplumlarda yaşayan bireylerin yaşam biçimlerine yön veren tutumlar da bulunmaktadır. Kültürleşme tutumları olarak adlandırılan bu tutumlar (Berry, 2011), aynı anda iki veya daha fazla kültür ile temas halinde olan bireylerin iletişim kanalı olarak tercih ettikleri çeşitli yolları ifade etmektedir. Uzun yıllar boyunca, baskın olmayan insanların (göçmenler gibi) kültürel miraslarından vazgeçerek asimilasyon yoluyla yerleşim toplumunun bir parçası haline geleceği varsayılmıştır. Orijinal (menşei ülkeye ait bireylerin) kültürleşme boyutları çerçevesinde, Berry iki boyutlu bir yapı önermiştir. Bu iki boyut: kültürleşen bireyler kültürel miraslarını ve kimliklerini ne derecede korumayı tercih ederler ve insanlar kendi grupları dışındaki gruplarla ne ölçüde iletişim kurmak ve yerleşik topluma katılmak

isterler. Berry, dört kültürleşme stratejisinin sınıflandırılmasında ortaya çıkan farklılıkları ortaya koymak için bireylerin tercih ettikleri davranışları bu iki boyut çerçevesinden açıklamaktadır (Berry ve Sabatier, 2011: 658).

Berry, kültürleşme stratejilerini bireylerin tutumları üzerinden değerlendirirken, bu tutumların yaşamın beş alanını ilgilendirdiğini ifade etmiştir. Bu alanlar: kültürel gelenekler, dil, evlilik, sosyal faaliyetler ve arkadaşlardır. Kişilerin bu alanlara yönelik gösterdiği tutumlar onların hangi stratejileri benimsediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, sosyal faaliyetler üzerinden ele aldığımızda göçmenler üzerinden dört tutum ortaya çıkmaktadır:

- “Hem yerleştiğim ülkenin vatandaşlarını hem de etnik grubumu içeren sosyal faaliyetleri tercih ederim” tutumu kişinin bütünleşme,
- “Ben sadece egemen toplumun vatandaşlarının yer aldığı sosyal faaliyetleri tercih ederim” tutumu asimilasyon,
- “Sadece kendi etnik grubumun üyelerini içeren sosyal faaliyetleri tercih ederim” tutumu ayrışma,
- “Ben ne ulusal ne de etnik grupların düzenlediği sosyal faaliyetlere katılmak istemiyorum” ifadesi marjinalleşme stratejisi yönünde tutum sergilendiğini ifade etmektedir (Berry ve diğerleri, 2006:309).

Berry ve arkadaşlarına göre (Berry, Kim, Power, Young ve Bujuki, 1989:203), kültürleşme sürecinde bir grubun tüm üyelerinin aynı şekilde kültürleşmesi ya da bazı psikolojik sonuçları deneyimlemesi söz konusu değildir. Burada insanların sürece katılma biçimlerinde bireysel farklılıklar vardır. Bu bireysel farklılıkları anlamadaki en önemli faktör, insanların sürece kendilerini nasıl yönlendirdikleri yani kültürleşme tutumları olduğunu ifade etmektedirler.

Kültürleşme tutum ölçeğinin geçerliliği, kültürel deneyim, kültürel devamlılık ve değerlere göre değerlendirilir. Kültürleşme boyunca bireyler, sadece farklı tutumlarla değil aynı zamanda yeni yaşam tarzları ve yeni değerler ile karşılaşmaktadır. Farklı tutumlara sahip bireyler, ev sahibi toplumla farklı ölçütlerde kültürel devamlılık ve temas halinde olurlar. Burada göçmen bireylerin değerlerinin ev sahibi toplumun değerlerine uyumu farklı derecelerde olabilir. Örneğin, Orta Amerika ülkeleri gibi Latin ülkeleri

değer olarak Kuzey Amerika'daki değerlerden daha kolektivist olduğu için, farklı kültürleşme tutumlarına sahip bireylerin ev sahibi topluma daha az veya daha fazla uygunluk sağlaması beklenebilir (Dona ve Berry, 1994: 60).

Berry, kültürleşme tutumlarını iki boyutlu olarak ele alırken bu iki boyut aralığında başka yönelimler olduğunu da ortaya koymuştur. Örneğin, Mishra, Sinha ve Berry (1996), Hindistan'daki Adivasi halkları üzerinde yaptıkları bir çalışmada, bütünleşme ve asimilasyon arasında olan “bir arada yaşama” diye adlandırılan bir yönelim kavramsallaştırmışlardır. Bu yönelim, bahsedilen iki stratejinin olumlu değerlendirilmesinden ziyade, her iki kültürde yaşama istekliliğini temsil etmektedir. Araştırma, bir arada yaşama ve entegrasyonun pozitif ilişkili olduğunu ve eşit derecede tercih edildiğini ortaya koymuştur. Bu yönelimin ortaya koyulması, kültürleşme alanında kavramsallaştırılabilecek ve değerlendirilebilecek başka olasılıklar olduğunu göstermektedir (Berry ve Sabatier, 2011: 659).

1.4. Kültürleşme Profilleri

Berry ve arkadaşları, göçmen gençlerin bir yandan kendi aileleri ve toplulukları diğer yandan akranlarının kültürleri arasında nasıl yaşadıklarını, kültürlerarası ilişkilere nasıl dahil olduklarını ve ne kadar iyi uyum sağladıklarına dair kümeleme analizini kullanarak bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırma 13 farklı ülkede yaşayan ve 26 etnik kökene sahip 5366'sı göçmen genç, 2631'i ulusal gençlik olmak üzere toplamda 7997 genç göçmen ile gerçekleştirilmiştir. Kümeleme analizi, kültürleşme süreciyle ilişkili tüm değişkenler kullanılarak gerçekleştirilmiştir: kültürleşme stratejileri, etnik ve ulusal kimlikler, etnik ve ulusal dil bilgisi, akran ilişkileri ve aile ilişkisi değerleri. Berry ve arkadaşları (Berry, Phinney, Sam ve Vedder, 2006), araştırmaya rehberlik eden baskın teorik çerçeveye ve ortaya çıkan kümelerin yorumlanabilirliğine dayanarak dört küme kullanmışlardır. Bu kullandıkları kümeleri kültürleşme profilleri: etnik, ulusal, entegrasyon ve yaygın profil olarak adlandırılmışlardır (Berry ve diğerleri, 2006: 304-313). Bu profiller bir yandan Berry'nin dört kültürleşme stratejisine destek verirken bir yandan da tutumları, kimlikleri, sosyal davranış ve değerleri içermektedirler (Berry ve diğerleri, 2015: 322). Bu dört kültürleşme profilini Berry ve arkadaşları, 13 farklı ülkede 26 etnik kökene yaptıkları araştırmanın sonucuna göre tanımlamışlardır.

1.4.1. Ulusal Profil

Ulusal profil, yaşadıkları topluma güçlü bir yönelim gösteren göçmenleri (araştırmanın 810 göçmen gencini) kapsamaktadır. Bu profilin bireyleri, ulusal kimlik aidiyetleri ve asimilasyon açısından olumlu tutumlar gösterirken etnik kimlik tutumları zayıftır. Ulusal dilde yetkindirler ve ağırlıklı olarak ulusal dil kullanmaktaydılar. Ulusal profildeki kişilerin akran ilişkileri büyük ölçüde yaşadıkları toplumun yani ulusal grubun üyeleriyle gerçekleşmektedir. Aile sorumlulukları düşüktür. Bu profildeki göçmen gençler, hem asimilasyona örnek oluşturuyor gibi görünmektedirler hem de etnik kimlik ve kültürden yoksun belirtiler göstermekteydiler. Berry ve arkadaşları, profilleri bireysel özelliklerin farklılıklarına göre analiz edebilmek için göç edilen toplumdaki ikamet süresini kullanmışlardır. Daha uzun ikamet edenler arasında ulusal profil yaygındı; yeni toplumda doğan veya on iki yıl veya daha fazla ikamet süresine sahip olanların ulusal profillerinin oranı, altı yıl veya daha az ikamet süresine sahip olanların iki katından fazla çıkmıştır. Yerleşim toplumunda doğumdan veya okul yıllarından itibaren yaşayanlar arasında görülen profiller arasında ulusal profil baştan ikinci (ilk profil bütünleşme profili) olmuştur. Yapılan araştırmada, kadın erkek oranı profiller arasında önemli farklılıklar gösterirken, ebeveyn mesleki durumunda; ulusal profil ebeveynleri daha yüksek statüde meslek sahibi olanlar arasında yaygın olarak görülmüştür. Profilleri yerleşim yerleri açısından değerlendirildiğinde; göçmen bireyler kendi etnik grubundan olmayan insanların yaşadıkları mahallelerde ikamet ettiklerinde kendi etnik gruplarından oluşan mahallelere göre daha fazla ulusal profil oranına sahip olma eğilimini göstermektedirler. Berry'nin araştırmalarına göre, göçmenlerin kültürleşmesi, bireylerin sadece kendi etnik gruplarından oluşan mahallelerinde ikamet ettiklerinde değil aynı zamanda yaşadıkları yerleşik toplumun insanların da olduğu mahallelerde ikamet edildiğinde daha başarılı olur (Berry ve diğerleri, 2006. 304-313).

1.4.2. Etnik Profil

Yüksek etnik kimliği, etnik dil yeterliliği ve kullanımı olan ve etnik akran temasları ile kendi etnik gruplarına açıkça bir yönelim gösteren bireylerden (araştırmanın 975 bireyi) oluşmaktadır. Etnik profil bireyleri, ayrışma tutumunu benimseyen kişilerle benzerlik gösterirken, asimilasyon, yerleşik toplum ile temasları ve yerleşik toplumdaki

kimlikleri yani ulusal kimlik yönelimleri düşüktür. Aile ilişkileri değerlerine verdikleri değerler ortalamanın çok üzerindedir. Büyük ölçüde kendi kültürleri içine gömülü olan gençleri yansıtmaktadır. Bu profilin bireyleri yerleşik topluma katılım sağlama da çok az çaba sarf ederler (Berry ve diğerleri, 2006: 313).

1.4.3. Bütünleşme Profili

Bütünleşme profili en sık görülen profildir. Diğer profillere nazaran hem etnik hem de ulusal kültürden katılım gösteren 1576 göçmen gençten oluşmaktadır. Bu profilin bireylerinin hem etnik hem de ulusal kimlik aidiyetleri yüksektir. Bütünleşme stratejisini güçlü bir şekilde benimserler fakat asimilasyon, ayrışma ve majinalleşmeye karşı eğilimleri düşüktür. Ulusal dil yeterlilikleri yüksek düzeyde ve etnik dil yeterlilikleri ortalamadadır. Ancak her iki dili de dengeli kullanırlar. Hem kendi dil grupları hem de ulusal dil gruplarıyla akran ilişkileri vardır. Aile ilişkileri değerleri ortalamaya yakındır. Bu profilin bireyleri hem etnik hem de ulusal bağlamlarında, kimlik, dil, akran ilişkileri ve değerleri açısından rahat görünmektedirler. Profildeki farklılıklar yeni toplumdaki ikamet süresi açısından incelendiğinde; en uzun ikamet süresine sahip olan bireyler arasında, görülen en yaygın profil bütünleşmedir. Kültürleşme profillerinde mahalle yerleşimi etnik oluşum açısından önemli ölçüde etkilidir. Bütünleşme profili, ağırlıklı olarak kendi etnik grubundan oluşan mahalleler hariç tüm mahallelerde güçlü bir şekilde temsil edilmiştir. Berry ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmalarda, yerleşim toplumundaki göçmenlerin yüzde ellisinden fazlası bütünleşme profili göstermiştir (Berry ve diğerleri, 2006: 313-319).

1.4.4. Yayılma Profili

Yayılma profilindeki bireyler katılımcıların 973'ünü oluşturmaktadır. Bu profildeki bireylerin tutumlarının yorumlanması oldukça zordur çünkü net bir yönelim gösteremeyen bireyleri kapsamaktadır. Bu kişilerin ulusal dildeki yeterlilikleri düşüktür ve ulusal kimlik ile ulusal toplumdaki akranları ile temasları düşük düzeydedir. Ayrıca etnik dil kullanımları yüksek ancak etnik kimliklerini kullanma dereceleri düşük düzeydedir. Bu profilin bireyleri birbiriyle çelişkili üç kültürleşme tutumunu benimsemiştirler: asimilasyon, marjinalleşme ve ayrışma. Bu tutarsızlık, göçmen

gençlerin toplumdaki yerleri konusunda belirsiz olduklarını, belki de yerleşim toplumunun bir parçası olmak istediklerini ancak iletişim kurma becerilerinden ve yeteneklerinden yoksun olduklarını göstermektedir. Yerleşim toplumundaki ikamet süresi açısından ele alındığında, yerleşim toplumuna en son gelen göçmen gençler arasında yayılma profili baskın görülmektedir. Bu profil kimlik oluşturma literatüründe “yayılma” olarak tanımlanan, hayata bir amaca bağlılık konusunda yoksun ve çoğunlukla toplumdan izole edilmiş genç profile benzemektedir. Bu nedenle bu profile yayılma adı verilmiştir (Berry ve diğerleri, 2006: 313-319).

Berry ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmada, algılanan ayrımcılık ile kültürleşme profilleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bütünleşme profiline ve ulusal profile sahip bireylerin diğer iki profile göre anlamlı derecede daha az algılanan ayrımcılık yaşadığı görülmüştür. Etnik profil bireyleri ulusal profil ve bütünleşme profiline göre ayrımcılığa daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. Yayılma profiline sahip bireylerde, diğer üç profile bulunanlardan daha fazla algılanan ayrımcılık görülmüştür (Berry ve diğerleri, 2006: 313-319).

1.5. Kültürleşme ve Uyum

En genel anlamı ile uyum, çevresel taleplere karşılık olarak göç eden birey ya da gruplarda meydana gelen değişiklikleri ifade eder (Berry, 1997:13). Uyum, bireyler ve çevreleri arasındaki teması geliştirebilir veya geliştirmeyebilir. Bu nedenle uyum, bireylerin veya grupların çevrelerine daha çok benzer olmak için değiştiği (yani asimilasyon yolu ile) anlamına gelen bir terim değildir, aynı zamanda değişime direnmeyi ve kişilerin çevrelerini değiştirmeyi ya da onlardan uzaklaşmayı (ayrışmayı) içerebilir. Bu kullanım şekli ile uyum, pozitif değerlikte olabilecek veya olmayabilecek bir sonuçtur. Berry’e göre bu anlam ile sadece “iyi uyum” sağlamak anlamına gelir. Kültürleşme sürecinde meydana gelen uzun vadeli uyum ise, bireylerin yeni yaşamlarını çok iyi yönetebilecekleri durumlardan, yeni toplumdaki hayatlarına devam edemedikleri yani yeni toplumdaki insanlarla ve içindeki sosyokültürel gruplarla etkili bir şekilde iletişim kuramadıkları durumlara kadar değişen, iyi uyumdan kötü uyumlara kadar çok değişken olan çift kutuplu bir kavramdır (Berry, 2005: 709).

Berry, uyumun kültürleşme sürecinin bir sonucu olduğuna, kültürleşme ve uyumun aynı şeyler olmadığına dikkat etmek gerektiğini ifade etmiştir. İlk araştırmalarda insanların kültürleşme sürecini grup düzeyinde yaşadıkları düşünülürken, alandaki araştırmaların çoğalması ile kültürleşme sürecinin bireysel düzeyde de yaşanılabildiği ortaya koyulmuştur. Berry ve arkadaşlarına göre, uyum kültürel düzeyde ele alındığında; her iki kültürün birbirleri ile karşılaşmalarından önceki var olan kültürlerinin özelliklerini ve her iki kültürel grupta kültürleşme sürecinden sonra meydana gelen değişimleri siyasal, ekonomik, demografik ve kültürel anlamda bilmek gerekmektedir. Bu nedenle, uyum sürecinin kültürel düzeyde çalışılması birden fazla değişkeni ele almayı gerektirdiğinden dolayı zor ve meşakkatlidir (Berry ve arkadaşlarından aktaran; Saygın ve Hasta, 2018: 309).

Berry ve Sam kültürleşme ve uyum sürecini ele alırken çoğul topluluklardaki her bir grup için ayrı ayrı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu süreç göçmenler, misafirler, mülteciler ve sığınmacılar, yerli halk ve etnokültürel gruplar için farklı koşullarda gerçekleşmektedir. Burada kültürleşme sürecinde en fazla risk ile karşı karşıya kalan dezavantajlı grubun mülteciler ve sığınmacılar olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü bu gruplar gönülsüz bir şekilde yerinden edinilmiş olmakla birlikte çoğu zaman da geçicidirler. Buna ek olarak, kıtlık, yoksunluk, işkence ve aşağılama (bireysel düzeyde), kitlesel dışlama ve baskı (grup düzeyinde) ve savaş dahil olmak üzere kültürleşme öncesi pek çok zor durum yaşadıkları söylenebilir. Göçmenlerin ise yeni toplumlarla kültürel temaslarının doğası gereği gönüllü olması nedeniyle, mültecilere kıyasla daha kolay bir kültürleşme deneyimi ve olumlu uyum beklenebilmektedir (Berry ve Sam 1997: 303-309).

Moghaddam, Taylor ve Wright, uyumun çok yönlü bir olgu olduğunu ve üç kritik unsurdan oluştuğunu savunmuşlardır. Bu üç unsurlardan ilki, kişinin durumdan memnuniyeti ve pozitif hissetmesi olarak ifade edilirken, ikincisi ev sahibi kültürün üyeleri ile temas halinde iken kişiler arası etkileşimde pozitif ilişkiler geliştirmek ve bazı görevleri yerine getirmedeki verimlilik düzeyi olarak ifade edilmiştir (Moghaddam, Taylor ve Wright 1993: 18'den aktaran Aycan ve Berry, 1996: 242).

Bireylerin kültürleşme süresince ne kadar iyi uyum sağladıkları tartışılırken Berry ve arkadaşları bu süreçte kültürleşmenin uzun vadeli sonuçlarına dikkat çekmeye

çalışmaktadırlar. Onlara göre uyum kültürleşme ile eş anlamlı değildir, ancak kültürleşme sürecinde meydana gelen değişikliğin arkasından gelir. Kültürleşme çerçevesinde uyum sağlık durumunu, iletişim yeterliliğini, benlik farkındalığını, stresi azaltma yollarını, kabul görme hissini ve kültürlerarası becerileri kapsayacak şekilde birçok şekilde tanımlanmaktadır (Berry ve diğerleri, 2015: 324). Berry'e göre uyum hem kültürleşme sırasında kullanılan stratejilere hem de sonucuna atıfta bulunmak için kullanılan bir terimdir (Berry, 1992: 71). Dubos (1965), uyumun hem kültürleşmenin sonucunu hem de kültürleşmedeki uyum sağlama sürecini ifade ettiğini belirtmektedir. Kültürleşmenin bir sonucu olarak uyum, fiziksel ve psikolojik sağlık, iş derecesi, yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi olmak üzere bireyin refahını oluşturan faktörlerin toplamı olarak gösterilebilir. Kültürleşme ile başa çıkma süreci olarak uyum, bireyin başa çıkma stratejilerinden etkilenir (Zheng ve Berry, 1991: 452). Birey için tanımlanan bu stratejiler uyum, tepkime ve geri çekilme olmak üzere üç tanedir. Uyum durumunda organizmadaki değişiklikler çatışmayı azaltma (uyum sağlamayı artırma) yönündedir. Tepkime durumunda ise değişiklikler çevreye misilleme yönünde ortaya çıkarken kültürel ve davranışsal değişikliklere değil çevresel değişikliklere yol açabilmektedir. Ve son olarak geri çekilme durumunda değişim çevreden gelen baskıları azaltmaya yöneliktir; bununla birlikte zorla dışlama veya gönüllü geri çekilme şeklinde ortaya çıkması mümkündür. Bireylere yönelik tanımlanan bu stratejiler arasında uyum genellikle tek gerçekçi stratejidir. (Berry, 1988: 100).

Pek çok çalışma, kültürleşme ile uyum arasındaki ilişkileri ortaya koymak için yapılmıştır. Jasinskaja-Lahti ve meslektaşları, kültürleşme tutumlarının uyum üzerindeki etkisini incelerken zaman kavramını öne çıkarmışlardır. Onlara göre, göç sürecince zamanın geçişinin kültürleşme sürecini çeşitli yönleriyle etkilediği fikri yeni bir olgu değildir. Son derece birbiri ile ilişkili olmasına rağmen, psikolojik ve sosyo-kültürel uyumun farklı zaman süreçleri bulunmaktadır. Psikolojik problemler genelde temastan sonra hemen artar ve zamanla azalırken, sosyo-kültürel uyumun birinci kuşak arasında zamanla gelişebildiği ifade edilmektedir. Kültürleşme araştırmalarında, göçmenlerin ekonomik uyumu nadiren ayrı ayrı incelenmiş olmasına rağmen, uluslararası göçe yönelik yapılan pek çok ekonomik odaklı araştırmalar, kalış süresinin göçmenlerin sosyo-

ekonomik statüsü üzerindeki etkisi için benzer bir doğrusal ilişki modeli ortaya koyduğu ifade edilmiştir (Jasinskaja-Lahti ve diğerleri, 2011: 1426).

Bir dizi çalışma, insanların ne kadar iyi uyum sağladıklarının benimsedikleri kültürleşme stratejisi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalarda en yaygın bulgu, bütünleşme stratejisinin çeşitli ortamlarda en uyarlanabilir olmasının yanı sıra daha iyi bir psikolojik ve sosyo-kültürel uyum ile ilişkili olduğudur (Sam ve Berry, 2010: 478). Bu bulgular, Berry ve Sabatier'in (2010: 199) Montreal ve Pariste'ki göçmen gençlerin karşılaştırmalı bir çalışmasında ortaya koyulmuştur. Söz konusu çalışmada, bütünleşmeyi tercih eden bireylerde diğer üç kültürleşme stratejisini tercih edenlere göre daha iyi uyum sonuçları elde edilirken, en az uyumun marjinalleşme stratejisini tercih edenler arasında olduğu ortaya koyulmuştur.

Sam ve Berry'e göre, göçmenlerin nasıl ve ne kadar iyi uyum sağladıkları arasındaki ilişkide ayrımcılığın rolü önemlidir. Onlara göre, kültürleşme stratejilerinin ayrımcılıkla ilişkili olduğuna bulgular bulunmaktadır; yüksek derecede ayrımcılığa maruz kalanların ayrışma stratejisini tercih etme olasılıkları daha yüksekken, daha az ayrımcılığa maruz kalanların bütünleşme veya asimilasyonu tercih ettikleri görülmektedir. Karşılıklı tutumlar buna örnek olarak verilebilir: Göçmenler, yerleşim toplumu tarafından kabul görmezlerse, buna karşılık göçmenlerin de onları reddetme olasılıkları daha fazladır. Benzer şekilde, genellikle kötü psikolojik ve sosyo-kültürel uyumun en güçlü göstergesinin ayrımcılık olduğuna dair bulgular bulunmaktadır (Sam ve Berry, 2010: 479).

1.5.1. Psikolojik Uyum

Psikolojik uyum, bir kişinin ev sahibi kültür içerisindeki kültürleşmeye karşı bilişsel ve duygusal tepkilerini ifade eder; bu tepkilere verilen yanıtlar arasında refah, depresyon ve yaşam memnuniyeti bulunmaktadır (Moztarzadeh ve O'Rourke, 2015: 116). Başka bir tanımda, psikolojik uyumun refah ve memnuniyet duygularını ifade etmesi stres ve başa çıkma faktörleriyle ilişkilendirilmektedir (Ataca ve Berry, 2002: 14; Ward ve Kennedy, 1993: 131).

Ward ve Searle, kültürlerarası geçişler arasındaki uyumu genel olarak psikolojik uyum ve sosyo-kültürel uyum olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Searle ve Ward tarafından

Yeni Zelanda'daki Malezya ve Singapurlu öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, ev sahibi toplumdaki sosyal temas miktarı, kişilerin hem ev sahibi toplumla hem de diğer vatandaşlarla olan ilişkilerinden duydukları memnuniyet, ev sahibi topluma yönelik tutumlar, yaşam tarzı değişiklikleri, kişilerin ruh halleri ve dışa dönüklük psikolojik uyum ile ilişkili bulunmuştur (Searle ve Ward, 1990: 449-453).

Kanada'nın Montreal şehrine yerleşen Türk göçmenlerin psikolojik refahı ve Kanada'ya uyumu üzerine yapılan araştırmada psikolojik uyum, kişinin hayatının farklı yönleri açısından barınma, okullaşma, etkinlik düzeyi, eğitim fırsatları, istihdam deneyimleri ve yaşamın farklı alanlarındaki göreceli memnuniyet duyguları üzerinden ölçülmüştür. İstihdam ile ilgili deneyimler kötü psikolojik sağlığın içerdiği kültürel stres, olumsuz benlik kavramı, yabancılaşma gibi faktörler ve uyum ile ilişkilendirilmiştir. Aycan ve Berry'e göre psikolojik uyum hem menşei ülkedeki gruplara hem de geniş toplumdaki refah ve memnuniyet duygusunu içermektedir (Aycan ve Berry, 1996: 242-245).

Psikolojik uyum ile ilgilenen çalışmalar, depresyon ve anksiyete gibi çoğu kez ruh sağlığı sonuçlarına da odaklanmıştır (Sam ve Berry, 2010: 478). Gudykunst ve Hammer tarafından geliştirilen kültürlerarası uyum teorisinde, belirsizliğin azaltılması ve anksiyetenin kontrol altına alınması/azaltılması, kültürlerarası uyum için gerekli ve yeterli koşullar olduğu ifade edilmiştir (Gao ve Gudykunst, 1990:303).

Araştırmalar psikolojik ve duygusal refah açısından tanımlanan psikolojik uyumun kişilik, yaşam değişiklikleri, başa çıkma stilleri ve sosyal destekten büyük ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Örnek olarak, kişisel esneklik, içsel kontrol odağı, ilişki memnuniyeti, yaklaşıma yönelik başa çıkma stilleri ve mizah kullanımı psikolojik uyum ile ilişkilendirilirken, katılımcılardaki psikolojik zorluklar yaşam değişikliği, yalnızlık, stres ve negatif yönlü başa çıkma stilleri ile ilişkilendirilmektedir (Ward ve Kennedy, 1999: 660-661). Searle ve Ward (1990: 458) Yeni Zelanda'daki Malezyalı ve Singapurlu öğrenciler için yapmış oldukları araştırmada, dışa dönüklük ve ev sahibi toplumla ilişkilerden duyulan memnuniyetin psikolojik uyumun artmasıyla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Psikolojik uyum süreci, U-eğrisinin merkezi bir konuma sahip olmasından dolayı mevcut çalışmaların çoğunda genellikle balayı, kriz, geçiş ve uyum olmak üzere dört aşamaya ayrılmaktadır. Lysgaard (1955) tarafından ortaya koyulan ve Oberg (1960) tarafından geliştirilen U eğrisi, uyum sürecindeki zaman sürekliliğini tanımlamaktadır. U-eğrisine göre kültür arası geçişteki psikolojik uyum, yeni bir kültüre varış olarak adlandırılan balayı aşaması ile başlamaktadır. Daha sonra, kişinin kendini yalnız, mutsuz, sıkıntılı ve geri çekilme olarak hissedilen, başka bir deyişle kişinin kendini toplumdan soyutladığı kriz aşaması izlemektedir. Üçüncü olarak, uygun bir şekilde nasıl davranılacağına öğrenildiği ve kademeli uyum olarak adlandırılan geçiş aşaması yer almaktadır. Son olarak, göçmenlerin ev sahibi kültürde etkili bir şekilde yer aldıkları uyum aşaması gerçekleşmektedir. U-eğrisi 30 yıldan fazla bir süredir uyum teorisi araştırmalarında merkezi bir konumda yer almış olsa da Ward ve arkadaşları (1998) ve diğer başka bilim adamları U-eğrisinin psikolojik uyumu göstermediği sonucuna varmışlardır. Onlara göre, birey yeni bir kültüre girdikten sonra yaşam değişikliklerini anında deneyimlemekte ve psikolojik sıkıntılarla aynı zamanda karşılaşabilmektedir. Bunun yanı sıra, kültürler arası geçişlerde uyum üzerine yapılan araştırmalar, U-eğrisi hipotezinin sınırlı bir şekilde desteklendiği ve U-eğrisi üzerine kesin ve genelleştirilmiş kanıtların zayıf olduğu sonucuna varmışlardır. Bu yüzden uyum sürecinin ayrıntılı bir teorik tartışmaya ihtiyaç duyduğu ifade edilmektedir (He ve diğerleri, 2019: 70).

1.5.1.1. Psikolojik Uyum Boyutları

Psikolojik uyum göstergeleri ve ölçekleri depresyon, stres, kaygı ve yaşam memnuniyeti olmak üzere dört farklı şekilde kullanılmaktadır (Şalvarcı, 2019: 25).

1.5.1.1.1. Depresyon

Depresyon bir duygudurum bozukluğudur. Duygudurum bireyin içsel olarak yaşantıladıklarını, kişinin davranışlarını ve dünyayı algılamasına hâkim ve sürekli olan bir duygu tonudur (Karamustafalıoğlu ve Yumrukçal, 2011: 65). Bireylerin kültür, toplum ve aile fertleri kayıpları (Berry, 2006b: 135) büyük zorluklarla karşılaşmalarına ve psikopatolojik belirtiler göstermelerine neden olabilmektedir. Bireylerin yaşantılarında meydana değişimin büyüklüğü, hızı veya başka bir yönü nedeniyle bazen başa çıkma

kapasitesi yetersiz kalır ve bu durum klinik depresyon ya da endişe gibi ciddi psikolojik rahatsızlıklara yol açar (Berry, 1997:13). Tüm grupların veya göçmenlerin yeni durumlarına uyum sağlamaları, kolay bir şekilde ortaya çıkan davranışsal bloklardan veya daha sorunlu olarak belirsizlik ve depresyon şeklinde gerçekleşmektedir. (Motti-Stefanidi ve diğerleri, 2012: 123-124).

Bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin yeni kültürdeki psikososyal uyumlarına atıfta bulunan kültürleşme, depresif semptomatoloji düzeyi ile de ilişkili olabilmektedir (Golding ve Burnam, 1990: 162). Kültürleşme ve ruh sağlığı üzerine yapılmış olan mevcut çalışmalar, göçmenlerin kültürleştikçe hem fiziksel hem de akıl sağlığı sorunlarının arttığını göstermiştir. Çinli Amerikalılarda major depresyon üzerine yapılan bir çalışmada, depresyonun öngörülmesinde sosyal çatışma, son zamanlarda yaşanan olumsuz olaylar ve geçmişteki travmalar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtilmiştir (Hwang ve Myers, 2007: 190-193). Türkiye’de kamplarda kalan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların %49’nun yüksek depresyon ve %36’sının ise klinik depresyon puanı aldıkları görülmüştür (Özer ve Şirin, 2013). Ayrıca, Şanlıurfa mülteci kampındaki 18 yaşından küçük bireyleri inceleyen 450 kişilik bir başka araştırmada, mültecilerin % 8.9’unda (40 kişi) şiddetli depresyon görülürken; % 19.3’ünde (87) kişi de şiddetli anksiyete belirtileri bulunmuştur (Önen ve diğerleri, 2014: 228).

1.5.1.1.2. Stres

Berry’e göre stres kavramı, psikolojik ve tıbbi literatürde geniş kullanım alanına sahiptir. Bu sebeple stres kavramını kültürleşme ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi açıklayacak şekilde; yeni duruma tatmin edici bir uyum sağlayana kadar strese neden olan olayları azaltma ve süreç boyunca bunlarla başa çıkmak için organizmada meydana gelen fizyolojik ve psikolojik durum olarak tanımlamaktadır (Berry ve diğerleri, 1987: 492).

Kültürleşme, farklı kültür gruplarına mensup insanlar arasındaki temasın bir sonucu olarak ortaya çıkan davranışsal ve psikolojik değişiklikleri ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak ifade edilirken (Sam ve Berry, 1995: 10), kültürel stres ise insanların kültürlerarası temastan kaynaklanan yaşam olaylarına verdikleri reaksiyon olarak tanımlanmaktadır (Berry, 2006a: 43). Buna ek olarak kültürel stres kavramında,

kültürleşme süreci boyunca meydana gelen zihinsel sağlık durumu, marjinalite ve yabancılaşma duyguları, yükselen psikomatik semptom seviyesi ve kimlik karışıklığı gibi bir dizi stres davranışı vardır. Dolayısıyla kültürel stres, bireylerin sağlık durumlarında bir gerileme ile birlikte fiziksel, psikolojik ve sosyal yönleri de içerebildiği ifade edilmektedir.

Kültürleşen bireyin çeşitli demografik, sosyal ve psikolojik özellikleri kültürleşme ile stres arasındaki ilişkiyi değiştirebilmektedir. Bazı bireyler, kültürleşme sürecinde başarılı bir şekilde uyum sağlamalarına olanak tanıyan başa çıkma stratejilerine sahiptir, ancak bazı bireyler de süreç içerisindeki yaşam zorluklarıyla başa çıkamaz ve daha yüksek strese maruz kalabilirler. Bu durumu etkileyen faktörlerden bazıları şunlardır: eğitim, yaş, cinsiyet, bilişsel stil, önceki kültürlerarası deneyimler ve iletişim deneyimleri sayılabilir. Kanada’da göçmenler, mülteciler, yerli halklar ve etnik grupları içeren ikametliler arasında yapılan bir dizi kültürel stres araştırmasında, Kanada’da yaşayan Koreliler arasında sosyal destek değişkenlerinin kültürleşme ve stres ilişkisine aracılık ettiği bulunmuştur. Göçmenler, Hristiyan arkadaşlar ve yakın Koreli arkadaşlara sahip olan ve iletişimleri güçlü olan Korelilerin daha az stres yaşadıkları tespit edilmiştir (Berry ve diğerleri, 1987: 491-507). Amerika’daki Koreli göçmenler üzerinde yapılan bir başka çalışmada, dil engelleri, sosyal izolasyon, sosyo-ekonomik uyum, aile ilişkileri, kişilik uyumu ve marjinalite duygusu kültürleşmeyi etkileyen ana stres faktörleri olarak bildirilmiştir (Lee ve diğerleri, 2018: 712).

1986’da Kanada Federal Hükümeti Sağlık ve Refah Bakanlığı, göçmenleri ve mültecileri etkileyen ruh sağlığı sorunları üzerine çalışılması için ulusal bir grup oluşturmuş ve oluşturulan grup tarafından, Kanada’daki göçmen ve mültecilerin durumunu özetlemek için 27 maddelik bir rapor sunulmuştur. Sunulan raporda; Kanada toplumundaki tutumlar, yerleşim ve sosyal destek, dil eğitimi ve istihdama yönelik iyileştirici hizmetler, ruh sağlığı hizmetleri ve özel ihtiyaç sahipleri olan (çocuklar, gençler, kadınlar ve yıkıcı stres mağdurları) gruplara yönelik sorunların faktörleri ve bunlara yönelik çözümler önerilmiştir. Stresi zihinsel sağlığı tehdit edecek boyuta getiren ve aynı zamanda psikolojik uyumu zorlaştıran faktörleri şu şekilde tanımlamaktadır:

- a) Genellikle göçmenlere, mültecilere ve bazı gruplara yönelik olumsuz kamu tutumları,
- b) Aile ve toplumdan ayrılma,
- c) Ev sahibi ülkenin dilini ya da İngilizce konuşamama,
- d) İşsizlik (eğitim veya öğretim düzeyi karşılaştırıldığında yetersiz istihdam)
- e) Göç sırasında ergen veya yaşlı olmak,
- f) Cinsiyet rolleri ve değerlerinin ev sahibi kültürden farklı olan bir kültürden gelmek ve o kültürde kadın olmak.

Rapor, yukarıda bahsedilen riskleri tanımlarken aynı zamanda da bu riskleri önleyecek ve uyumu kolaylaştıracak bir takım spesifik önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler:

- a) Göç öncesi mülteci kamplarındaki çevreye uyum sağlamayı desteklemek,
- b) Mevcut sosyal destek sisteminin kabulünü arttırmak amacıyla aile tanımının genişletilmesi (Williams ve Berry (1991:637-638),
- c) Özellikle gençlere, yaşlılara ve kadınlara hizmet eden etnokültürel yerleşim hizmeti ajansları için öz ve temel fonların iyileştirilmesi,
- d) Çok kültürlü ve çok ırklı anlayış ve hoşgörüyü teşvik eden okul müfredatları geliştirmek,
- e) Yeni gelen göçmenlerin, ülkenin ekonomik ve kültürel hayatına katkısını ve kabullerini arttırmak için halkın bilgilendirilmesi,
- f) Yeni gelen göçmenlerin karşılaştığı olası güçlükler ve önyargının hem mağdur hem de fail üzerindeki etkileri konusunda kamuoyunun farkındalığının artırılması,
- g) Ev sahibi ülkenin diline ve İngilizce kurslarına erişimi geliştirmek olarak sıralanmıştır (Williams ve Berry, 1991: 637-638).

Yukarıdaki raporda sunulan öneriler dünyadaki göçmenlerin, mültecilerin, sığınmacıların veya geçici koruma altında ev sahibi ülkeye kabul edilen yabancıların uyumunu kolaylaştırılacak öneriler olduğu düşünülmektedir. Rapor her ne kadar Kanada'daki göçmen ve mültecilere yönelik hazırlanmış olsa da Türkiye'nin transit göç

ülkesi konumunda olması ve özellikle son yıllarda milyonları bulan Suriyeliler barındırması nedeniyle uyumu kolaylaştıracak önlemlerin Türkiye'nin göç politikalarına entegre edilebileceği düşünülmektedir. Ülkelerin uyguladıkları göç politikaları göçmen bireylerin kültürleşme tutumlarını şekillendirmektedir. Berry ve Sabatier (2010), tercih edilen kültürleşme stratejilerinin ülkelerin göçmen politikaları ile ilişkili olduğunu ifade etmekte ve benimsenen tutumları değerlendirirken Kanada'daki çok kültürlülük politikasına vurgu yapmaktadırlar (Sabatier ve Berry, 2008).

1.5.1.1.3. Kaygı

Uyumu zorlaştıran nedenlerden biri de hissedilen kaygının yüksek boyutlarda gerçekleşmesidir. Göç süresince genellikle mülteci ve sığınmacılarda gelecek kaygısının en yaygın görülen sıkıntılardan biri olduğu ifade edilmektedir. Bu statülerdeki bireylerin, ailelerinin geçimini sağlayıp sağlayamayacağını bilememe kaygısı, sınır dışı edilme kaygısı ve her an kampa yerleştirilme ihtimalinin bireylerde güvensizlik hissini oluşturmasıyla beraber hayat kurmayı ve mekanla ilişkiyi ciddi düzeyde etkilediği düşünülmektedir (Yalçın, 2017: 198-199).

1.5.1.1.4. Yaşam Doyumu

Psikolojik uyumun göstergelerinden biri olan yaşam doyumu, bireyin yaşam alanlarının öznel olarak değerlendirmesidir. Yaşam doyumu kavramı; bireyin şu an ki, geçmişteki ve gelecekteki yaşamından duyduğu memnuniyeti kapsar. Bir bütün olarak, yaşamın genel ve bilişsel değerlendirmelerini içeren yaşam doyumu uyumsal, duygusal ve davranışsal başa çıkma tepkilerinin göstergelerinden biridir. Genellikle yaşam doyumu hem öznel hem de yaşam olaylarının tümüne yönelik genel bir değerlendirme olarak ifade edilir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, yaşam doyumunun çoğul toplumdaki tüm grupları kapsayan bir yapısı olduğu düşünülmektedir. Sağlıklı, başarılı zengin ve iyi sosyal ilişkilere sahip olmak tüm bireyler tarafından arzu edilir olsa da bu değişkenlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisinin kişiden kişiye farklılık gösterdiği ifade edilmektedir. (Şeker ve Akman, 2016: 506). Sosyo-psikolojik bakış açısına göre ise yaşam doyumu, bir bütün olarak yaşamdan mutluluk ve memnuniyet şeklinde küresel refah ile ilişkilendirilmektedir (Sam, 2000: 10).

Sam'a göre, yaşam doyumu uyum biçiminin bir sonucudur. Sam (2000:10-20), göçmen kökenli ergenler üzerinde psikolojik iyi oluşun belirleyicileri olarak; aile değerleri, kültürleşme ve sosyal grup kimliği üzerinden yaptığı çalışmada, aile değerlerini yaşam doyumuna katkısı olan bir faktör olarak tespit etmiştir. Geleneksel aile değerlerinin yaşam doyumunu etkileme biçimini, ayrışma stratejisi ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Sam'a göre, göçmen kökenli ergenler için yaşam doyumunun en önemli yönü, ebeveynlerle samimi ilişkinin paylaşıldığı ev ortamıdır. Sam yapmış olduğu çalışmada, kültürleşme çalışmalarında genellikle olumsuz olarak görülen ayrışmanın yaşam doyumu üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür. Ona göre, geleneksel aile değerleri ile ayrışma stratejisi arasındaki ilişki çok güçlü olmasa da her ikisi de yaşam doyumuna katkıda bulunmaktadır.

1.5.1.2. Psikolojik Uyumu Etkileyen Faktörler

1.5.1.2.1. Sosyal Destek

Miami'de sosyal destek çeşitlerinden biri olan aile desteğinin ruh sağlığı üzerine yapılan bir çalışmada, aile sosyal desteği ile depresyon seviyeleri ilişkili bulunmuştur. Araştırmada daha yüksek kültürleşme seviyelerine sahip olanların daha düşük aile desteği seviyelerine sahip olma olasılığının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu sonuç, ev sahibi kültüre aşırı girişlerin ailenin destek beklentileri ile uyumlu olmayabileceğini düşündürmektedir (Rivera, 2007: 237-242).

Kültürleşme ve uyum sürecinde sosyal desteğin koruyucu bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Birçok mülteci grubu için göç edilen zamanın ilk evresinde, onları destekleyecek ve onlarla benzer etnik yapılanmaya sahip destekleyici topluluklar olmasa da kültürel olarak benzer olan gruplar sosyal destek görevini görebilmektedir. Örneğin, Kanada'da Berry ve Blonde (1982) tarafından yapılan bir çalışmada, birkaç nesildir Kanada'da yerleşen Çinli topluluklardan dolayı Çince konuşabilen Vietnamlıların konuşamayanlara göre daha iyi bir ruh sağlığına sahip oldukları tespit edilmiştir. Beiser, Turner ve Ganesan (1989) tarafından Kanada'daki Vietnamlı mülteciler üzerinde yapılan bir başka çalışmada, sosyal desteğin kültürel etkileşimde stres giderici bir tampon görevini gördüğü ancak göç öncesinde yaşanan zorluklardan dolayı ortaya çıkan travmanın azalmasında hiçbir etkisi olmadığı bulunmuştur. Benzer şekilde Shisana ve

Celentano (1985) tarafından Afrika şehirlerinde Namibian mültecilerinden ergen bireyler üzerinde yapılan çalışmada, savaşlardan kaynaklanan kronik stresin yoğunluğunu azaltmada sosyal desteğin çok önemli olduğu bulunmuştur (Berry ve Sam, 1997: 311).

1.5.1.2.2. Kişilik

Göçün getirdiği toplumsal sorunlara paralel olarak, yeni gelenlerin birey olarak karşı karşıya kaldıkları önemli zorluklar bulunmaktadır. İster mülteci ister konuk işçi ister daha iyi bir yaşam arayışında olan bireyler olsun, katılımcılar genellikle kendilerini sosyal ve psikolojik güçlerin gerçek bir “çapraz ateşinde” bulurlar. Bu durum göçmenleri, alıcı toplum tarafından hatırı sayılır düşmanlık ve reddedilme karşısında asimile olup olmama ve hangi ölçüde kültürel kimliklerini koruyacakları konusunda ikilemde bırakmaktadır. Bu süreçte, bireylerin kişilik boyutları tercih edilecek tutumlar üzerinde etkili olur. Bireylerin kültürleşme sürecin nasıl ne derece dahil olduklarına yönelik pek çok çalışma olmasına rağmen, kişiliğin kültürleşmedeki rolü üzerine yapılan çalışmaların çok az olmasının yanı sıra tutarsız bulgular gösterdiği ifade edilmektedir (Kosic, 2006).

Kültürlerarası çalışmaların çoğunun dışa dönüklüğe odaklanmış olduğu görülmektedir. Dışa dönüklük, bireylerin kendilerini nasıl ifade ettiklerine atıfta bulunur ve şüphesiz bir göçmen için en önemli olan şey kendisini baştan yaratmak ve yetiştirmektir (Kosic, 2006). Bazı çalışmalar bireyin refah kapasitesini belirlemede kişiliğin önemini doğrulamıştır. Farklı kişilik özellikleri arasında dışadönüklük ve nörotizm refahın en güçlü göstergeleri olarak ifade edilirken; dışa dönüklük pozitifliğin, nevroz ise negatif kişiliğin ön göstergesi olarak kabul edilmektedir (Diener ve Ryan, 2009: 395). Bununla birlikte, bazı araştırmacılar dışa dönüklük ve göçmenlerin uyumu arasında pozitif negatif ve anlamlı olmayan ilişkiler bulmuşlardır (Kosic, 2006: 121). Singapur’da yaşayan Amerikalılar üzerinde yapılan bir araştırmada, Amerikalıların ev sahibi topluma kıyasla daha fazla dışadönük oldukları, ancak yine de yüksek seviyede depresyon yaşadıkları bildirilmiştir. Bu durum, dışa dönüklüğün etkilerinin duruma ve kültüre özgü olabileceğinin bir göstergesidir (Ward ve Chang, 1997).

Schmitz ve Berry, kültürleşme stratejileri ile kişilik özellikleri arasında önemli ilişkiler olduğunu ve kişilik boyutlarındaki farklılıkların insanları farklı kültürleşme stratejisine cevap vermeye yatkın hale getirebileceğini savunmaktadır. Buna dayanarak,

dört kültürleşme stratejisine karşı dört kişilik modeli tanımlamışlardır. Dolayısıyla, bütünleşme dışı dönüklük, duygusal istikrar, açık fikirlilik, sosyallik, uyumluluk ve özgüven ile pozitif ilişkili; nevroitiklik, saldırganlık ve dürtüsellik ile negatif ilişkili görünmektedir. Asimilasyon hem uyum ve sosyallik ile hem de nevroitiklik, anksiyete, kapalı fikirlilik ve alana bağımlılık ile ilişkilendirilmiştir. Bu bireylerin sosyal ve sıcakkanlı tutumlarının, ev sahibi toplumun üyeleri ile temas ve iletişimlerini kolaylaştıracağı ifade edilmektedir. Ayrışma stratejisini tercih eden göçmenlerin kişilikleri ise nevroitiklik, kaygı, dürtüsellik, sansasyon arayışı ve güven eksikliği ile pozitif; dışı dönüklük, sosyallik ve benlik saygısı ile negatif ilişkili tanımlanmıştır. Bu bireylerin asosyal ve içe kapanık olmaları nedeniyle, ev sahibi toplumun vatandaşlarının yanı sıra diğer sosyo-kültürel gruplarla da etkili bir şekilde başa çıkmak da zorlandıkları belirtilmektedir. Ayrıca yeni şeylere ve yeni fikirlere kapalı olmaları nedeniyle, inançlarını ve davranış sistemlerini değiştirmelerinin zor olduğunu altını çizmektedirler. Ve son olarak, marjinalleşmeyi tercih edenlerin; asosyal ve tepkisel davranışlara yönelen, yüksek derecede nevroitiklik, agresiflik gösteren ve güven eksiklikleri bulunan bireyler olduklarını açıklamaktadırlar (Schmitz ve Berry, 2011: 54).

1.5.2. Sosyo-Kültürel Uyum

Ataca ve Berry (2002: 14)'e göre sosyo kültürel uyum, sosyal öğrenme bakış açısına göre dayalı bir biçimde kültürel olarak uygun olan bilgi ve becerileri edinmeyi, kişinin yeni kültürde etkileşim kurma ve günlük hayatındaki sorunlar ile başa çıkma yeteneğini ifade eder. Göçmenlerin alıcı topluma tam katılım sağlaması ve günlük durumlarını yönetmek için gerekli becerileri edinme konusundaki ilerlemeler (Aycan ve Berry, 1996:242) ve ev sahibi toplumun kültürü ile uyum içinde olma kabiliyeti ya da etkileşim içinde olma durumu sosyo-kültürel uyum kapsamında ifade edilmektedir (Ward ve Kennedy, 1993: 131). Ayrıca, kültürel mesafe, kişilerin ev sahibi toplumdaki akranları ile kurdukları sosyal temas miktarı, önceki kültürlerarası etkileşimlerden edinilen deneyimler, sosyal hayatta karşılaşılabilecek olan zorluklar, ev sahibi ülkedeki ikamet süresi ve ev sahibi vatandaşlara yönelik olan tutumlar sosyo-kültürel uyum ile ilişkilendirilmiştir (Searle ve Ward, 1990: 449-453).

Sosyo-kültürel uyum, bireyin yeni sosyo-kültürel ortamda yaşamak için uygun sosyo-kültürel becerileri ne kadar başarılı bir şekilde kazandığını ifade etmektedir. Sosyo-kültürel uyum, davranış sorunları, okul başarısı, sosyal yeterlilik gibi çeşitli durumları içermektedir (Sam ve Berry, 2010: 478). Araştırmalar davranışsal yeterlilik açısından tanımlanan sosyo-kültürel uyumun, kültür öğrenme ve sosyal beceri kazanımını destekleyen faktörlerden de etkilendiğini göstermektedir. Yeni kültürde ikamet süresi, kültürel birikim, ev sahibi vatandaşlarla özdeşleşme ve etkileşim, kültürel mesafe, dil akıcılığı ve kültürleşme stratejileri bu faktörler arasında ifade edilmektedir (Ward ve Kennedy, 1999: 661).

Davranışsal alanda yer alan sosyo-kültürel uyum, yeni bir kültürel ortamdaki etkileşimleri veya iletişim kurabilme yeteneğini ifade etmektedir. Sadece temel iletişim ve sosyal etkileşimdeki bilgi ve beceri değil, aynı zamanda yeni ekolojilere, normlara, dünya görüşlerine ve değerlere uyumu da içermektedir (Masgoret ve Ward, 1999: 60). Ward ve Kennedy'nin yaptığı araştırmada (1993:142) sosyo-kültürel uyum kültürel mesafe, dil yeterliliği, ev sahibi toplum ile temastan memnuniyet, sosyal biliş değişkenleri ve sosyal zorluk derecesi ile ilişkili bulunmuştur.

Kültürleşme tutumları ile sosyo-kültürel uyum sonuçları bağlamında çok az çalışma olmasına rağmen farklı araştırmacıların yaptığı çalışmalarda, asimilasyon, bütünleşme ve ayrışma stratejisi sosyo-kültürel uyum ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Ward ve Rana-Deuba'nın (1999:435) kültürleşme stratejileri ile uyuma ilişkin yaptıkları araştırmada, bütünleşme stratejisini tercih eden bireylerin diğerlerine göre daha az depresyon yaşadıkları ve asimilasyonist tutum tercih edenlerin de sosyo-kültürel uyum sorunlarının azaldığı yönünde görüşler bildirilmiştir. Ward ve Kennedy sosyo-kültürel uyumun yapısını incelemek için çapraz karşılaştırmalardan oluşan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Singapur ve Yeni Zelanda'daki Malezyalı öğrencilere yönelik yapılan çalışmada kültürel ve etnik benzerliğin sosyo-kültürel uyumu arttırdığını ortaya koymuşlardır. Aynı çalışmada kültürel mesafe ve sosyo-kültürel uyum arasındaki ilişkiyi araştırırken, Singapur'daki Çinli misafirlerin Kuzey Avrupa sakinlerinden daha kolay uyum sağladıklarını bulmuşlardır. Buna ek olarak, modern veya gelişmiş ülkelerde uyumun daha kolay gerçekleşeceğini açıklamaktadırlar. (Ward ve Kennedy, 1999: 671-672).

Sosyo-kültürel sürecin daha öznel hali olan kültürel uyum, belirsizliği azaltıp niteliksel güveni arttıran bilişsel bir süreç ve kaygıyı azaltan duygusal bir süreç olarak tamamlanmaktadır. Gudyunst ve Hammer, yabancılar ve ev sahibi ülkenin bireyleri arasındaki ilişkileri açıklamak için kültürlerarası uyum teorisini geliştirmişlerdir. Daha sonra kültürlerarası uyumu iletişim perspektifinden açıklamak için kaygı azaltma kavramını içeren belirsizlik azaltma teorisini genişletmişlerdir. Onlar kültürlerarası uyum teorisini geliştirirken uyumun birçok “nedeni” olmasına rağmen sadece birkaçı üzerinden açıklanabileceğini düşünmektedirler. Buna dayanarak teorilerinin ilk ifadesinde kültürlerarası uyumun iki temel nedeni olduğunu varsayarlar: belirsizliğin azaltılması ve kaygının azaltılması. Bireylerin, yabancı kültürlerde karşılaştıkları zorluklara karşı hangi tutumları sergilemeleri gerektiğine dair bilişsel olarak emin olmadıklarını (yani belirsizlikler olduğunu) ve güven eksikliği hissi yaşadıklarını (kaygı duyduklarını) ifade etmektedirler. Belirsizlik azaltma teorilerinde: ev sahibi kültür bilgisi, paylaşılan ağlar, gruplar arası tutumlar, olumlu temas, basmakalıp inanışlar, kültürel kimlik, kültürel benzerlik ve ikinci dil yeterliliği hem belirsizlik hem de kaygıyı azaltan değişken olarak tanımlanmaktadır. Teoriye göre bireyler, yabancı bir kültürde yaşanan ilk deneyimleri bir kriz olarak yaşamaktadırlar; yabancı olduklarından dolayı nasıl davranacakları konusunda bilişsel olarak emin olmadıkları belirsizlikleri vardır ve güven eksikliğinden dolayı kaygı durumu ortaya çıkmaktadır. Teoride, belirsizlik ve kaygı kültürlerarası uyumun bağımsız boyutları olarak ele alınmaktadır (Gao ve Gudykunst, 1990: 301-303). Ayrıca Araştırmalarda kültürel uyum sonuçlarının ön göstergesi olarak, doğum yeri veya kuşak seviyesi, ev sahibi kültürde geçirilen süre ve sosyo-ekonomik gibi nesnel demografik değişkenler kullanılmaktadır (Torres ve Rollock, 2007: 10-11).

1.5.2.1. Sosyo- Kültürel Uyum Boyutları

Kültürleşen grupların hangisinin incelendiğine bağlı olarak, uyum şekillerini, özellikle sosyo-kültürel uyum gençler ile eğitim çağındaki bireyler için okul uyumunu ve yetişkinler için iş uyumunu içerecek şekilde genişletilebilmek mümkündür. Zira gençlerin ve okul çağındaki bireylerin okula uyum sağlaması ve başarılı olması yetişkinlerin ise işe ve alışageldiklerinden farklı olan mesleki zorluklara uyum sağlaması gerekmektedir (Berry ve diğerleri, 2015: 325).

1.5.2.1.1. İŖe Uyum

Sosyal çevreden yabancılaşma mültecilerin sık sık karşılaştıkları olumsuz durumlardan biridir. Bazı yazarlar, bu tür yabancılaşmayı, sosyal veya kişisel faaliyetlerinde memnuniyet elde edememenin yanı sıra, kendi durumları ile diğerk vatandaşların beklentileri arasındaki uyumsuzluk biçimi olarak tanımlamaktadır. İstenen durum (ör., iyi bir işe sahip olmak) ile gerçek durum (örn., işsizlik veya yarı zamanlı çalışma) arasındaki bu uyumsuzluk sosyal normlara ve beklentilere gerçekleşmediğinde yabancılaşma meydana gelebilir. Dolayısıyla normal bir çalışma hayatına ulaşmada yaşanan zorlukların sosyal uyumu zorlaştıracığı ve geciktireceğı varsayılmaktadır (Grigoryev ve Berry, 2017: 539-540).

Nguen (1982), mültecilerin yeni ortamlarına alışmaları için ortalama 3 yıl gibi bir süre gerektiğini ifade etmektedir. ABD’de Çin-Hintli mülteciler üzerinde yapılan bir araştırmada, 3 yıldan daha fazla ikamet eden mültecilerin daha az psiko-sosyal problem yaşadıkları ve 3 yıl önce statü tutarsızlığı olan kişilerin, 3 yıl sonra düşük statüdeki pozisyonlarda bile mesleki başarı elde ettiklerini ortaya koyulmuştur (Tang ve O’brien, 1990: 1444-1452).

1.5.2.1.2. Okula Uyum

Göçmen ve mülteci çocuklarının okul uyumuna ilişkin yapılan araştırmaların çoğunda kültürleşme ölçütlerine yer verilmediğı gözlemlenmiştir. Ancak, ergenlerin okul yaşamlarındaki dil, davranış ve etnik kimlikten kaynaklanan farklılıkların, akran ilişkilerinin, ders dışı etkinliklerinin ve ebeveyn katılımı ile ilgili okul normlarının kültürel alanlarla ilgili olduğu düşünülmektedir. Okul ayrıca, uyumsuz davranışlarla bağlantılı olan kültürel çatışma ve kültürel stresin ortaya çıktığı odaktır. Örneğın, dil yeterliliğı ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada, Bangladeş, Hindistan ve Pakistan’dan ABD’ye göç etmiş olan ailelerin çocuklarındaki İngilizce dilindeki düşük yeterlilik, okul başarısızlığında kritik rol oynayan faktör olarak bulunmuştur. Bazı araştırmacılar da okula uyumun dil yeterliliğı ile yönlendirilebileceğini savunmaktadırlar (Tricket ve Birman, 2005: 27).

İstanbul’da yaşayan Suriyeli çocukların eğitime katılımları bağlamında uyum ve kültürleşme süreçlerinin incelendiği bir saha araştırmasında, devlet okullarında eğitime devam eden mülteci çocukların bütünleşme eğilimi gösterdiği, ancak ilk olarak eğitime devlet okullarında başladıkları halde daha sonrasında birçoğunun kendi dil ve kültürlerinde eğitim alma yönünde strateji değiştirdikleri görülmüştür. Bu durum, baskın toplumun tepkisi, mültecilere yaklaşımı ve mevcut eğitim sisteminin yetersizliği gibi konular ile ilişkilendirilmiştir. Buna ek olarak, devlet okuluna giden çocukların dil yetersizliği, öğretmen ilgisizliği, dışlanma vs. gibi nedenlerle sınıflarının değiştirildiği ya da sınıfta bırakıldıkları belirtilmektedir. Buna karşın, eğitim dışında kalan çocukların marjinalizasyon ve asimilasyona daha eğilimli olduğu gözlemlenmiştir (Yalçın, 2017: 208).

Mülteci çocuklarının okula uyumunu kolaylaştırmak için sağlıklı işleyen bir eğitim sisteminin varlığı önemlidir. Okula uyum, sadece göçmen ve mülteci çocuklarını kapsayan bir süreç değildir; aynı zamanda okuldaki yöneticileri, öğretmenleri, okuldaki yerel öğrencileri, aileleri ve psikolojik danışmanları da içermektedir. Bu nedenle, okula uyum için yapılacak olan programlarda bahsedilen grupların da yer alması büyük bir önem teşkil etmektedir (Kağnıcı, 1772-1773).

1.6. Kültürleşme ve Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler

Kültürleşme, sadece göç eden bireylerin değil alıcı toplumların da içinde olduğu bir süreçtir. Berry ve Sam (1997), göçmenlerin kültürleşme sürecine etki eden faktörleri; etnografik özellikler, siyasal durum, ekonomik koşullar ve demografik faktörler olarak sıralamışlardır. Benzer şekilde ev sahibi grubun kültürleşmesini genellikle göçmenlere yönelik tutumlar ve göçmen politikaları ile ilişkilendirmişlerdir. Kültürleşme öncesi faktörlere bakıldığında, bireylerin göç etme nedenlerine ve sahip oldukları kişisel özelliklere vurgu yapıldığı görülmektedir.

Kültürleşme ve uyum ile ilgili yapılan pek çok çalışma mülteciler, sığınmacılar, göçmenler, yerli halklar ve azınlık gruplara odaklanmış aynı zamanda da bu gruplardaki bireylerin uyumunu etkileyen birçok faktör ortaya koyulmuştur. Berry ve Sam’ın (1997: 301) sıralamış olduğu faktörlere ek olarak; Ward ve Kennedy’e (1993:131) göre, psikolojik uyum kişilik faktörlerinden, yaşam değişikliklerinden ve sosyal destekten

etkilenirken; günlük görevlerin yerine getirilmesinde yaşanan zorluk miktarı, kültürel mesafe, kendini güvende hissetme gibi faktörler de sosyo-kültürel uyum ile ilişkilendirilmiştir (Ward ve Rana-Deuba,1999: 424). Dahası, ev sahibi kültüre karşı tutumlar, kültürel samimiyet, sosyal temas, kültürel benzerlik, kültürel bilgi ve ikinci dil yeterliliği Goa ve Gudykunst, 1990: 303-307); kültürel empati, duygusal istikrar ve motivasyon doğrudan uyum ile ilişkili bulunmuştur (Kosic, 2006: 116-122). Ayrıca, savaş ve zulüm gibi sebeplerle yerinden edinilen mültecilerin “akıl sağlığı” sorunu ve ev sahibi ülkede mültecilere yönelik rehabilitasyon merkezlerinin yetersizliği de bu grupların uyum sürecini etkilediği ifade edilmektedir (Berry ve Blondel, 2009: 82).

Tablo 2: Kültürleşme ve Uyum Sürecini Etkileyen Spesifik Faktörler

Değişken	Spesifik Özellikler
Göçmen Grup	Etnografik özellikler (ör., din, dil ve değerler) Siyasal durum (ör., çatışma, iç savaş ve baskı) Ekonomik koşullar (ör., yoksulluk, eşitsizlik, kıtlık) Demografik faktörler (ör., kalabalık, nüfus patlaması)
Ev sahibi grup	Göçmenlik tarihi (geçmiş ve yakın zaman) Göçmen politikası (kasıtlı ya da gelişigüzel) Göçmenliğe yönelik tutumlar (olumlu-olumsuz) Spesifik gruplara yönelik tutumlar (olumlu- olumsuz) Sosyal destek (uygunluk, kullanışlılık)
Grup kültürleşmesi	Kültürleşen Gruptaki Değişiklikler: Fiziksel (ör., kırsal, kentsel) Biyolojik (ör., beslenme, hastalık) Ekonomik (ör., statü kaybı) Sosyal (ör., izolasyon) Kültürel (ör., elbise, yemek, dil)
Kültürleşme öncesi faktörler	Demografik (ör., yaş, cinsiyet, eğitim) Kültürel (ör., dil, din, mesafe) Kişisel (ör., sağlık, önbilgi) Göç motivasyonu (ör., itici ya da çekici faktörler) Beklentiler (ör., aşırı ya da gerçekçi)
Kültürleşme sırasında ortaya çıkan faktörler	Kültürleşme tutumları (Asimilasyon, Bütünleşme, Ayrılma, Marjinalleşme) Temas katılım Kültürel koruma Sosyal destek Başa çıkma stratejileri ve kaynakları Önyargı ve ayrımcılık

Kaynak: Berry ve Sam, 1997: 301.

Kültürleşme ve uyum süreçlerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada, hedef kitlenin kültürleşme sürecini etkilediği düşünülen faktörler üzerinde odaklanılmaktadır.

1.6.1. Göç Edilen Ülkenin Özellikleri ve Vatandaşlarının Tutumu

Kültürleşme ve uyumu etkileyen bağlamsal değişkenlerin çoğu, menşe ülkenin özellikleri ve daha da önemlisi yerleşim ülkesinin özellikleridir (Jasinskaja-Lahti ve diğerleri, 2011: 1427). Ev sahibi toplumun göçmenlere karşı tutumları veya kültürleşen gruplara yönelik uyguladıkları politikaları, benimsenen kültürleşme stratejisini ve uyum sürecini etkileyebilmektedir (Sam ve Berry, 2010: 477). Bazı toplumlar yüzyıllar boyu süren göçler sayesinde ortaya çıkmaktadır ve bu doğrultuda göç politikaları oluşturmaktadırlar. Bu ülkeler (ör., Kanada gibi), kültürel çeşitliliği destekleyecek adımlar atarak göçten kaynaklanan kültürel çoğulculuğu kabul ederken, bazıları da (ör., Fransa gibi) asimilasyon politikaları ve programları aracılığıyla kültürel çeşitliliği ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Berry, 1997: 16).

Göçmen ve mülteciler, ev sahibi toplumlarda sosyal, politik ve ekonomik alanlarda değişiklikler yarattığında, bu gruplar topluma karşı tehdit olarak algılanabilmektedir (Ekici, 2019: 702). Padilla ve Perez (2003), ayrımcılığa ve sosyal damgalanmaya yol açabilecek olumsuz tutumların mültecilerin uyumlarını kısıtlayacağını özellikle vurgulamaktadır. Göçmenler ve diğer etnokültürel gruplar hoş karşılanmadıklarını, istenmediklerini ya da kültürel kimliklerinin asimile olma baskısı ile tehdit edildiklerini algıladıklarında kültürleşme stratejilerinden ayrılmayı tercih etme olasılıklarının daha yüksek olacağı düşünülmektedir. (Christmas ve Barker, 2014: 251).

Ev sahibi toplumun heterojen olması da göçmenlerin uyumunu ve asimilasyon sürecini kolaylaştırmaktadır. Ev sahibi kültürün tek etnik yapıdan gelmesi ise göçmenlerin kültürleşme sürecinde daha fazla zorluk yaşamasına yol açmaktadır. Ayrıca kültürleşme sürecinde ulusal politikalar ve programlar ile devlet ideolojisi de önemli bir rol oynamaktadır. Ulusal politika ve programlar tarafından farklı kültürleşme stratejileri destekleniyor olabilir. Desteklenen bu stratejiler kültürleşme sürecini olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Ulusal politika ve programlar yoluyla göçmen ve mültecilere destek olunması, maddi ve manevi yardımlarda bulunulması kuşkusuz uyum sürecini olumlu yönde etkileyebilmektedir. (Zafer, 2015: 45). Dolayısıyla göç alan toplumlardaki hükümetlerin, toplum tarafından kültürel çeşitliliğin kabul görmesi,

ayrımcılığın engellenmesi ve eşitlik konusunda yerel halkın bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir (Berry ve diğerleri, 2006: 328).

1.6.2. Kültürel Benzerlikler ve Farklılıklar

İki farklı toplumun uyum içerisinde hayatlarını sürdürebilmesi son derece önemlidir. İki toplum arasında ortak değerlerin, geçmişin ve kültürel benzerliklerin bulunması uyum sürecinin daha kolay olmasını sağlayacaktır (Erkan, 2015: 14). İki kültür arasındaki benzerlikler ne kadar büyük olursa, kabul etme duyguları, olumlu tutumlar ve ev sahibi toplumun vatandaşları ile yakın ilişkiler kurma olasılığı da o kadar artacaktır (Kunjara, 1982: 40).

İki kültür arasında ne kadar çok farklılık varsa kültürlerarası iletişim engelleri de o kadar fazla olacaktır (Güven, 2015: 108). Çünkü büyük kültürel farklılıklar daha fazla sosyal uyum, kültürel değişim ve daha fazla kültürel öğrenme gerektirmektedir (Koçak, 2020: 88-89). Bunun yanında kültürel farklılıkların fazla olması, ev sahibi toplum ile gruplar arasında olumsuz tutumların artmasına ve kültürel çatışmaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Berry, 1997: 23).

Menşei kültür ile temas kültür arasında algılanan benzerlikler ve farklılıklar kültürel mesafe olarak tanımlanmaktadır. Kültür öğrenme yaklaşımı, iki kültür arasındaki norm ve değerler benzerliğinin kültürler arası geçişleri kolaylaştıracağını öngörmektedir. İngiltere’de uluslararası öğrenciler üzerine karşılaştırmalı biçimde gerçekleştirilen bir çalışmada kültürel mesafenin sosyal uyumun bir fonksiyonu olduğu ortaya koyulmuştur. Üç tip grup arasındaki karşılaştırmada, uzak grup (Mısır, Suudi Arabistan, Endonezya ve Japonya gibi Ortadoğu ve Güney Asya ülkeleri) öğrencilerinin; orta grup (İtalya, İspanya, Venezuela ve Brezilya gibi Güney Avrupa ve Güney Amerika ülkeleri); ile yakın grup (Hollanda ve İsveç gibi Kuzey Avrupa ülkeleri) öğrencilerinden daha fazla sosyo-kültürel zorluk yaşadıkları bulunmuştur (Masgoret ve Ward, 2006: 71). Bu bulgulara göre, ülkeler arası mesafe arttıkça sosyo-kültürel uyumun zorlaşacağı öngörülmektedir.

1.6.3. Demografik Değişkenler (Yaş, Cinsiyet, Dil, Din, Sosyo-Ekonomik Statü, Eğitim Düzeyi, Medeni Durum, Göç Edilen Ülkedeki Kalış Süresi)

1.6.3.1. Yaş

Kültürleşme sürecini etkileyen faktörlerden birisi de göç sırasındaki yaştır. Araştırmacılar, kültürleşme sürecinde ergenlik ve yaşlılığın diğer dönemlere göre riskli dönemler olduğunu; ergenliğin kimlik oluşumu ve gelişimi nedeniyle psikolojik problemlere neden olup uyumu zorlaştıracığı, yaşlılığın da göç edilen ortamdaki yaşamdan genel memnuniyeti tehlikeye sokan öğrenim güçlükleriyle dolu olduğuna ve sosyo-kültürel uyumu olumsuz etkileyeceği varsaymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada, yaşlı Japon ve Meksikalı göçmenlerin yüksek seviyede psikolojik sıkıntı yaşadığını tespit etmiştir (Quarasse ve van de Vijyer, 2005: 254). Genel olarak daha genç, daha zeki ve daha eğitilmiş insanların ev sahibi kültüre daha iyi uyum sağlayacağına inanılmaktadır. Tran (1989), 75 Vietnam kökenli Amerikalı bayan üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların ABD'ye geldikleri yaş ile kültürleşme süreci arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle ABD'ye erken yaşta gelen ve uzun süredir ikamet etmekte olan bireylerin kültürleşme düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Dow, 2011: 223).

1.6.3.2. Cinsiyet

Göç eden bireylerin kültürleşme ve uyum süreçlerinde etkili olan ve değişkenlik gösteren demografik faktörlerden biri de cinsiyettir. Kanada'da yaşayan evli Türk göçmenlerin uyumunun incelendiği bir araştırmada, ev hayatı dışında çalışmayan ve kendi kültürlerini devam ettirmeyi tercih eden kadınların erkeklere kıyasla daha fazla sosyal zorluk yaşadıkları, zihinsel sağlık sorunlarına daha fazla maruz kaldıkları ve sosyal ortamlara katılımlarının düşük olması nedeni ile dil yetersizliği yaşadıkları bildirilmiştir (Ataca ve Berry, 2002: 15). Öte yandan, ABD ve Kanada'da yaşayan Polonyalı göçmenler üzerine yapılan bir araştırmada, kadınlar erkek meslektaşlarından daha iyi psikolojik uyum bildirmişlerdir (Boski, 1990: 10-11). Ev sahibi kültüre yönelik tutumların cinsiyete göre değiştiği bir diğer çalışma da Hollanda'da yapılmıştır. İkinci

kuşak Faslı göçmenler üzerine yürütülen çalışmada, kadınların erkeklerden daha fazla uyum sağladıkları görülmüştür. Bu durum, Faslı kadınların kendi kültürlerine kıyasla Hollanda kültüründe daha fazla özgürlük ve bağımsızlık kazanmaları, iş hayatlarında takdir edilmeleri ve meşru bir şekilde kendilerini tanıtabilmeleri ile ilişkilendirilmektedir (Ouarasse ve van de Vijyer, 2005: 268).

1996-2002 yılları arasında ABD'ye yerleştirilen mülteci kadınlar üzerinde yapılan iki farklı araştırmada, mülteci kadınların dil engelleri, ekonomik sıkıntılar ve kültürel marjinalleşme gibi uyum sorunları yaşadıkları ortaya koyulmuştur. Mülteci kadınların çoğu zaman dilsel, kültürel ve ırksal açıdan azınlık bir kesimi oluşturması, bu kadınların sığındıkları veya yeniden yerleştirildikleri ülkelerde uyum sağlamada çok sayıda zorluklarla karşı karşıya getirmektedir (Goodking ve Deacon, 2004: 725).

1.6.3.3. Dil

Dil, kültürleşme sürecinde sosyal bütünleşmenin mekanizması kabul edilir. Dil kültürel mirasın önemli bir parçasını oluştururken, iletişimsel ve sembolik işlevi sayesinde de göçmenlerin sosyal uyumuna katkıda bulunur. Göçmen grupların kültürleşme yönelimleri ve alıcı toplumların dil politikaları uyum süreci üzerinde etkili olabilmektedir (Yağmur ve van de Vijyer, 2012: 1111).

Yerleşim toplumunun dilini bilmemek, ev sahibi toplum açısından önyargıyı besleyen bir şey olurken mülteciler için de belirsizliği, kaygıyı hatta korkuyu da beslemektedir. Bu durum, kültürlerarası iletişimin zayıf olmasına ve uyum sürecinin zorlaşmasına yol açmaktadır (Oğuz, 2015. 161). Dolayısıyla alıcı toplumda konuşulan dil, kültürleşme sürecinde merkezi bir öneme sahiptir ve kültürel bilginin iletildiği birinci kanal olarak görülür. Göçmenler ve diğer gruplar, alıcı toplumun dilini öğrendikçe, yerleşim toplumunda gerçekleştirilen çeşitli kültürlerarası etkinliklere katılma düzeyleri de artacaktır. Buradaki varsayıma göre, alıcı toplumun dilini öğrenmek, iletişim yeterlilikleri ve kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve devam eden kültür öğrenme sürecinde aktif bir rol oynamaktadır (Masgoret ve Ward, 2006: 62). Avusturya, Almanya, Hollanda ve Fransa'daki Türk göçmenler üzerine yapılan bir araştırmada, yüksek eğitime sahip olup da ev sahibi toplumun dilini kullanan göçmenlerin, alıcı topluma daha fazla

yönelim gösterdiği ancak aynı zamanda da ana dil kullanımının azaldığı tespit edilmiştir (Yağmur ve van de Vijver, 2012: 1124).

Schuman'ın ileri sürdüğü kültürleşme/karmalaşma teorisi, ikinci dil ediniminin kültürleşme sürecinin bir parçası olduğunu iddia etmektedir (Schulz, 1991: 18). Özellikle İngilizce, misafir gezginlerde, uluslararası öğrencilerde ve diğer gruplar da dâhil olmak üzere ev sahibi kültürle doğrudan gözlenebilir bir etkiye sahip olması nedeniyle, yaygın olarak kullanılan bir kültürleşme göstergesi olarak kabul edilmektedir (Torres ve Rollock, 2007: 10).

1.6.3.4. Din

Gerek bir toplumun kendi içinde ve gerekse iki farklı toplumun bütünleşme sürecinde kuralların yanı sıra din gibi manevi unsurların da etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan toplumsal bütünleşmede önemli hususlardan biri de manevi bütünleşmedir. Zira, dinlerin kültür, medeniyetler ve toplum üzerindeki etkisi önemlidir (Erkan, 2016: 12).

Görece az sayıda çalışma, dinin göçmenlerin yaşamlarında merkezi bir rol oynadığını gösterebilmiştir. Birçok göçmen, göç sürecinin çeşitli aşamalarında göç etmeye karar vermekten göçün stresine kadar (Steffen ve Merrill, 2010: 562) olan zorlukları dinin kuvvetlendirici gücüne sarılarak aşmaya çalışmaktadır (Erkan, 2016:9). Din, farklı etnik kökenlerden gelen göçmenleri bir araya getirerek ortak bir yapı oluştururken, aynı zamanda yeni ülkeye uyum sağlamada ortak dil ve milli duygulardan daha güçlü olabileceği düşünülmektedir (Steffen ve Merrill, 2010: 562).

1.6.3.5. Sosyo-Ekonomik Statü

Kültürleşme sürecinde etkili olan bir diğer demografik özellik de sosyo-ekonomik statüdür. Sosyo- ekonomik düzeyleri düşük olan göçmen veya mülteciler, ekonomik hayata dahil olmayı başaramayan ve bu anlamda ilişki ağları içinde bulunmayan bu bireylerin toplumsal uyumlarının daha sorunlu olacağı ve uyumlarının vakit aldığı düşünülmektedir (Akçiçek, 2015. 54) Kültürleşmeye yönelik yapılan araştırmalar da düşük statüye sahip göçmen gruplarının genellikle ayrışma stratejisini benimsedikleri, yüksek olanların ise bütünleşme ve asimilasyonu tercih ettiği ifade edilmektedir (Ataca ve Berry, 2002: 13).

Ekonomik durum ve ekonomik başarı ile gelen bütünleşmenin sosyo-kültürel uyumdan daha hızlı gerçekleştiği düşünülmektedir. Baglioni (1964), başarılı bir sosyo-kültürel uyum için ekonomik uyumun gerekli ancak yeterli olmadığını öne sürmüştür. Benzer şekilde Diaj'a (2003) göre, göç edilen ülkeye özellikle beşerî sermaye şeklinde ekonomik kaynakla gelen göçmen ve diğer etnik grupların, daha az kaynağa sahip olanlara göre daha hızlı uyum sağladıkları görülmektedir (Walters ve diğerleri, 2007: 39).

1.6.3.6. Eğitim Düzeyi

Eğitim, mültecilerin ve göçmenlerin kültürleşme süreçlerinde koruyucu bir faktör olarak görülmektedir. Menşei ülkelerinde eğitim almış bireylerin, problem analizi yapabilme ve problem çözme yeteneklerinin uyum süreçlerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Berry, 1997: 22). Eğitim düzeyi ile kültürleşme ile ilgili bir çalışmada, iyi eğitilmiş kültürlerarası gezginler daha az eğitilmiş göçmenlere göre, ev sahibi kültürle güçlü bir ilişkinin yanı sıra daha iyi sosyo-kültürel ve psikolojik uyum gösterdikleri belirtilmektedir (Ouarasse ve van de Vijyer, 2005: 255). Bir başka çalışmada, yüksek eğitim düzeyleri ev sahibi kültüre yönelik güçlü tutum ve davranışlar ile, düşük eğitim düzeyi de etnik tutum ve davranışlarla ilişkili bulunmuştur (Yağmur ve van de Vijyer, 2012: 1120).

1.6.3.7. Medeni Durum

Medeni durumun kültürleşme üzerindeki etkisine atıfta bulunan araştırmalarda, etnik gruplar arası ve iki toplum arasında yapılan evliliklerin; gruplar arası ilişkilerin değerlendirilmesinde ve özellikle göçmen ve mültecilerin asimilasyon derecesi için güçlü bir gösterge olarak kullanıldığını ifade edilmektedir. Yunanistan'daki Arnavut göçmenleri üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada, evli göçmenlerin bekar bireylere göre daha fazla ayrışma yönelimi benimsediği ve çocuk sayısının da ayrışma ve marjinalleşmeye yol açıp bütünleşme stratejisini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, Arnavutluların muhafazakâr bir toplum olması ve ana akım kültüre daha kapalı olmalarından kaynaklı ayrışma ve marjinalleşme stratejisine yöneldikleri ifade edilmektedir (Papadopoulos ve diğerleri, 2015: 156-164).

1.6.3.8. Göç Edilen Ülkedeki Kalış Süresi

Kültürleşmeye yönelik yapılan çalışmalar, göç edilen ülkedeki ikamet süresi ile uyum çeşitleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Finlandiya'daki birinci kuşak Rus göçmenler ile ilgili sekiz yıllık bir takip aşamasından sonra, göç edilen ülkedeki ikamet süresinin bağımsız etkisi sadece sosyo- ekonomik uyum için elde edilmiştir. Finlandiya ve İsrail'deki Rusça konuşan göçmenler üzerinden, zaman ve uyum bağlamında yapılan bir diğer araştırmada da sosyo-kültürel ve psikolojik uyum açısından yeni ülkedeki ortalama kalış süresi Finlandiya'da altı yıl, İsrail'de de dokuz yıl olarak bulunmuştur. Dahası, göçmen yetişkinler için, kültürel geçişten sonraki ilk on yılın ikinci yarısı sosyo-kültürel uyum bakımından önemli değişikliklerin meydana geldiği zaman dilimi olarak bildirilmiştir (Jasinskaja-Lahti, 2008, Birman ve Trickett, 2001'den aktaran Jasinskaja ve diğerleri, 2011: 1434-1436).

1.6.4. Göç Etme Nedenleri

Göç etme nedeni bireysel olabileceği gibi grup düzeyinde de olabilmektedir. Zorunlu göçmenlerin ve mültecilerin menşei ülkelerinden ayrılma nedenleri genellikle dışarıdan dayatılmaktadır (Dow, 2011: 223). Bir seçenek sunulursa, çoğu mülteci kendi ülkelerinde kalmayı tercih eder ve izole edilebilecekleri, dışlanabilecekleri ve fakirleştirilebilecekleri yabancı topraklarda barınmak istemezler (Williams ve Berry, 1991: 632). Bunun yanında, kendilerinin ve çocuklarının yaşamlarını iyileştirmek için göç eden göçmen ebeveynler vardır. Bu aileler her ne kadar kendi istekleri ile göç etmiş olsa da yeni çevrenin talep ve kısıtlamalarına uyum sağlamaya çalışırken zorlanabilmektedirler. Birçok araştırmacı tarafından, göç eden aileler ile yerleşim toplumunun uygulamaları arasında tutarsızlar olup iyi uyum sağlanamadığı bildirilmiştir (Sabatier ve Berry, 2008: 162).

1.6.5. Kuşak Farklılıkları

Bireyin kültürleşme sürecinin zamanla ilişkisinin en iyi göstergelerinden biri de kuşaktır. Göçmenlerin göç etmeden önce etnik kimliklerine bağlılıkları yüksek olup (Bornstein ve Cote, 2006); göç sonrasında kültürleşme farklılıkları olduğu görülmektedir. Genelde ikinci kuşak, ev sahibi ülke bireyleri ile daha çok temas kurduğundan, bu

bireylerde kültürleşme daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Üçüncü kuşakta ise bu etkiler daha da yoğundur (Kubat, 2013: 23). İkinci ve üçüncü kuşak bireylerin ebeveynlerine kıyasla göç edilen ülkenin toplumsal değerlerine daha fazla maruz kalmaları, menşe kültürlerinden gelen değişiklikleri kabul etmek konusunda isteksiz davranmalarına neden olabilmektedir. Sonuç olarak, kültürleşme sürecindeki nesiller arası farklılar, göçmen ebeveynler ve çocuklarının farklı kültürleşme oranlarına maruz kalmaları ile açıklanabilir (Kwak ve Berry, 2001: 153).

Christmas ve Barker (2014: 247:249), ABD'ye yerleşmiş olan ilk kuşak ve ikinci kuşak Latin göçmenler arasındaki kültürlerarası duyarlılıkları karşılaştırmışlardır. Çalışmada, menşei ülkesinde veya başka bir ülkede doğan ve 12 yaşından sonra ABD'ye gelen göçmenler birinci kuşak; ABD'de doğan veya 12 yaşından önce göç etmiş olanlar da ikinci kuşak olarak kabul edilmiştir. Sonuçlar arasında, birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin kültürel miraslarını koruma derecesi bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır; ancak ikinci kuşağın birinci kuşağa göre daha güçlü ulusal kimliğe (ABD kimliği) sahip olduğu bildirilmiştir. Aynı ülkede başka araştırmacılar tarafından Çinli bir etnik azınlık grup üzerine üç kuşak arası yapılan karşılaştırmalı araştırmada, ikinci kuşağın birinci kuşağa göre yüksek kültürleşme düzeyi gösterdiği, ABD aile yapısını tercih ettikleri ve etnik kökenlerinden ziyade kendilerini Amerikalı olarak tanımladıkları ifade edilmektedir. (Vang, 2013: 88-90).

1.6.6. Algılanan Ayrımcılık

Politikalar, insanlar arasındaki eşitliği sağlamaya çalışırken, bazı göçmenlerin özellikle olumsuz tutumlarla karşılaştığı görülmektedir. Özellikle sığınmacılara yönelik olumsuz tutumlar ve “Ortadoğu görünümündeki tutumlara karşı ayrımcılık” dünya genelinde devam eden yabancı düşmanlığını arttırmaktadır. Çok kültürlülük ve çeşitlilik değerlerine yönelik gösterilen olumsuz tutumlar, özellikle “terör tehdidi” ile bağlantılı olarak ayrımcılığı arttırdığı görülmektedir (Fozdar ve Torezani, 2008: 31-32).

Alıcı toplum ile temas, bireylerin kültürleşmesini zorlayan ayrımcılık ve reddedilme ile sonuçlanabilir. Ayrımcılığa uğrayan göçmenlerin alıcı toplumla özdeşleşme ya da her iki kültürü de benimseme olasılıkları daha düşüktür. (Motti-Stefanidi ve diğerleri, 2012: 140). Az sayıda çalışma, ayrımcılığın göçmenler ve

mülteciler üzerindeki etkisini araştırmış olsa da psikolojik uyum ve kültürleşme üzerindeki etkilileri ortaya koyulabilmiştir. Hollanda'daki eğitimli İranlı mülteciler üzerine yapılan bir araştırmada, etnik kimlik, kültürleşme tutumları, benlik saygısı, yaşam doyumu ve ayrımcılık algılarının karmaşık bir şekilde birbiri ile ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (akt. Fozdar ve Torezani, 2008: 36). Kültürlerarası stratejiler açısından değerlendirecek olursak, kültürel olarak farklı olan bireylerin daha büyük toplum tarafından sırf toplumun ekonomik, politik ve eğitim alanlarına katılımlarını önlemek amacıyla farklılıklarını devam ettirmeleri yönünde cesaretlendirildiklerini görebilmek mümkündür. Bu durum Avustralya toplumunda “birinin yaşam stilinin” diğerinin “yaşama şansını” engelleme ihtimali olarak tanımlanmıştır (Berry ve diğerleri, 2015: 355-356).

Ayrımcılık, göç alan toplumlarda kişisel ve grup ayrımcılığı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Kanada ve Fransa'da göçmen gençler üzerine karşılaştırmalı olarak gerçekleştirilen çalışmada, grup ayrımcılığı Fransa'da daha yüksek görülürken, akranları tarafından değil de kültürel kökenleri nedeniyle ayrımcılık yaşadıkları rapor edilmiştir. Grup ayrımcılığında bireylerin istihdam, barınma ve sosyal hizmetler gibi alanlarında daha fazla ayrımcılık algılanmıştır. Öte yandan, Kanada'da kişisel ayrımcılık göç eden bireylerin akranları tarafından yapılırken, Fransa'da ise politik açıdan ayrımcılık yapıldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, her iki ülkede de daha fazla ayrımcılık yaşayan bireylerin uyum sorunları yaşadıkları bildirilmiştir (Berry ve Sabatier, 2010). Dolayısıyla ayrımcılığın sadece zorla dışlama eylemleri (ırk ayrımı, dışlanma gibi) olarak değil aynı zamanda zorla dahil etme (eritme potasında asimilasyon gibi) olarak da kullanıldığını söyleyebilmek mümkündür (Berry ve diğerleri, 2015: 356).

1.6.7. Göçmen Politikası

Göç eden bireylerin kültürleşme yönelimlerini etkileyen en önemli faktörlerden birisi de yerleşilen ülkenin kültürleşen gruplara yönelik politikalarıdır. Baskın grubun ideolojileri ve politikaları, baskın olmayan grubun tercihlerini, kültürlerarası ilişkilerini ve kültürleşme sonuçlarını etkilemektedir. Göç alan ülkelerde, kültürel çeşitliliği destekleyen ülkelerin göçmen politikaları “çok kültürlülük” politikaları adı altında şekillenmektedir. Çok kültürlülük, hem tüm grupların kimliklerinin ve kültürel

özelliklerinin devamlılığını, hem de geniş toplumlardaki gruplar arası adil teması ve katılımı kabul eden bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Berry ve diğerleri, 2015: 337-340). Örneğin, Kanada'nın Çok Kültürlülük Yasası'nın amacı "gruplar arası uyumu ve ülkedeki tüm grupların karşılıklı kabulünü arttırmak" şeklinde açıklanmaktadır (Noels ve Berry, 2006: 276).

Berry ve Sabatier, Kanada (Montreal) ve Fransa'ya (Paris) 13 farklı ülkeden yerleşmiş olan göçmen gençlerin kültürleşme tutumlarını, benimsedikleri stratejileri ve uyum arasındaki ilişkileri karşılaştırmışlardır. Yapılan araştırmanın sonuçlarında, Montreal'deki etnik kimlik tutumları ve davranışları Paris'ten daha yüksek düzeyde görülmüştür. Tercih edilen kültürleşme stratejileri ile ilgili olarak, her iki ülkede de kültürel çeşitliliği yansıtan aynı etnokültürel gruplar arasında büyük farklar ortaya çıkmıştır. Birkaç istisna dışında Montreal'de bütünleşme, Paris'te de asimilasyon ve ayrışma en çok tercih edilen stratejiler olmuştur. Kültürleşme stratejilerindeki bu farklılıklar iki ülke arasındaki politika yönelimleri ile tutarlı olarak görülmektedir. Benzer şekilde algılanan ayrımcılık Paris'te Montreal'den daha yüksek bulunmuştur. Çalışmanın bir sonucu da her iki ülkeden elde edilen bulguların iki ülke arasındaki politika ve tutumlar ile ilişkili olmasıdır. Kanada'da değerli olduğu düşünülen göçmenlerin etnik kültürel kimliği, Fransa'da ulusal kültürün korunması önündeki engel teşkil etmektedir. Bu bulgulara göre bireyler, uyum süreçlerindeki kültürleşme yönelimlerini yerleştikleri ülkenin göçmen politikaları doğrultusunda tercih etmek zorunda olabilmektedir (Berry ve Sabatier, 2010).

1.7. Kültürleşme ve Kimlik

Göç eden bireylerin etnik ve kültürel kimliklerinde yaşadıkları yeni toplumun kültürüne ve temas derecelerine göre değişiklikler olabilmektedir. Bu bağlamda kültürleşme sürecinde bireylerin tutumları baskın olan kimliklerine göre değişmektedir.

1.7.1. Etnik Kimlik

Etnik kimlik, bir etnik grubun üyesi olarak kişinin kimliğini veya benlik duygusunu ifade eden dinamik, çok boyutlu bir yapıdır. Etnik gruplar ise, daha geniş bir bağlamda ortak bir soy iddia eden ve kültür, fenotip, dil, din, akrabalık ve menşei yeri

gibi gruplardan birini ya da daha fazlasını paylaşan geniş bağlamlardaki alt gruplardır. Etnik kimlik sabit bir sınıflandırmadan ziyade akıcı ve dinamik bir anlayıştır. Etnik kimlik, etnik gruplar arasındaki farklılıkların ortaya çıkması ve etnik yapıların sorgulanmaya başlandığı geniş toplumlarda yapılandırılır ve değiştirilir (Phinney, 2003: 63).

Değişim hem kültürleşme hem de etnik kimlik anlayışının merkezinde yer alan bir süreçtir. Bununla birlikte, etnik kimliğin kültürleşme sürecindeki değişikliklerini incelemek karmaşık ve zorlukları olan bir girişimdir. Birincisi, kültürleşme sürecinde meydana gelen etnik kimlikteki değişiklikler en az iki boyut açısından kavramsallaştırılmalıdır: (a) etnik veya orjinal kültürün tanımlanması ve (b) baskın, ev sahibi toplumun kültürüne uyumun tanımlanmasıdır. Dolayısıyla, etnik kimlik kültürleşme sürecinin bir yönü olarak düşünülebilir ve kişinin etnik kökeniyle ilgili öznel duygulara odaklanması nedeniyle diğer yönlerden ayırt edilir (Phinney, 2013: 63-65).

1.7.2. Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik (Lo, 2010), bireyin hem kendi menşei kültürü hem de ev sahibi kültür ile özdeşleşme düzeyini ifade eder. Kültürel kimlik gelişimi, kültürleşme sonucunun bireyin yaşamı boyunca ve nesiller boyunca devam ettiği bir süreç olarak görülmektedir. Kültürel kimlik aynı zamanda bireysel faktörlerin (diğer faktörlerin yanı sıra deneyim yoluyla geliştirilen kişisel içgörü ve seçim) ve ev sahibi toplumla sürekli temasın bir sonucu olarak bir bütün neslin veya bireyin grup kimliğindeki kültürel değişimi ifade eder (Vang, 2013: 79).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ EDEN BİREYLERİN KÜLTÜRLEŞME KURAMI KAPSAMINDA UYUM SÜREÇLERİ: AYDIN İLİ EFELER İLÇESİ ÖRNEĞİ

1. SURİYE KRİZİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

İnsanlık tarihi boyunca kişilerin yaşadıkları yurtlarını terk edip başka yerlere göç etmelerinin ardında çeşitli nedenler yer almıştır. Bireylerin göç etme sebeplerinden en geniş etkiye sahip olanları şüphesiz ki savaşlardır. Aralık 2010’da başlayan Tunus¹, Mısır ve Libya’da yönetimlerin değişmesine neden olan, Suriye, Yemen ve Bahreyn gibi Arap ülkelerinde geniş çapta etkisini gösteren “Arap Baharı” olarak tanımlanan Arap halk hareketleri, Orta doğu ülkelerini yönü tam olarak belli olmayan bir çalkantı içine sokmuştur. Arap halk hareketleri, ortaya çıktıkları ülkelerde kısa bir süre içinde domino etkisi yaratıp ülkeleri istikrarsızlık içine sokarken, komşu ülkeleri de dış politikalarda sorunlarla karşı karşıya getirmiştir (Volkan, Şahin ve Negahdar, 2012:6). Arap baharı sürecinde yaşanan ayaklanmaların nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz; demokratik bir yaşam sürdürebilme talebi ve demokrasi götürme vaatleri; adil ekonomik paylaşım ve refah düzeyi, bilişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması, hızlanması ve yaşanan olayların kısa sürede yayılarak kamuoyu tepkisi oluşturması, etnik ve inanç çeşitliliğinin etkileri, güçlü devletlerin işgal istekleri, Rusya-Çin ve İran’a karşı yapılanma, İsrail’in güvenlik sorunu ve Filistin Devleti’nin kurulma çalışmaları ile beraberinde bölgede

¹ CNN-TÜRK, “2010 yılının sonlarına doğru, Tunus’ta işsizlik, gıda enflasyonu, siyasi yozlaşma, baskı, ifade özgürlüğünün yokluğu, polis şiddeti ve kötü yaşam koşulları hakimdi. Ülkenin başında 1987’den beri Zeynel Abidin bin Ali vardı. Bir şeylerin değişmesi imkânsız görünüyordu. Gelecek umudunu yitirmiş, binlercesi gibi üniversite mezunu işsiz bir genç, Tarık el Tayyib Muhammed Buazizi seyyar satıcılık yaparak geçiniyordu. Dünyanın tanıdığı adıyla Muhammed Buazizi satış arabasına polislin el koyması sebebiyle 17 Aralık 2010’da kendisini yakarak intihar girişiminde bulundu. Buazizi, çıktığı kıvılcımla kendi bedeniyle birlikte önce Tunus’u ardından da Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerini ateşe verdi; onunla aynı kaderi taşıyan milyonlarca insan demokratik haklarını talep etmek için sokağa döküldü. Olaylar Tunus ile sınırlı kalmadı. Arap dünyasının kalbinin attığı Mısır’da, Tunus’daki benzer taleplerle meydana gelen isyanlar ve söylemler Tahrir Devrimi ile vücut buldu. Mısır ve Libya’da iktidarlar devrilirken, Yemen’de süregiden siyasi istikrarsızlık Arap Baharı’nın etkisiyle bir iç savaşa dönüştü. Arap Baharı’nın tam olarak bir kabusa dönüştüğü şeklinde yorumlanan Suriye’de ise 15 Mart 2011’de başlayan olaylar bir iç savaş şeklinde hala devam etmektedir.” <https://www.cnntrk.com/dunya/bahardi-cehenneme-dondu-tahririn-5-yili?page=36> Erişim Tarihi: 20/10/2019.

mevcut örgütlerin büyük devletler tarafından desteklenmesi nedeniyle kanlı çatışmalar günümüzde de hala devam etmektedir (Deniz, 2014: 71-74). Bir başka ifadeyle bugünün Ortadoğusu hem ulusal hem de uluslararası çözülmemiş sorunlar nedeniyle siyasi çatışmalarla devletler arası bölünmüş ve sıcak çatışmaların durulmadığı bir bölge haline gelmiştir (Korkusuz ve Kutluk, 2015:471).

Mart 2011 tarihinde Arap Baharı'nın etkisiyle Suriyelilerin özgürlük talepleri ile başlayan halk ayaklanması, Suriye'deki Esad rejiminin² gösterilere şiddet yolu ile müdahale etmesi, Suriye'nin jeopolitik konumu nedeniyle soruna çok sayıda ülkenin müdahil olması ve Suriye toplumunun heterojen yapısı gibi faktörlerin etkisiyle özgürlük ayaklanmaları kanlı bir iç savaşa dönüşmüş olup 8 yıldır hala devam etmektedir (Orhan, 2011: 36). Özellikle, farklı amaçlar sebebiyle bölgede hâkimiyet kurmak isteyen küresel güçlerin politik, askeri ve ekonomik bakımından terör örgütlerini açıkça desteklemesi, ülkeyi sonu gelmeyen bir iç savaş ortamına çekmiştir (Güzel, 2017:104). SNHR'nin veri tabanına göre Suriye'de demokrasi için 2011 yılının Mart ayında başlayan halk ayaklanmasında 2019 yılının Mart ayına dek hayatını kaybeden sivillerin 28.486'sı çocuk ve 15.425'i kadın (yetişkin) olmak üzere 223.161'e ulaşmıştır (SNHR, 2019: 3). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile Yerinden Edinme İzleme Merkezi (IDMC) tarafından 13 Haziran 2014'te yapılan ortak açıklamada Suriye içerisinde günde 9.500 kişinin, bu da tahminen her 60 saniyede bir ailenin yerinden olmasıyla, Suriye dünya üzerinde en fazla sayıda insanın etkilendiği ve bir bölgeden başka bir bölgeye ya da ülke dışına yerinden edilmenin en hızlı yaşandığı ülke olarak kayıtlara geçmiştir (Erdoğan, 2018: 1). Savaşta yüzbinlerce sivil hayatını kaybederken, 1,5 milyon kişi kalıcı engellerle yaşamaya mahkûm oldu. En az 6,1 milyon kişi de ülke dışına kaçtı (Bbc News Türkçe, 2018).

² Esad rejimi, Suriye Devleti'nin Baas Partisi kurucusu ve Suriye Devlet Başkanlığı yapmış olan Hafız Esad ile başlamıştır. 1971 yılında Suriye Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Hafız Esad ölüm yılı olan 2000 yılına kadar aralıksız 29 yıl boyunca devlet başkanlığını sürdürmüştür. Ölümünden sonra geçici hükümet sonrasında devlet başkanlığına Hafız Esad'ın oğlu Beşşar El Esad geçmiştir. 17 Temmuz 2000 yılında iktidara gelen Beşşar El Esad 2011 yılında Suriye halkı tarafından rejimin sona ermesi için başlatılan Arap Baharı olarak adlandırılan ayaklanmaları bastırmış olup söz konusu ayaklanmalara dış güçlerin ve terör gruplarının müdahil olması ile günümüzde iç savaş olarak devam etmektedir. Ajans Konya. Net, (2017), "Çevrimiçi" <http://www.ajanskonya.net/dunya/esad-rejimi-nedir-esad-kimdir-h14809.html>, Erişim Tarihi 29/10/2019.

Suriye’deki iç savaşı yerel bir savaştan bölgesel ve küresel aktörlerin müdahale ettiği bir savaşa çeviren birçok unsur bulunmaktadır (Aksoy, 2016:38). Irak işgali ile Irak’ta ortaya çıkan ve el Kaide terör örgütüne bağlı olan “Irak İslam Devleti” adındaki terör örgütü, Suriye’deki iç savaşı ve rejimin zayıflığını bir fırsat olarak kullanıp Suriye’de “Irak ve Şam İslam Devleti” (İŞİD) adı altında varlığını devam ettirmiştir. Suriye rejiminin kontrolü kaybettiği bölgelerde faaliyetler gösteren İŞİD terör örgütü, savaşı bölgede vekaleten derinleştirmiş, bölgesel olarak kutuplaştırmış ve Suriye’deki istikrarsızlığı daha karmaşık bir hale sokmuştur (Orhan, 2011: 36-39). İŞİD’in Suriye krizinin bitmek bilmeyen iç savaşı sonucunda ortaya çıkan bir terör grubu olduğu açıktır. İŞİD aynı zamanda uluslararası kamuoyunun ve uluslararası aktörlerin krize bakış açısını değiştirmiş ve müdahalelerin yönünü de etkilemiştir. 8 yıldan fazladır, Rusya, Çin ve İran’ın muhalefetine rağmen Beşşar Esad’ın görevini bırakması konusunda bir türlü tam uzlaşamayan dünya kamuoyunda da fikirlerin değiştiği görülmektedir. Kabul etmek gerekir ki, Suriye’deki vahşet ortamı yüzbinlerce kişinin ölümüne, milyonlarca insanın mülteci konumuna düşmesine sebep olsa da Esad’ın devlet başkanlığından uzaklaştırılması konusu pek çok ülkede öncelik olmaktan çıkmıştır. Esad’ın görevinden ayrılmaması için ülkesini ateşe atmaktan çekinmeyen kanlı ve acılı direnişinin bir sonucu olan İŞİD yapılacak müdahalelerde öncelikli düşman haline gelmiştir. Bu durum, dünyanın her tarafına yayılmış en çok da Türkiye’yi etkileyen Suriyeli sığınmacılar sorununun daha fazla derinleşmesine ve sığınmacıların menşe ülkelerine dönme ihtimallerinin zorlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Erdoğan, 2018: 3).

1.1. Suriye’den Türkiye’ye Göç

1923-2005 yılları arasındaki dönemde çoğunluğu Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya, Doğu Türkistan, Afganistan, Irak ve Ahıska Türkleri olmak üzere Türkiye’ye toplamda 1. 744. 266 kişi göçmen olarak gelmiş ve bunların çoğu vatandaşlık hakkı kazanmıştır (Yusuf’tan aktaran Deniz, 2011: 95). Ancak Suriye göçünün başladığı 2011 yılından itibaren ilk 5 yıllık sürede 3 milyondan fazla Suriyeli sığınmacı Türkiye’ye göç etmiştir. Buradaki istatistiklere bakıldığında; Suriye’den gelen göçün Türkiye’nin ilk 82 yıllık tarihi süresince Türkiye’ye yapılan diğer tüm göçlerin neredeyse iki katından fazla olduğu görülmektedir (Yıldız, 2018:64).

Suriye’den Türkiye’ye yönelik kitlesel göçün ilk grubu 29 Nisan 2011’de Türkiye’ye giriş yapmıştır. Hatay’ın Yayladağı İlçesinin Güveçci Köyü yakınındaki tel örgüyü aşarak Türkiye sınırını geçen bu 250 kişilik grup, ülkelerindeki olaylar ve baskılardan kaçmak istedikleri gerekçesiyle Türkiye’ye sığınmak istemişlerdir (ensonhaber.com, 2011). Türk hükümeti aynı gün yaptığı açıklamada “zulüm ve savaştan kaçan bu misafirler için sınırların açık olduğunu ve açık kalacağını, gelenlerin Türkiye’de temel gereksinimlerinin karşılanacağını ve kimsenin zorla geri gönderilmeyeceği” açıklamasını yapmıştır (Erdoğan, 2018:5). Türkiye, 2009 yılında Suriye hükümeti ile karşılıklı olarak almış olduğu vizeleri kaldırma kararı doğrultusunda sınırlarımıza dayanan Suriyeli krizi karşısında “açık kapı” politikasını uygulamış ve Suriyelilerin barınması için Hatay ilinde kamplar kurmuştur.

Türkiye 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne “coğrafi sınırlama” ile taraf olan bir ülkedir. Buna göre Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinden gelen ve ırkı, dini, milliyeti, herhangi bir toplumsal gruba tâbiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle takibata uğrayacağı, zulüm göreceği korkusu ile iltica talebinde bulunanlara mülteci statüsü vermektedir. Bundan dolayı, Avrupa vatandaşı olmayanların başvuruları Türkiye’de BMMYK ile birlikte alınmakta ve mülteci statüsü verilmesi kararlaştırılanlar BMMYK aracılığı ile üçüncü ülkelere yerleştirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye, 2011 yılından sınırdan ülkeye giriş yapan Suriyeli yabancıları ilk zamanlarda “misafir” olarak tanımlamıştır. Ancak “misafir” kavramının uluslararası hukukta bir karşılığı bulunmaması nedeniyle keyfi uygulamalara yol açma riski taşımaktadır. Açık kapı politikası ile Türkiye’ye sığınan Suriyelileri “misafir” olarak kabul eden Türk hükümeti 12 Ekim 2011 tarihinden itibaren, Suriyeli “misafirlerini” İçişleri Bakanlığı 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nin 10. Maddesi gereğince “geçici koruma rejimi” kapsamına aldığını ilan etmiştir. Asgari uluslararası standartlar ölçeğine uygun olan bu rejim, açık kapı politikası, kitlesel akınlar, geri dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin karşılanması gibi ilkeleri kapsamaktadır (İhlamur-Öner, 2013: 43-44). Türkiye’ye gelen Suriyeli vatandaşların büyük sayılara ulaşması geçici bir statünün verilmesinin en önemli nedenlerinden biri olmuştur (Poyraz, 2012:65).

Arap Baharı sonucunda, ülkelerindeki iç savaştan dolayı kitlesel bir şekilde sınırlarımıza dayanan Suriyeli vatandaşların misafir edilmesi ile Türkiye tarihindeki en büyük göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'ne ek olarak göç alanında yeni mevzuatların ihtiyacını doğurmuştur. Suriyeli yabancılar, Türkiye'ye ilk giriş yaptıkları andan itibaren T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılay'ı aracılığı ile Türkiye'nin sınıra sıfır noktasında oluşturduğu kamplara yerleştirilerek yardımlar başlatıldı. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin milyonları bulması ile 2013 yılında AFAD koordinasyonunda yürütülen çalışma ile Suriyelilerin kayıt altına alınması başlatıldı. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin, eğitim, sağlık gibi sosyal haklardan yararlanmaları, suça karışanların da takibinin yapılabilmesi için AFAD tarafından parmak izi, kimlik ve ikamet bilgileri alınan 2 milyon 138 bin 977 Suriyeli'ye biyometrik kimlik verilerek kayıt altına alınmaları sağlandı (Kızılkoyun, 2015). 2013 yılında dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler 12.03.2013 tarihinde BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres ile yaptığı görüşmenin basın toplantısında *"Hükümetimiz tarafından Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı hazırlandığı"* açıklamasını yapmıştır. Aynı basın toplantısında BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres *"Türkiye Cumhuriyeti'ne Suriyeli yabancılar konusundaki üstün gayretlerinden dolayı müteşekkirdiklerini, uluslararası kamuoyunda konunun farkındalığının artırılması için gerekli çalışmaların yapılacağı"* ifadesini kullanmıştır (içişleri.gov.tr, 2013). Bu ifadeleri takiben 04.04.2013 yılında TBMM Genel Kurulunda kabul edilen ve 11.04.2013 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile beraber Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. YUKK'nın içeriğini genel olarak yabancılar, geçici koruma ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü oluşturmaktadır. YUKK ile birlikte geçici koruma altına alınan Suriyeli yabancılar ile birlikte Türkiye'deki bütün yabancılar ile ilgili iş ve işlemler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmeye başlandı.

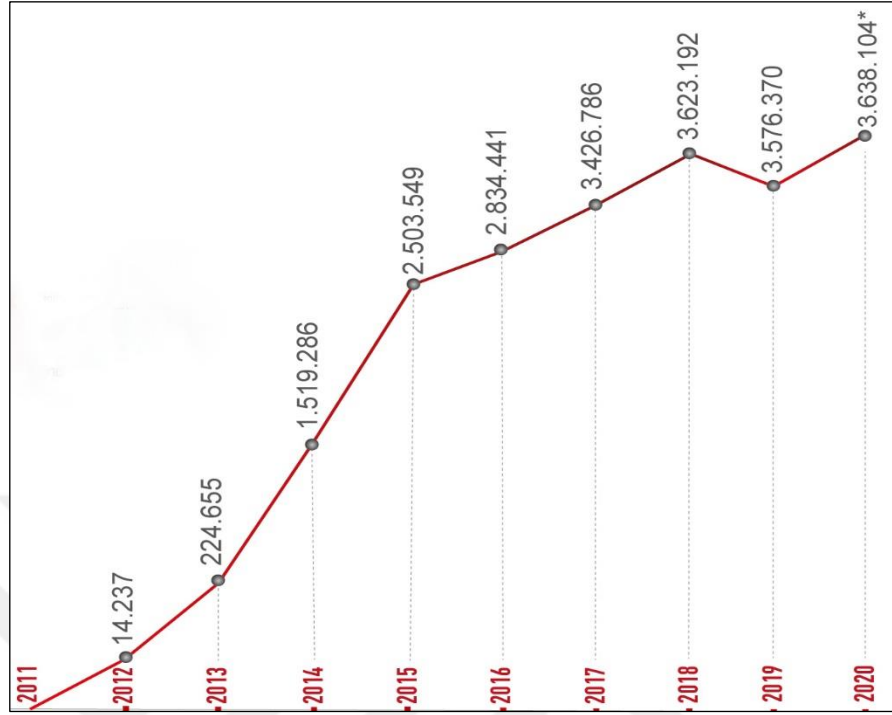
Suriye'de yüz binlerce kişinin hayatını kaybettiği, milyonlarca insanın mülteci konumuna düştüğü ve yerinden edildiği iç savaş 8.yılını tamamladı. Sivil kayıpların yüz binlerle ifade edildiği bu savaşta, 5 milyon 684 bin sivil zorla yerinden edilip hayatta kalabilmek için başka ülkelere sığınmak zorunda bırakıldı (aa.com.tr, 2019). Savaş ve

zulüm gibi nedenlerle zorla yerlerinden edinilen Suriyelilerin sığınmaya çalıştıkları çoğu ülkenin “sınırlarını açıkça kapattığı” hatta bazı ülkelerin “daha sinsice hareket edip Suriyeli mültecilerin topraklarına girmesini engelleyen yasa ve yönetmelikleri yürürlüğe soktuğu (ör.; Batı Avrupa ve üçüncü dünya ülkeleri) 21. yüzyılda Suriyelilere tam anlamıyla kucak açan tek ülke Türkiye olmuştur (Betts, Loescher ve Milner, 2012: 58-59). BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre zorla yerinden edinilen Suriyeli vatandaşların 3.687,244’üne Türkiye ev sahipliği yapmaktadır (data2.unhcr.org, 2019).

1.2. Türkiye’deki Suriyelilerin Genel Durumu

BMMYK verilerine göre, yerinden edilen Suriyeliler çoğunlukla Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır başta olmak üzere en çok beş komşu ülkeye ve bu ülkelere müteakip diğer Afrika ülkelerine dağılmışlardır. Türkiye, Suriye’ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli ağırlayan ülke konumunda bulunmaktadır.

Dünya genelinde, en fazla mülteci kabul eden başlıca ülkelerin sırasıyla; 3.7 milyon ile Türkiye, Pakistan 1.4 milyon, Uganda 1.2 milyon, Sudan 1.1 milyon ve Almanya’nın 1.1. milyon mülteciyi barındırdığı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2018 Küresel Eğilimler raporunda açıklanmaktadır (UNHCR, 2018: 3).

Grafik 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı

Kaynak: Geçici Koruma, 2020, “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi 30/12/2020.

Grafik 1’de görüleceği üzere Türkiye’deki Suriyeli sayısı yıllar içinde giderek artış göstermiş ve 23.12.2020 tarihi itibarı ile Türkiye’deki Suriyeli sayısı 3.638.104 olmuştur (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 2020).

Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin 23.12.2020 Tarihi İtibarıyla Geçici Barınma Merkezlerindeki Dağılımı

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	20.990	20.990
KİLİS (1)	Elbeyli	8.473	8.473
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	10.503	10.503
HATAY (3)	Altınözü	2.629	9.419
	Yayladağı	3.554	
	Apaydın	3.236	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	9.461	9.461
Toplam		58.846	
GBM DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.579.258	

Kaynak: Geçici Koruma, 2020, “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi 30/12/2020.

Türkiye’de resmi kayıtlarda bulunan 3.638.104 Suriyeli vatandaşın 58.846’sı geçici barınma merkezlerinde bulunmaktadır. Tablo 3’te görüleceği üzere 23.12.2020

tarihi 5 ilde olmak üzere toplam 7 barınma merkezi bulunmaktadır. Söz konusu geçici barınma merkezlerinin sayısında geçtiğimiz yıllara göre azalış meydana gelmiştir. Bu durumun geçici barınma merkezlerinde ikamet eden Suriyelilerin kendi istekleriyle barınma merkezlerinden ayrılıp şehir merkezlerine yerleşmeleri ya da devletin barınma merkezi sayılarını azaltması sonucu gerçekleştiği düşünülmektedir.

Aşağıdaki tablo 4’te geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı yer almaktadır. Tablodaki veriler incelendiğinde Suriyelilerin öncelikle sınıra yakın ve ekonomik açıdan gelişmiş şehirlerde yerleştikleri daha sonra da Türkiye’nin diğer şehirlerine dağıldıklarını söyleyebilmek mümkündür. Bununla birlikte en fazla Suriyeli barındıran 10 ilimiz ise şu şekildedir: İstanbul (517.916), Gaziantep (449.411), Hatay (433.265), Şanlıurfa (421.410), Adana (251.882), Mersin (222.172), Bursa (178.221), İzmir (147.513), Konya (117.863), Kilis (105.311). Bununla birlikte bu çalışmanın saha araştırmasının yapıldığı Aydın ilinde, tablo 4’ten de görüleceği üzere kayıtlı Suriyeli sayısı 7.979’dur. Bu çalışmanın saha araştırması süresince yapılan gözlemlerde Aydın ilindeki Suriyelilerin tarım, narenciye, hayvancılık, inşaat ve fabrikalardaki yevmiye işlerinde çalışarak geçimlerini sağladıkları gözlemlenmiştir. Bunun dışında, Aydın’ın Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunluğu Aydın iline yerleşmiş olan tanıdık akrabalarının tavsiyesi ile Aydın ilini tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmacının gözleminde yola çıkarak Aydın ilinde mevsimlik işçilere ihtiyaç duyulmasından kaynaklı Suriyelilerin Aydın iline yerleşmeyi tercih ettiklerini söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ
TOPLAM		3.638.104	83.154.997	4,38%		TOPLAM	3.638.104	83.154.997	4,38%
1	ADANA	251.882	2.237.940	11,26%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.804	1.154.102	8,04%
2	ADIGAZİ	22.200	626.465	3,54%	43	KARABÜK	1.146	248.458	0,46%
3	AĞRI	11.007	729.483	1,51%	44	KARAMAN	819	253.279	0,32%
4	AKSARAY	1.203	536.199	0,22%	45	KARS	188	285.410	0,07%
5	AMASYA	3.681	416.367	0,88%	46	KASTAMONU	3.043	379.405	0,80%
6	ANKARA	1.088	337.800	0,30%	47	KAYSERİ	78.746	1.407.409	5,60%
7	ANTALYA	99.602	5.639.076	1,77%	48	KIRIKKALE	1.857	283.017	0,66%
8	ARDAHAN	2.692	2.511.700	0,11%	49	KIRKLARELİ	974	361.836	0,27%
9	ARTVİN	118	97.319	0,12%	50	KIRSEHIR	1.632	242.938	0,67%
10	AYDIN	40	170.875	0,02%	51	KİLİS	105.311	142.400	73,91%
11	BAKIRKÖY	7.979	1.110.972	0,72%	52	KOCAMELİ	55.154	1.953.035	2,82%
12	BAKIRKÖY	4.817	1.228.620	0,39%	53	KONYA	117.863	2.232.374	5,28%
13	BARTIN	299	198.249	0,15%	54	KÜTAHYA	2.030	579.257	0,35%
14	BATMAN	15.438	608.659	2,55%	55	MALATYA	30.220	800.165	3,78%
15	BAYBURT	23	84.843	0,03%	56	MANİSA	13.650	1.440.611	0,95%
16	BİLECİK	626	219.427	0,29%	57	MARDİN	88.912	838.778	10,60%
17	BİNGÖL	1.050	279.812	0,38%	58	MERSİN	222.172	1.840.425	12,07%
18	BİTLİS	1.341	348.115	0,36%	59	MİĞLA	11.273	983.142	1,15%
19	BOLU	3.837	316.126	1,21%	60	MİŞ	1.597	408.809	0,39%
20	BURDUR	8.178	270.796	3,02%	61	NEVŞEHİR	11.345	303.010	3,74%
21	BURSA	178.221	3.056.120	5,83%	62	NİĞDE	5.869	362.861	1,62%
22	ÇANAKKALE	5.352	542.157	0,99%	63	ORDU	917	754.198	0,12%
23	ÇANKIRI	796	195.789	0,41%	64	OSMANİYE	47.613	538.759	8,84%
24	ÇORUM	2.978	530.864	0,56%	65	RİZE	1.094	343.212	0,32%
25	DENİZLİ	12.822	1.037.208	1,24%	66	SAKARYA	15.420	1.029.650	1,50%
26	DIVRIĞAZI	23.400	1.756.353	1,33%	67	SAKARYA	7.426	1.348.542	0,55%
27	DÜZCE	1.756	392.166	0,45%	68	SİRT	4.427	330.280	1,34%
28	EDİRNE	1.065	413.903	0,26%	69	SİNOP	201	218.243	0,09%
29	ELAZIĞ	12.245	591.098	2,07%	70	SİVAS	3.554	638.956	0,56%
30	ERZİNCAN	118	234.747	0,05%	71	SANLIURFA	421.410	2.073.614	20,32%
31	ERZURUM	1.137	762.062	0,15%	72	ŞİRKAK	14.995	529.615	2,83%
32	ESKİŞEHİR	5.466	887.475	0,62%	73	TEKİRDAĞ	12.483	1.055.412	1,18%
33	GAZİANTEP	449.411	2.069.364	21,72%	74	TOKAT	1.074	612.747	0,18%
34	GİRESUN	220	448.400	0,05%	75	TRABZON	3.459	808.974	0,43%
35	GÜMÜŞHANE	87	164.521	0,05%	76	TUNCELİ	38	84.660	0,04%
36	HAKKARİ	5.152	280.991	1,83%	77	USAK	2.652	370.509	0,72%
37	HATAY	433.265	1.028.894	26,60%	78	YALOVA	2.247	1.136.757	0,20%
38	İÇİDR	93	199.442	0,05%	79	YALOVA	3.898	270.976	1,44%
39	İSPARTA	6.829	444.914	1,53%	80	YOZGAT	5.017	421.200	1,19%
40	İSTANBUL	517.916	15.519.267	3,34%	81	ZONGULDAK	681	596.053	0,11%
41	İZMİR	147.513	4.367.251	3,38%					

Kaynak: Geçici Koruma, 2020, “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi 30/12/2020.

Türkiye, ülke olarak Suriye ile sınır komşusu olduğu için 2011 yılı itibarıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen, sınırlarımıza dayanan bütün Suriyelilere kucak açtı ve

bunu açık kapı politikası ile gerçekleştirdi. Aralık 2020 yılı itibariyle Suriye’den gelen kişi sayısı yaklaşık olarak 3.7 milyondur ve bu rakam sürekli artmaya devam etmektedir. Rakamın artmasındaki sebep hem Türkiye’de Suriyelilere yönelik ilk kayıt işlemlerinin hem de sınır ötesinden gelen insan hareketliliğinin devam etmesidir. Uluslararası arenada Batılı ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliği’nin Türkiye’den göç yönetimine ilişkin talepleri açık kapı politikasının (doğu sınırını aç batı sınırını kapat) uygulanması şeklinde olmuştur (Akıncı ve diğerleri, 2015: 69). Dolayısıyla Suriye’ye kara sınır komşusu olan Türkiye’nin 2011 yılından beri günümüze değin uyguladığı “açık kapı politikası” Suriyeli sayısının artmasındaki en önemli etken sayılmaktadır (Koçancı ve Namal, 2017: 231).

Tablo 4’te yer alan Türkiye’deki mevcut Suriyeli sayısı ile birlikte Türkiye’den Avrupa ve diğer ülkelere üçüncü ülkelere yerleştirilen Suriyeliler de bulunmaktadır.

Tablo 5: 2014-2020 Yılları Arasında 23.12.2020 Tarihi İtibariyle Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi

Sıralama Numarası	Ülke	Çıkış Yapanlar
1	KANADA (BMMYK)	5.196
2	ABD	3.944
3	KANADA (DOĞRUDAN)	2.645
4	İNGİLTERE	2.450
5	NORVEÇ	1.926
6	İSVEÇ	168
7	AVUSTRALYA	115
8	AVUSTURYA	58
9	BELÇİKA	46
10	LÜKSEMBURG	46
11	ROMANYA	43
12	LİHTENŞTAYN	18
13	YENİ ZELANDA	15
14	İZLANDA	13
15	HOLLANDA	3
16	FRANSA	1
TOPLAM		16.687

Kaynak: Geçici Koruma, 2020, “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi 30/12/2020.

Yukarıdaki tablo 5’te görüldüğü üzere üçüncü ülkelere gidenler Türkiye’de mevcut Suriyeli sayısına göre çok fazla bir sayıya tekabül etmese de 2014-2020 yılları arasında Türkiye’den başka ülkelere yerleştirilen Suriyeliler de bulunabilmektedir. Türkiye’nin göç eden bireyler için transit ülke konumunda olması ve Cenevre sözleşmesine koymuş olduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle Ortadoğu ülkelerinden gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmemesi Türkiye’nin üçüncü ülkelere mülteci vermesinin en önemli nedenleri arasında

sayılabilir. Mevcut çalışmanın saha çalışması bulgularında, görüşme yapılan Suriyeli katılımcıların bir kısmının dile getirmiş oldukları Türkiye dışındaki ülkelere gitme talepleri ve talep etmelerinin altında yatan nedenlere ilişkin bilgilere araştırma bulgularında ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir. Bu sebeple, BMMYK aracılığı ile Türkiye’den başka ülkelere resmi yollara yerleştirilen Suriyeli sayısının verilerine değinilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Ayrıca devlet ve uluslararası kuruluşlar dışında Türkiye’den başka ülkelere geçen Suriyeliler de bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye’den bu şekilde çıkış yapan Suriyelileri “Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyeliler” şeklinde adlandırmaktadır.

Tablo 6: Birebir Formülü Kapsamında 23.12.2020 Tarihi İtibariyle Türkiye’den Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler

ÜLKE	TOPLAM
ALMANYA	9.765
FRANSA	4.769
HOLLANDA	4.464
FİNLANDİYA	2188
İSVEÇ	2167
BELÇİKA	1.344
İSPANYA	754
İTALYA	396
PORTEKİZ	332
HIRVATİSTAN	250
AVUSTURYA	213
LÜKSEMBURG	206
LİTVANYA	102
BULGARİSTAN	85
ROMANYA	63
ESTONYA	59
LETONYA	46
SLOVENYA	34
DANİMARKA	31
İSVİÇRE	24
MALTA	17
GENEL TOPLAM	27.309

Kaynakça: Geçici Koruma, 2020, “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi 30/12/2020.

Birebir formülü kapsamında Türkiye’den çıkış yapan Suriyelilerin ülkeden çıkabilme şartlarına ilişkin detaylı bilgilere ulaşılabilmesi de bu bireylerin çıkış yapılan ülkede yakınları olan ve yakınları aracılığı ile bireysel başvuru ve kendi imkanları ile gidilmek istenen ülkeden kabul alan ve daha sonrasında resmi yollarla çıkış yapabilmek ilgili kurumlara müracaat eden kişiler olduğu düşünülmektedir. Tablo 6’dan anlaşılabileceği

üzere birebir formülü ile Türkiye’den çıkış yapan Suriyeli sayısı uluslararası kuruluşlar aracılığı ile üçüncü ülkelere yerleştirilen Suriyelilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye’deki yaşıntılarından memnun olmayan Suriyelilerin, yaşam memnuniyetlerini arttırmak için Türkiye dışındaki alternatifleri zorladıklarını ifade etmeyi mümkün kılmaktadır. Zira, saha araştırması sonuçlarında da Türkiye’deki yaşam şartlarından memnun kalmayan Suriyeli katılımcıların ifadeleri bir önceki düşüncüyü destekler nitelikte olacaktır.

1.2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü (Geçici Koruma)

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle; transit göç, düzenli göç ve düzensiz göçün yanı sıra kitlesel göçlere de maruz kalmakta olan bir ülkedir. Son olarak sınır komşumuz olan Suriye’de bitmeyen iç savaş sebebi ile yaşadığımız kitlesel akın, geçici koruma statüsünü gündeme getirmiş ve YUKK’da Türkiye’ye giriş yapan Suriyeliler açısından “Geçici Koruma” adı altında bir statü daha tanımlanmıştır. Böylece, YUKK öncesinde 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile birlikte diğer hukuki düzenlemeler aracılığıyla uygulanan geçici koruma ilk kez kanunlarımızda yer almıştır³ (Topal, 2015:13).

YUKK 91. maddesine göre; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” şeklinde ifade edilmiştir. Buradaki “sağlanabilir” kelimesi önemlidir yani ülke kendi egemenlik hükmünü kullanarak yabancılara statü verebilir ancak kamu güvenliği açısından tehdit

³ Geçici koruma mekanizması 1990’lı yılların başında, Eski Yugoslavya’daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından düzenlenen uygulamalar ile uluslararası göç mevzuatına girmiştir. Avrupa Birliği sığınma mevzuatında geçici korumanın hukuki zeminini “Yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletler arasında bu tür insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 201/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi” (Geçici Koruma Yönergesi) oluşturmaktadır. Yönergeye göre geçici koruma süresi bir yıldır. Konsey kararı ile sonlandırıldığı durumlar dışında, bu süre en fazla bir yıllık süre için altı aylık periyotlar halinde otomatik olarak uzatılabilir.

Dünyadaki geçici koruma sistemleri göz önüne alındığında devletlerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda bu statüyü uygulamaya koydukları görülmektedir. Avustralya’da geçici koruma statüsü göçmenlere ve iklimsel değişikliklerin getirdiği doğal afetler sonucu yerinden edilmiş kişilere verilmekte iken; Amerika Birleşik Devletleri’nde halen Amerika topraklarında bulunan, menşe ülkesinde devam eden silahlı olaylar, çevresel afetlerin yıkıcı etkileri ve bunların dışındaki sebepler nedeniyle ülkesine döndüğünde hayati güvenliği ciddi tehdit altında bulunacak olan yabancılara yönelik ülke bazında tanımlanan bir statü biçimidir. Avrupa Birliğinde Geçici Koruma, (t.y), “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/avrupa-birliginde-gecici-koruma>, Erişim 01/01/2020.

oluşturan kişilere de verilmeyeceği bu maddenin yorumundan çıkarılabilmektedir. Geçici korumanın en önemli unsurları; acil, kitlesel olması ve bireysel değerlendirmenin yapılamamasıdır.

22.10.2014 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğinde bu yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla sınırlarımıza kitlesel olarak gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıların bireysel değerlendirmesinin mümkün olmaması nedeniyle, geçici koruma usul ve esaslarıyla bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri, ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında yapılacak iş ve işlemlerin işbirliği ile ilgili hususları düzenlemesidir. Dolayısıyla geçici koruma yönetmeliğinin amacında yukarıda ifade edilen 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesine atıf söz konusudur.

1.3. Aydın İli Efeler İlçesindeki Suriyelilere Yönelik Alan Araştırması

Bu araştırma için Aydın ili Efeler ilçesi tercih edilmiştir. Araştırmanın soruları Berry’nin, göç eden bireylerin nasıl kültürleştiklerini ortaya koyarken göç etmiş azınlık grubu üyelerine yönelttiği iki soruya dayanmaktadır:

1. Türkiye’deki Suriyeliler kendi öz kültürel miraslarını devam ettirmeyi ne derece istemektedirler?
2. Suriyeliler diğer kültürel grup olarak Türklerle teması ve ana akım topluma katılmayı ne kadar önemli görmektedirler?

Bu sorular mülakatlarda sorulacak soruların da temelini oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde genişlik sağlanması amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır.

1.3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

John W. Berry’nin, kültürleşme stratejileri bağlamında (bütünleşme, asimilasyon, ayrılma ve marjinalleşme), Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyelilerin

kültürleşme süreçleri ve benimsedikleri kültürleşme stratejilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin en çok mülteci ve en çok Suriyeli mülteci bulunduran önemli bir ülke olduğu düşünüldüğünde ve özellikle bu göçün kitlesel olarak gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin kültürel uyum eğilimlerinin (kültürleşme stratejilerinin) ve durumlarının (kültürleşme süreçlerinin) bilinmesi önem arz etmektedir.

Literatürdeki çalışmalar ağırlıklı olarak nicel metodoloji kullanılarak elde edildiği için Suriyeli mültecilerin kültürleşme süreçlerine tam olarak ışık tutmamaktadır. Bu çerçevede nitel bir araştırma yapılmasının konunun daha iyi anlaşılması ve açıklanmasına kısmen de olsa katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.3.2. Araştırma Problemi

Tezin amacı doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi “Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Altında Yaşayan Suriyeliler Kültürleşme Sürecinde Hangi Stratejileri Uygulamaktadırlar?” olarak tespit edilmiştir.

Alt problemler (alt kategoriler) ise şunlardır:

- Suriyelilerin kendi kültürleri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Suriyelilerin kültürlerini devam ettirme isteklerinin derecesi nedir?
- Suriyelilerin Türk toplumu ve Türk kültürüne ilişkin görüşleri nelerdir?
- Kültürleşme öncesi (göç) faktörler kültürleşme sürecini nasıl etkilemektedir?
- Kültürleşme süreci ile kültürel uyum arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
- Kültürleşme sürecinde benimsenen kültürleşme stratejileri ve kültürleşme profilleri nelerdir?

1.3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın amacına yönelik birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden bireylerden oluşmaktadır. Bir başka sınırlılık da araştırmaya dahil edilen bireylerin Türkiye’de kalış sürelerinde farklılıklar olmasıdır.

Buna yönelik araştırma, Türkiye’ye geliş yıllarında çeşitlilik oluşturan katılımcıları kapsamaktadır. Görüşme formunun verileri, katılımcıların öznel görüşleri ile sınırlıdır.

1.3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yetişkin bireylerin göç sürecindeki deneyimlerini ve kültürel uyum süreçlerini Berry’nin kültürleşme stratejileri teorisi çerçevesinde ortaya koymaktır. Bu amaçla veri toplamak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, bir problem ya da konunun keşfedilmesi için yapılır. Bu, evren ya da bir grubu çalışma, kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirleme veya deneyimlerin özünü ortaya çıkarmak gibidir. Kompleks bir konuya ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmek için nitel araştırma yapılır (Creswell, 2016: 48). Göç olgusu ve mültecilerin zorunlu göç deneyimleri de kompleks bir konuyu oluşturmaktadır. Nitel araştırmalar mülteci deneyimlerine “içeriden” bir bakış açısı kazandırır. Bu bakış açısı ile, göç gibi kompleks olayların ayrıntılı bir şekilde ele alınıp, literatürde ele alınmamış hikayelerin ortaya çıkması sağlanır. Böylece araştırmacılar insanlarla doğrudan konuşarak, evlerine ya da işyerlerine giderek yaşantılarına yakından tanıklık edip suskun olaylarının sesini duyurmaya aracılık eder (Creswell, 2016: 48-49). Nitel araştırma, sayısal verilerle değil, belirli bir problemin anlaşılmasının derinleşmesiyle ilgilidir. Nitel metodolojinin amacı, analiz altındaki sorunun çeşitli boyutlarını anlamak için derinlemesine ve açıklayıcı bilgiler üretmektir. Niteliksel araştırma bu nedenle, toplumsal ilişkilerin dinamiklerinin anlaşılmasına ve açıklanmasına odaklanarak gerçekliğin ölçülemeyen yönleriyle ilgilidir (Queiros ve diğerleri, 2017: 370). Maxwell (2013), nitel araştırmanın değişkenlerin işleyişine indirgenemeyecek şekilde daha derin bir ilişki, süreç ve fenomen alanına karşılık gelen anlamlar, güdüler, özelemler, inançlar, değerler ve tutumları evrensel bir şekilde ortaya koymaya çalıştığını savunmaktadır. (Queiros ve diğerleri, 2017: 370).

Suriyeli yetişkin bireylerin tercih ettikleri kültürleşme tutumlarını, kültürleşme süreçlerini ve uyum düzeylerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik çalışma, birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış benzer deneyimlerindeki bütüncül anlamı tanımlar. Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili deneyimleri

hem evrensel hem de spesifik şekilde ele almaktır. Araştırmacılar fenomenle ilgili deneyime sahip kişilerden veri toplayarak elde edilen bilgiler ışığında bireylerin deneyimlerini bütüncül bir şekilde betimleme yapmaya çalışmaktadırlar. Bu betimleme, katılımcıların “neyi”, “nasıl” yaşadıklarına dair sorulara verilen cevaplardan oluşmaktadır (Creswell, 2016: 77). Creswell ve meslektaşları (Creswell, Hanson, Clark ve Morales, 2007:52) hem fenomenolojide hem de temellendirilmiş teoride birtakım katılımcıların görüşlerinin kullanıldığını ancak bu görüşlerin bir teori modeli oluşturma veya kanıtlama aracı olarak kullanılmaması gerektiğini önermektedir. Mevcut çalışmada, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireylerin deneyimlerini ve kültürel uyumlarını ortaya koymak amacıyla Berry’nin kültürleşme stratejileri teorisi kullanılacaktır. Ancak mevcut teoriyi ispatlamaya veya aksini iddia etmeye yönelik bir amaç bulunmamaktadır. Katılımcıların kültürleşme stratejileri ve kültürel uyum düzeylerini ortaya koymak amaçlandığından, nitel araştırmadaki amaçlı örnekleme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Amaçlı örnekleme, katılımcıların deneyimledikleri olayların ve olguların derinlemesine açıklanmasını sağlayarak araştırmacının zengin verilere ulaşmasına olanak sağlar. Bu bağlamda, katılımcılara ulaşabilmek için kartopu ve zincir örnekleme yöntemi; farklı ikamet süreleri ile cinsiyet farklılıklarının kültürel uyuma etkisini ortaya koyabilmek amacıyla da ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 118).

1.3.5. Çalışma Grubu

Örnekleme, araştırma problemiyle ilgili olduğu düşünülen bilgileri sağladıkları gerekçesiyle bir araştırma soruşturmasına katılacak kişileri seçme sürecidir. Nitel araştırmada örnekleme kavramı, belirli bir araştırma sorusu için araştırma sorusundaki hedef nüfusun tüm üyelerinden değil de örnek olarak adlandırılan bir alt kümenin seçilmesi biçiminde uygulanmaktadır. Temel olarak, belirli bir araştırmanın amaçları ve çalışılan topluluğun özellikleri, belirli bir araştırma sorusu için bireylerin neye göre seçildiği kararını etkiler. Nitel araştırma bağlamında, en yaygın olarak kullanılan örnekleme yöntemlerinden biri de amaçlı örnekleme yöntemidir. (Oppong, 2013: 203). Fenomenolojik araştırmada yer alan örneklemlerin araştırılan fenomene yönelik deneyimlere sahip olması şarttır (Creswell, 2016: 155). Bu araştırmada, Suriye’deki iç

savaşa tanıklık etmiş insanların plansız bir şekilde başka bir ülkede ikamet etmek zorunda kalmaları doğrultusunda Türkiye’deki Suriyelilerin kültürleşme süreçlerinin ortaya koyulabilmesi için amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Ayrıca, amaçlı örnekleme ile birlikte bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmak amacıyla maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 119). Marshall (1966: 523), amaçlı örneklemin katılımcıların çeşitli özelliklerini tanımladığı ve daha sonra tanımlanan özelliklerle eşleşen deneklerin maksimum çeşitlilik yaklaşımı şeklinde olabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda bireylerin deneyimlerindeki çeşitliliği attırmak amacıyla, tablo 7’de gösterildiği gibi katılımcıların Suriye’de farklı şehirlerde ikamet eden bireylerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Buna ek olarak, bireylerin uyum sağlamadaki zorluk derecelerini, Türkiye’deki uyum süreçlerinde problem çözebilme düzeylerini ve tercih ettikleri kültürel uyum stratejilerini derinlemesine ortaya koyabilmek amacıyla katılımcılarda cinsiyet çeşitliliğine gidilmiştir.

Tablo 7: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Anonim İsim	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Mesleği (Suriye-Türkiye)	Suriye’den Geldiği Şehir	Türkiye’ye Giriş Yılı
Sami	E	36	Evli	Lisans Mezunu	Avukat-İşçi	Halep	2014
Mahmut	E	37	Evli	Yüksek Lisans Mezunu	İmam+Öğretmen-Öğretmen	Şam	2014
Ali	E	23	Bekar	Lise Mezunu	Öğrenci-İşçi	İdlip	2015
Hamza	E	32	Evli	Lise Mezunu	Gemi Motoru Mühendisi-İşçi	Lazkiye	2013
Derviş	E	42	Evli	Ortaokul Mezunu	Memur-İşçi	Şam	2012
Memduh	E	50	Evli	Lisans Terk	Memur-Çalışmıyor	Haseke	2016
Esmâ	K	25	Evli	Lisans Terk	Öğrenci-Ev Hanımı	Halep	2015
Leyla	K	30	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı-Ev Hanımı	Şam	2014
Faiza	K	36	Evli	Lisans Mezunu	Tasarımcı+Ev Hanımı-İşçi	Şam	2012
Dehna	K	28	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı- Ev Hanımı	Hama	2015
Hatice	K	39	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı-Ev Hanımı	Halep	2013
Kamar	K	34	Dul	İlkokul Terk	Ev Hanımı-İşçi	Deyrizor	2016
Behire	K	39	Evli	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı- Ev Hanımı	Deyrizor	2017
Amine	K	33	Dul	Lise Mezunu	Ev Hanımı- Ev Hanımı	Tartus	2013

Kartopu (zincirleme) örnekleme, araştırmacının, seçili bireylerden araştırmaya dâhil edilebilecek diğer bireyleri bulduğu amaçlı örnekleme türlerinden biridir. Bu yöntem, araştırmacının, sorulan sorulara verilen cevapları etkileyebilecek değişkenleri tanımlama ve seçmede ilgili değişkenlerden elde edilen bilgileri kullanma becerisine dayanır (Oppong, 2013: 203). Bu çerçevede, araştırma sürecinin başlangıcında araştırmacı tarafından ulaşılabilen kişilere “Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?” sorusu sorularak katılımcılar kartopu büyümesi şeklinde oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122). Araştırmacının, Aydın ilindeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireyleri kapsayan bir projede çalışmış olması sürecin başlangıcındaki katılımcılara ulaşmayı kolaylaştırmıştır.

Amaçlı örneklemede kullanılan bir diğer yöntem ise ölçüt örneklemedir. Ölçüt örneklemede temel anlayış, araştırmacının önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122). Bu çalışmadaki ilk ölçüt, araştırmanın Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden geçici koruma statüsü kapsamında olan Suriyeli yetişkin bireyleri kapsamıdır. İkinci ölçüt ise çalışmaya dahil edilecek katılımcıların Türkiye’ye 2011 yılı ve sonrası gelmiş olmasıdır. Ve son olarak, kültürel uyum farklılıklarının cinsiyet açısından değerlendirilebilmesi için araştırma 6’sı erkek ve 8’i kadın olmak üzere 14 kişiden oluşmaktadır. Söz konusu 14 kişi örneklem büyüklüğünü de oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda seçilen örneklem büyüklüğü, teorik doygunluğa göre belirlenir (Oppong, 2013: 203). Örnekleme dahil edilecek bireylerden elde edilmesi planlanan verinin derinliği, çeşitliliği ve genişliği örneklem büyüklüğü ile genellikle ters orantılı olduğu görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 124). Creswell’in gözden geçirmiş olduğu pek çok nitel araştırma çalışmasına göre fenomenoloji üç ila on kişiyi içermektedir (Creswell, 2017: 189).

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcılardaki cinsiyet farklılıklarının üzerinde ayrıca durmak yapılan araştırma için büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma 8’i kadın ve 6’sı erkek olan 14 katılımcıdan oluşmaktadır. Goodkind ve Deacon (2004) mültecilere yönelik yapılan nitel ve nicel araştırmalarda mülteci kadınların araştırmacılar tarafından yeterince görülemediğini, seslerinin duyulmadığını, mültecilere yönelik yapılan hizmet planlaması ve politikalara mülteci kadınların yeterince dahil edilmediğini savunmaktadır. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın katılımcılarında kadın sayısı erkek

bireylerden fazla tutulmuştur. Mülteci kadınlar hem göç ettikleri hem de uluslararası kuruluşlar tarafından yeniden yerleştirildikleri ülkelerde cinsiyet rollerinin getirmiş olduğu kimliklerden kaynaklı sosyal hayatta pasif kalabilmektedirler. Goodkind ve Deacon (2004), nitel araştırmalara dahil edilen mülteci kadınların, yaşamlarındaki cinsiyete dayalı karar alma yapılarının ve bunların araştırma süreci üzerindeki potansiyel karar alma yapılarının dikkate alınması gerektiğini; mülteci kadınların hem ev içi hem de ev dışında çalışma, hane halkını yönetme ve yeni ülkedeki uyuma uyum sağlama gibi birden çok yükleri olduğunun göz önüne alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Mültecilerin ihtiyaçlarını, kendi bakış açılarından araştırmalara, politikalara ve tasarlanan hizmetlere dahil etme süreçlerinde belirli bir mülteci topluluğunu temsil eden belirli bir temsilci seçilmektedir. Ancak, birçok mülteci topluluğundaki topluluk liderleri, kadınların ve farklı statüye sahip kişilerin görüşlerini ve çıkarlarını temsil etmeyen erkeklerden oluşmaktadır. Bu nedenle, bu gerçeğin farkında olmak ve belirli bir toplulukta mevcut olan maksimum temsili sağlamak için araştırmacıların marjinal gruptaki marjinal bireylere erişmesi ve bunlarla çalışması son derece önemlidir. (Goodkind ve Deacon, 2004: 721-725). Bu çalışmada da, Suriyeli mülteci topluluğundaki en ötekileştirilmiş bireyler olan kadınların deneyimlerini, karşılaştıkları dil engellerini, ekonomik zorlukları ve seslerinin yeterince temsil edilmesine katkı sağlamak için katılımcıların 8'ini kadın bireyler oluşturmaktadır.

1.3.6. Görüşme Formunun Hazırlanması ve Pilot Görüşme

Bu çalışmadaki görüşme formu, Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden geçici koruma statüsü kapsamında bulunan Suriyeli yetişkin bireyler için hazırlanmıştır. Görüşme formundaki sorular hazırlanmadan önce Türkiye ve farklı ülkelerde mültecilere yönelik yapılan araştırmalar ve tezlere yönelik kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapıldıktan sonra bu çalışmanın amacına ve araştırma grubuna yönelik sorular hazırlanmıştır. Görüşme formu, araştırmacının danışmanı ile fikir alışverişinde bulunarak hazırlanmıştır. Soruların açık uçlu ve anlaşılabilir olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formunun araştırmanın amacına hizmet edip etmediğini ve araştırılan topluluğa ne derece hitap ettiğini ölçmek amacıyla veri toplama sürecinden önce katılımcılardan biriyle pilot görüşme yapılmıştır. Pilot çalışmalar, gerçekleştirilmesi planlanan büyük

Çalışmaların önceden kk ölçekli versiyonlar şeklinde gerçekleştirilen deneme çalışmaları olarak tanımlanmaktadır. Pilot alışmalar, araştırmacıların tasarım eksikliklerini belirlemelerine, veri toplama ve analiz planlarını geliştirmelerine ve katılımcılarla deneyim kazanmalarına yardımcı olur (Beebe, 2007: 213). Dolayısıyla bu araştırmada gerçekleştirilen pilot uygulama esnasında, araştırmacı, katılımcıya “bu çalışmanın soruları hakkında neler dşnyörsünüz?”, “cevap verirken zorlandınız mı veya kendinizi nasıl hissettiniz?” şeklinde sorular yönlendirmiş ve katılımcıya vereceği dönütlerin çok önemli olduğu araştırmaya bk destek sağlayacağı açıklanmıştır. Bu sorulardan sonra katılımcı, görüşme sorularının çok benzer olduğunu ve bu nedenle sorulara ne cevap vereceğini sürekli düşündüğünü, şöyle sorulmuş olsaydı deneyimlerini daha iyi aktarabileceğini, hitap edilen kesimin (Suriyelilerin) bu sorulara sürekli aynı şekilde cevap vereceği şeklinde görüş bildirmiştir. Pilot görüşmeden sonra görüşme formuna yönelik alınan olumlu-olumsuz eleştiriler doğrultusunda görüşme formu yeniden revize edilmiştir. Pilot görüşme, araştırmacının görüşme formundaki eksikliklerini görebilmesine ve yeniden düzenlemesine yardımcı olmuştur. Görüşme formundaki soruların yeniden revize edilmesinde yönelik çerçevenin çizilmesinde Leah K. Clarke tarafından yazılmış olan doktora tezinden yararlanılmıştır. (Clarke, 2009: 208-216). Ve son olarak görüşme formu, araştırmacının danışmanın da önerisiyle bazı sorular çıkartılmış, bazı soruların yerleri değiştirilmiş ve bazı düzenlemeler yapılarak görüşme formu son haline getirilmiştir.

1.3.7. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci çalışma kapsamında Aydın’ın Efeler ilçesinde ikamet eden geçici koruma kapsamındaki yetişkin Suriyelilerle, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile derinlemesine mülakatlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlar, her bir katılımcı ile doğrudan yapılan mlakattır. Bu süreçte, araştırmacı genellikle genel bir soru ile başlar ve daha sonra katılımcıyı konu hakkında konuşmaya teşvik eder. Derinlemesine görüşmeler, araştırmacının zengin veri elde etmesine, takip soruları sorma, ek bilgileri sorgulama ve önceki yanıtları gerekçelendirme gibi çeşitli konular arasında bağlantı kurmasını sağlar (Queiros ve diğerleri, 2017: 377).

Araştırmadaki katılımcılar, araştırmacının amacına yönelik yeterince deneyim sahibi olduğu düşünölen bireylerden oluşmuştur. Bu doğrultuda, 6'sı erkek ve 8'i kadın olmak üzere toplam 14 kişi ile görüşölmüştür. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiş ve katılımcıların kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri sağlanmıştır. Katılımcılara, araştırmacının konuşulan bilgilerin hatırlayabilmesi amacıyla mülakatlarda ses kayıt cihazı kullanılacağı, ancak kimlik bilgilerinin hiçbir şekilde açığa çıkmayacağı, kurgu isim kullanılacağı ve ses kayıtlarının dijital ortamlarda kilitli bir klasörde muhafaza edilip sonradan imha edileceğı bilgisi verilmiştir. Mülakatlardan önce araştırmacıların görüşme formlarını incelemeleri istenmiş ve akıllarına takılan soruları da sorma fırsatı tanınmıştır.

Mülakatların 3'ü önceden randevulaşarak belirlenen dış mekanlarda, 11'i de Suriyelilerin izinleri alınarak ev ziyaretleri ile yapılmıştır. Özellikle kadın katılımcıların evleri dışında olan çoğı yerde çekingenlik yaşayacakları, kendilerine sorulan sorulara rahat bir şekilde cevap veremeyecekleri düşünölmüş ve kadın görüşmecilerin çocukları ve ev sorumlulukları olduğı göz önünde tutulup görüşmeler kadınların kendilerini en rahat hissettiğı ev ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının katılımcıların dilini biliyor olması, kültürlerine ve yaşadıkları zorluklara aşinalığının bulunması görüşmelerin rahat ve güvenilir bir şekilde yapılmasına katkı sağladığı düşünölmektedir. Bu bağlamda görüşmeler, araştırmacı tarafından katılımcıların kendi dilleri olan Arapça dili ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı ileri düzeyde Arapça bilmektedir. Mülteci araştırmasının en önemli bileşenleri, araştırmacıların, katılımcıların veya mültecilerin dilini ve kültürünü öğrenmek olduğı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla mülteci çalışmalarında bir yabancı olmaktan ziyade grubun bir parçası olmak görüşmeyi çok daha kolay hale getirebilmektedir (Halabi, 2005: 273). Araştırmacının katılımcıların dilini bilmesinin araştırma ortamına güven oluşturduğı ve çekinceleri ortadan kaldırdığı gözlemlenmiştir. Görüşmeler sırasında, ev dışındaki hayatta daha aktif olan Suriyeli erkek katılımcıların kadınlara göre Türk toplumu ile daha fazla temas içinde olduğı ve sorulara heyecanla sistematik bir şekilde cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Görüşmeler, araştırma sorularının sınırları içinde, katılımcıların süreç içerisinde rahat olmalarını sağlamak için yanıtların detaylandırılmasına izin verilerek sohbet tarzında gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, görüşmelerden sırasında bir kadın katılımcı bazı çekincelerden dolayı Suriyeli

üst katında komşusu olan (amcasının kızının), bu araştırmayı yardım kuruluşlarından aileye yapılan nakdi veya ayni yardım olarak algılayabileceğini ve bu sebeple üst komşusu ile de görüşme yapılmasını rica etmişti. Araştırmacı katılımcısını rahatlatmak amacıyla üst komşu ile sohbet etmiş ve bir araştırma yürüttüğünü ancak kendisinin araştırma kriterlerini taşımadığından dolayı kendileriyle görüşme yapılamayacağını ifade etmiştir. Araştırmacı veri toplama süreci boyunca araştırma günlüğü tutmuştur. Mülakat süreleri yaklaşık olarak 90-150 dakika arası sürmüştür. Görüşmeler 20.06.2020 ile 03.07.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

1.3.8. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kategori altında toplamak ve bunları okuyucuların anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. Nitel araştırmalarda içerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanmasıdır. Kodlama, veriler arasında yer alan sözcük, cümle veya paragraf gibi bölümlere isim verilmesi ve bunların ilişkilendirilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu çalışmada “daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama” yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda kod listesi, tema ve kategoriler “Berry’nin Kültürleşme Stratejileri”, “Kültürleşme Profilleri”, “Kültürleşme ve Uyum Sürecini Etkileyen Spesifik Faktörler” tablosundan yararlanılarak kategori, tema ve kod listesi oluşturulmuştur (Berry, 2005: 75; Berry ve diğerleri, 2006: 304-313; Berry ve Sam, 1997: 301). Ayrıca kategori ve alt kodların oluşturulmasında araştırma ile ilgili alanyazından da yararlanılmıştır. Bu çerçevede, araştırma probleminin zengin bir alanyazınına sahip olmasından faydalanılmıştır.

Veri analizinde birinci basamak olarak, görüşme kayıtlarının dinlenmesi ve katılımcıların kendi dillerinde olan (Arapça) ses kayıtlarının Türkçeye çevrilerek transkripte dökülmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada görüşmelerin Arapça dilinden Türkçeye çevrilmesi araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Transkript işlemi sonucunda toplam 102 sayfalık ham veri elde edilmiştir. İkinci basamak olarak verilerin tamamı bilgisayarda yazılmıştır. Daha sonra bilgisayar ortamında oluşturulan dokümanların hepsi MAXQDA 2020 programına aktarılmıştır. Toplanan verilerin birkaç

kez okunması ve derinlemesine incelenmesinin ardından kategori, tema ve alt kodlar oluşturularak programa kayıtları yapılmış ve ardından analizlere başlanmıştır. Veri analizinde oluşturulan kategori, tema ve alt kodlar; Berry'nin kültürleşme stratejileri doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.3.9. Araştırmada Geçerlilik ve Güvenirlik

Herhangi bir bilimsel çalışmada, araştırma araçlarının geçerliliği ve güvenliği araştırma için büyük bir önem taşımaktadır. Geçerlilik ve güvenirlilik konuları katılımcıların performanslarının sonuçlarının teminatı olarak işlev görmektedir (Alshenqeeti, 2014: 43). Creswell (2016: 253) geçerlilikte en kolay prosedürlerin, birden fazla veri toplayan araştırmacının farklı veri kaynakları arasında üçgenleme yapması, detaylı ve yoğun bir betimleme yapma ve üye kontrolü için yazılı anlatıyı katılımcılara götürme gibi prosedürlerin bir araştırma için yürütülmesi en kolay stratejiler olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada, üçgenleme ve yoğun bir biçimde betimleme yapma stratejileri kullanılmıştır. Üçgenleme, farklı kaynaklardan delillerin incelenmesiyle bilginin farklı veri kaynaklarını göstermek ve temaların tutarlı bir doğrulamasını inşa etmek için kullanılmaktadır. Bu çerçevede, mevcut araştırmadaki temalar, katılımcıların perspektifi veya birbirine yakın veriler elde eden bazı kaynaklara dayanarak oluşturuluyorsa bu süreç çalışmanın geçerliliğine ek olarak açıklanabilir (Creswell, 2017: 201). Alshenqeeti (2014: 44), nitel araştırmadaki bir görüşmenin geçerlilik ve güvenliğini koruyacak teknikleri şu şekilde açıklamaktadır:

- Önden gelen soru sormaktan kaçınma
- Sadece ses kayıtlarına bağlı olarak not alma
- Pilot görüşme yapma
- Görüşülen kişiye, yazılan notları özetleyip görüşmeciye söylediklerini netleştirmek için şans vermek.

Bu çalışmada Alshenqeeti'nin yukarıda bahsetmiş olduğu dört tekniğin hepsi uygulanmıştır. Araştırmacı, görüşmecinin yönlendirildiğini ve sorgulandığını hissetmemesi için görüşme soruları dışında soru yöneltilmemiştir. Araştırmacının veri toplama süreci boyunca tutmuş olduğu günlük sadece ses kayıtlarına bağlı olarak küçük

küçük notlar halinde ve özet olacak şekilde tutulmuş daha sonrasında da not tutulan bilgiler katılımcının kendisine yüksek sesle okunarak katılımcıdan teyit alınmıştır. Araştırmacı, özellikle görüşmeler esnasında eksik, fazla, ya da yanlış bilgi aktarmamak için sürekli notlar tutmuş ve bunları katılımcıya tekrar okuyarak “doğru mu aktar mışım” şeklinde sürekli teyitler almıştır. Alshenqeeti’nin yukarıda önermiş olduğu pilot görüşme tekniği, bu araştırmada görüşme formunun hazırlanması sırasında uygulanmıştır. Görüşme formunun hazırlanması sırasında, araştırmacı önceden haber vererek katılımcılardan birini pilot görüşmeye katılması için davet etmiştir. Önceden randevulaşarak yapılan pilot görüşme sonrası alınan dönütler doğrultusunda görüşme formunun soruları, araştırmacının danışmanının da katkısıyla birlikte yeniden revize edilmiş ve önceden gerçekleştirilen pilot görüşmenin aynı katılımcı ile tekrarlanıp olumlu dönütler alınması sonrasında araştırmacı veri toplamak için sahaya inmiştir.

1.3.10. Araştırmanın Etiği

Merkezinde insan katılımcıların olduğu araştırmalar söz konusu olduğunda, araştırmacılar tarafından etik hususların titizlikle takip edilmesi gerekmektedir (Alshenqeeti, 2014: 44). Tracy, etiğin sadece bir araç olmadığını, paradigmaya rağmen niteliksel araştırmaların evrensel bir sonucunun oluşturulmasının hedefi olduğunu savunmaktadır. Tracy’e (2010: 846-848) göre, güvenilirliğe dayalı birçok uygulama olması gibi nitel araştırmalarda etikle ilgili birçok uygulama bulunmaktadır. Tracy, nitel araştırmalar için “usule ilişkin etik” (procedural ethics), “durum etiği” (situational ethics), “ilişkisel etik” (relational ethics) ve dördüncü etik boyut olarak “çıkış etiği”ni (exiting ethics) ortaya koymuştur.

Tracy’nin ortaya koymuş olduğu usule ilişkin etik, büyük kuruluşlar kurumlar ve yönetim organları tarafından evrensel olarak gerekli görülen etik eylemleri ifade eder. Usul etiği, katılımcıya zarar vermeme, aldatmacayı önleme, bilgilendirilmiş onamı müzakere etme, gizliliğin sağlanması, doğruluğun önemini, uydurma, sahtekarlık ve ihmallerden kaçınmak gibi ilkeleri kapsamaktadır. Usule ilişkin etik ayrıca, katılımcıların araştırmanın doğasını ve potansiyel sonuçlarını öğrenme ve katılımlarının gönüllü olduğunu anlama hakkına sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bu tür prosedürler sadece etik kurallara uymakla kalmaz aynı zamanda da daha güvenilir verilerin elde edilmesine

olanak sağlar (Tracy, 2010: 847). Bu araştırmada, görüşmelere başlanmadan önce gerekli izinlerin yanı sıra katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Usul etiğe uygun araştırma yapmak için araştırma öncesinde gerekli izinlerin alınması için Bandırma Onyed  Eyl l Üniversitesi Sosyal ve Beşer  Bilimler Etik Kurul Komisyonuna başvuru yapılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler kurul tarafından çıktıktan sonra görüşmelere başlanmıştır. Katılımcıların haklarını korumak ve onlara zarar vermekten kaçınmak için toplam verilerin kesinlikle gizli olacağı ve araştırmada kullanılacak isimlerin anonim olacağı bilgisi katılımcılara verilmiştir. Daha da önemlisi, katılımcılara görüşmelere katılmanın tamamen g n ll l k esasına dayandığı ve araştırmanın bir parçası olmayı kabul etmeleri halinde onay formlarını imzalayıp görüşmelere başlanmaları istenmiştir. Araştırmanın görüşme sorularında katılımcıların fiziksel ve zihinsel sağlığını tehdit edici sorulara yer verilmemiştir. Fakat yine de katılımcılara cevap vermeyi istemedikleri sorular olursa buna cevap vermeme hakları olduğu ve çalışmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan çekilebilecekleri bilgisi kendilerine verilmiştir.

Durum etiği, bir bağlaman belirli koşulların gerekçeli olarak değerlendirilmesinden kaynaklanan etik uygulamalara atıfta bulunur (Tracy, 2010: 847). Durum etiği uygulamada etik olarak da geçmektedir. Yani, araştırmanın veri toplama sürecinde ortaya çıkan etik konu ve sorunlara işaret etmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2016: 106). Bu araştırmada veriler toplanırken son derece dikkatli davranılmış ve görüşme sorularının cevaplanması esnasında katılımcılara karışılmamasına özenle dikkat edilmiştir. Araştırma esnasında, kadın katılımcılardan biri görüşme öncesinde yaşamış olduğu bir sıkıntısını araştırmacı ile paylaşmak istemiştir. Beklenmeyen bu durum karışısında araştırmacı, katılımcısını dinlemeyi kabul etmiş ve katılımcının anlatmak istedikleri bittikten sonra etik ilkelere ve değerlere uygun olacak şekilde araştırmayı ses kaydıyla başlatmıştır. Yıldırım ve şimşek (2016: 107), araştırma ortamında hiç öngörülemeyen bir şekilde ortaya çıkan anlık olay ve olgularda mevzuat etiğinin araştırmacılara yardımcı olamayacağını ifade etmektedirler. Araştırmacı söz konusu anlık olayda ses kaydını a mamayı tercih etmiş ve katılımcının derdini dinledikten sonra araştırmaya resmi bir şekilde başlamayı tercih etmiştir.

İlişkisel etik, araştırmacıların karakterleri, eylemleri ve başkaları üzerindeki etkisinin sonuçlarına dikkat ettikleri etik bir özbilinci içerir (Tracy, 2010: 847). İlişkisel etik, araştırmacı ile araştırılan ve araştırmacılar ile içinde çalıştıkları topluluklar arasındaki karşılıklı saygıyı, saygınlığı, itibar ve bağlantılılıkları değerlendirmektedir (Ellis, 2007: 4). Bu araştırmada ilişkisel etiğe uygun olarak katılımcılarla yapılan görüşmeler karşılıklı saygı üzerine kurulup yürütülmüştür. Araştırmacı özellikle, katılımcıların kendilerinin ötekileştirildiğini hissetmemesi için görüşmeler sırasında katılımcılar tarafından sunulan ikramların kabul edilmesinin doğru bir tavır olduğunu düşünmüş ve kendisine sunulan çay ve kahve gibi ikramları kabul edip katılımcılara olan saygısını göstermiştir.

Çıkış etiği, veri toplama aşaması tamamlandıktan sonra, araştırmacıların sonuçları nasıl paylaştıklarıyla ilgilidir. Kuşkusuz araştırmacılar, araştırmalarının başkaları tarafından nasıl okunup algılanacağı ve nasıl kullanılacağı üzerinde tam bir kontrole sahip olmazlar. Ancak, araştırmacılar istenmeyen sonuçlardan kaçınmak için verilerin yorumlanmasında kullanacakları en iyi dilin nasıl olabileceği konusuna dikkat etmeleri gerekmektedir (Tracy, 2010: 847). Bu araştırmada toplanan veriler aslına uygun olarak, vurgulamalı sözcüklerden kaçınarak ve kimlik tanımlayıcı ipuçlarından kaçınılacak şekilde analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 107).

1.3.11. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmada, özellikle öncelikli veri toplama aracı olarak çalışmalarda yer alan araştırmacının rolünün tanımlanması gerekmektedir (Creswell, 2017: 207). Bu çalışmadaki araştırmacı, söz konusu araştırılan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireylerin sorunlarını, sıkıntılarını ve Türkiye’deki yaşantılarına yakından tanıklık etmiş biridir. Araştırmacı, Türkiye Devleti ve uluslararası bir kuruluş tarafından ortaklaşa yürütülmüş olan ve Türkiye’deki geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelileri kapsayan bir projede 3 yıl boyunca “geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik görüşmecisi” pozisyonunda Türkiye’nin 3 farklı ilinde görev yapmıştır. Bu bağlamda, araştırmacı, söz konusu projede göreve başlamadan önce ve görev esnasında Suriyedeki savaşı yaşamış, zorla yerinden edilmiş, travmalar yaşamış ve özel ihtiyaç sahipleri olan kişilerle nasıl görüşmeler yapması gerektiği, onlara karşı nasıl davranması ve nasıl bir

dille iletişim kurması gerektiğine dair özel eğitimler almıştır. Araştırmacının yadsınamayacak olan bu tecrübeleri ve saha deneyimi, bu çalışmada araştırılan kesime karşı önyargısız, objektif bir şekilde tavır sergileyebilme olanağını sağlamıştır. Araştırmacı özellikle, bu çalışmada önceki konumunun farkında olup yanlış davranmamak için etik kurallara sadık kalmıştır. Bu durumun, katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında araştırmacıya olumlu bir şekilde yansıdığı düşünülmektedir. Katılımcıların görüşmeler esnasında çekingenlik ya da herhangi bir güvensizlik hissetmedikleri, deneyimlerini rahat bir şekilde anlattıkları ve böylece daha zengin veri elde edilmesine katkı sağlandığı düşünülmektedir.

1.4. Araştırma Bulguları ve Yorumlar

Araştırma kapsamında Aydın ilinin Efeler ilçesinde ikamet eden ve geçici koruma statüsü kapsamında olan on dört kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler Türkçeye çevrilip transkripte dökülmüş ve verilerin MAXQDA Analyctis Pro 2020 analiz edilebilmesi için katılımcılarla yapılan görüşmelerin hepsi ayrı ayrı Word dosyası haline getirilerek 14 belge şeklinde programa aktarılmıştır. İçerik analizi yöntemi ile yapılan kodlama sonucunda katılımcılara yönlendirilen sorular ve araştırmanın problemi doğrultusunda kategori, tema ve alt kodlar oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucunda oluşturulan kategoriler şu şekildedir: Kültürleşme (göç) öncesi faktörler, kültürleşme süreci, kültürleşme stratejileri ve kültürleşme profilleri olmak üzere 4 ana kategori belirlenmiştir.

Tablo 8: Kültürleşme Stratejileri Tema ve Alt Kodların Gösterimi

Kod Sistemi		
▼	Kültürleşme Stratejileri	0
▼	Bütünleşme	0
○	Etnik + Ulusal Kültür	15
○	Etnik + Ulusal Dil	3
○	Etnik + Yerli Gruplarla İletişim	7
▼	Ayrışma	0
○	Kültürel Mesafenin Çok Olması	7
○	Algılanan Ayrımcılık Fazla	11
○	Diğer Gruplarla ve Kültürleri ile Temastan Kaçınma	6
○	Miras Kültüre Göre Yaşama	15
○	Sadece Etnik Grupla İletişim	6
○	Türkçe Dilinin Zayıf	9
○	Suriye'ye Dönmeye İstekli	5
○	Avrupa Ülkesine Gitmeye İstekli	4
▼	Asimilasyon	0
○	Ayrımcılık Yok	0
○	Türk Kültürüne Göre Yaşama	0
○	Türklerin Faaliyetlerine Katılma	0
▼	Marjinalleşme	0
○	Algılanan Ayrımcılık Fazla	0
○	Yerli ve Diğer Gruplarla İlişki Yok	0

Tablo 8’de görüldüğü gibi kültürleşme stratejileri kategorisi altında Berry’nin ortaya koymuş olduğu bütünleşme, ayrışma, marjinalleşme ve asimilasyon stratejileri tema olarak belirlenmiştir. Temaların alt kodları göçmenlerin sahip olduğu özellikler ve benimsedikleri tutumlar çerçevesinde ortaya koyulmuştur. Ayrıca stratejilerin alt kodlarının ortaya koyulmasında, Berry’nin kültürleşme stratejileri, kültürel uyum ile göçmen ve mültecilerin uyum sağlama düzeyleri üzerine alanda yapılmış olan tezlerin nitel araştırmalarından da faydalanılmıştır (Tanrıverdi, 2019: 160; Zafer, 2015: 199-204). Katılımcıların görüşmeleri analiz edilirken bazı katılımcıların hem bütünleşme stratejisi hem de ayrışma stratejisi doğrultusunda davranış sergiledikleri görülmüştür.

Tablo 9: Kültürleşme Stratejilerine İlişkin Belge Temelli Frekans Tablosu

Alt Kodların İstatistiği	
	Kod: ← Kültürleşme Stratejileri
	Belgeler
Ayrışma	14
Bütünleşme	9
Asimilasyon	0
Marjinalleşme	0
Kodlanmış BELGELER	14
Kodlanmamış BELGELER	0
ANALİZ EDİLEN BELGELER	14

İçerik analizinde ilk olarak katılımcıların benimsemiş olduğu kültürleşme stratejilerinin görselleştirilmesi için MAXQDA programına aktarılan 14 belge etkinleştirilip kod sistemindeki “kültürleşme stratejileri” temasının üzerine sağ tıklanarak stratejilerin alt kodlarının frekans tablosu oluşturulmuştur. Tablo 9’dan anlaşılabacağı üzere katılımcıların görüşmelerinin oluşturduğu 14 belgenin tümü kodlanmış ve analiz edilmiştir. Kültürleşme stratejileri üzerinden değerlendirdiğimizde 14 belgenin hepsinde ayrışmadan ve bu 14 belge içinde sadece 9 belgede bütünleşme stratejisinden bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra asimilasyon ve marjinalleşme stratejilerinden hiçbir belgede bahsedilmemiştir. Bulgulara göre, Suriyeli katılımcılar Türkiye’deki yaşantılarında daha çok ayrışma stratejisini tercih etmektedirler.

İkinci olarak, MAXQDA programının Görsel Araçlar butonunda ki “MAXMaps” sekmesi kullanılarak kültürleşme süreci kategorisinde en sık kullanılan tema ve alt kodların frekans analizi “Hiyerarşik- Kod-Alt-Kod Modeli” ile hesaplanmıştır. Bu kapsamda “iki kültür arası benzerlik ve farklılıklar” temasının “farklılık” alt kodu en yüksek frekansa sahip (106) ve en çok kodlamaya sahip alt kod olduğu görülmektedir. İkinci en yüksek frekansa sahip alt kod, yine aynı şekilde “iki kültür arası benzerlikler ve farklılıklar” temasının alt kodu olan “benzerlikler” alt kodu (26) oluşturmaktadır. “Algılanan ayrımcılık” temasının “çok hissediyor, çok maruz kaldı” alt kodu (13) en çok kodlanan alt kodlardan biridir.

siyasi durumundan kaynaklanan çatışma iç savaş, baskı; ekonomik koşulların sebep olduğu yoksulluk, kıtlık, eşitsizlik gibi durumlar ve demografik faktörler yer almaktadır. Dahası, göç eden bireylerin ülkelerini terk etme nedenlerinde etkili olan durumları “itici ve çekici” faktörler olarak ayırmaktadırlar.

Kültürleşme öncesi faktörlerden kaynaklanan olaylardan bazıları, özellikle mülteci statüsüne sahip bireylerin psikolojik ve sosyo-kültürel uyumlarında risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Etnik savaş, çatışma, tecavüz, açlık, fiziksel bütünlüğü tehdit eden gibi olayların yaşanmışlığı veya tanıklığı mültecilerde diğer göçmenlere göre daha yüksek oranlarda ortaya çıkabilmekte ve travmatik stres gibi sonuçlara sebep olabilmektedir (Berry ve Sam, 1997: 309-310).

Yukarıda belirtildiği gibi katılımcıların psikolojik ve sosyo-kültürel uyumlarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu başlık altında katılımcıların Türkiye’ye geçiş süreci, göç etmeye neden olan itici ve çekici faktörler ile katılımcıların menşei toplumu ve göç öncesi Türk toplumu ve Türk kültürü hakkındaki düşüncelerinden bahsedilmektedir.

1.4.1.1. Suriyelilerin Göç Etme Nedenleri

Yaşadığı yerden ve yurdundan ayrılmış olan tüm bireylerin (Volkan, 2017: 30), göç etme sebeplerinde birçok faktör rol almaktadır. Göç eden bireylerin kültürleşme tutumları; yurtlarından ayrılma nedenlerinden, itici ya da çekici motivasyondan ve yeni ülkelerindeki beklentilerine kadar birçok etmenden etkilenmektedir (Zafer, 2016: 89). İtici faktörler; zorlayıcı, dışlayıcı ve genellikle olumsuz olan faktörlerdir. Çekici faktörler ise; kolaylaştırıcı ve göçü olanaklı kılan olumlu faktörlerdir (Berry, 2005: 703). Dolayısıyla bu başlık altında katılımcıların göç etmelerine neden olan itici ve çekici faktörlere yer verilmektedir.

Kod Sistemi

▼ **Kültürleşme (Göç) Öncesi Faktörler**

▼ **İtici Faktörler**

- Katliamlar**
- Güvenli Yer Arayışı**
- Bombardıman Sesleri**
- Ölüm Tehlikesi**
- Şiddet/ Bask/ İşkence Görmek**
- İnsan Öldürmeyi İstememek**
- Yoksulluk**
- Yerinden Edilme**
- İç Savaş**
- Rejim Karşıtı**
- Rejim Yanlısı**
- Dışlanma**

TOPLAM

Faktör	Değer (Renk)	Oran (%)
Katliamlar	2	2
Güvenli Yer Arayışı	6	6
Bombardıman Sesleri	2	2
Ölüm Tehlikesi	5	5
Şiddet/ Bask/ İşkence Görmek	2	2
İnsan Öldürmeyi İstememek	2	2
Yoksulluk	2	2
Yerinden Edilme	6	6
İç Savaş	11	11
Rejim Karşıtı	4	4
Rejim Yanlısı	0	0
Dışlanma	0	0
TOPLAM		42

“İç savaş ile Suriye içinde yaşanılmaz bir ülke haline geldi.” (Hamza, yaş 32, giriş 2013).

102

“İşid ve Deaş terör örgütü ikamet ettiğimiz Haseke şehrini işgal etmeye başlayınca canımızı kurtarmak için kaçıp geldik.” (Memduh, yaş 50, giriş 2016).

“Savaştan çıkmamız için kaçmamız tek çareydi.” (Esmâ, yaş 25, giriş 2015).

Türkiye’ye sığınan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ülkelerini terk edip yabancı bir ülkeye gelmelerinin temel nedeni şüphesiz ki iç savaştır. Bununla birlikte iç savaşın yol açtığı kendini güvende hissetmeme, dışlanma, açlık, yoksulluk, yerleşim konutlarının yok edilmesi, işgal edilen şehirlerde meydana gelen yıkımlar, ülkedeki alt yapı sorunları, ülkenin sağlık, ekonomik ve eğitim sisteminin çöküşü Suriye halkının yerinden edinilmesine, milyonlarca insanın doğdukları toprakları terk edip başka bir ülkede yabancı konumuna düşmesine sebebiyet vermiştir. Yerinden edinme ve güvenlik arayışı nedeniyle ülkelerinden ayrılan katılımcılar yaşadıkları olumsuz deneyimleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Biz ilk önce Şam’da oturuyorduk. Daha sonra Esad hükümeti tarafından fişlendik ve bunun üzerine rejiminden kaçmak için Deyrizor iline kaçtık. Deyrizor ilinde ikamet ederken eşim 2 yerinden vurulmuştu. Bir süre sonra adamın biri eşime ‘İşid seni istiyor’ diye bir haber getirdi. Özellikle eşimi istiyorlardı... Birileri terör örgütüne eşimin onlar aleyhine söylemlerde bulunduğu haberini uçurmuş...öyle olunca İşid terör örgütü eşimi aramaya başladı. Bunu duyan halktan biri ‘İşid seni istiyor, kaç, eşini de çocuklarını da alıp uzaklaş çünkü ele geçirirlerse öldürecekler’ dedi. Bunun üzerine 2 güne kalmadan eşyalarımızı toparlayıp Türkiye yolunu tuttuk ve çok şükür sağsalim gelebildik.” (Leyla, yaş 30, giriş 2014).

“Suriye’de her yer işgal edildi ve evimizi de yıktılar. Daha sonra Türkiye’ye sığındık ve bizi Şanlıurfa’daki bir kampta yerleştirdiler. İlk zamanlar çocuklarım küçük idi ama onlar büyüdükten sonra kamptaki yaşam sokaktaki yaşamın aynısı olmaya başladı. Çocuklarım hayata dair iyi şeyler öğrenmiyor ve iyi eğitim de almıyorlardı ve kötü alışkanlıklar da edinmeye başlamışlardı. Çocuklarımın kötü yollara düşmesini istemediğim için kamptan da çıkmak zorunda kaldım.” (Faiza, yaş 36, giriş 2012).

“Savaştan dolayı Suriye’de evimiz kalmadı, iş, para ve yiyecek kalmadı. Bu sebeplerden dolayı Türkiye’ye geldik.” (Hatice, yaş 39, giriş 2013).

“Bir dükkanımız vardı o da yıkıldı, bu sebeple Suriye’den ayrılıp Türkiye’ye gelmek zorunda kaldık.” (Dehna, yaş 28, giriş 2015).

Yukarıdaki görüşlere bakıldığında katılımcıların evleri ve işyerlerinin yakılıp yıkılmasından dolayı yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte katılımcının biri (Leyla) eşinin rejim ve terör örgütü karşıtı olduğundan dolayı öldürülme tehlikesi ile karşı karşıya kaldığını ve canlarını kurtarabilmek için ülkeden kaçmak zorunda olduklarını ifade ettiği görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların yurtlarından ayrılma deneyimlerinin çoğunun zorunlu göç olarak gerçekleştiğini söyleyebilmek mümkündür. Öte yandan kendisi rejim karşıtı olup da kendi akrabaları ve yakınları rejim yanlısı olan kişiler, akrabalarını ve kendi ülkesinin halkını öldürmek zorunda kalmamak için ülkesinden ayrılmak zorunda kalan özellikle erkek katılımcılar durumlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Suriye’de düşman olarak belli bir düşman yok. Örneğin; benim abim Esad yanlısı ama ben değilim. Abim diyor ki ‘Esad bizim başbakanımız ona saygı duymalıyız ve ben abimin fikirlerine müdahale edemem. Bu işte çok kötü bir durum. Keşke bizim düşmanımız dış bir devlet olsaydı, o zaman hepimiz savaşırdık. Ama öyle değil hatta savaşın ilk yıllarında Suriye halkı 7 tane gruba bölünmüştü. Işid örgütü bir şehri ele geçirdiğinde o şehirdeki halkta örgüte katılıyordu... Işid örgütü halkın kendisinden jandarma, polis hatta maliye ekipleri bile oluşturdu...yani Suriye’de halk birbirini öldürüyordu... belli bir düşman yok, benim düşmanım abim, amcamın oğlu ya da dayımın oğlu... ve biz bu duruma ‘harb ehliye’ yani halkın savaşı şeklinde tanınıyoruz... maalesef gerçekler bu şekilde. Biz Suriyeliler savaştığımızda aslında kendi halkımızı öldürüyoruz. Bu durumda ben, abimi ve dostumu öldürmek zorunda kalacağım ya da kaçacağım. İşte kendi insanımızı öldürmemek için Türkiye’ye kaçtık... evet kaçtık ama neden kaçtık? Kendi insanımızı öldürmek istemediğimizden kaçtık.” (Sami, yaş 36, giriş 2014).

“Savaş ilk başladığında ben savaşmak istedim. Ama ailem izin vermedi. Babam bana 2 seçeneğin var ya evde oturur ya da Türkiye’ye gidersin dedi. Ben de insan öldürmemek için buraya geldim.” (Ali, yaş 23, giriş 2015).

Yukarıdaki katılımcıların ifadeleri Suriye’deki iç savaşın nedenlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Katılımcıların da ifadelerine bakıldığında, Suriye’de belli bir düşman olmadığı, halkın gruplara bölünerek birbirinden ayrıştırıldığı ve birbirine karşı düşman edildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların kendi halkının insanını, yakınlarını öldürmeyi istemediğinden dolayı Türkiye’ye geldikleri ülkeden ayrılmak zorunda kaldıklarını ifade etmeleri Suriye’deki iç savaşın farklı bir boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Öte yandan aile baskılarının da etkisi olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Katılımcıların bazıları da savaştan ruhsal olarak çok etkilendiklerini, zihinsel ve fiziksel olarak ciddi yaralar aldıklarından dolayı ülkeyi terk etmek zorunda kaldıklarını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Suriye’deki çatışma seslerinden dolayı artık çocuklarımdan biri psikolojik sorunlar yaşamaya başlamıştı. Ne zaman patlama sesi duysa bağıyor, korkuyor ve ürküyordu. Bu durum çocuğumun zihinsel sağlığını çok etkilemişti. Bu yüzden eşimle birlikte ülkeden çıkma kararı aldık.” (Behire, yaş 39, giriş 2017).

“Ben Türkiye’ye gelme kararı aldığımda durumlar çok kötüydü. Eşim hapse atıldı ve 2 gün sonra da köyde katliam oldu... amcam, amcamın oğulları, komşularımız, çocuklar ve kadınların çoğu öldürüldü. Ben ise daha yeni doğum yapmıştım. Yapılan katliamı ruhsal olarak daha fazla kaldıramadığım için çocuklarımla birlikte ülkeden çıktım.” (Amine, yaş 33, giriş 2013).

“Suriye’de ben ne muhalif ne de Esad yanlısı idim. Bir Ramazan ayı sabahı günüydü, hayatım boyunca unutmam. Evde oturmuştuk kapı kırılırcasına vuruluyordu, balkondan baktık askerdi ve her tarafı askerlerle çevrilmişti sanki evde mücrim varmış gibi. Ama evde sadece ben, eşim ve 5 küçük çocuğum vardı. Tabi bu askerler rejim askerleriydi. Önce kapıyı açmadık çünkü hiçbir suçumuz yoktu ama çocuklarım için de çok korktum. Zor kullanarak evimize girdiler. Ailemin gözlerinin önünde bana işkence yaptılar. Daha sonrasında beni evden aldılar ama benim kim olduğumu ispatlayan hiçbir belgeyi almamışlardı. Bizim Suriye’de eğer biri işkenceye maruz kalacak ya da yıllarca hapiste tutulup ailesine öldü haberi verilecekse o kişi hapiste kimliksiz bir şekilde tutulurdu. Ben 40 gün boyunca hapiste kaldım ama hergün 100 yıl gibiydi...bana yapılan işkencelerin haddi hesabı yoktu...beni sürekli sorguya alıp üzerime iftiralar atılıyordu... Beni saldıklarında zihinsel sağlığımı kaybetmiştim. En son hatırladığım bize sizin hiçbir

suçunuz yok dediler. Benim hapisten çıkabilmem için ailem çuvala para dökmüştü sonradan öğrendim... İlk zamanlar kimseyi tanıyamadım. Daha sonra eşim beni Türkiye'ye getirdi ve Türkiye'de 2,5 yıl boyunca psikolojik tedavi aldım. Ve çok şükür şu an çok iyiyim. Türkiye'de insanların bazıları bizim keyfi olarak geldiğimizi düşünüyor. Oysa insanlar bizim yaşadığımızı yaşamadan bizi anlayamazlar. Yani gördüğüm şeyleri, başımıza gelenleri Rabbim kimseye yaşatmasın.” (Derviş, yaş 42, giriş 2012).

Özellikle şiddet, işkence ve zulüm görmüş katılımcı (Derviş) ile yapılan görüşmede görüşme öncesinde katılımcıya ruhsal olarak etkilenecekse olumsuz deneyimlerini paylaşmak zorunda olmadığı kendisine ifade edilmiştir. Ancak katılımcı ‘ötekine’ karşı yapılan önyargıları (Volkan, 2017: 26), neden Türkiye’ye gelmek zorunda olduğunu ve kendilerini daha iyi açıklayabilmek için yaşadığı tüm olumsuz deneyimleri araştırmacı ile paylaşmayı tercih etmiştir. Yukarıdaki ifadeler katılımcının anlattıklarının özetlenmiş halidir. Anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere yapılan zulümler, işkenceler, bombardıman sesleri katılımcıların kendilerinin ve çocuklarının ruhsal sağlığını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ruhsal sağlığı olumsuz etkilenen bireylerin Türkiye’de psikolojik tedavi aldıktan sonra hayatlarına normal bir şekilde devam edebildiği anlaşılmaktadır. Berry ve Sam’a göre, bir bireyin ölüm, yaralanma, başkalarının fiziksel bütünlüğüne tehdit içeren bir olayı yaşaması veya tanık olmasından sonra ortaya çıkan travmatik olaylar mültecilerin yerleştikleri ülkelerde uzun vadeli sosyokültürel ve psikolojik uyum sağlayamamalarının en önemli nedenlerinden biridir. ABD’de de yapılan bir çalışmada travma olayları, mültecilerin etnik kökenine ve yerleşik kalınan yıl sayısına bakılmaksızın hem depresyon hem de kaygının en önemli yordayıcısı olarak ortaya koyulmuştur. Dahası, dünyada mültecilerle ilgili yapılan psikolojik uyum çalışmalarının sadece “buzdağının görünen ucu” olduğunu ve mültecilerle ilgili akıl sağlığı çalışmalarının bir dizi faktörlerden dolayı öncelikli konumda olmadığını ifade etmektedirler (Berry ve Sam, 1997: 309-310).

Suriye’deki iç savaşta milyonlarca insan ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve savaştan kaçan insanlar canlarını kurtarabilmek için öncelikle komşu ülkelerin sınırlarına dayanmışlardır. Suriye’nin Türkiye’nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşu ülke⁵

⁵ <https://www.kpssguncelbilgi.com/turkiyenin-en-uzun-kara-sinirina-sahip-oldugu-ulke/>, (Erişim Tarihi: 05.11.2020).

olması nedeniyle Türkiye savaşın ilk yıllarında sınır kapılarını açmış ve milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Bu bağlamda, katılımcılara Türkiye’yi tercih etme nedenleri ile ilgili yöneltilen soruda Türkiye’ye göç edilmesine neden olan çekici faktörlere cevap aranmıştır. Şüphesiz ki, katılımcıların Türkiye’ye gelme nedenleri ülkelerindeki mevcut iç savaştır ancak burada özellikle Türkiye’nin tercih edilme nedenleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Çekici faktörler temasının alt kodları katılımcıların verdikleri cevaplar ve alandaki kültürleşme çalışmaları doğrultusunda oluşturulmuştur. Buna göre transit ülke, açık kapı politikası, önceden göç eden akrabaların etkisi, yardımsever bir ülke, güvenli ülke, Müslüman ülke ve iki ülke arası mesafenin az olması alt kodları oluşturulmuştur. Tablo 11’de görüldüğü üzere çekici faktörler temasında toplamda 35 kodlama yapılmıştır. Bu kodlamalarda açık kapı politikası alt kodu 11 kez vurgulanarak en çok kodlanan alt kod olmuştur. İkinci olarak Türkiye’ye önceden göç eden akrabaların etkisi alt kodu 9 kez kodlanmıştır.

Tablo 11: Göçün Çekici Faktörlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme (Göç) Öncesi Faktörler															0
▼ Çekici Faktörler															0
▼ Transit Ülke						1									1
▼ Açık Kapı Politikası	1	1					1	1	1		1	1	1	1	11
▼ Önceden Göç Eden Akrabaların Etkisi	1	1	1	1			1	1			1	1		1	9
▼ Yardımsever Bir Ülke	1								1						3
▼ Güvenli Ülke					1					1		1			4
▼ Müslüman Ülke			1											1	2
▼ İki Ülke Arası Mesafenin Az Olması	1						1							1	5
Σ TOPLAM	6	3	1	1	1	1	4	2	3	1	2	4	1	5	35

Yukarıdaki tablo 11’de Türkiye’yi tercih etme nedeni olarak en fazla kodlanan “ülke arası mesafenin az olması” (5 kez) alt kodu olmuştur. Ardından güvenli ülke 4 kez, yardımsever bir ülke 3 kez, Müslüman ülke 2 kez ve transit ülke alt kodu 1 kez kodlanmıştır. Katılımcıların Türkiye’ye gelme nedenlerinin sosyo-kültürel uyum süreçlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların Türkiye’yi tercih etme nedenlerinde öne çıkan ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“Türkiye mültecilere yardımcı oluyordu diye ve kara sınır kapısı açık olduğundan dolayı Türkiye’ye geldik... yani tam açık değil ama açık gibi idi... bize yakın bir ülkeydi.” (Sami, yaş 36, giriş 2014).

“Türkiye bize yakın bir devlet ve eşim benden önce Türkiye’ye gelmişti. Ben de eşimden 6 ay sonra geldim. Türkiye’ye gelirken kendimizi Suriye’den çok uzaklaşmamış gibi hissediyorduk. Sınırdan kolayca giriş yaptım çünkü 4-5 yıl önce giriş yapmak kolaydı. Dil bilmiyordum ama sıkıntı yaşamadım bunun da nedeni kayınbiraderim ile beraber gelmiştim.” (Esma, yaş 25, giriş 2015).

“Bir sürü insan bizim Türkiye’ye gelmemizi tavsiye etti. Türkiye’nin savaştan kaçan insanları kabul ettiğini ve onların barınması için kalacak yerler oluşturduğunu söylüyorlardı. Türkiye’ye çıkan durumlar düzeline kadar geri dönersiniz şeklinde tavsiyelerde bulunuyorlardı. O zamanlar sınırlar açıktı sınırdan yasal giriş yaptık. Sınırdan girdikten sonra bizi Şanlıurfa Akçakale’deki Geçici Barınma merkezine aldılar. Çadırkentte 5 yıl kaldık.” (Faiza, yaş 36, giriş 2012).

“Ben gelmeden 4-5 ay önce eşim Türkiye’ye gelmişti. Birkaç ay çalıştı. Daha sonra Aydın ilinde kalıcı olarak iş bulunca da bizi de yanına çağırdı. Biz de ailemle geldik. (Hatice, yaş 39, giriş 2013).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere Suriye savaşın ilk yıllarında Türkiye’nin izlemiş olduğu Açık Kapı Politikası katılımcıların Türkiye’ye yönelmesinde etkili olan faktörlerin başında yer almaktadır. Katılımcıların Türkiye’nin savaştan kaçan insanlara yardım ettiğini, barınacak yer ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak kampları oluşturduğu ve sınır kapılarını açık tuttuğu duyumlarını alan ve savaştan kaçmak isteyen Suriye halkının yolunu Türkiye’ye çevirdiğini söyleyebilmek mümkündür. Katılımcıların ifadelerinde dikkat çeken önemli bir husus da katılımcıların ailelerinden öncelikle sadece bir kişinin Türkiye’ye geldiği ve çalışma ile barınma sorununu çözdükten sonra Suriye’de kalan diğer aile fertlerini Türkiye’ye çağırdığı görülmektedir. Dolayısıyla, mülteci öncelikle ailesi için güvenli ve barınacağı bir ortam hazırladıktan sonra aile birleşimi için ailesini Suriye’den getirttiğini söyleyebilmek mümkün görülmektedir. Dahası, akrabalarının tavsiyesi ile Türkiye’yi tercih eden katılımcılar da bir hayli fazladır. Bunun dışında, Türkiye’nin Suriye’ye coğrafi olarak yakın olması da önemli bir tercih sebebi

olduğu görülmektedir. Görüşmeler esnasında özellikle kadın katılımcıların (Esmâ, Amine) geride kalan aile üyelerinden, savaşta yitirdikleri yakınlarından ve ülkelerinden fiziksel olarak çok uzak olmadıklarını bilip hissetmelerinin onları ruhsal olarak rahatlatmış gözlemlenmiştir. Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması ve Ortadoğu ülkelerine göre daha güvenli olması da çekici faktörler arasında yer almaktadır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Suriye’den çok uzaklaşmak istemiyordum. En yakın ülkeye gitmem gerekiyordu. Yaşadığım şehre yakın (Tartuslu) ve İslam dininin olduğu bir ülke olduğu için Türkiye’ye geldim. Eğer isteseydim Avrupa’ya gidebilirdik. Ama çocuklarımın İslam dünyası içinde büyümesini ve ezan sesini duyarak büyümelerini istiyordum. Türkiye’ye gelirken Türk askerlerinden yana hiçbir sıkıntı yaşamadım, sınır kapılarından giriş yapmak çok kolaydı. Türkiye’ye Yayladağı sınırından giriş yaptım.” (Amine, yaş 33, giriş 2013).

“Ailem ve yakınlarımız eşimi alıp kaçmamızı istiyorlardı. Türkiye’ye gelmeden önce Lübnan’a gitmeyi düşündük. Lübnan Şam’dan sadece 2 saat uzaklıktaydı, biz Şam’da ikamet ediyorduk. Ancak daha sonra Lübnan’ın da çok güvenli olmayacağını düşündük. Bu yüzden daha fazla yol gitmeyi göze alıp Türkiye sınırına doğru yöneldik. Çünkü bize Türk halkının Lübnan halkından daha merhametli olduğu söylenmişti.” (Derviş, yaş 42, giriş yılı 2012).

“Savaş ve bombardıman sesleri başladığında insanlar kaçmaya başladı. Ben de küçük çocuklarım olduğu için Türkiye’ye gelmeye karar verdim. İyi ki de gelmişim geldikten sonra rahatladım kendimi daha da güvende hissettim.” (Kamar, yaş 34, giriş yılı 2016).

Yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Türkiye'nin güvenli, coğrafi olarak yakın ve Müslüman bir ülke olması katılımcıları Türkiye'ye gelmeye teşvik ettiği görülmektedir. Türkiye’de Suriyeliler üzerine yapılan bazı çalışmalarda, Suriyelilerin Türkiye’yi tercih etme nedenlerinin benzer olduğu ortaya koyulmuştur (Koyuncu, 2014: 69-71; Tanrıverdi, 2019: 103-104). 2018 yılında Kırşehir’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki 45 yetişkin Suriyeliye yapılan bir araştırmada, katılımcıların %37’si huzur ve güvenlik nedeniyle Türkiye’de yaşamak istediklerini bildirmişlerdir (Demirbaş ve diğerleri, 2018: 260). Bunun dışında, Ortadoğu ülkelerinden gelip de Türkiye’den

sığınma talep mülteci adaylarının, üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de kalma hakları bulunmaktadır⁶. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’yi tercih eden Suriyelilerin Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine gitme planları da olabilmektedir. Bu durumu katılımcılardan biri şu şekilde ifade etmiştir.

“Açık bir şekilde konuşacak olursam, ben Türkiye’ye Avrupa’ya gidebilmek için geldim. Yani Türkiye’de ikamet etmeyi düşünmüyorduk. Ama Türk kültürünün bize yakın olduğunu görünce Türkiye’de durduk.” (Memduh, yaş 50, giriş 2016).

Yukarıdaki katılımcı ifadesinden anlaşılağı üzere Türkiye, Ortadoğu’dan gelen çoğu sığınmacı için Avrupa’ya gidebilmek için transit bir ülke olarak görölmektedir. Burada ismi geçen katılımcının, görüşme süresi boyunca Avrupa’ya gitmek istediğini, bunun için de gerekli kurumlara resmi başvurularını yaptığını ve Avrupa ülkeleri ile Türkiye’ye koşullarını sürekli kıyasladığını dile getirdiğini ifade etmek önemlidir. Katılımcının hayatını başka bir ülkede devam ettirmek istemesinin sürekli bir bekleyiş içinde olmasına neden olacağı ve bu durumun sosyo-kültürel uyumunu olumsuz etkileyeceğini söyleyebilmek mümkün gözökmektedir. İleriki alt bölümlerde katılımcıların Avrupa ülkelerine gitme istekleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulacaktır.

1.4.1.2. Suriyelilerin Kültürleşme Öncesi Türkiye ve Türk Toplumu Hakkındaki Düşünceleri

Bu başlık altında Suriyelilerin savaş öncesi ile Türkiye’ye geldikten sonraki Türk hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Katılımcıların yerleşim toplumu hakkındaki düşüncelerinin savaş öncesi ile Türkiye’de kültürel ve sosyal uyumlarını etkileyeceği düşünölmektedir.

⁶ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi: 12.11.2020).

Tablo 12: Göç Öncesi Türkiye ve Türk Toplumu Hakkındaki Düşüncelere İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme (Göç) Öncesi Faktörler															0
▼ Göç Öncesi Türkiye ve Türk toplumu Hakkındaki Düşünceler															0
Olumsuz															6
Olumlu															8
TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 12’ye bakıldığında savaş öncesinde Türk toplumu hakkında katılımcıların 8’i olumlu düşündüklerini 6’sı da olumsuz düşündüklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan bazıları göç öncesi Türkiye ve Türk toplumu hakkındaki olumlu düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Buraya gelmeden önce Türkiye hakkında çok şey duyardık. Hatta 2003 yılında Türkiye ziyaret amaçlı gelmek istemiştik, o zamanlar bayram dolayısıyla sınırlar açıktı. Suriye’de Türkiye için ‘cennetullah lel ard’ derlerdi. Yani ahirette bir cennet var ama yeryüzünde de bir cennet var o da Türkiye şeklinde duyardık. Bu bizde bir atasözüdür yani bütün Araplar Türkiye’yi bu şekilde tarif ederdi. Türkiye’de dağların, denizlerin ve nehirlerin çok olduğunu duyardık. Türkiye’ye geldikten sonra da bu ülkenin anlatıldığından daha güzel olduğunu farkettim.” (Sami, yaş 36, giriş 2014).

“Suriye’de Türk dizilerini izlerdik... ne zaman Türk dizisi izlesem bu yerleri gidip göremez miyim, çok güzel, her yer yeşillik ve deniz şeklinde düşünürdüm. Çünkü dizilerde hep en güzel yerler gösterilirdi. Hatta Suriye’ye Türkiye’den giyim getirildiği zaman özellikle Türklere özgü şeyleri almaya çalışırdık. Ama savaş olup Türkiye’ye geldikten sonra etrafımın dizilerde gördüğüm yerlere benzemediğini gördüm ve çevremdeki insanlara da sürekli ‘ben Türkiye’de değil miyim?’ diye sorardım. Tabi o zamanlar Şanlıurfa ilinde ikamet ediyorduk. Ama Aydın iline taşındıktan ve hayatımıza internet girdikten sonra İstanbul, İzmir, Ankara gibi yerlerin olduğunu fark ettim.” (Faiza, yaş 36, giriş 2012).

“Suriye’de yaşarken Türkiye’ye gelmeyi hiç düşünmezdik. O zamanlar Türkiye bizim için sadece yabancı bir ülkeydi. Ama Türk tekstilinin ve çarşılarının çok güzel olduğunu duyardık. Buraya gelmenin olağanüstü bir şey olduğunu duyardık. Türkiye’ye gelene ‘oo sen Türkiye’ye mi gittin’ derlerdi. Geldikten sonra da Türkiye’nin tekstilinin

ve çarşılarının çok iyi olduğunu bunun dışında da Avrupa ülkeleri gibi olmadığını bizim toplumumuza yakın olduğunu gördük.” (Amine, yaş 33, giriş 2013).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere savaş öncesinde katılımcıların Türkiye hakkındaki bilgilerinin genellikle coğrafi güzellikler ve tekstil sektörüne ilişkin olduğu görülmektedir. Ayrıca savaş öncesinde Türkiye gelmenin katılımcılar için neredeyse imkânsız olduğu ve gelmeyi düşünmedikleri yönündeki ifadeleri dikkate alındığında, katılımcıların zorunlu göç ve yurtlarından edinmeleri nedeniyle Türkiye’de bulundukları zikredilebilir.

Bazı katılımcılar için savaş öncesindeki sürdürdükleri normal hayatlarında Türkiye ve Türk kültürü hakkında olumsuz düşünceler mevcutken Türkiye’ye geldikten sonra bu düşüncelerinin değiştiğine dair öne çıkan ifadeler şu şekildedir:

“Suriye’de iken Türkiye ve Türk kültürü hakkında iyi şeyler duymuyorduk. Türkler iyi insan değiller şeklinde duyumlar alıyorduk. Osmanlı zamanından kalma filmleri izler Türklerin de onlar gibi olduklarını düşünürdük. Dahası, izlediğimiz Türk dizilerine göre bakış açılarımız değişiyordu. Örneğin, Kurtlar Vadisi dizisini izlediğimizde Türklerin hepsi mafya şeklinde düşünürdüm. Türkiye’ye geldiğim ilk 2 yıl mafya nerde mafya gelecek mi diye kendi kendime düşünüyordum. Hatta Türk dizi ve çizgi filmlerinde topluma olumsuz mesajlar verildiğini görürdük. Ondan sonrasında da artık televizyona koyduğumuz uydularda uydu tamircisine ‘Türksat, Türk kanalları sevmiyoruz onların ayarlarını yapma’ demeye başladık. Ama Türkiye’ye geldikten sonra Allahuekber her yerde cami var, insanları saygılı, toplumun da kısmen tesettürlü olduğunu gördük. Dizilerde bize yansıtılan Türkiye ile gerçek Türkiye’nin birbiri ile alakası yoktu. Aynı şekilde Türk kültürü ve toplumu televizyonda algıladığımız gibi değildi. Hatta eskiden Suriye’deki kitaplarda ‘Türkler kötü insanlardır, haindir, laiktir, namazları yok’ şeklinde anlatılırdı. Ama geldikten sonra bize anlatıldığı gibi olmadıklarını gördük.” (Mahmut, yaş 37, giriş 2014).

“Suriye’de dublaj olarak Türk dizileri çok izlenirdi. Nereye gitsek Türk dizilerini görürdük. Savaştan önce Türkiye’ye gelmeyi hiç düşünmedik. Dizilerde Türk toplumunun çok özgür olduğunu görürdük. Dizilerdeki giyim tarzı ve özel hayatın çok ön plana çıkarılması bizim kültüre uygun değildi. Türk toplumunun dizilerde yansıtıldığı gibi

olduğunu düşünürdük. Ancak buraya geldikten sonra dizilerdeki gibi olmadığını, bazılarının tesettürlü ve namaz kıldığını ve kısmen bize benzer olduklarını gördük.” (Esmâ, yaş 25, giriş 2015).

“Hiçbir zaman Türkiye’de yoksul insanlar ve gecekondu tarzı evler olduğunu düşünemezdim. Sadece dizilerdeki gibi her tarafta kocaman villalar olduğunu zannederdim. Köy hayatının da olduğunu hiç düşünmezdim. Dizilerde ezan sesini duyduğumuzda şaşırırdık ve bu insanların namaz kılıp oruç tutması mümkün mü derdik. Fakat Türkiye’ye geldiğimizden sonra insanların çoğunun fakir olduğunu hatta bazılarının Suriyelilerden daha kötü durumda olduklarını gördük. İnsanların namaz kılıp oruç tuttuğunu gördüğükten sonra Türklere yönelik bakış açımız yerden göğe kadar değişti. Çok şükür Türkiye Müslüman bir ülke çıktı dedik. Almanya gibi ülkelerle kıyaslamamız da imkansızdır çünkü tam bir İslam devleti.” (Leyla, yaş 30, giriş 2014).

“Suriye’de yaşarken Türk toplumunun da Müslüman olduğunu düşünmüyordum. Tabi bu Suriye’de izlediğimiz Türk dizilerinin üzerimizde bıraktığı izlenimlerden kaynaklanmaktadır çünkü dizilere baktıkça ‘bu toplum dini bilmiyor’ şeklinde düşünüyordum.” (Dehna, yaş 28, giriş 2015).

“Türkiye’ye gelmeden önce bayramlarda Türkiye’yi ziyaret edip geri dönen Suriyeliler Türklerin ekmek tüketmeyen bir millet olduğu ve çatal, kaşıkla yemek yedikleri söylerdi. Buraya geldikten sonra anlatıldığı gibi olduğunu gördüm.” (Hatice, yaş 39, giriş 2013).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında savaş öncesinde Türkiye ve Türk toplumu hakkındaki düşüncelerinin genellikle Türk dizilerine göre şekillendiği görülmektedir.

1.4.1.3. Suriyelilerin Türkiye’ye Geçiş Sürecine İlişkin Düşünceleri

Türkiye’ye geçiş sürecinde yaşanan, hissedilen veya tanık olunan olaylar, katılımcıların göç edilen ülkedeki hayatlarını etkilediğini söyleyebilmek mümkündür. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’ye sınırdan geçerken karşılaştıkları durumlar ve ilk varışta tecrübe ettikleri yaşantılar değerlendirilecektir.

Tablo 13: Türkiye'ye Geçiş Süreci Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ 															0
▼ 															0
		■													1
		■	■	■		■				■	■	■	■		8
												■			1
		■													1
		■						■	■			■		■	6
	■				■		■	■	■			■		■	7
Σ TOPLAM	1	4	1	1	1	1	1	2	3	1	1	4	1	2	24

Tablo 13 MAXODA programının Görsel Araçlar sekmesindeki Kod Matris tarayıcısı butonu kullanılarak oluşturulmuştur. Kod Matris Tarayıcısı, hangi belgelere hangi kodların atandığını görselleştirmek için kullanılmaktadır⁷. Tablo 13'e bakıldığında Türkiye'ye geçiş sürecine ilişkin toplamda 24 kodlama yapıldığı görülmektedir. Tablonun sütunlarında katılımcılarla yapılan görüşmelerin belge hali ve satırlarda alt kodlar mevcuttur. Tablodaki karelerin büyüklüğü sütundaki katılımcının satırdaki alt koddan kaç defa bahsettiğini ifade etmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere 9. sıradaki katılımcı "korku" alt kodundan birden çok kez bahsetmektedir. Bu kapsamda yapılan kodlamada Türklerin yardımseverliği 1 kez, sınırdan geçiş 8 kez, barınma sorunu 1 kez, yalnızlık 1 kez, korku 6 kez ve dil sorunu 7 kez kodlanmıştır.

Katılımcılar Türkiye'ye sınırdan geçişte yaşadıkları durumları şu şekilde ifade etmektedir:

"Türkiye'ye havaalanından uçakla yasal giriş yapmıştım... O zamanlar Mısır'da gemide çalışıyordum. Annem ve babam ben gelmeden önce kara sınırından giriş yapmışlardı, ben de Mısır'dan yanlarına geldim." (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

"Sınırdan geçişte yaşadığım tek sıkıntı beraberimde Suriye'den getirdiğim kitaplarımdı. Benim 300 kitabım vardı ama sadece 150 kitap getirebilmişim. O zamanlar da yasadışı yollardan geldiğimiz için durumlar sıkıntılıydı... savaş yeni başlamıştı... Işid terör örgütü insanları katlediyordu. Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra fazladan eşyalarımız nedeniyle dolmuşlar bizden 2 katı para aldılar. Kilis'ten Osmaniye'ye kadar tuttuğumuz taksiye de bir sürü para ödedik." (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

⁷ <https://www.maxqda.com/help-mx20/visual-tools/code-matrix-browser-visualizing-codes-per-document>, (Erişim Tarihi: 30.10.2020).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere savaşın ilk başladığı yıllarda Türkiye'ye giriş yapan 2 katılımcıdan biri yasal giriş (Hamza) yaparken diğeri (Mahmut) sınırda herhangi bir olumsuz deneyim yaşamadan giriş yaptığını ifade etmektedir. Öte yandan katılımcılardan bazıları ülkelerindeki iç savaştan dolayı sınırdan yasadışı yollarla girmek zorunda kaldıklarını ve bu süreçte olumsuz deneyimler yaşadıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

“Türkiye’ye gelirken yaşadığım sıkıntılar ne zaman aklıma gelse beni olumsuz bir şekilde etkiliyor. Sınırdan kaçak yollarla girmeye çalıştığımız için 8 kez sınırı geçebilme teşebbüsünde bulunduk. Ne zaman teşebbüs etsek üzerimize ateş açılıyordu. 7 kez denedikten sonra 8. denememizde giriş yapabildik. Bu sınırdan geçiş denemeleri bizim 1 ayımızı aldı. Bu bir aylık süre içinde Türkiye ile Suriye sınırı arasında ikamet eden insanların çadırlarında kaldık. Geceyi çadırda geçirir ve ertesi gün tekrar giriş yapabilmeyi denerdik... çocuklarım da çok küçüktü... yanımızda eşyamız da yoktu sadece üzerimizdeki giysiler vardı. Bize sınırdan parayla giriş yapmamıza izin verseler yasadışı geçiş değil de para ödeyip geçerdik.” (Kamar, ev hanımı, giriş 2016).

“Biz gelirken aylardan Aralıktı. 2 gün boyunca dağlık arazilerden ve vadilerden geçtik. Çocuklarımın her yeri yara bere içinde kaldı. Tarlalardan geçerken yağmur yağıyordu ve ayakkabılarımız yıpranmıştı. 2 günlük uğraştan sonra Şanlıurfa iline ulaştık. O zamanlar yaşadığım sıkıntıları hatırladığım anlarda ruhsal olarak kötü oluyorum.” (Behire, ev hanımı, giriş 2017).

“Türkiye’ye sınırdan geçişte dağlık arazilerdeki yasadışı geçiş noktalarından girdik... sınırda 15 gün kaldık... kaçak giriş yapmamıza yardımcı olan göçmen kaçakçısının sınırda çadır gibi kalacak evi vardı. Bizde 15 gün boyunca göçmen kaçakçısına ödeme yaparak odalarından birinde kaldık. Göçmen kaçakçısı Suriyeli idi ona Suriye parası ile ödeme yaptık... Kaçmak zorundaydık, ne yapalım... mecbur geldik. Türk askerleri sınırdan girişlere müsaade etmiyordu. Bizde onları atlatarak 5. denememizde girebilmiştik.” (Dehna, ev hanımı giriş 2015).

“Türkiye’ye sınırdan geçişte herhangi bir sıkıntı yaşamadım... sınırdan rahat bir şekilde girdim. O zamanlar sınırdan geçebilmek için göçmen kaçakçısına para ödemiştim o da çok cüzi bir miktardı.” (Ali, işçi, giriş 2015).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılar canlarını kurtarmak için iç savaştan kaçarken ülkemize yasadışı bir şekilde geçmek zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Türkiye'ye ilk girişte yalnızlık ve korku yaşadığını söyleyen katılımcı ise hissettiklerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Türkiye'ye ilk geldiğimizde yabancı, kimsesiz ve zayıf idik... korku içinde geldik. Ne zaman polis ve jandarma görsek korkardık... Türkiye'de Suriye gibi polisler şimdi ya bizi hapishanelere atacaklar şeklinde düşünürdük... Daha sonra insanların evlerinden dışarı çıktığını, camilere gittiğini gördük... Bir süre sonra Türkler saygılı, muhterem insanlar bize zarar vermezler şeklinde düşünmeye başladık. Ama semt pazarına gittiğimiz ilk zamanlarda çok konuşmazdık sadece ‘ne kadar’ diye sorardık. Daha sonra yavaş yavaş kendimizi güvende hissetmeye başladık.” (Mahmut, öğretmen, giriş 2014).

Yukarıdaki katılımcının görüşlerine bakıldığında kendi ülkesindeki savaştan ve zulümden kaçan insanların yaşadıkları travmaların göç edilen ülkedeki ilk zamanlarda korku, yalnızlık, güvensizlik ve yabancılaşma hisleri olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcının ikamet ettiği yerdeki yerli halkın ve kolluk kuvvetlerinin kendisine herhangi bir zarar vermeyeceğini gözlemledikten belirli bir süre sonra güvensizlik ve korku hislerinin azaldığı ve bunda da dini faktörlerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Aynı katılımcı Türk toplumunun yardımseverliğini şu şekilde anlatmaktadır:

“Aydın'a ilk geldiğimizde evimizde perde, halı ve çoğu eşya yoktu, hatta ben koca halimle üşürdüm. Evimizin yakınlarındaki bir kadın ‘annemin ceketini vereyim’ dedi. Ben de ‘Allah razı olsun’ deyip aldım. Daha sonra etrafımızdaki Türk komşularımız bize kıyafet, yiyecek, halı, battaniye getirip diğer ihtiyaçlarımızı da karşıladılar... belirli bir süre sonra da ben çalışmaya ve kendi ihtiyaçlarımızı karşılamaya başladım...” (Mahmut, öğretmen, giriş 2014).

Öte yandan Kamar isimli katılımcı barınma sorunu yaşadığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Türkiye'ye ilk geldiğimde 2 ay boyunca ev aramak zorunda kaldım. Bazı Suriyeliler kiraladıkları evlere zarar verdiği için bizlere de ev verilmiyordu. Ben

ev bulamayınca kardeşimin evinde kaldım aksi halde çocuklu bir aile olarak hala ev bulmamış olabilirdim.” (Kamar, ev hanımı, giriş 2016).

Türkiye’ye geçiş sürecinin ilk zamanlarında dil açısından zorluklar yaşadığını ifade eden bazı katılımcılar deneyimlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Türkiye’ye ilk geldiğimde hiç dil bilmiyordum, kendi dilimiz başka bir dilin konuşulduğu bir ülkedeydim. Hiçbir kelime konuşamıyor, etrafımdaki insanların kültürünü bilmiyor ve markete gittiğimde alacağım eşyanın da ismini bilmiyordum. Bu yüzden ilk zamanlar benim için çok zordu.” (Amine, ev hanımı, giriş, 2013).

“Suriye sınırından Türkiye’ye geçtikten sonra beraberimizdeki eşyaların fazla olması nedeniyle otobüs şoförleri bize karşı tepkiliydiler... orda ben çok korkmuştum çünkü konuşulan dili bilmediğimizden dolayı karşımızdaki insanların bize ne dediğini de anlayamıyorduk... bize hakaret mi ediyor, kötü bir şey mi diyor ya da iyi birşeyler mi konuşuyorlardı bilmiyorduk. Bu durum benim çok zoruma gitmişti ve sürekli ağlamıştım.” (Leyla, ev hanımı, giriş 2014).

“Türkiye’ye ilk geldiğimde en büyük sıkıntıyı dil açısından yaşadım. Türkiye sınırına geçip Gaziantep iline vardığımda bindiğim minibüsün şoförüne İngilizce dilinde birşeyler sormak istedim ama beni anlamadığı için cevap veremedi. Türk halkının yabancı dil konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum. Çünkü Türkçe dilini bilmediğimden dolayı karşımdaki insanlarla İngilizce dilinde iletişim kurmaya çalıştım ama onlar da yabancı dil bilmiyorlardı. Dil dışında da herhangi bir sıkıntı yaşamadım.” (Sami, işçi, giriş 2014).

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında yabancı bir ülkeye gidildiğinde o ülkede konuşulan dilin bilinmemesinin günlük hayatta sıkıntılarla karşılaşılmasına neden olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kadın katılımcıların erkeklere kıyasla daha olumsuz etkilendiğini söyleyebilmek mümkündür. Göç edilen ülkenin dilini bilen bir mülteci günlük temel ihtiyaçlarını daha rahat bir şekilde karşılayıp derdini anlatabilecekken, hiçbir kelime bilmeyen mültecinin psikolojik olarak kendini daha kötü hissedeceğini söyleyebilmek mümkündür. Bununla birlikte Sami isimli katılımcı İngilizce dili yeterliliği konusunda Türk halkının yetersiz olduğunu ifade etmesi dikkat çekici bir husustur.

1.4.2. Kültürleşme Sürecine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların kültürleşme sürecine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların kendi kültürleri hakkındaki düşünceleri, savaş hakkındaki düşünceleri, ülkelerine ilişkin ba ları, ülkelerinin geleceği hakkındaki düşünceleri, zorluklarla başa çıkma stratejileri, kültürel devamlılıkları, psikolojik uyumları, Türklerle olan komşuluk ilişkileri, televizyon kanalları tercihi, Suriyelilere yönelik medya haberlerine karşı düşünceleri, dışlanma deneyimleri, Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki farklılıklar ve benzerliklere dair düşünceleri, kendi aralarında görüşme sıklıkları, Türkçe dilini bilme düzeyleri, katılımcıların gözünden göç edilen ülkedeki yerleşim toplumunun onlara karşı tutumları, gelecek beklentileri, kendi kültürlerinde meydana gelen değişimler, Türk toplumuna uyum istekleri, Türk toplumu ve kültürü hakkındaki düşünceleri, Türk devletinin onlara yönelik tutumları ve sosyal desteğin kültürel uyumdaki etkisine dair alt başlıklar yer almaktadır.

1.4.2.1. Suriyelilerin Göç  ncesi Ya antıları ve Kültürlere İlişkin Düşünceleri

Berry'e göre, k lt rle menin tam olarak anlaşılabilmesi için toplumsal ba amların kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, göç eden kişinin nereden geldiğini anlamak için bireylerin menşei toplumlarındaki kültürleşme sürecine eşlik eden özelliklerinin açıklanmasına ihtiyaç vardır. Yerleşim toplumu ile g   eden toplumu kar ıla tırabilmek için menşei ülkedeki kültürel özelliklerin bilinmesi önemlidir. Dahası, bireylerin g   motivasyonundaki g n ll l k derecesini anlamak için kendi menşei toplumlarında kar ıla tıkları siyasi, ekonomik, demografik ve toplumsal koşulların temel bağlamda incelenmesi gerekmektedir (Berry, 2005: 703). Buradan yola çıkararak katılımcıların verdikleri bilgiler doğrultusunda kendi kültürleri hakkındaki düşüncelerine ilişkin alt kodlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14: Suriyelilerin Kendi Kültürlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Suriyelilerin Kendi Kültürleri Hakkındaki Düşünceleri															0
Düşünce Yapıları															4
Aile Yapıları															8
Yaşayış Tarzları															16
Çok Eşlilik															10
Sınırlı Özgürlükler															6
Σ TOPLAM	4	4	4	2	3	2	5	5	1	4	1	3	3	3	44

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların düşünce yapıları, aile yapıları, yaşayış tarzları, çok eşlilik ve toplumlarındaki sınırlı özgürlüklerden bahsettiği ve toplamda 44 kodlama yapıldığı görülmektedir. Katılımcılar tarafından Suriye’deki yaşayış tarzları 16 kez, çok eşlilik 10 kez, aile yapıları 8 kez, sınırlı özgürlükler 6 kez, düşünce yapıları 4 kez kodlanmıştır. Yaşantıları hakkında bilgi veren katılımcıların öne çıkan ifadeleri şu şekildedir:

“Bizim eğitim sistemimizde çocuklar 6 yaşında okula gitmeye başlar. Suriye’de ilkokul 6 yıl, ortaokul 3 yıl ve lise 3 yıldır. Askere Türkler gibi 19 yaşında gidilir ama bizim ülkede ailede tek olan erkek kişiler askerlikten muaftır. Yani aileye bakacak başka bir erkek olmadığı için tek erkekler askere talep edilmez. Bu durum kanun olarak bu şekildedir. Bunun dışında Suriye’de kızlar erken evleniyor. 16 yaş bizim toplumda evlilik için uygundur. 14 yaşında evlenen kızlar da var ama bu çok nadirdir. Erken yaşta yapılan evlilikler hem kız hem de erkek bireyler için de geçerlidir. Tabi bu durum Ortadoğu coğrafyasına göre normaldir.” (Sami, yaş 36, giriş yılı 2014).

“Suriye’de düğünler çok kalabalık olur. Benim yaşadığım il Hama’da düğünler açık alanlarda yapılır. Bizim yemeklerimizin yapımı Türk yemeklerine göre daha zahmetlidir ve öyle olmasına alıştık.” (Dehna, yaş 28, giriş 2015).

“Suriye’de her aile birbirinden farklıdır. Bunu hissedersiniz zaten. Ben kendi ailem için konuşacak olursam, biz kadınlar olarak hepimiz yüzümüzü peçe ile kapatırız. Çok nadir evden çıkarız. Sadece evden üniversiteye sonra geri eve gelirdik. Düğün gibi merasimlere çok katılmazdık, babam izin vermezdi. Suriye’de kış aylarında ısınma ihtiyacı mazot ile karşılanırdı. Bizde Türkiye gibi odun yoktur... düğünler bizde 2 hafta içerisinde yapılırdı. Gelin ve damat birbirini tanımasa bile hazırlıklar 2 hafta içinde

tamamlanır. Ben eşimi düğünden önce tanımıyordum amcam aracılığıyla karşılaştık. Düğünden önce 1 kere görmüşümdür sonra da nasip oldu. Bizim kültürümüzde kız ile erkeğin birbirini tanınması ya da birbiri ile tanışması mümkün değildir. Ama ben bunların doğru olduğunu düşünmüyorum. Bunun dışında Suriye’de kültür şehirden şehire farketmektedir.” (Esmâ, yaş 25, Halepli).

“Biz tembel insanlar çok çalışmaya alışkın bir millet değiliz. Türklerin nasıl çalıştığına hayret etmekteyim.” (Kamar, yaş 34, Deyrizorlu).

“Bizde düğünler kadın-erkek ayrı yapılır. Bizim bayramlarımızda sabahları akrabalarımızın evine doğru yürürüz. Aralarında küs olan birileri varsa onları barıştırdık. Ama Türkiye’de öyle birşey görmedim. Birbirine dargın birileri varsa öyle bırakılır. Burda merhamet çok yok. Bizde kahve kültürü yok, insanlar birbirinin evinde toplanır. Yemek konusunda da bizde yemekleri sunma şeklimiz ortaya tepsi ile koyarız. Sulu olmayan yemekleri elimizle yeriz, yani çatal kaşık kullanmayız. Tabi ailenin bireyleri arasında bu durum farklılık arz ediyor. Bizim düğünlerde damat tarafı çok sıkıştırılmaz. Örneğin, ben kızımı evlendireceksem, damat tarafı bize mehir dediğimiz başlık parası verir bende o paranın üzerine ekleyip kızıma bir şeyler alırdım. Gerisine de karışmayız. Ancak, Suriye’de 2 aşiret arasında kavga olursa, 2 aşiretteki herkes kavgaya karışır üstüne de ölüm ile sonlanır. Dahası, kavga eden aşiretlerden birinin yaşadığı yeri terk edip kaçması gerekiyor. Bu bizde çok kötü bir gelenektir.” (Memduh, yaş 50, Deyrizorlu).

“Bizde misafir çok önemlidir. Habersiz, sessiz gelen her misafir baş üstündedir. Suriye’de eve gelen misafirin herhangi bir ihtiyacı varsa karşılanmaya çalışılır. Ama Türkiye’de gidilecek kişiye ‘müsait misiniz?’ diye sorulmadan o kişinin evine gidilmez. Suriye’de öyle bir gelenek yok. Biz gelen misafiri kapının çalışından anlarız ve geri çevirmemiz ya da müsait değilim dememiz imkansızdır.” (Leyla, yaş 30, Şamlı).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere Suriyelilerin kültürlerindeki farklılıklar şehirden şehire değişiklik göstermektedir. Katılımcıların bayram ziyaretlerinden, yemek kültürlerinden, misafirlik anlayışlarından, evliliklerle ilgili gelenek ve göreneklerden ve kadınlara yönelik var olan kısıtlı özgürlüklerden bahsettiği görülmektedir. Bunun dışında katılımcıların kendi çalışma kültürlerine dikkat çektiği ve Türkiye’deki çalışma koşullarının zor olduğundan yakındıklarını da

söyleyebilmek mümkündür. Tablo 14'e baktığımızda ikinci en fazla kodlanan alt kodlar çok eşlilik ve ardından da aile yapısı gelmektedir. Birden fazla kadınla evlilikler, Araplarda toplumsal yapının bir parçası olmakla birlikte Suriye'de resmi normlarla erkekler açısından yasal bir hak haline getirilmiştir (Kaya, 2017: 71). Katılımcıların anlatımlarında çok eşlilik ve aile yapılarına yönelik öne çıkan ifadeler şu şekildedir:

"Bizde dörde kadar evlilik yapabilme hakkı vardır. Koca aynı anda dört tane kadın alır, Türkiye'de bu durum yasak. Ama bizde şeriat izin verdiği için çok eşlilik vardır." (Mahmut, yaş 37, giriş 2014).

"Bizim ülkede çok eşlilik vardır ve bu durum Kur'anı Kerim'e göre yapılmaktadır. Ben tek eşliyim ve çok eşli de olmak istemem. Tabi çok eşlilik için bazı sebeplerin mevcut olması gerekmektedir. Çocuk sahibi olamama, eşler arası anlaşmazlık gibi nedenler... Suriye'de boşanma yok, ayıptır. Bir kadın boşanmış damgası yememek için her şeye rağmen eşinin yanında kalır. Adam ya eşiyle yaşadığı sıkıntılardan dolayı ya da çok zengin olduğu için birçok kadın ile evlenir. Çok eşlilik kültür değil aslında..." (Derviş, yaş 42, Şamlı).

"Suriye'de aynı anda iki veya üç kadın ile evlilik yapabiliyor. Bu durum dinen haram değil. Ama Türkmenlerde çok eşlilik yok. Suriye'deki köyümüzde sadece benim amcam iki eşli ve bütün köy onu konuşurdu... hatta köyde iki evlilik yapmış başka bir adam daha vardı ama o adam da 15 yıl boyunca durumunu insanlardan sakladı fakat bir süre sonra yakalanıp halkın diline düştü. Türkmenlerde çok eşlilik suçluluk hissi yaratır ve ikinci bir evlilik daha yapayım demek suçtur. Türkmenlerde çok eşliliğin olabilmesi için bazı şartlar vardır. Ama Araplarda çok eşlilik meşrudur. Hatta ben Kahramanmaraş'ta imam nikahı ile iki evlilik yapan Türkler olduğunu da gördüm." (Hamza, yaş 32, Lazkiyeli).

Yukarıdaki erkek katılımcıların ifadelerine bakıldığında Suriye toplumundaki çok eşlilikler dini nedenler, çok çocuk, eşler arası anlaşmazlıklar, örf, âdet ve güce dayandırılmaktadır. Dahası, eşler arası boşanmaların kadınları toplum gözünde damgaladığı bu yüzden de tercih edilmediği ifade edilmektedir. Türkmen kökenli olan katılımcı (Hamza), çok eşliliklerin Türkmenler arasında çok nadir olduğunu, Araplarda ise meşru olduğunu hatta Türklerde bile bu duruma şahit olduğunun altını çizdiği

görülmektedir. Bunun dışında aile yapılarının kalabalık, çok çocuklu olmasının da bir gelenek, aile bireylerinin birbirine yardımcı olması ve güce göre şekillenen bir inanış olduğunu da ifade edebilmek mümkündür. Yapılan görüşmelerde, kadın katılımcıların Suriye toplumunda var olan çok eşlilik ve kalabalık aile yapısına yönelik farklı bir bakış açısına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda kadın katılımcıların öne çıkan duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

“Suriye toplumu, kadına kötü gözle bakmaktadır. Adam evli olsa bile gözü hep dışardadır. Bazı erkekler vardır aynı anda 2 veya 3 kadın ile evli olsa da gözü başka bir kadının üzerindedir. Suriye’deki savaş nedeniyle erkeklerin çoğu öldüğünden günümüzde çok eşlilik daha da arttı. Çünkü bizim kadınlar için sadece başını sokacak bir ev olsun yeterlidir. Benim eşim iki eşlidir. Ben ilk eşiyim, benim 4 çocuğum var. Kocam benim dışımda 2. eşini de aldı ve ona da Türkiye’de ev açtı. Öyle olunca bütün çalıştığı parayı bize vermiyor.” (Dehna, yaş 28, Hamalı).

“Suriye’de çok eşlilik var ve en az iki eş alınıyor. Bizim toplumumuzda eşiyile anlaşılamayan ve çok çocuk isteyen adam hemen eşinin üzerine kuma alır. Türkiye’de ise evlenmeden önce kişilerin birbirlerini tanımlarına izin verirler. Bizde ise, kadın ve erkek birbirini tanımadan evlendiği için sıkıntılar ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.” (Kamar, yaş 34, Deyrizorlu).

“Bizim kültürde sadece tek çocuk varsa adam eşinin üzerine hemen kuma alır.” (Behire, yaş 39, Deyrizorlu).

“(…) Eğer kadın çok çocuk doğurmak istemezse koca ‘üzerine bir başkasını alırım’ şeklinde tehdit eder. Yani adam tekrar evlenmek için bahane arıyorsa çok çocuk istediğini öne sürer. Bu bizim toplumumuzda çok kötü bir gelenektir ve çok şükür babamda öyle bir şey yok. Üstelik de Suriyelilerde erkek ve kız çocuk arasında çok fazla ayrımcılık bulunmaktadır. Bazı ailelerin ard arda 5 tane kız çocuğu olur ama erkek çocukları olmaz. Bunun üzerine koca ikinci eş alır ama yine de erkek çocuğu olmaz. Türk toplumunda kız-erkek ayrımını görmedim. Fakat Suriye’de bir kadının ilk çocuğunun cinsiyeti erkek olursa o kadın aşiret tarafından çok sevilir, erkek çocuk babasının, dedesinin ismini taşır derler fakat aksi olduğunda dede affedersiniz ama kız bebeğin yüzüne bile tükürür... o kadar cahiller işte...bu durum Suriye’de çok kötü birşeydir. Çok

şükür benim babam kızları çok sever hatta kızları daha çok önemser.” (Esmâ, yaş 25, Halepli).

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında kadın katılımcıların, kendi toplumlarında var olan çok eşli evliliklerden, kadınların bir obje olarak görülmesinden ve toplumdaki konumlarından hoşnut olmadıkları anlaşılmaktadır. Kadın katılımcılara göre kadınların ikinci evliliğe razı gelmesinin nedenleri eşler arasındaki anlaşmazlıklar, erkeklerin kalabalık aile ve erkek çocuk sahibi olma isteği, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, kadınların söz hakkının olmamasıdır. Suriye toplumunda sosyal bir olgu olan çok eşli evlilikler Suriyeliler tarafından Türkiye’de de devam ettirilmekte ve bu durumdan Türk aile yapısının da etkilendiğini söyleyebilmek mümkündür. Yapılan araştırmalar sonucunda, Suriye kültüründe doğal olarak kabul edilen çok eşli evliliklerin ülkemizde toplumsal ve hukuki açıdan sorunlara yol açtığı tespit edilmiştir. Kilis ilinde yapılan bir araştırma sonucunda, Suriyeli kadınların evli Türk erkeklerin dini nikahla ikinci eş olmayı kabul etmelerinden dolayı özellikle evli erkeklerin Türk eşleri olmak üzere Kilis genelinde Suriyeli kadınlara yönelik olumsuz bir algının var olduğu ortaya koyulmuştur (Harunoğulları ve Çelik, 2020: 594). Özellikle sınır illeri olan Şanlıurfa, Kilis ve Hatay’da yapılan araştırmalarda, ortaya çıkan en önemli sorun yaşlı ya da genç evli veya bekar Türk erkeklerin genç Suriyelilerle evlenmesinden kaynaklanan yerli halk arasında Suriyelilere karşı oluşan olumsuz tepkilerdir. Dahası, her üç şehirde de Suriyeli gelin yüzünden boşanmaların arttığı ve resmi kayıtlarda gözükme de Suriyeli kadınlarla imam nikahı ile yapılan evliliklerin gerçek rakamlarının çok daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Kilis’teki boşanmaların %20’sinin Suriyeliler nedeniyle gerçekleştiği ve ev sahibi toplumdaki kadınların Suriyeli kadınları kocalarının akıllarını çelmekle suçladığı araştırmanın sonuçları arasındadır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 16). Dolayısıyla Suriye toplumundaki çok eşli evliliklerin özellikle sınır illerdeki aile yapısını olumsuz etkilediği ve bu durumun her iki kesim açısından sosyo-kültürel uyum sorunlarını ortaya çıkardığını söyleyebilmek mümkün gözükmektedir. Bu nedenle, bazı ülkelerde yerel halktan çok daha farklı kültür ve alışkanlıklara sahip olan mültecilerin, göç edilen ülkedeki toplumun yapısını etkilememeleri için asimilasyon ya da çok katı göçmen politikalarının uygulandığı görülmektedir (Berry ve Sabatier: 2010).

Görüşmeler esnasında katılımcıların özellikle ‘kalabalık aileler’ ifadesinin üzerinde çok durduğu gözlemlenmiştir. Yerleşim toplumu tarafından Suriyeli ailelerin kalabalık ve çok çocuklu olmasına yönelik tepki olduğu dolayısıyla da katılımcıların kendilerini açıklama ihtiyacı hissettiği düşünülmektedir. Buna yönelik katılımcıların öne çıkan ifadeleri şu şekildedir:

“Burada Türkler tarafından Suriyeliler çok çocuk doğuruyor fakat onlara değer vermiyor ne iyi bir yemek ne de ihtiyaçlarını karşılamıyorlar, sadece çocuk doğuruyorlar şeklinde söylemler oluyor. Ama biz Suriyeliler çocukları çok severiz. Fakat şu an Türkiye’de yaşadığımız için çok çocuk doğuran Suriyelilerin tutumlarını yanlış buluyorum.” (Leyla, yaş 30, Şamlı).

“Bizim toplumumuzda kadınlar çok çocuk doğurur ve çocuğu doğurup bir kenara atarlar. Gelecekte bu çocuklar çok çalışıp çok para getirecekler şeklinde düşünülmektedir. Bazı aileler çocuklarının isimlerini yazmasını bile bilmiyor hatta bazı ebeveynler çocuklarının isimlerini bile hatırlamazlar. Suriye’de ‘ne kadar çok çocuk o kadar çok güç’ anlamında bir algı vardır. Bu düşünceyi nerden aldıklarını bilmiyorum. 1-2 çocuğa sahip olan ebeveynlerin Allah’a şükür demesi gerekmektedir. Suriyeliler arasında doğan her çocuk rızkını da beraberinde getirir şeklinde bir düşünce de vardır ama maalesef öyle olmuyor. Hatta bazı anneler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayacak derken onları eğitmeye fırsatları olmuyor ve çok çocuk sahibi olmak genellikle erkeklerden kaynaklanan bir cahilliktir. (Esma, yaş 25, Halepli).

“Suriye’de aileler çok çocuklu olur az çocuğu olan aileler sevilmez. Çok kalabalık olan aileler birbirine destek olur şeklinde bir inanış vardır. Örneğin, benim kayınbabamın 11 çocuğu ve 70 torunu var. Tabi bu sayı savaştan önceydi bu zamanda daha da artmıştır.” (Derviş, yaş 42, Şamlı).

Yukarıdaki söylemlerden de anlaşıldığı üzere, Suriyelilerin çok kalabalık aileler olmasının yerel halk tarafından olumsuz tepkilere yol açtığı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Suriyeli ailelere göre, çocuk sayısının fazla olması güç sembolünün aracı olarak tezahür etmektedir. Burada, katılımcılar arasındaki bakış açıları ve yaşayış tarzlarındaki farklılıklar da ön plana çıkmaktadır. Kendisini sahil kesiminden (Tartus) tanıtan katılımcı (Amine) o bölgelerde çok eşliliğin bulunmadığını ve Suriye’nin aksine

kalabalık ailelerin bulunmadığını ifade ederken, Suriyelilerde yaygın görülen erken yaşta evlilik ya da çocuk gelin olaylarına ilişkin öne çıkan ifadesi şu şekildedir:

“Benim bölgem Tartus/Banyas’ta 18 yaşından önce kız çocuklarını evlendiren çok nadir aileler vardır. Bizde kız çocuklarına çok önem verilir. Halep ve İdlip’in aksine kız çocukların eğitim alması önemsendir. Benim yaşadığım yer gelişmiş bir bölgedir. Ben ve kızkardeşlerim 20 yaşından sonra evlendik. Bunun dışında eş adaylarının birbirini tanıması için nişan süreleri çok uzun tutulur. Ben 3 yıl nişanlı kaldım. Oysa bazı illerde kız çocukları çok erken yaşta evlendirilir ve ne yapacak ki nasılsa evlenecek şeklinde bir düşünce yapısı vardır. Bunun dışında bizim bölgede ailelerin çok çocuklu olması diye bir şey yok. Benim 3 çocuğum var ve bizim sülalede en fazla 3 ya da 5 çocuk vardır.” (Amine, yaş 33, Tartuslu).

Katılımcıların Suriye toplumuna ilişkin verdikleri bilgiler hem toplumun düşünce yapısına hem de ülkedeki hayata dair izler taşımaktadır:

“Bizim ülkede savaştan önce de mezhep farklılıklarından dolayı halk arasında ayrışmalar vardı. Örneğin, ben Sünniyim ve kızımı rejimin olduğu yani Alevi kesimin bulunduğu üniversitelere göndermek istemem. Kız okumak istese bile izin vermezdik. Bu sıkıntılardan dolayı savaş öncesinde de kız çocuklar çok zulüm gördüler. Ben de eğitime devam etmeyi çok istiyordum ama sadece ortaokula kadar okudum. Ortaokuldan sonra babam eğitime devam etmeme izin vermedi çünkü üniversitede başka mezhepten insanlar da vardı. Suriye’de ailem evden dışarı çıkmama izin vermezdi... ama ben çok üzülürdüm... bazı arkadaşlarıma aileleri okula devam etmelerine izin verdi üstelik de çoğu öğretmen oldu. Suriye’de eğitim alan kızın özgürlüğü de artar, mesela giyimi ve kişiliği değişir. Fakat babam bunları istemediği için kız çocuklarının okumasına izin vermedi.” (Dehna, yaş 28, Hamalı).

“Bizim toplumda erkek başkasının kızına yan gözle bakar fakat aynı şey kendi bacasına yapıldı mı ortalığı ayağa kaldırır. Ama başkasının yapmasını istemediği birşeyi kendi yapıyor! Yani, Suriye’de iç savaş olmasa bile halk birbirine muhaliftir. İnsanlık medeniyete doğru ilerlerken bizim ülke geriye doğru gitmektedir. Çünkü insanımız kendi ülkesinde bile evinden dışarı çıkmıyor, bu şekilde de düşünceleri değişmez işte... Suriyeliler arasında çok farklılıklar vardır. Bizim toplum birbirine bile tahammül

edemiyor, ÷lkeye dışardan gelen birine hiç etmeyebilirler. Yani Türkler sağ olsun bizi kabul etti ama Türkler Suriye'ye gitse belki de bizim halk Türkleri böyle kucaklamayacaktır.” (Esmā, yaş 25, Halepli).

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında, mezhepsel farklılıklardan dolayı özellikle kadınların özgürlüğünün kısıtlandığı, toplumun ayrıştırıldığı ve dışa kapalı bir olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ayrıca katılımcılara göre Suriyede'ki mezhepsel çatışmalardan ve halkın birbirine karşı hoşgörölü olmamasından dolayı savaş öncesinde de ÷lke genelinde bir huzursuzluk mevcuttu. Bunun dışında, görüşmeler esnasında, katılımcılara bize kendi kültürünüzden bahseder misiniz diye sorulduğunda özellikle kadınlara yönelik olan sınırlı özgürlüklerin hem kadın hem de erkek katılımcılar tarafından sıkça vurgulandığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda öne çıkan ifadeler şu şekildedir:

“Bizim ÷lkede özgürlükler sadece erkekler için vardır. Suriye'de kadınlar dışarı çıkmaz, pazarda çalışmaz ve devlet kurumlarında da çok az kadın memur vardır. Ortadoğu'nun genelinde öyledir.” (Mahmut, yaş 37, Şamlı).

“Suriye'de kadının herhangi bir hakkı yok. Ama Türkiye'de kadın kendi hakkını alabiliyor.” (Memduh, yaş 50, Hasekeli).

“Suriye'de genel olarak kadının tek başına sokağa çıkması yasaktır. Ama burda öyle değil. Ben Türkiye'de mecbur tek başıma dışarı çıkmak zorunda kalıyorum. Örneğin, eşim çalışırken pazara, hastaneye ya da markete gitmek zorunda kalıyorum. Ama şayet Suriye'de olsaydım yanımda eşim ya da kayınvalidem olmadan evden dışarı çıkmam imkansızdı.” (Leyla, yaş 30, Şamlı).

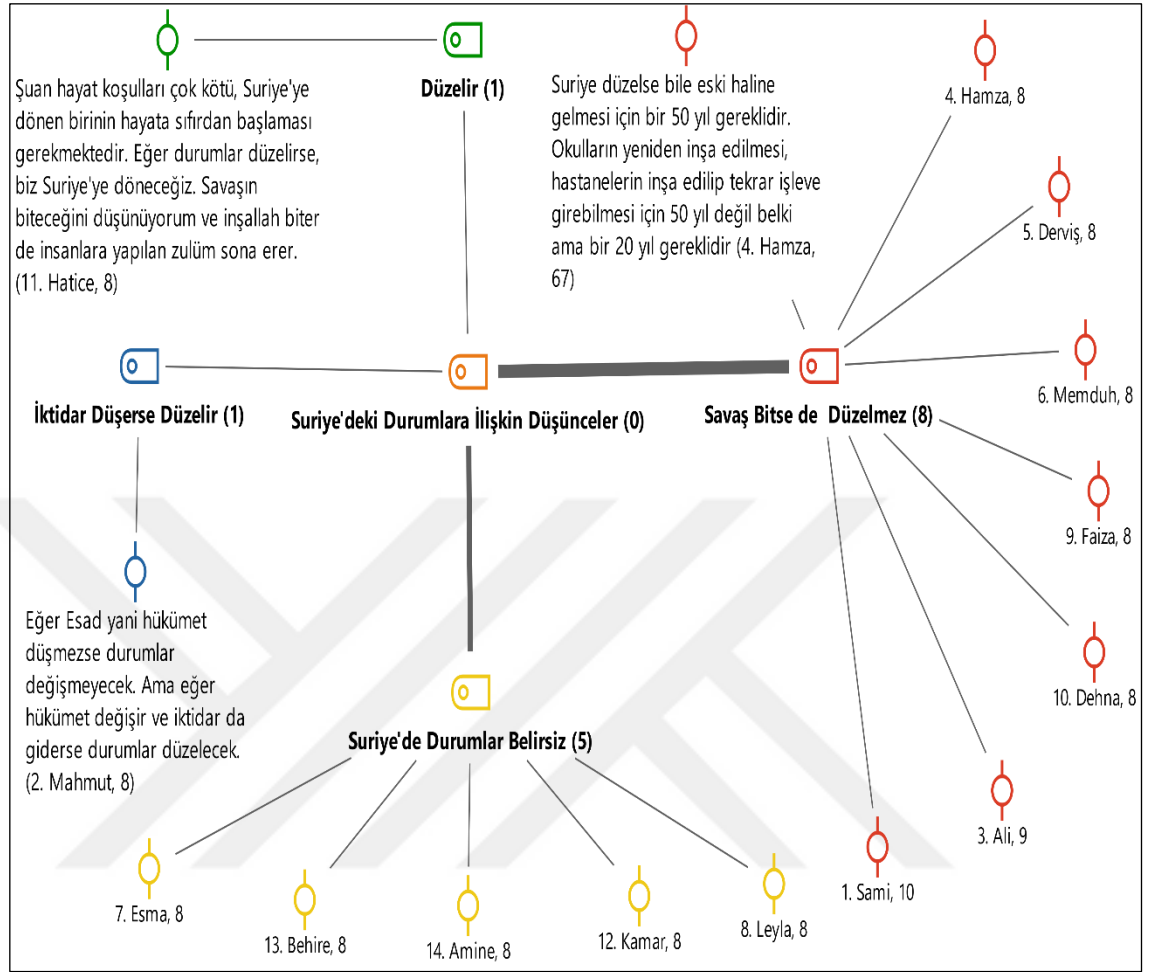
“Suriye'de kadınlar cilbab ile örtölü olmasa da kapalıdır. Suriye'de kadınlar için giyim konusunda çok olmasa da kısmi özgürlükler vardır. Fakat Şam, Haseke gibi illerin merkezinde kadınlar giyim konusunda daha da özgürdür. Suriye'de giyim kültürü şehirden şehire değişmektedir.” (Kamar, yaş 34, Deyrizorlu).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Suriyeli kadınların Türkiye'de kendilerini daha özgür hissettiğini ve bir birey olarak kendilerinin farkına vardıklarını söyleyebilmek mümkündür. Dolayısıyla Suriyelilerin göç öncesi yaşantılarını ve kültürlerini bilmek, mülteciler ile yerleşim toplumunu arasındaki kültürel mesafeyi ortaya

koyabilmek ve uyum düzeylerini tartışabilmek açısından önemlidir. Ayrıca, söz konusu bireylerin günlük hayatta sergiledikleri tutumlarının altında yatan sebepleri öngörebilmeyi ve mültecilerin ev sahibi toplumun vatandaşları tarafından daha hoş karşılanma durumunu attırıp bütünleşme yönünde uyum sağlanmasına etkili olacağı düşünülmektedir. Michael Schwalbe'nin söylemiş olduğu "Eğer siz, farklı bir sosyal çevrede doğmuş olsaydınız, farklı bir kişi olurdunuz" sözü, toplumsal kültürün bireylerin kişiliği üzerindeki etkisinin dışı vurumudur. Bu bağlamda bir toplumun dünyasını tanımak ve kültürünü anlamak, bireylerin göç ettikleri ülkedeki toplumsal davranışlarının, etkileşim kalıplarının anlaşılabilmesini ve iki toplum arasındaki saygıyı attırıp bütünleşme stratejisi yönündeki uyumun ortaya çıkmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Akkır, 2019: 957).

1.4.2.2. Suriyelilerin Menşei Ülkelerindeki Durumlara İlişkin Düşünceleri

Bu başlık altında katılımcıların Suriye'deki iç savaş hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Katılımcılara "Suriye'deki durumları nasıl değerlendiriyorsunuz?" diye sorulduğunda verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tema ve alt kodlar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 6: Suriyelilerin Menşei Ülkeleri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Kod-Alt-Kod Modeli Çıktısı

Yukarıdaki şekil 6’da görüldüğü üzere en fazla kodlanan “savaş bitse de Suriye düzalmaz” alt kodu 8 kez, ardından “Suriye’de durumlar belirsiz” alt kodu 5 kez, “iktidar düşerse düzeler” ve “düzeler” alt kodları 1’er kez kodlandığı görülmektedir. Şekil 6’da görüldüğü üzere katılımcılardan *Mahmut*, Suriye’deki durumların düzelmesini iktidarın düşmesine bağlarken, bir diğer katılımcı *Hatice* de savaşın sona ereceğini ve ülkesindeki durumların düzeleceğini temenni etmektedir. Şekil 6’da gösterilen savaş bitse de Suriye’deki durumların düzelmeyeceği yönünde görüş bildiren katılımcılardan bir kısmı, Suriye’deki iç savaşta birden çok küresel ve bölgesel aktörün rol oynadığını, terör örgütleri ve bölücü örgütlerin ülkedeki kaosu arttırdığı yönünde beyanlarda bulunmuştur. Söz konusu katılımcıların öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Yani biz hergün Suriye’deki durumları haberlerden takip ediyoruz. Ülke dışında mülteci konumuna düşmüş birçok Suriyeli var. Savaşın bitmesini çok isteriz. Ama gelecek

durumlar açısından kanaatimce Suriye'yi üç büyük devlet kendi aralarında paylaşacaktır. Deyrizor, Kamışlı, Rif Halep yerleri petrolün bulunduğu bölgedir, bunlar Amerika'nın elinin altında olacaktır. Akdeniz kısmı (Lazkiye, Tartus, Humus, Hama, Şam) Rusya'nın elinde ve hükümet kontrolündedir. Bunlar dışında ise Haleb'in diğer yarısı ve İdlip Özgür Suriye ordusunun hakimiyetindedir ve Türkiye'nin elinin altında.” (Sami, yaş 36, Halepli).

“Suriye’de durumlar çok kötü ve ülke için bir gelecek de göremiyorum. Türkiye bir şey yaparsa yapar ama bunun dışında düzelmeyecektir. Türkiye’de bir şey yapamaz sonuçta bir tek Suriye yok. İşin içine Rusya, İran ve Amerika girince düzelmesi çok zor. Memleket 200 yıl geriye gitmiş durumda. Farzedelim ki savaş bitti ama ülkedeki grupların elinde bir sürü silah ve mühimmat bulunmaktadır. Bu grupların elindeki silahları almak için ayrı bir savaşın yapılması gerekmektedir. Öte yandan, Suriye’de yabancı asker oranı çok yüksek ‘mücahitler’ dediğimiz kesim yani. Bunlar dünyanın her yerinden gelmişler, bu kişiler ülkeden nasıl çıkarılacak? Bunların hepsi soru işareti olarak kalıyor.” (Hamza, yaş 32, Lazkiyeli).

“Suriye’nin durumu iyi değil. Örneğin, Haseke ilinde Pkk ve Pyd terör örgütleri ve İdlip’te de muhalifler bulunmaktadır. Günümüzde bile Suriye’de protestolar var. Geleceği karanlık görüyorum. Durumlar daha da kötüye gidiyor. Dolar kurunun yükselmesiyle birlikte insanlar yaşayabilmek için çocuklarını ve organlarını satmaya başladı. Benim kızkardeşim Suriye’de yaşıyor ve birkaç gün önce benimle iletişime geçtiğinde ‘evimde tuzdan başka bir şey kalmadı’ dedi. Daha ne olsun.” (Memduh, yaş 50, Hasekeli).

“Büyük ihtimalle iktidar düşer diye düşünüyorum. Ama iktidar düşse de Suriye’nin eski haline dönmesi zordur. Savaş Esad ve muhalifler arasında değil, artık bu bir iç savaş, bizim Suriye’de halk savaşı derler. Örneğin, Esad yanlısı biri başka bir Suriyeliyi öldürdüğünde ölen adamın ailesi intikam almayacak mı alacak. Suriye halkı bilmem kaç gruba ayrıştırılıp birbiri ile savaştırılıyor.” (Ali, yaş 23, İdlipli).

Yukarıdaki katılımcı ifadelerine bakıldığında Suriye’nin bölündüğü yönünde bir görüşün hâkim olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Katılımcıların verdikleri cevaplar

içerisinde kendileri için artık Suriye diye bir devletin kalmadığı şeklinde görüşler de bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Açıkçası Suriye bitti, Suriye diye bir devlet kalmadı sadece harita üzerinde var. Suriye’nin eski haline gelebilmesi için 300 yıl geçmesi gerekiyor. Suriye’deki ailelerin hepsi dağıldı, halk birbirinden ayrıştırıldı. Aynı ailedeki kişilerden biri hükümet yanlısı diğeri muhalif yanlısı oldu, ardından da birbirlerini öldürmeye başladılar. İnsanların arasına fitne girdi. Bu yüzden iç savaş ve kaos yıllarca devam edecektir.” (Derviş, yaş 42, Şamlı).

“Suriye’deki durumları haberlerden takip ediyoruz, çatışmaların hala devam ettiğini gördükçe orada bulunan halk için dua ediyoruz. Suriye’de hayat çok kötü, sıkıntılar devam etmektedir. Biz Esad hükümetinin gitmesi için dua ediyoruz ki halka yapılan zulümler azalsın. Şu an Suriye’de dolar uçu, paramızın bir değeri kalmadı. Oradaki halk nasıl yaşayacak, hırsızlık mı yapacak? Çalacak bir şey de yok. İnsanlar açlıktan ölüyor. Suriye’de durumlar eğer Esad giderse ve oraya Türkiye girerse düzelecektir. Ama ABD ve Rusya oraya girerse Suriye diye bir ülke kalmayacak. Benim gözümde Suriye bitmiştir.” (Faiza, yaş 36, Şamlı).

“Suriye’nin eski haline dönmesi çok zor. Yoksulluk da mevcut. Halkın yıkılan evlerini onaracak durumu yok. Benim yaşadığım şehir Hama’nın eski haline gelmesi bir ömür ister.” (Dehna, yaş 28, Hamalı).

Yukarıdaki ifadeler Suriye’deki yaşam koşullarının nasıl imkânsızlaştırıldığı, mevcut kaotik süreci ve katılımcıların ülkelerinin geleceğine dair umutlarının olmadığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar tarafından Suriye’nin geleceğinin olumsuz değerlendirilmesi ülkeye gönüllü geri dönüşün gerçekleşmeyeceğini düşündürmektedir. Suriye’deki durumların belirsizliği, aile üyeleri ve akrabaları Suriye’de olan katılımcıların endişe ve kaygılarını arttırdığı görülmektedir. Bu konuda öne çıkan duygu ve düşünceler ise şu şekildedir:

“Suriye’de durumlar çok kötü, hayat pahalı. Annemi çok dert ediyorum. Annem Suriye’de ama elimden dua etmekten başka bir şey gelmiyor. Gelecek zamanlar için ne olacağını Allah bilir. Belki de Suriye, Filistin gibi olacak ve 50 yıl boyunca

düzelmeyecektir. Her şey belirsiz, 9 yıldır iç savaş bitmedi ve ne olacağı da belli değil.” (Amine, yaş 33, Tartuslu).

“Durumlar çok kötü, insanlar evlerine ekmek bile götüremiyor. Yani ben Suriye’ye gitsem başımın çaresine bakamam. Ama inşallah düzelir de memleketimize döneriz. İnsan ne kadar yakın olursa olsun kendi vatanı gibi olmuyor.” (Kamar, tarım işçisi, Deyzirli).

“Suriye’de ailemizden geriye kalanlarının ne olacağını her gün düşünüyoruz. Annem, babam ve kardeşlerim Suriye’de. Kardeşlerim Halep’te ama annem ve babam İdlib’te yaşıyor. Çatışmalardan dolayı onlar bile birbirlerini göremiyorlar. Durumlar belirsiz, ne olacağını tahmin edemiyoruz.” (Esmâ, yaş 25, Halepli).

Yukarıdaki katılımcı ifadelerinden anlaşıldığı üzere Suriye’deki kaos ortamı günümüzde de devam etmektedir. Bu durumun katılımcıların Türkiye’deki psikolojik uyumu olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

1.4.2.3. Suriyelilerde Aile ve Akrabalık-Komşuluk Etkileşimleri

Aile ve akrabalık ilişkilerinin Türkiye’deki Suriyelilerin hem kendi kültürlerini devam ettirmeleri hem de Türk halkı ile iletişim kurmaları açısından önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Bireyin sadece aile ve akraba çevresi ile ilişkilerinin olması kültürel mirasının taşıyıcısı ve sürdürücü olabileceği anlamına gelebilmektedir (Tanrıverdi, 2019: 68). Katılımcıların aile ve akrabalarının Türkiye’de ikamet etmesi durumu aidiyetlerini olumlu bir şekilde etkileyebileceği düşünülürken, ailenin veya akrabalarının bir kısmının Suriye’de ya da başka bir ülkede olmasının aidiyet ve uyum süreçlerini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Öte yandan, mahalle ve alış-veriş tercihlerinin de uyum sürecinde etkisinin olabileceği söylenebilir.

Tablo 15: Suriyelilerin Kendi Aralarında Görüşme Sıklığına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Suriyelilerin Kendi Aralarında Görüşme Sıklığı															0
Arada Bir										1					1
Neredeyse Hiç									1						1
Sadece Önemli Günlerde	1														1
Sadece Kendi Akraba ve Arkadaşlarla						1					1	1	1		4
Ayda Bir				1	1										2
Haftada Bir			1											1	2
Sürekli		1					1	1							3
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 15’e baktığımızda katılımcılardan 3’ü kendi aralarında sürekli görüştüğünü, 2’si haftada bir ve 2’si de ayda bir görüştüğünü ve kendi kültürlerinden olan bireylerle sık sık görüşmediğini bunların arasında akrabaların da dahil olduğu ifade etmektedir. Ardından katılımcılardan 4’ü ise sadece kendi akrabaları ile görüştiklerini vurgulamaktadır. Ayrıca tablo 15’te “sadece önemli günlerde”, “nerdeyse hiç” ve “arada bir” alt kodlarının her birinin sadece birer katılımcı tarafından beyan edildiği görülmektedir. Suriyelilerden sadece kendi akraba ve arkadaş çevresi ile görüştüğünü dile getiren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Suriyelilerden sadece akrabalarım ile görüşüyorum. Birbirimizin yanına gidip geliyoruz ama sadece akrabalar birbiri ile görüşüyor.” (Memduh, yaş 50, Deyrizorlu).

“Suriyelilerle çok görüşmüyorum çünkü kaynanamdan böyle gördüm. Ancak pazarda ya da yolda karşılaşırsak... Ama 2 aile dışında başka kimse ile görüşmüyorum. Ben birilerinin evime sık sık gelmesini de sevmem.” (Hatice, yaş 39, ev hanımı).

“Suriyelilerle çok faaliyetler düzenlemiyoruz. Sadece arada bir birbirimizin yanına gidip geliyoruz ama o da çok az. (Behire, yaş 39, ev hanımı).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcıların kendi aralarındaki iletişimlerini özellikle akraba ve tanıdık Suriyeli aileler üzerine olduğu görülmektedir. Görüşme esnasında özellikle kadın katılımcıların sadece kendi mahallerinde olan tanıdık veya Suriyelilerle görüştüğü ve bunun dışında kendilerini diğer Suriyelilerden soyutladığı gözlemlenmiştir. Ayrıca tek bir katılımcı kendisini güvende hissetme, yevmiye işlerine gittiğinde çocuklarının yalnız başlarına kalmaması, birbiri ile dayanışma ve yardımlaşma

içinde olabilmek, kendini yalnız hissetmeme ve tehlike arz eden herhangi bir durumda yardım isteyebilmesi için akrabalarına yakın bir mahalleye yerleştiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Burda Suriyeliler sadece akrabalarının yanına ziyarete gider. Ben abimin yanına giderim onlar da bize gelir abim hemen mahallenin üst taraflarında oturuyor. Bunun dışında diğer Suriyelilerle bir araya gelmiyoruz. Pazarda buluşuyoruz. Birbirimizi özel zamanlarda görüyoruz... etkinliklerde... düğün ya da bir davetiye olması lazım ki bir araya gelelim. Temel ihtiyaçlarımın çoğunluğunu Suriyeli marketlerden satın alıyorum, o zaman birileri ile karşılaşsam hâl hatır sorma sadece... (Kamar, yaş 34, ev hanımı ve yevmiyeli işçi).

Suriyelilerle sürekli görüştüğünü beyan eden tek erkek katılımcının mahallesinde ikamet eden Suriyelilerin kanaat önderi olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, bu katılımcının hem Suriyelilerle hem de etrafındaki Türklerle iletişim halinde olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu katılımcının öne çıkan ifadesi şu şekildedir:

“Biz erkekler olarak sürekli faaliyet düzenleriz. Bunların içinde arkadaşlar ve komşular da vardır. Ya da davet şeklindeki etkinliklere gidiyoruz. Bir araya toplanıp sohbetler yapmak bizim sürekli yaptığımız geleneklerden biridir. Ama Türkiye’de bu durum azdır.” (Mahmud, yaş 37, öğretmen-imam).

Sıklıkla bir araya geldiğini belirten kadın katılımcılar da genellikle etkinliklerde, sohbetlerde, pazar alışverişi ya da halk eğitim merkezlerindeki kurslarda tanışılan kişilerle görüştiklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Şehir merkezinde ikamet ederken haftada bir Suriyeli kadınlarla bir yerde toplanıp sohbet ederdik. Bu insanlarla gittiğim bir kursta tanışmışım. Hatta bazen 2-3 günde bir toplanırdık. Ama şu an şehir merkezinden uzaklaştığımız ve bakımını üstlendiğimiz çiftlik işinde eşime yardımcı olduğumdan dolayı da eskisi gibi kimseyle görüşemiyorum.” (Esmâ, yaş 25, ev hanımı).

“Her zaman görüşmemekle beraber en fazla 3 kişi bir araya geliyoruz. Ama en yakın arkadaşım la sık sık görüşürüm. 5 ay önce benim evim yandı ve o süreçte arkadaşımın evinde kalmak zorunda kaldım. Gidecek yerim yoktu, arkadaşım da sağ olsun bize kapısını açtı.” (Leyla, yaş 30, ev hanımı).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Suriyelilerin kendi aralarında dayanışma ve yardımlaşma içinde olduğu söylenebilir. Kendi kültüründen olan insanlarla haftada bir görüştüğünü beyan eden katılımcıların da ifadeleri şu şekildedir:

“Her hafta sonu Suriyeli arkadaşlarımla toplanırız.” (Ali, yaş 23, işçi).

“Suriyeli komşularım ile pazara, çarşıya veya gezmeye gidiyoruz. Haftada bir görüşürüz. Haftada bir Suriyeli kadınlar ile evde toplanıp yöresel yemekler yapıyoruz. Haftada bir ya da iki haftada bir de toplanıp sohbetler yaparız.” (Amine, yaş 33, ev hanımı).

Kendi kültürlerinden olan insanlarla çok az görüştüğünü beyan eden katılımcıların öne çıkan ifadeleri ise şu şekildedir:

“Sık sık bir araya gelmiyoruz. Faaliyet de düzenlemiyoruz, sadece kadın arkadaşlar arada bir ziyarete geliyor bu kadar. Ben Suriyeli kadınlarla sıklıkla bir araya gelmeyi isterdim. Türk kültüründe kadınlar bir araya gelip ‘hadis günleri ya da ‘gün’ yapıyor. Bu şekilde toplanmalarını çok beğeniyorum. Bu çok güzel bir gelenektir. Ben de böyle etkinliklere katılıp yabancı olduğum halde benden daha kötü durumda olan insanlara yardımcı olmak isterdim.” (Dehna, yaş 28, ev hanımı).

“Benim Suriyelilerle çok iletişimim yok. Sadece 2 kişi ile görüşüyorum ve ayda bir görüşürüz”. (Derviş, 42, işsiz).

Bazı katılımcıların yerleşim yerlerini seçerken akrabalarına yakın olan veya aynı olan mahalleleri tercih ettikleri görülürken bazılarının da bu duruma çok dikkat etmediği görülmektedir. Öte yandan, bazı katılımcılar aile üyeleri ve akrabalarının çoğunun Suriye’de kalmasından dolayı Türkiye’deki kendi kültürel gruplarından olan insanlarla etkileşimlerinin olmadığını, bazıları da Suriye’deki savaştan dolayı aile üyelerinin Türkiye’nin farklı illerine dağıldığını ve bu nedenle Suriye’de güçlü olan aile bağlarının Türkiye’deki iller arası olan mesafeden dolayı zayıfladığını dile getirmektedir. Söz konusu katılımcıların duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

“Düğünlerde, cenazelerde toplanırız. Bunun dışında halk eğitimde bir araya gelir, tatil ve bayram günlerinde de birbirimizin yanına ziyarete gidip geliyoruz. Mahalle tercihimizde illaki Suriyelilerin oturduğu mahalleler olmuyor. Nerde güzel ev bulursak oraya yerleşiyoruz.” (Sami, 36, işçi).

“Suriyelilerle ne bir araya geliyor ne de faaliyetlerine katılıyorum. Bunun nedeni de Aydın ilinde 1 aile dışında tanıdığım hiç Suriyeli yok, akrabalarımın da hepsi Suriye’de dahası 8 yıldır ben kimseden haber alamıyorum... öldüler mi kaldılar mı bilmiyorum... anne babamın öldüğü haberini aldık ama inşallah hayattadırlar.” (Faiza, yaş 36, ev hanımı).

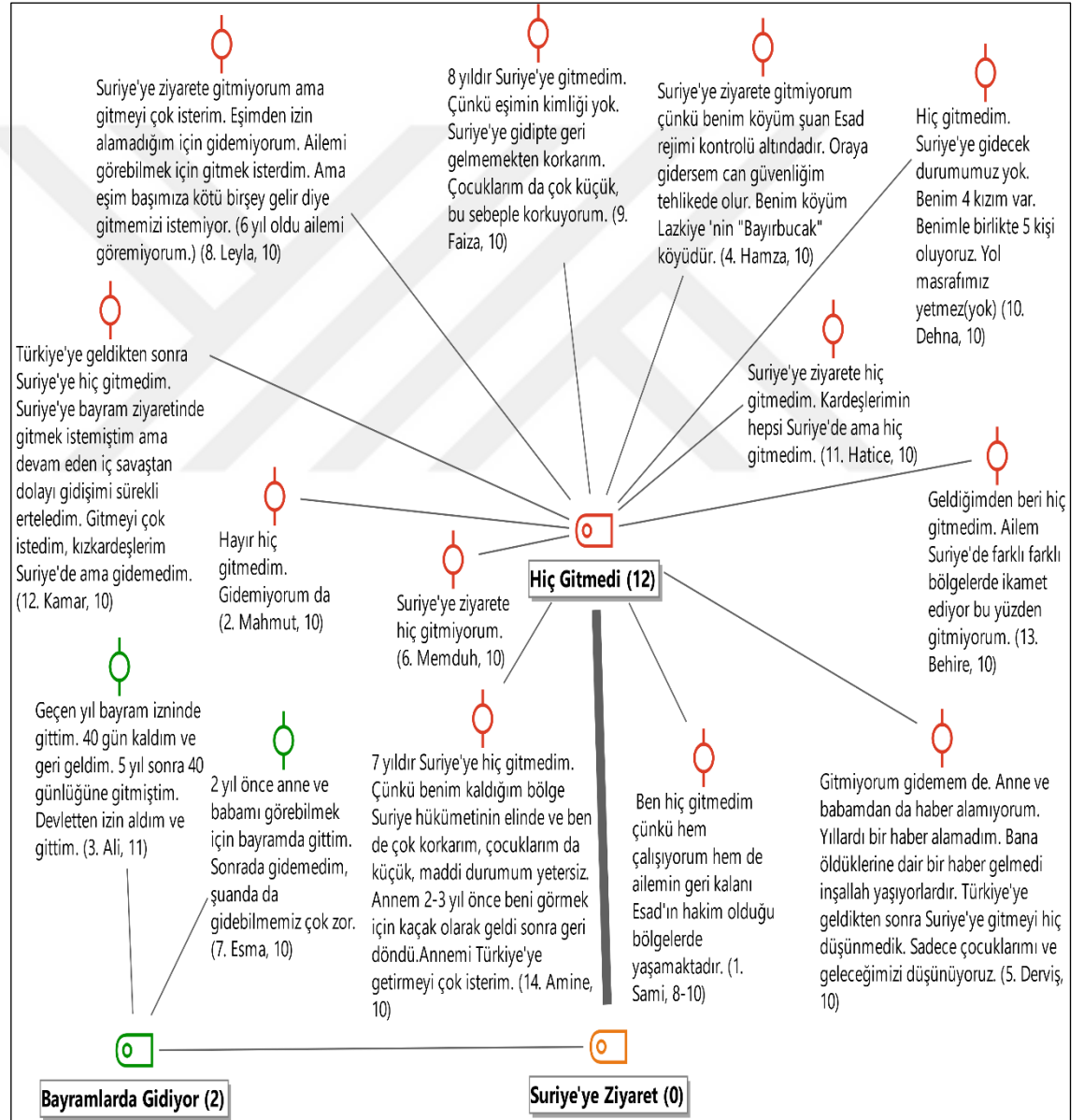
“Çok görüşemiyoruz. Sadece bana yakın olanlar ile görüşüyorum onlarda bir iki aile... ayda bir görüşürüz... Biz Suriyelilerin Türkiye’nin farklı illerde yaşamamız aile ve akraba ilişkilerimizi etkiledi. Aramızdaki bağ azaldı. Akrabalarımız arasındaki ziyaret azaldı. Suriye’de bütün akrabalar aynı köyde oturuyorduk. Ama şu an Türkiye’de herkes bir başka şehirde hayata tutunmaya çalıştı. Ben 2 senedir Kahramanmaraş’taki anne ve babamı göremiyorum. Hem maddi durumdan göremiyorum hem de çalışıyorum. Dolayısıyla göç etmemiz sonucunda bizim akrabalarla olan ilişkilerimiz olumsuz etkilendi.” (Hamza, yaş 32, tercüman).

Yukarıdaki katılımcılardan Hamza’nın ifadesine bakıldığında, savaştan dolayı Suriyeli ailelerin dağıldığı, parçalandığı, akrabalık ilişkilerinin koptuğu ve yaşantılarının göç öncesi gibi olmadığından dolayı mutsuzluk ve yalnızlık hissedildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu durumun katılımcıların kültürleşme süreci açısından negatif bir etkisi olacağı düşünülmektedir.

1.4.2.4. Suriye’ye Ziyaretin Kültürel Uyum Sürecine Etkisi

Yerinden edilmiş mültecilerin kısa bir süreliğine de olsa vatanlarına geri gidişleri, bastırılmış vatan özlemlerini, yok olmaya yüz tutan yas süreçlerini ve geçmişe olan aidiyet hislerini yeniden uyandıracaktır. Terk edilen yere gitmek, mültecinin bir ayağının geçmişte bir ayağının ise yeniden inşa etmeye çalıştığı gelecekte olmasına yol açacaktır. Mülteci, menşe ülkesine geri döndüğünde unutulmak üzere olan anıları yeniden canlanacaktır. Sonrasında da yeni ülkeye geri dönüşte koşullar tekrar değişecek olup söz konusu bireylerin uyum sağlama süreçlerinde yeniden başa dönecekleri düşünülmektedir (Volkan, 2017: 52). Bu bağlamda katılımcılara “Suriye’ye ziyarete gidiyor musunuz?” diye sorulduğunda, hiç gitmediğini beyan edenlerin çoğunun vatan hasreti çektiği, geride bıraktıkları aile üyelerini yıllardır göremedikleri ve her ne kadar ülkelerine gitmeyi isteseler de geri dönememe korkusundan dolayı gitmemeyi tercih ettikleri

gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, Suriye'ye ziyarette gidip Türkiye'ye geri dönemeyen Suriyelilerin yaşadıkları olumsuz deneyimleri Suriyeli yakınlarından duyan katılımcıların da "Suriye'ye ziyarette gidip Türkiye'ye tekrar giriş yapamama korkusu" taşıdıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, söz konusu katılımcıların çoğunluğunun Türkiye'ye illegal yollardan giriş yapmış olmasının da kaygılarını arttırdığını söylenebilir. Aşağıdaki şemada katılımcıların Suriye'ye ziyarette ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Şekil 7: Suriye Ziyaretlerine İlişkin Kod-Alt Kod-Model Çıktısı

Şekil 7'de görüldüğü üzere katılımcılardan 2'si sadece bayram izinlerinde gittiklerini ifade etmiştir. Bunun dışında, diğer katılımcı ifadelerinde görüldüğü üzere

katılımcıların, Türkiye Devleti'nin "Bayramlaşma izni" olarak müsaade ettiği tarihlerde gittiği ve bayramlaşmadan çok Suriye'de kalan sevdiklerini görebilmek amacıyla Suriye'de bir süre bulunup ardından geri döndükleri anlaşılmaktadır. Şekil 7'de Türkiye'ye geldiği tarihten itibaren Suriye'ye ziyarete hiç gitmediğini ifade eden kadın katılımcılar, savaş korkusu, maddi durumun yetersiz olması, can güvenliklerinin olmamasından dolayı çocuklarının öksüz kalma korkusu ve yaşadıkları yerlerin rejim kontrolünde olmasından dolayı gidemediklerini ifade ederken; Suriye'ye gidemeyen bazı katılımcıların (*Amine*) ise aile bireylerinden bazılarının Türkiye'ye illegal yollardan giriş yapıp Aydın iline kendilerini görmeye geldikleri sonradan geri döndüklerini ifade etmesi dikkat çekici bir husustur.

Yukarıdaki şekil 7'de görüldüğü üzere erkek katılımcıların çoğunluğu rejimin eline geçmekten, dövülme ve işkenceye maruz kalmaktan ve zorla alıkonulmaktan korktukları için Suriye'ye gitmediklerini ifade ettikleri görülmektedir (*Sami, Hamza, Derviş, Mahmut*).

Katılımcıların 12'sinin Türkiye'ye geldikten sonra Suriye'ye hiç gitmemiş olması sosyo-kültürel uyum süreçlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Ancak, Suriye'de kalan aile üyelerinden uzun bir süre onlardan haber alamayan katılımcıların ağır ve eziyet verici bir kaygı içinde olma hallerinin psikolojik uyumlarını olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bu konuda, Suriye'de baskı, şiddet ve işkenceye maruz kalan ve tekrardan aynı şeyleri yaşamak istemeyen *Derviş*'in "anne babamdan yıllardır haber alamıyorum öldüklerine dair de bir haber gelmedi, inşallah yaşıyorlardır." ifadesi çaresizliğin dışavurumudur. Bir yetişkinin hayatı tehdit eden olaylar yaşadıktan sonra zorunlu göç etmesinin travmatik bir olay olarak değerlendirirken; zorunlu sürgün durumları, aile üyeleri ve arkadaşların yitirilmesi, yas tutmayı ve uyum sağlamayı zorlaştıracakı düşünülmektedir (Volkan, 2017: 30-35).

1.4.2.5. Türkçe Dil Bilmenin Kültürleşme Sürecine Etkisi

Mülteciler ve göç edilen toplum arasındaki dil farklılıkları kültürleşme sürecinde ortaya çıkan sorunlardan biridir (Chataway ve Berry, 1989: 296). Katılımcıların Türkçe konuşma düzeyi, aynı mekânda yaşayan bireyler arasındaki ilişkilerini, benimsenen kültürleşme stratejilerini ve kültürel uyum düzeylerini etkileyeceği düşünülmektedir. Bu

bağlamda, katılımcıların Türkçe dilini öğrenmeye yönelik tutumları ve dil bilme durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16: Suriyelilerin Türkçe Dil Bilme Düzeylerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	1...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kùltürleşme Süreci															0
▼ Türkçe Dilini Bilme ya da Bilmeme															0
Hiç Konuşamıyor													1		1
Çok İyi Konuşabiliyor			1	1											2
İyi		1												1	2
Orta Derece Konuşabiliyor	1						1	1	1		1				5
Az Konuşabiliyor					1	1				1		1			4
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 16'ya bakıldığında “Türkçe biliyor musunuz?” sorusuna katılımcılardan sadece 1’i “hiç konuşamıyorum” cevabını vermiştir. Söz konusu katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Türkçe bilmiyorum, sadece selam verebilirim. Türkler arasına hiç girmiyorum bu nedenle bilmiyorum.” (Behire, yaş 39, giriş 2017).

Yukarıdaki ifadeden anlaşılacağı üzere katılımcının ev sahibi toplumla hiç temas kurmadığı görülmektedir. Söz konusu katılımcının Türkçe dil bilmemesinde; Suriye’deki toplumsal cinsiyet rolleri, kadının ev dışında çalışmasının yasak olması, kadına sadece çocuk bakma ve ev işleri gibi görevlerin yüklenmesi, kadının kocasından izinsiz kimselerle görüşmemesi, izolasyon, güvensizlik duyguları, yaşın etkisi ve Türkiye’deki kalış süresinin etkili olduğu düşünülmektedir. Kanada’daki Türk göçmenler üzerine yapılan çalışmada, cinsiyet açısından, dil yeterliliği ve iletişim sosyo-kültürel uyumun göstergesi olarak bulunmuştur. Çalışmaya göre, ev dışında çalışmayan mülteci kadınların çoğu ev sahibi toplumla etkileşime girmemekte ve evde ya da sadece etnik çevrede temasta bulunmaktadır. Bu durum, mülteci kadınların kültürleşme tutumlarını reddetmesine ve yerleşik halkla herhangi bir ilişki kurma fikrinden uzak durmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla düşük dil yeterliliği ve yeni kültürle iletişim kurmamak zayıf kültürel uyum ve psikolojik rahatsızlığa yol açabilmektedir. Buna karşın, yeni kültürle etkileşim kurmak ve yerleşim toplumunun bir parçası olmak kadınlara daha fazla memnuniyet, yetkinlik ve yeterlilik duygusu hissettirebilir (Ataca ve Berry, 2002).

Tablo 16'ya bakıldığında Türkçeyi çok iyi konuşabildiğini beyan eden 2 katılımcı olduğu görülmektedir. Söz konusu bu katılımcılardan biri etnik köken olarak Türkmen olduğundan dolayı Türkçenin ana dili olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Türkçe, Türkmen olduğum için ana dilimdir. Suriye'de yaşadığım köyde herkes Türkçe konuşuyordu hatta Arapça bilmeyen kişiler de olabilmektedir. Mesela benim eşim çok az Arapça biliyor.” (Hamza, yaş 32, tercüman).

Araştırmadaki katılımcıların en genci olan 23 yaşındaki Ali ise, yaşından dolayı Türkçe dilini çok rahat bir şekilde öğrendiğini şöyle söylemektedir:

“Suriye’de öğrenciydim ya... Türkiye’ye ilk geldiğim zamanlarda insanlar önümde Türkçe konuştuklarında duyduğum kelimeleri hemen kapıyordum. Türkçeyi çok hızlı bir şekilde hemen öğrendim. Hatta bazı yerlerde tercümanlık bile yaptım. Daha sonrasında da çalışırken bir sürü Türk arkadaş edinince Türkçeyi daha iyi öğrendim. İnsanlarla iletişim kurarak dilimi geliştirdim.” (Ali, yaş 23, giriş 2015).

Yaş, göç eden bireylerin kültürleşme süreçlerini ve uyumlarını etkileyen en önemli demografik faktörlerden biridir. Dolayısıyla, yukardaki katılımcının ifadesinden de anlaşılacağı üzere, ergen yaşta ve genç yaşta olan bireylerin yetişkin ve yaşlı bireylere göre daha hızlı dil öğrendiği ve daha kolay uyum sağladığı söylenebilir. Yine katılımcılar arasında yaş olarak en büyük olan Memduh ise, dil öğrenememesini yaşı ile ilişkilendirmiş olup yaşadığı zorlukları şu şekilde dile getirmektedir:

“Türkçeyi az konuşuyorum, ama çocuklarımdan hepsi Türkçe konuşabilmektedir. İnsanlarla çok iletişim kuramadığım için Türkçeyi az biliyorum. Komşularım ile iletişim kurarken anlatmak istediğim şeyleri biraz zor da olsa karşı tarafa aktarabiliyorum. Aktaramadığım zaman da bu sefer ben komşularıma Arapça öğretmeye çalışıyorum. Türkçemi geliştirmek isterdim hatta bunun için ücret almadan Türklerin olduğu bir işte de çalışmaya razıyım. Ama işte yaşımda büyük olduğundan kimsenin bana iş vermeyeceği gibi kimse de beni çalıştırmaz. Türk komşularımla az Türkçem ve işaret dili ile de anlaşabiliyoruz. Halk eğitim merkezindeki dil kursuna gittim, sertifikayı da aldım bana da faydası dokundu ama yaşımdan dolayı çok az öğrenebildim... işte harf harf okuyorum.” (Memduh, yaş 50, giriş 2016).

Yukarıdaki ifadelerden katılımcının Türkçeyi öğrenmeye hevesli olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak, dil öğrenmenin yaş ilerledikçe zorlaşması nedeniyle, özellikle orta yaş ve üzerinde olan Suriyelilerin Türkçeyi öğrenmesi pek kolay olmayacaktır (Karaarslan ve Gençoğlu, 2019:105). Katılımcılar arasında Türkçeyi çok az konuştuğunu ifade edenlerin öne çıkan ifadeleri ise şu şekildedir:

“Türkçe biliyorum ama az biliyorum. Aydın'a ilk geldiğimde 20 günlük bir kursa gittim. Daha sonra çevrem ve işyerindeki insanlarla iletişim kurarak öğrendim. Bizim evde çocuklar sürekli Türkçe konuşurlar onlardan da öğrenmeye çalışıyorum.” (Derviş yaş 42, giriş 2012).

“Türkçe biliyorum ama az %25 civarında sadece. Bu kadarını da bana yanıma gelen Türk komşum öğretti. Komşum ile Türkçe konuşuyorum takıldığım yerlerde de okula giden kızım yardımcı oluyor.” (Dehna, yaş 28, giriş 2015).

“Türkçe biliyorum ama az yani... Burada dil eğitimi isteğe bağlı olduğu için öğrenemiyorum. Ama başka ülkelerde gidilen ülkenin dilinin öğrenilmesi zorunludur diye biliyorum. Zorunlu olunca mülteciler kolay öğreniyor, ama isteğe bağlı olunca ve kurslar da çok olmayınca bizim öğrenmemiz zorlaşıyor.” (Kamar, yaş 34, giriş 2017).

Yukarıdaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere katılımcıların Türkçeyi konuşurken zorluk yaşadıkları ve okula giden çocuklarından yardım aldıkları görülmektedir. Bunun dışında, Kamar isimli katılımcının ifadesinin üzerinde durulması gerektiği aşikârdır. Katılımcının “Başka ülkelerde gidilen ülkenin dilinin öğrenilmesi zorunluluğu vardır diye biliyorum” ifadesinden, söz konusu katılımcının Türkiye ile Avrupa ülkelerinin mülteci politikaları arasında kıyaslama yaptığını söyleyebilmek mümkündür. Zira, katılımcının Almanya gibi ülkelere giden soydaşları ile iletişime geçtiği ya da etrafındaki Suriyelilerden aldığı duyumlardan bu görüşlere vardığı düşünülmektedir. Bu ifadelerden Türkiye’de göç politikası gereğince bulunan orta yaş ve üstü Suriyelilere Türkçe dilinin öğreniminin zorunlu kılınmadığı sürece dil öğreniminin başarılı bir şekilde gerçekleşmeyeceği anlaşılmaktadır. Bunun dışında, yukarıdaki katılımcılar için dil öğrenme konusunda hevesleri olmadığı ve sadece zorunlu olduğunda Türkçe iletişim kurduklarını söyleyebilmek mümkündür. Dolayısıyla yetişkin Suriyelilere yönelik açılan dil kurslarının yanı sıra Suriyeliler için dil öğrenmeye yönelik teşvik edici yönde sosyal

uyum çalışmalarının da yapılması gerekmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan Suriyeliler ve Türkler'in birlikte yaşam kültürüne yönelik yapılan bir araştırmada, belirli bir yaşı üzerinde olan Suriyeliler için, zorunlu olmadan dil öğreniminin gerçekleşmeyeceğini ve dil bilmemenin birlikte yaşamın önündeki engellerden biri olduğunu ortaya koymaktadır (Şahin ve Eşici, 2020: 91).

Göç edilen ülkenin toplumu ile temas kurmak hem o ülkenin dilinin öğrenilmesinde hem de kültürel etkileşim açısından önem arz etmektedir. Görüşme yapılan katılımcılar arasından tablo 16'da görüldüğü üzere 5 katılımcı orta düzeyde Türkçe bildiğini ifade ettikten sonra, bazıları Türkçe dilini Türk halkına eşyaların, nesnelerin isimlerini sorarak bazıları da Türk komşuları ile iletişim kurarak Türkçeyi öğrendiğini şöyle dile getirmiştir:

“Türkçeyi öğrendim, öğrenebilmek için de hem kurs aldım hem de insanlarla iletişim kurdum. İlk zamanlarda, çalıştığım yerlerdeki işverenlerin yardımı ile eşyaların isimlerini öğrendim. Sonrasında da yine ilk geldiğimizde bazı Türk dostlarım evimize kadar gelip bize Türk alfabesini ve bazı kelimeleri öğrettiler. Bunun dışında halk eğitim merkezinden kurs aldım.” (Sami, yaş 36, giriş 2014).

“Türkçe biliyorum ama tabi ki %100 bilmiyorum. İlk öğrenmeye başladığımda Türk komşular bana yardımcı oldu. İsmi bilmediğim nesneleri sorup deftere not tutardım. Daha sonra eşim bize kitap ve sözlük getirdi. Kitaplardan ve sözlüklerden bakmaya başladım. Bunun dışında Türkiye'ye gelir gelmez televizyon kanallarını Türkçeye çevirdik. Dolayısıyla komşular, kitap ve televizyon derken öğrendim.” (Leyla, yaş 30, ev hanımı).

“Biliyorum... çoğunu televizyondan ve Türk halkından öğrendim. İlk geldiğimizde etrafta hiç Suriyeli yoktu, markete ve hasteneye gidiyorduk. Dolayısıyla Türkçe öğrenmek zorunda kaldık. Çalıştığımız yerdeki insanlara da eşyaların isimlerini sorardık.” (Esmâ, yaş 25, giriş 2014).

“Ben Türkçeyi Türk komşularımdan öğrendim. Türk haberlerini, dizilerini ve filmlerini izliyorum. Bir ara Türkçe kursuna gittim ama yaştan dolayı öğrenemedim, kafama girmedi. Daha sonra Kur'an kursuna gittim. Kur'an kursunda kurstaki insanlarla iletişim kurarak Türkçemi daha fazla geliştirdim.” (Hatice, yaş 39, giriş 2013).

Görüldüğü üzere Suriyelilerin büyük bir bölümü Türkçeyi Türklerden, iletişim kanallarından ve kurslardan öğrenmiştir. Katılımcılar arasında Türkçeyi iyi konuşabildiğini ifade eden sadece 2 kişi bulunmaktadır. Bu katılımcılardan biri Kur'an kursları verdiğini ve kurs süresince öğrencilerine Arapça öğretirken onlardan da Türkçeyi öğrendiğini ifade ederken diğer katılımcı ise yerleşilen ülkenin dilinin öğrenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Söz konusu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Türkçeyi %60 civarında biliyorum. Kendim öğrendim. İlk geldiğimde kursa gittim ama kursta yalnızca harfleri öğrendim. Daha sonra Arapça-Türkçe sözlük kullanmaya başladım. Komşularla iletişim kurdum. Ve son olarak Kur'an kursu verdiğim öğrencilerime 'bu kelime ne demek, bunu nasıl söyleyeceğim, bu fiilin anlamı ne?' şeklinde sorarak öğrendim. Ben onlara Arapça dersi veriyordum onlar da bana Türkçe öğretiyordu.” (Mahmut, yaş 37, giriş 2014).

“Türkçeyi %70 biliyorum. Çoğunluğunu Türk komşularıyla iletişim kurarak öğrendim. Türkçe kursuna da gittim... Bu ülkede yaşıyorsam burdaki dilide öğrenmek zorundayım. 6 yıl önce dil bilmediğimden dolayı bir sürü korkularım vardı. Bazen düşünüyorum da o zamanlar dil bilmeden nasıl yaşıyordum? Ama utangaçlıktan da çok konuşamıyorum.” (Amine, yaş 33, ev hanımı).

Yukarıdaki katılımcı ifadelerine bakıldığında orta düzeyde ve iyi derecede Türkçe konuşabilen katılımcıların, özellikle bunu kendi çabalarıyla başardıkları anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmeler esnasında, katılımcıların büyük bir bölümünün, dil sıkıntılarını okula giden çocukları aracılığı ile çözdüğü ve özellikle Suriyeli ebeveynlerin çocuklarının Türkçeyi öğrenmeleri hususunda büyük bir çaba sarfettikleri gözlemlenmiştir. Araştırma esnasında, okul öncesi eğitim de dahil olmak üzere ilkokul eğitimini Türkiye’de almış olan katılımcı çocuklarının büyük bir çoğunluğunun bir Türk çocuğundan ayırt edilemeyecek şekilde çok iyi düzeyde Türkçe konuştuğu ve Türk çocukları gibi davranışlar sergilediği dikkat çeken bir diğer husus olmuştur. Dolayısıyla, katılımcıların, kendileri ileri düzeyde Türkçe bilemeseler de çocuklarının aynı durumdan muzdarip olmaması için çocuklarının eğitimine önem verdiği açıktır. Bu durumun, katılımcıların kültürleşmesine pozitif yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun dışında, Türk halkının misafirperverliği ve Suriyelilere dil öğretmeye yönelik Türk komşuların ve

işverenlerin çabasının da ilk zamanlardan itibaren katılımcılar ile yerel halk arasında bütünleşme yönünde bir uyum ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

1.4.2.6. Suriyelilerin Türklerle Komşuluk ve Arkadaşlık İlişkileri

Bu kısımda katılımcıların Türk komşularla olan ilişkileri ve arkadaşlık bağlarına yönelik bilgiler yer almaktadır. Suriyeliler ile Türkler arasındaki komşuluk ilişkileri sosyo-kültürel uyumun başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi açısından önemlidir. Katılımcılara, “Türk komşularınız ile olan ilişkileriniz hakkında bilgi verir misiniz?” şeklinde bir soru yöneltildiğinde, görüşme sıklığı, samimiyet derecesi, yardımlaşma, kültürel paylaşımlara, iletişimin nasıl kurulduğuna ve birlikte yaşanan deneyimlere ilişkin yanıtlar vermişlerdir.

Tablo 17: Suriyelilerin Türklerle olan Komşuluk İlişkilerine Yönelik Kod-Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Türklerle Komşuluk İlişkileri															0
Yüksek Düzeyde	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■				■	11
Orta Düzeyde											■				1
Zayıf Düzeyde												■	■		2
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 17 incelendiğinde, katılımcılardan 11’i Türklerle olan komşuluk ilişkilerinin çok iyi olduğu, 1’i komşuluk ilişkilerinin orta düzeyde seyrettiği ve 2 katılımcının da Türk komşularıyla olan ilişkilerinin zayıf olduğu görülmektedir. Türklerle komşuluk düzeylerinin yüksek olduğunu, Türk ailelere misafir olduklarını aynı şekilde kendilerinin de komşularını ağırladıklarını, kendi kültürel yemeklerini Türk komşularına tanıttıklarını, beraber davetlere gittiklerini ve Türk arkadaşları olduğunu beyan eden katılımcıların öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Türk komşularım ile samimiyiz, ben sosyal bir insanım ve insanlarla ilişki kurmayı çok seviyorum. Sosyal hayatı severim. Yöresel yemeklerimizin tattırmak için Türk komşularımızı evimize davet ederiz, aynı şekilde onlar da bizi davet eder. Aynı zamanda sünnet ve düğün gibi davetlere Türk komşularımızla beraber katılırız. Biz komşularımıza çok saygı duyarız.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Türk komşularımız ile ilişkilerimiz çok iyi. Hanımlar haftada bir toplanıp sırayla birbirlerini ziyaret ediyorlar. Bir yabancılaşma hissetmiyoruz. Onlar da hissetmiyor yani bize karşı garip davranmıyorlar. Aynı onlar gibi sayılırız. Kadınlar görüşüyor ama biz erkekler işten dolayı çok görüşemiyoruz. Sadece apartmandan çıkarken denk gelirsek. Ama sosyal ilişkilerimiz çok iyi.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Benim Türk komşularımdan çok Türk arkadaşlarım var. Türk arkadaşlarımı da kardeşim gibi seviyorum. Sadece iş yerinde değil iş dışında da sık sık görüşüyoruz. Sadece gençlerle değil benden yaş olarak büyük insanlarla da samimi ilişkilerim var.” (Ali, yaş 23, giriş yılı 2015).

“Türk komşularıyla sürekli görüşürüz. Haftada bir ya da 10 günde bir görüşüyorum. Birbirimizin yanına gidip geliyoruz. Bazı arkadaşlarım her sabah evimize gelir sohbet ederiz. Bana da ‘seni kimsesiz hissettirmeyeceğiz, biz burda kimsen olmadığını biliyoruz. Sen gelmezsen biz yanına geliriz’ derler. Çünkü beni ne zaman telefonla arasalar evdeyimdir.” (Faiza, ev hanımı, giriş 2012).

“Türk komşularımız ile ilişkilerimiz çok iyi. Karşılıklı olarak birbirimizin yanına gidip geliriz. Kendi kültürümüzün yöresel yemeklerini yapıp onları davet ederim aynı şekilde onlar da bizi.” (Esmâ, ev hanımı, giriş 2015).

“Komşularıyla ilişkilerim çok iyi. Benim yanımdaki komşular sürekli yanıma gelir. Bense beni davet etmezse gitmem. Davet ettiklerinde de beraber yemek yer, çay içeriz. Ben çok dışarı çıkmıyorum. Türk komşum evime kadar gelip bana Türkçe öğretti ve öğretmeden de beni salmadı. Sürekli öğrenirsin, öğreneceksin şeklinde motive ederek bana yardımcı oldu. Ben de çok şükür öğrendim.” (Dehna, ev hanımı, giriş 2015).

“7 yıldır Türkiyedeğim. İlk bir buçuk yılda ev sahibim gittiği sohbetlere beni de götürürdü, oturup onları dinlerdim ama hiçbir şey anlamazdım. Daha sonra başka bir komşum ile tanışınca sürekli görüşmeye başladık... günü güne görüşmesek bile telefonla konuşur, birbirimizin yanına gider ve beraber kahvaltı ederiz. Komşularım bana yabancı olduğumu hissettirmedi. Dil konusunda da anlaşabiliyoruz, samimiyetimiz çok iyi. Genel olarak Türk komşularımın hepsi iyi ama en fazla yan komşum ile yakınız.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Oturduğum binada Türk komşu yok. Burda sadece şoförler oturuyor. Ama başka mahallede Türk komşularımız var ve birbirimizin yanına aile ziyaretlerinde bulunuyoruz. Bana adımla değil de ‘kardeş’ diye seslenirler. Bizi ‘Suriyelisin’ şeklinde ayırtmazlar. Siz de bizim kardeşimizsiniz derler. Bizim herhangi bir sıkıntımız olursa Türk dostlarımız bize yardım ediyor. Evimizdeki eşyaların çoğunu onlar getirdi. Üzerimizdeki kıyafetlerin hepsini onlar aldı. Bize çok yardımcı oluyorlar.” (Derviş, işsiz, giriş 2013).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında katılımcıların kültürel temasa açık oldukları, Türk komşularıyla kültürel etkileşim kurdukları ve Türk komşuları ve dostlarından son derece memnun oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yerli halkın Suriyelilere karşı çok merhametli ve yardımsever olduğunu, komşuluk ilişkilerinin karşılıklı ziyaretlerin yanı sıra güçlü bağlarla gerçekleştiğini söyleyebilmek mümkündür.

Katılımcılardan Mahmut ise Türk komşuları ile ilişkilerinin genel olarak çok iyi olduğunu hatta türk komşularından biriyle kardeş aile olduklarını ancak bazı komşuların kendileri ile temastan kaçındığını şu şekilde anlatmaktadır:

“Komşularımız ile ilişkilerimiz sürekli çok iyidir. Birbirimizin yanına gidip geliyoruz. Bazı komşular onlarla ilişki kurmamızı istemiyor bu nedenle bizler de yanlarına gitmiyoruz. Ama bazı komşular da bizden rahatsız olmuyor, dolayısıyla birbirimizi sürekli ziyaret ediyoruz. Burda benim evin alt katında Kur’anı Kerim kız kursu var... Kurstan dolayı bizim eve bir sürü Türk ziyarete gelmiştir. Hatta bir Türk aile ile kardeş aile olduk ve bir yerlere gittiğimizde sürekli beraber gidiyoruz.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

Bir başka katılımcı ise dil sıkıntısı olsa da komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğunu ve komşularının kendilerinde Türklere yönelik iyi bir intiba bıraktığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Türk komşularımız ile ilişkilerimiz çok iyi, onları sevip sayıyoruz. Türk komşularımız ‘Suriyelilerden yana bize güzel bir bakış açısı bıraktınız’ diyor. Biz de aynı şekilde ‘Siz de bize Türklere için çok güzel bir izlenim verdiniz’ diyoruz. Sohbet ederken onları anlıyor ama tam cevap veremiyor olsam da ilişkilerimiz çok iyi.” (Memduh, çalışmıyor, giriş 2016).

Aydın ilini özellikle komşuluk ilişkilerinden dolayı sevdiğini dile getiren bir başka katılımcı ise belirli bir süreliğine başka bir şehre taşındığını ancak komşularla temas kuramadıklarından dolayı Aydın'a geri döndüklerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Türk komşularımız çok saygılı, ben onları çok sevdim. Aydın ilini özellikle komşulardan dolayı sevdim. Ben yıllardır buradayım. İlk 3 yıl Aydın'da ikamet ettikten sonra başka bir şehre taşındım ve orda 10 ay ikamet ettim. O süre içinde Suriye'yi unutup eşime Aydın'a dönmek istiyorum deyip durdum. Üstelik eşimin işi ve aldığı maaş da çok iyiydi. Ama ben oraları sevedim. Oradaki komşulara kötü demek istemiyorum fakat onlarla hiçbir iletişim kuramadım. Düşünün, ben merdivenden inerken komşularla karşılaştığımda selam verirdim ama selamımı bile almazlardı. Bu da benim çok zoruma giderdi eve girip saatlerce ağlardım... 'neden bizi istemiyorlar ve neden sevmiyorlar' diye sorgulayıp dururdum. Ama komşularımız böyle çıktı. Bize gelmeyin, biz de size gelmeyelim, hiçbir iletişimimiz de olmasın şeklinde düşünen komşulara denk geldik. Ama Aydın'da komşular o kadar çok iyi ki... kendimi ailemin içindeymiş gibi hissediyorum o kadar iyiler... ziyaret ediyoruz birbirimizi... haftada bir ya da 10 günde bir. Sadece mevcut salgın (covid19) yüzünden dolayı birkaç aydır bir araya gelemiyoruz ama bunu da telefonla görüşerek çözüyoruz. Benim için sıkıntı yok aslında Allah'a tevekkül edip giderdim. Ama Türkler bizden daha fazla dikkatlidir. Ben de gururumun kırılmasından çok korkarım. Örneğin, komşularımdan biri 'müsait değilim' derse çok üzülürüm.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki katılımcının ifadeleri mesken edilen yere uyum sağlamada ev sahibi toplumla ilişkilerin, başka bir deyişle Türklerle komşuluk ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Eşinin işi nedeniyle ilk ikamet ettiği şehirden başka bir şehre taşınmak zorunda kalan katılımcı yeni Türk komşularının kendileri ile temas kurmak istememesi sebebiyle yeni mekâna hem çevresel hem de psikolojik yönden uyum sağlamadığını söyleyebilmek mümkündür. Katılımcının yanıtları içerisinde dikkat çekici bir başka husus ise Türklerin misafirperverlik anlayışlarına yönelik yorumudur. Suriyelilerin kültüründe gelecek misafirin hiçbir şekilde geri çevrilmediği ve gidilen komşuya da haber verilmeden gidilmesi şeklinde bir gelenek anlayışlarının olduğu katılımcılar tarafından beyan edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların 'müsait değilim' şeklinde bir geri dönüş almamak için Türk komşulara Türk kültürüne uygun olacak

şekilde ya önceden haber verilerek ya da davet üzerine gittikleri görülmektedir. Katılımcıların Türk komşuları ile etkileşime girecekleri zaman eski alışkanlıkları ve davranışlarından vazgeçerek Türk kültürüne uygun yeni davranışlar sergilemeleri, kültürleşme sürecinde psikolojik uyumun bir göstergesi olarak meydana gelen “davranışsal değişimler” şeklinde tanımlanmaktadır (Berry, 1997: 12-13).

Türk komşuları iletişimlerinin zayıf olduğunu ifade eden katılımcılardan 2’si Türkçe bilmediklerinden dolayı Türklerle temasa geçemediklerini beyan ederken 1’i de samimiyetinin çok olmadığını şu şekilde anlatmaktadır:

“Türk komşularım ile çok samimiyetim yok sadece yolda selamlaşırız. Sadece 1 tane Türk komşum var. Bazen beraber oturup çay içeriz ama onlarla çok iletişim kuramıyorum. Eğer Türkçeyi çok iyi ya da orta seviyede konuşuyor olsaydım belki de ilişkilerimiz daha iyi olabilirdi.” (Kamar, ev hanımı giriş yılı 2016).

“Türk komşularım ile samimiyetimiz yok, sadece birbirimize selam veririz. Türkçe bilmediğim için de onlarla görüşemiyorum.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017)

“Komşularımla ilişkilerim iyi ama samimiyetim çok fazla değil. Sadece bir tane komşum var... haftada bir ya da ayda bir birbirimizi ziyaret ederiz. En çok ev sahibimiz ile ilişkilerimiz daha samimidir.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında dil sorunu sebebiyle Türk komşular ile iletişim kuramadığı anlaşılmaktadır. Dil, kültürleşme sürecindeki en önemli faktörlerden biridir. Göç edilen ülkenin dilini konuşamayan katılımcıların sadece kendi etnik kökenlerinden olan insanlarla iletişim halinde olacaklarını söyleyebilmek mümkündür. Göç edilen ülkenin dilini bilmemek, etkileşim mekanizmalarından en önemlisi olan komşuluk ilişkilerinin zayıf olmasına ve katılımcıların egemen kültürden izole bir yaşam sürmesine neden olacaktır (Karaarslan ve Gençoglu, 2019: 175). Bu durumun katılımcıların uyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

Suriyeli katılımcıların Türklerle komşuluk ilişkilerini ev sahibi kültürde ikamet süresi açısından değerlendirecek olursak, 2006 ve sonrasında Türkiye’ye gelen katılımcıların (Memduh, Kamar, Behire) dil sorunu yaşaması nedeniyle Türk vatandaşları ile ilişkilerinin sadece selam verme düzeyinde olduğunu, işaret diliyle anlaşmaya çalışıldığını ve etkileşimin düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla göç

edilen ülkedeki kalış süresinin Türk komşuları ile olan etkileşimi etkilediğini söyleyebilmek mümkündür.

Suriyeli katılımcıların Türk komşuları ile ilişkilerine genel olarak bakıldığında her iki toplumsal kesimin arasında ilişkilerin olumlu yönde seyrettiğini söyleyebilmek mümkündür. Katılımcılar ile Türk vatandaşlar arasındaki etkileşimin güçlü olmasının kültürel alışverişi de teşvik edeceği söylenebilir. Hatta bazı Suriyelilerin ev sahibi ailelerle ilişkilerinden duydukları memnuniyet, psikolojik ve sosyo-kültürel uyumun göstergesi olarak kabul edilebilir (Ward ve Kennedy, 1993: 140-142). Dolayısıyla katılımcılardan 11'nin Türklerle komşuluk ilişkilerinde ileri derecede memnuniyet ifade etmesi bütünleşme stratejisini destekler niteliktedir.

1.4.2.7. Suriyelilerin Bakış Açısından Aydın İli Halkının Suriyelilere Yönelik Tutumları

Ev sahibi toplumun vatandaşlarının göç ve çoğulculuğa yönelik tutumları, göçmenlerin kültürleşme süreçlerini etkileyen temel faktörlerin başında gelmektedir. Bazı toplumlar, göçten kaynaklanan kültürel çeşitliliği kabul ederek çok kültürlülüğün sürdürülmesini desteklemektedirler. “Olumlu çok kültürlülük” ideolojisini temsil eden bu tutumlar yerel halk ile göçmenlerin etkileşime girmesini sağlamak ve bütünleşme stratejisine zemin hazırlamaktadır. Kültürel çoğulculuğu destekleyen toplumlarda, göçmenlerin dışlanması veya kültürel değişim için kendilerini baskı altında hissetme olasılıkları azdır. Böylece, iki toplum arasındaki kültürel uyum artacağını ve göçmenlerin asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme değil de bütünleşme stratejisine doğru yöneleceğini söyleyebilmek mümkündür. Öte yandan, bazıları toplumlar da politikalar ve programlar aracılığıyla kültürel çeşitliliği ortadan kaldırmaya çalışarak, toplumda farklı kültürlerden gelen insanların ayrışmasına ve marjinalleştirilmesine neden olmaktadır (Berry, 2005: 703-704). Ev sahibi toplumlarda, göç eden bireylere yönelik etnik ve ırkçı tutumların varlığı göçmenlerin tercih edeceği kültürleşme stratejisinde etkili olmaktadır (Berry, 1992: 76). Dolayısıyla bu başlık altında katılımcıların bakış açısından Aydın ili halkının ve Türklerin Suriyelilere ilişkin tutumlarına yer verilmektedir.

Tablo 18: Suriyelilerin Bakış Açısından Yerli Halkın Suriyelilere Yönelik Tutumları

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Göç Edilen Ülkenin ve Vatandaşlarının Tutumu															0
Olumlu															12
Olumsuz															6
TOPLAM	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	2	1	1	1	18

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere katılımcılara “yaşadığınız yerdeki Türklerin size olan bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna 11 katılımcının olumlu ve 2 katılımcının olumsuz ve 1 katılımcının da hem olumlu hem de olumsuz şekilde cevap vermiştir. Tablo 18’e bakıldığında “olumlu” alt kodunun 12 kez ve “olumsuz” alt kodu 6 kez kodlandığı görülmektedir. Aydın ili halkının “olumlu” olduğunu beyan eden görüşmecilerin öne çıkan ifadeleri şu şekildedir:

“Bize yabancı olarak bakmıyorlar.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Türkler bana Türk genciymişim gibi bakıyorlar. Suriyeliler gibi bakış açlarına maruz kalmadım.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

“Ben 4 yıl Zeybek mahallesinde ve 1 yıl da Efeler mahallesinde oturdum. Bu süreç içinde etrafımızdaki herkesin bakış açısı ‘hoca evi, alim evi’ şeklindeydi. Çocuklarıma imam çocukları şeklinde saygı gösterilirken eşim de imam eşi olarak tanınırdı.” (Memduh, imam+öğretmen, giriş yılı 2016).

“Beni bir yabancı gibi hissettirmediler dışlanma hissetmedim. Aksine yaşadığım yerdeki insanlar bana burdan hiç taşınma, gitmeni istemiyoruz derlerdi. Beni onlardan biri olarak görüyorlar. Çocuklarım da Türk arkadaşları ile oyun oynayabiliyor. Buralardaki yerli halkla karşılıklı olarak anlaşabiliyoruz. Ev sahibim biraz sıkıntılı. Evime misafir geldiğinde ses çıkmasını hiç sevmez. Beni uyarır ama bana da seni evden çıkarmam der.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Benzer şekilde, etraftaki Türkleri rahatsız edici herhangi bir davranışlarının bulunmamasından dolayı olumlu bir bakış açısıyla karşılandıklarını ifade eden katılımcılar kendilerini şöyle anlatmaktadır:

“Açıkçası biz yaşadığımız yerde çok az kişi ile iletişime giriyoruz. Ama bize karşı saygılı bir şekilde davranıyorlar. Yolda gördüklerinde bize selam verirler. Çevremdeki insanların hepsi bizim Suriyeli olduğumuzu biliyorlar. Çevrede kötü alışkanlıkları olan Suriyeli çocuklar bulunmaktadır. Onlara göre, Türkler bize, siz Suriyeli sayılmazsınız onlar gibi davranmıyorsunuz derler.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

“Yaşadığım yerdeki Türkler beni seviyor, nedeni de ben kimseyi rahatsız etmiyorum.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

“Bize hiç yabancıymışız gibi davranmadılar. Yaşadığım yerdeki Türklerin yanlarından geçerken birbirimize selam veririz. Bize kötü gözle baktıklarını görmedim. Nedeni ise, biz Türkiye’de edepli bir şekilde oturuyoruz, insanları rahatsız eden hiçbir şey yapmayız.” (Derviş, işçi, giriş 2012).

Görüldüğü üzere yukarıdaki katılımcıların toplumsal huzurun inşa edilmesi için davranışlarına dikkat ettiklerini söyleyebilmek mümkündür. Bazı katılımcılar ise yerli halkın kendilerine merhamet ve şefkatle baktıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

“Bize yönelik şefkatle, merhametle yani ‘ne kadar yazık’ şeklinde bir bakış açısıyla baktıklarını düşünüyorum. Aynı zamanda da bize saygı duyuyor ve bizi sayıyorlar.” (Dehna, ev hanımı, giriş 2015).

“Bize çok güzel bir şekilde davranıyorlar, bakış açıları da çok iyi. Yani Türkler çok iyiler.” (Leyla, ev hanımı, giriş 2014).

“Güzel değerlendiriyorum. Ben ve ailem 6 yıldır Aydın’ın köylerinde ikamet ediyoruz. Köylülerin bize yönelik olan bakış açısı sürekli olumlu, yardımsever ve merhamet şeklindeydi.” (Sami, işçi, giriş 2014).

Tablo 18’e bakıldığında, Aydın ilindeki Türk vatandaşlarının kendilerine yönelik bakış açılarını olumsuz değerlendiren katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcılar Aydın’a geldikleri ilk yıllarda kabul gördüklerini ama ülkede kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte yerli halktaki olumlu bakış açısının olumsuza döndüğünü şu şekilde anlatmaktadırlar:

“İlk geldiğimizde Türkler bize olumlu bakıyorlardı ama Türkiye’de Suriyeliler arttıktan sonra bakış açıları olumsuza döndü. Şu an artık sanki yaşam alanlarına veya

iş alanlarına ortak olmuşuz, onlara şirk koşuyoruz gözüyle bakıyorlar. Tabi ben komşularımla böyle sıkıntılar yaşamadım... bizim oturduğumuz mahallede Türkler bize çok iyi davranıyor. Ama Sistepe Mahallesinde Suriyelilere yönelik bakış açısı iyi değil. Bu durum Suriyelilerin sıkıntı çıkarmasından kaynaklanıyor olabilir. Suriye'de kendisine saygısı olan insana herkes saygı gösterirdi. Ama kendisine saygısı olmayan insana da kimse saygı göstermez. Burada da aynı durum geçerlidir. Aydın'ın bazı mahallerinde Suriyelilere yönelik bakış açısının olumsuz olduğunu biliyoruz. (Memduh, yaş 50, çalışmıyor).

Suriye'deki savaştan kaçıp da Türkiye'ye sığınan Suriyeliler, savaşın ilk yıllarında Türk toplumu tarafından misafir ve geçici olarak görülmüşlerdir. Ancak bitmeyen iç savaş, Suriyelilerin Türkiye'de sil baştan bir hayat inşa etmek zorunda bırakmakla birlikte milyonlarca Suriyelinin kalıcılığını da gündeme getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gelişmiş değil de gelişmekte olan bir ülke olması, işsizliğin çok olması ve hayat koşullarının da zor olması, söz konusu Suriyelilerin Türk toplumu tarafından bir yük olarak görülmelerine neden olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Yukarıdaki katılımcının “*artık bize yaşam alanlarına ve iş alanlarına ortak olmuşuz, onlara şirk koşuyormuşuz gözüyle bakıyorlar*” ifadesi, Türkiye'deki geçim şartlarının zorluğundan dolayı ortaya çıkan Türk vatandaşlarının tepkisini açıklayacak niteliktedir. Bunun dışında, Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin Türkiye'deki yaşam koşullarının, özgürlüklerin ve güvenliğin Suriye'ye göre daha iyi olduğunu görmesi menşei ülkelerine dönme isteklerini azaltmış ve Türkiye'de kendi işlerini ve hayatlarını kurma girişimlerini de arttırdığını söyleyebilmek mümkündür. Bunun dışında, katılımcının ifadesinde dikkat çeken bir başka önemli nokta ise “*Sistepe Mahallesinde Suriyelilere yönelik bakış açısı iyi değil. Bu durum Suriyelilerin sıkıntı çıkarmasından kaynaklanıyor olabilir.*” şeklindeki düşüncesidir. Buradan bakıldığında, Aydın ilinde yaşayan bazı Suriyelilerden kaynaklı ortaya çıkan toplumsal huzuru tehdit eden olaylar, şehirdeki diğer Suriyelileri de olumsuz etkileyeceğini söyleyebilmek mümkündür.⁸ Katılımcıların bu durumların farkında olmaları Aydın ilinde yaşayan diğer Suriyelileri de bilinçlendirmeleri açısından önemlidir. Nitekim, Suriyelilerin müsebbibi olduğu herhangi bir olay bir yandan iki toplum

⁸ <https://www.aydinhef.com.tr/aydinda-ortalik-karisti-12926h.htm>, (Erişim Tarihi: 25.11.2020)

arasında huzursuzlukların yaşanmasına bir yandan da yerel halk arasında Suriyelilere yönelik ön yargıların ve ötekileştirici tavırların artması ile sonuçlanabilir.⁹ Bu konuda düşüncelerini dile getiren bir başka katılımcının görüşleri ise şu şekildedir:

“İlk geldiğimizde Türk toplumunun bizleri hoş karşılamayacağını düşünüyordum ama komşularımızın hepsinin bize karşı hoşgörülü davrandığını gördük. Evet, ilk geldiğimizde çok hoş karşılandık ama daha sonrasında Suriyelilere yönelik bakış açısı değişti. Sürekli haberlere çıkıyoruz ve haberlere çıkanlar yüzünden de biz de kötü oluyoruz. Örneğin, kiracılar arasında biri kötü çıkarsa kirasını, suyunu, elektrik borcunu ödemese... herkese aynı gibi davranırlar, herkesi kötü şeklinde değerlendirirler. Suriyelilerden biri kötü oldu mu hepimiz kötü oluyoruz.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Bazı Türkler bizim durumumuza üzülüyor ve bizim keyfi olarak vatanımızı terk etmediğimize ikna olmuş durumdalar. Bazıları ise ‘Suriye’de savaş bitti neden ülkenize geri dönmüyorsunuz’ gibi söylemlerde de bulundu. Savaş bitmiş olsaydı giderdik... oysa savaş hala devam ediyor.” (Esmâ, yaş 25, ev hanımı).

Yukarıdaki ifadelerden görüleceği üzere Aydın halkında Suriyelilere yönelik önyargı ve ötekileştirici tutumların olduğu söylebilmek mümkündür. Benzer şekilde, Aydın ilinin Efeler ve Söke ilçesinde Aydın halkının Suriyelilere yönelik bakış açısı üzerine yapılan bir araştırmada, Aydın halkının %47.9’unun olumsuz, %16.7’sinin olumlu ve %35.4’ünün kararsız olduğu görülmüştür. Hatta söz konusu araştırmada, Aydın halkının Suriyelilere yönelik olumsuz bir bakış açısı olmasına rağmen Türkiye’deki düzeni bozmadıkları sürece Suriyelilerin ülkede bulunmalarına karşı olumsuz bir algı olmadığı tespit edilmiştir (Saçan, 2017: 34-35). Bunun dışında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilere yönelik bakış açılarını saptamak üzere yapılan geniş çaplı bir diğer araştırmada ise, genel olarak katılımcıların Suriyelilere karşı olumsuz bir algıya sahip olmadığı bulgularına ulaşılmıştır (Çiftçi, 2018: 2251). Araştırmamızda da tablo 18’de görüldüğü üzere 11 katılımcının olumlu bakış açısıyla görüş bildirmesinden yola çıkarak; Efeler’deki yerel halkın Suriyelilere karşı olumlu tutumlara

⁹ <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/aydin/suriyeli-kiracilarla-ev-sahipleri-birbirine-girdi-12599798>, (Erişim Tarihi: 25.11.2020).

sahip olduğunu ve bu durumun katılımcıların kültürel uyum süreçlerini olumlu yönde etkileyeceğini söyleyebilmek mümkündür.

1.4.2.8. Suriyelilere Göre Türkiye ve Suriye Kültürleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Göç eden bireyin temas halinde olduğu toplumla kendi etnik kültürü arasında ortaya çıkan (dil, din, yemek, giyim, yaşayış tarzları vb.) benzerlik ve farklılıklar iki toplum arasındaki kültürel mesafeyi ortaya koymaktadır. Genel olarak, göçmenler ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar ne kadar çok fazla olursa, pozitif bir kültürel uyumdan söz etmek de o kadar çok zorlaşır. Kültürel mesafenin artması kültürel uyum sürecinin uzamasına, farklı gruplar arasında olumsuz tutumlara ve aynı zamanda da kültürel çatışmaya neden olmaktadır (Berry, 1997: 23). Dolayısıyla, bu başlık altında katılımcıların bakış açısından Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar yer almaktadır. İki kültür arasındaki farklılıklara ilişkin alt kodlar, katılımcıların söylemlerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Katılımcılara Türkiye’de yaşadıkları süre boyunca kendi kültürleri ile Türk kültürü arasındaki farklılıklar ve benzerlikler sorulduğunda katılımcıların çoğu birçok kültürel farklılık dile getirmişlerdir. Görüşmeler esnasında, Türkçe dilini konuşabilen, eğitim düzeyi yüksek ve Türk toplumu ile etkileşim içinde olan katılımcıların iki kültür arasındaki farklılıkları geniş bir çerçevede değerlendirdikleri gözlemlenirken, Türkçe dil düzeyi düşük ve Türklerle teması az olan katılımcıların ise sadece gördüklerinden veya diğer Suriyelilerden duyduklarından yola çıkarak düşüncelerini dile getirmişlerdir. Kültürel Farklılıklar ve Benzerlikler temasının kültürel farklılıklar kodu 39 tane alt koddan oluşmaktadır. Bu alt kodlar sırasıyla; “Düğünler”, “Hafta sonu Tatil Günleri”, “Sigara İçme”, “Kahve Kültürü”, “Hitap Şekilleri”, “Dini Bayramlar”, “Misafirperverlik”, “Kadın ve Kız Çocuklarının Özgürlükleri/Değer Verilmesi”, “Evde Hayvan Beslemek”, “Çocuk Sahibi Olma Anlayışı”, “Kadınların Çalışması”, “Evlilik Usulleri”, “Tek Eşlilik”, “Düşünce Tarzları”, “Hayvan Sevgisi”, “Çalışma Kültürü”, “Devlette Rüşvet Olmaması”, “Farklı İnançlara Karşı Olan Saygı”, “Eğitim Kültürü”, “Komşuluk İlişkileri”, “Kolluk Kuvvetlerinin Halka Yönelik Yaklaşımı”, “Çocuk Yetiştirme Tarzları”, “El Öpme Geleneği”, “Aşure Kültürü”, “Yaşayış Tarzları”, “Yemekler”, “Kanunların Farklı

Olması”, “Evlerin Küçük Olması”, “Yemek Yeme Alışkanlıkları”, “Miras Farklılıkları”, Nişan Merasimi”, “İnsanlar Arasındaki Saygı”, “Giyim Tarzları”, “Asker Uğurlaması”, “Sünnet Davetiyeleri”, “Taziyeler”, “Devlet Hastanelerinde İnsanlara Önem Verilmesi”, “Dolmuşlarda Hamile Kadınlara ve Yaşlılara Yer Verilmesi” ve “Parayı Elden Almamak” şeklindedir. Kültürel farklılıklara ilişkin alt kodlardan da anlaşılacağı üzere, katılımcıların toplumsal hayatın her alanına ilişkin farklılıklardan söz ettiklerini söyleyebilmek mümkündür. Katılımcılardan sadece etnik köken olarak Türkmen olan katılımcı (Hamza) çok kültürel farklılık bildirmemiştir. Arap kökenli katılımcıların birçok alanda dile getirdikleri farklılıklardan yola çıkarak, Suriye ve Türkiye kültürleri arasında kültürel mesafenin çok olduğunu düşünmek makul gözükmemektedir. Aşağıdaki tablo 19’da kültürel farklılıklara ilişkin Kod Matrisi Tarayıcısı çıktısı yer almaktadır. Tablodaki karelerin büyüklüğü alt kodların kodlanma sıklıklarına göre değişmektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere kültürel farklılıklar üzerine toplamda 106 kodlama yapılmıştır. Alt kodlar arasında en çok kodlanan “Kadın ve Kız Çocuklarına Özgürlükler/Değer Verilmesi” alt kodunun 15 kez kodlandığı görülmektedir.

Tablo 19: Suriyelilerin Bakış Açısından İki Kültür Arasındaki Farklılıklar Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ İki Kültür Arası Benzerlik ve Farklılıklar															0
▼ Farklılıklar															0
Parayı Elden Almamak															1
Dolmuşlarda Hamile Kadınlara ve Yaşlılara Yer Verilmesi															1
Devlet Hastanelerinde İnsanlara Önem Verilmesi															1
Taziyeler															1
Sünnet Davetiyeleri															3
Asker Uğurlaması															2
Giyim Tarzları															3
İnsanlar Arasındaki Saygı															1
Nişan Merasimi															2
Miras Farklılıkları															1
Yemek Yeme Alışkanlıkları															1
Evlerin Küçük Olması															1
Kanunların Farklı Olması															1
Yemekler															4
Yaşayış Tarzları															4
Aşure Kültürü															2
El Öpme Geleneği															2
Çocuk Yetiştirme Tarzları															5
Kolluk Kuvvetlerinin Halka Yönelik Yaklaşımı															1
Komşuluk İlişkileri															3
Eğitim Kültürü															5
Farklı İnançlara Karşı Olan Saygı															3
Devlette Rüşvet Olmaması															1
Çalışma Kültürü															5
Hayvan Sevgisi															1
Düşünce Tarzları															1
Tek Eşlilik															6
Evlilik Usulleri															2
Kadınların Çalışması															3
Çocuk Sahibi Olma Anlayışı															3
Evde Hayvan Beslemek															2
Kadın ve Kız Çocuklarının Özgürlükleri/ Değer Verilmesi															15
Misafirperverlik															4
Dini Bayramlar															3
Hitap Şekilleri															2
Kahve Kültürü															3
Sigara İçme															2
Haftasonu Tatil Günleri															1
Düğünler															4
Σ TOPLAM	13	8	9	4	9	6	9	6	6	9	5	8	8	6	106

Tablo 19'a bakıldığında, katılımcılardan bir kısmı düğünler (4), taziyeler (1) ve sünnet davetlerine (2) ilişkin farklılıklar beyan ettikleri görülmektedir. Bu konularda öne çıkan katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Düğünler farklıdır. Suriye’de düğünler kadın-erkek karışık olmaz. Düğünlerdeki giyimlerimiz de değişmez ama Türklerde düğün günü giyimlerine çok önem veriyorlar. Suriye’de karışık halay da olmaz. Türkiye’de kızlar evlenirken gelin düğünde çok oynar ve çok da mutlu görünür. Ama Suriye’de öyle değil. Gelinin çok oynaması ve mutlu görünmesi bizde ayıp olarak görülür, insanlar ailesinden kurtulacağı için bakın çok mutlu görünüyor şeklinde düşünürler.” (Esmâ, Halepli, giriş yılı 2015).

“Bizde sünnet düğünleri yok... sünnet var aslında ama çocuklara giydirilen geleneksel kıyafet yok. Nişan da yüzüklere takılan kırmızı kurdele ve düğünde geline takılan kurdale bizim kültürümüzde olmayan şeylerdir. Gelin kınası bizde de var ama Türkiye’deki gibi özenle yapılmıyor.” (Derviş, Şamlı, giriş yılı 2012).

“Bizde düğünler ve taziyeler farklıdır. Türkiye’ye geldiğimizde farklı bir kültür ve adetlerle karşılaştık. Bizim Suriye’de düğünlerde yemek yapılır ama Aydın’da bunu göremedik. Benzer şekilde, Suriye’de taziye gidileceği zaman cenaze evlerinde çadırlar kurulurdu ama Aydın’da camiye gidiliyor.” (Memduh, Deyrizorlu, giriş yılı 2016).

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında Suriye kültüründe düğünlerin kadınların bir yerde ve erkeklerin farklı bir yerde toplanarak yapıldığı belirtilmektedir. Bunun dışında haftasonu tatilinin Türkiye’de farklı günlerde olduğunu dile getiren bir katılımcı, Suriye’ye göre tatil olan haftanın gününde mecbur olmadıkça çalışmak istemediğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Bizde Suriye’de hafta sonu tatili sadece tek günden ibarettir, cuma günü tatildir. Bu nedenle, burda biz Suriyeliler cuma günleri çalışmak istemiyoruz. Zorunlu bir işte çalışmıyorsak Cuma gününden önce işlerimizi bitirmeye çalışıyoruz.” (Sami, Halepli, giriş 2014).

İnsanlar farklı milletlerden topluluklar ile karşılaştıklarında, yeni bir sosyal çevrede ve farklı yaşayış tarzları olan insanların olduğu yerde yaşamaya başladıklarında kendi yaşam biçimlerini yeni kültür ile mukayese etmeye başlayacaklardır. Özellikle, muhafazakâr ve kapalı bir toplumdan başka bir topluma göç eden insanlar, kendi kültürlerini yeniden değerlendirirken olumlu veya olumsuz buldukları yönleri de olacaktır. Göç eden bireylerin bazıları karşılaştıkları yeni kültürde birtakım şeyleri olumlu olarak değerlendirilebilirken, bazı göçmenler ise olumsuz olarak

algılayabileceklerdir (Erkan, 2016: 31). İki kültür arasındaki farklılıkları dile getiren katılımcıların ifadelerinde en çok vurgulanan farklılıklar özellikle kadın hakları, kız çocukları ve kadınlara tanınan özgürlükler, kocalar tarafından eşlerinin fikirlerinin alınması, küçük yaştaki çocuklara tanınan özgürlükler, tek eşlilik, kadın ve erkeklerin eşit koşullarda çalışması ve kadının Türk toplumundaki önemi olmuştur. Katılımcıların bu konulardaki öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye’de kadınların ve kızların özgürlük alanları çok fazla, kendi başlarına karar alabiliyorlar. Bizim kültürde 15 yaşından sonra kız çocukların bisiklet kullanması ve sigara içmesi ayıptır. Türkiye’de kadınlar çok fazla sigara içiyor. Kadınların sokak ortasında eşlerine karşı ses tonlarını yükseltmesi de ayıptır. Türkiye’de kadınlar, biz erkeklerden daha güçlüdür. Kocalar eşlerinden izin alır. Örneğin, Türkiye’de hoca olan bazı insanlara ‘sizin hocalar neden sakalsız’ diye sorduğumda bana ‘eşim sakal kabul etmez’ şeklinde cevap veriyor.” (Mahmut, Şanlı, giriş yılı 2014).

“Suriye’de kız çocuklarının yalnız başına dışarı çıkması imkansızdır. Arkadaşları ile dışarda görüşmek diye bir kültür de yok. Bu durum bizde ayıp olarak görülür.” (Sami, Halepli, giriş yılı 2014).

“Türkiye’de küçük çocuğun bile özgürlüğü bulunmaktadır. Suriye’de böyle bir şey katiyen yok. Aynı şekilde, bizde kadının da herhangi bir hakkı yok. Ama Türkiye’de kadın kendi hakkını alabiliyor. Şu an ben Türkiye’de eşimle eskisi gibi konuşmıyorum hemen kendini savunmaya kalkıyor. Suriye’de olsa konuşursan üzerine kuma alırım diyebiliyordum ama burda diyemiyorum.” (Memduh, yaş 50, çalışmıyor).

“Türkiye’de 18 yaşını dolduran bir kızın özgürlük alanları çok geniştir. Devlet bile kızı kollamaktadır. Hatta Türk kızları kendi banka hesaplarını bile açıyorlar. Ben şahsen okumuş biri olarak, kendime cahil birini eş almak istiyorum. Çünkü Türkiye’ye gelip de Türk kadınlarının özgürlüklerini gören Suriyeli kızlar artık kendi milletinden olan erkekleri kabul etmiyor ki bize bakmıyorlar bile... Suriyeli kız Türk çocuğu arıyor.” (Ali, İdlipli, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki erkek katılımcıların ifadelerine bakıldığında, Suriye toplumunda kadının söz hakkı ve özgürlüğünün çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Buradan, Suriye’de kadınların bir birey olarak değil de sadece çocuk büyötmek ve evin işlerini çevirecek

şekilde toplumda yer aldıklarını söyleyebilmek mümkündür. Bunun dışında katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, daha özgür ve rahat koşullarda yaşayabilmek ve Türkiye’de kalıcı olabilmek için Suriyeli kızların yerli erkeklerle evlilikleri tercih ettiği söylenebilir. Bu konuda, 2016 ve 2017 yıllarında Suriyelilerle evlilik ve çok eşlilik üzerine Şanlıurfa’da yapılmış olan bir saha araştırmasında, Suriyeli kadınların yerlilerle evliliğe yaklaşımı himayenin başka bir motivasyonu şeklinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Söz konusu araştırmada, Suriyeli kadınların Türk erkeklerle tek eşlilik veya yasal olmasa da ikinci evliliğe yönelten unsurlar, vatandaşlık statüsünü elde edip devlet himayesine girmek, ekonomik olarak rahatlamak ve Türk vatandaşlığı olma arzusu olduğu ifade edilmektedir. Aynı araştırmada, Şanlıurfa’da 2011-2017 yılları arasında evlenme yoluyla vatandaşlık hakkını kazanan 440 Suriyeli’nin %90’nının Suriyeli kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir (Kaya, 2017: 85-86).

Katılımcılar arasında etnik köken olarak Türkmen olan katılımcı, Araplara kıyasla kendi kültürlerinde kadınların çok baskı altında olmadığını ama yine de Türkiye’de kadınlara tanınan özgürlüklerin bir kültür farkı olduğunu şu şekilde dile getirmektedir:

“Türk halkı bir tek özgürlük konusunda bizden farklı diyebilirim. Ama yine de biz Türkmenlerde kadınlarımızın üzerinde çok baskı yok.” (Hamza, Lazkiyeli, giriş 2013).

Türk toplumundaki kadınların Suriyeli kadınlardan daha özgür olduğunu dile getiren kadın katılımcılar ise, bir kadın olarak Türkiye’de kendi iradelerini kullanabildiklerini ve evden dışarı tek başlarına çıkabildiklerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Türk toplumunun bizlerden daha özgür olduğunu düşünüyorum. Bizim toplumda başı kapalı olmayan kadın garipsenir çünkü bütün toplum kapalıdır. Fakat Türkiye’ye geldikten sonra toplumdaki kadınların çoğunun kapalı olmadığını gördük. Suriye’de evlenene kadar kızların evden dışarı tek başlarına çıkmaları yasaktır. Akrabaların yanında yatıya kalmak da yasak. Bizde kadınların özgürlüğü çok sınırlıdır. Bu nedenle, kendimi Türkiye’de Suriye’den daha özgür hissediyorum. Burda tek başıma evden dışarı çıkıp geri gelebilirim, çalışıp çalışmama konusunda da kendim karar verebiliyorum.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Türk toplumunda kocalar her şeyde eşinin görüşünü alır, dolayısıyla o kadının ne düşündüğüne de kıymet vermiş olmaktadır. Fakat Suriye’de böyle değil. Erkek bir karar aldı mı eşinin ne düşündüğünün bir önemi yoktur. (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

“Türkiye’de kadınlara ve kızlara çok karışılmıyor, tek başlarına sokağa çıkabiliyorlar oysa Suriye’de bu imkansızdır. Şu an kayınvalidem taa Suriye’den bize ‘tek başınıza dışarı çıkmayın, torunum nerde, kızı tek başına dışarı göndermeyin’ şeklinde telkin edip duruyor (gülerek anlatıyor). Suriye’de nereye gidersen git kayınvaliden ya da aileden biri yanında olacak.” (Hatice, ev hanımı, giriş, 2013).

“Türk kadınlarının bizden daha fazla özgür olduğunu hissediyorum. İş alanında da bu durum geçerli. Bizde, Suriyelilerin çoğunda kadın lisans mezunu olsa da çalışamaz, ya da sadece oturduğu şehirde çalışabilirsin. Türk kadını ise yaşadığı ilden başka bir ile çalışmak için gidebiliyor.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında bütün katılımcılar Suriye’ye göre Türkiye’deki kadınlara daha fazla özgürlükler, haklar ve imkânlar tanındığı konusunda görüş bildirmektedir. Bununla birlikte, Suriye’de var olan kadınlar üzerindeki sosyal kontrol mekanizmasının Türkiye’de de devam ettiğini söyleyebilmek mümkündür. Bunun dışında, tablo 19’a bakıldığında özellikle kadın katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer kültür farklılığı tek eşlilik (6) olmuştur. Bu konuda öne çıkan görüşler şu şekildedir:

“Türk kültüründe beğendiğim bir özellik de kanunun tanıdığı tek eşli evlilik ve boşandıktan sonra kadının tekrar evlenebiliyor olması. Ama Suriye’de bu imkânsız. Keşke bizde de böyle tek eşlilik olsaydı. Suriye’de adam 4 eş alabiliyor ve kadın sesini dahi çıkaramaz. Türkiye’deki Suriyeliler de birden çok evlilik yapmak istiyor ama Türk Kanununu onlara müsaade etmediği için ve kimlik çıkartırken devlet dairelerinde sıkıntı olduğu için Türkiye’deki Suriyeliler 2. evlilik yapsa bile 2. eşlerini kardeşleri olarak kaydettiriyorlar ya da yaşını küçük kaydettiriyorlar. Örneğin, bizim bir tanıdığımız burda Aydın’da 2. evliliğini yapmıştı ve 2.eşini gerçek yaşından daha küçük 12 yaşında olarak kaydettirmişti. Ama Göç İdaresinde çocuk yaşta evlilikten ifade vermesi gerektiğinden korkup Suriye’ye kaçtı. Hatta birkaç gün onu hapiste tuttular. Daha sonra çok

korktuğundan dolayı Suriye'ye geri döndü. Oysa, ben Suriye'de yaşarken küçük yaşta evliliğin sorun yaratacağı aklıma gelmezdi.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Eşi Türkiye’de 2. evliliğini yapmış ve kendisi ve çocuklarıyla mağdur durumda olan bir başka kadın katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Türkiye’de sadece tek eş ile evlilik var. Bu da hoşuma gidiyor.” (Dehna, ev hanımı, giriş 2015).

Suriye’de yaşayan Türkmenlerde çok eşli evliliklerin nadiren yapıldığını dile getiren Türkmen kökenli katılımcının daha önce dile getirdiğimiz ifadesini kısaca belirtecek olursak şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Suriye’de iki veya üç kadın ile evlilik olayları var. Bu durum dinen haram değil ama Türkmenlerde çok eşlilik yok. Bunun için şartların oluşması lazım. Türkmenlerde birden çok eş ile evleneyim demek suçtur. Ama Araplarda meşrudur” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında özellikle kadın katılımcıların Türkiye’ye Medeni Kanunu’nun getirmiş olduğu tek eşli evlilikleri kendi toplumlarında da istedikleri görülmektedir. 2016-2017 yıllarında Şanlıurfa’da yapılan bir araştırma sonucunda, Suriye kültüründe meşru olan çok eşli evliliklerin Türk toplum yapısını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Nitekim, Suriye toplumunda meşru olan çok eşli evlilikler, Türkiye’de, Suriyelilerin sadece kendi aralarında çok eşli evliliklerin yapılmasıyla kalmamaktadır. Aynı araştırmada, Türkiye’de kanun nezdinde yasak olmasına rağmen Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kültürel olarak az görülen çok eşli evliliklerin Suriye göçü ile beraber arttığı ifade edilmektedir. Yerli erkeklerin Suriyeli kadınlarla kanunen yasak olmasına rağmen dini nikahla 2. evlilikler yapması, Türk toplumunda Suriyelilere karşı olan merhamet ve güvenin yerine nefret duygularını ortaya çıkardığı ve bu durumda iki toplum arasında gerilim ve çatışmalara yol açtığı ortaya koyulmuştur (Kaya, 2017: 131-133). Buradan, Suriyelilerin kültürlerinde meşru olan çok eşliliğin Türkiye’de de devam ettirilmesinin hem hukuksal sorunlara hem de Türk aile yapısında bozulmalara neden olduğunu söyleyebilmek mümkün gözükmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de mevcut kanunlara uymayıp kendi kültürel yapısına göre çok eşli evlilikler yapan Suriyelilerin hukuki sıkıntılarla karşılaşacağını ve bu durumun da onların

sosyo- kültürel uyumlarını olumsuz yönde etkileyeceğini söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 19'a bakıldığında Suriyeli katılımcıların yoğun olarak gözlemlediği kültürel farklılıklar arasında Türklerin çocuk yetiştirme tarzları, eğitim kültürü, çalışma kültürü olmuştur. Katılımcıların bu konuda öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Biz Suriyelilerde çocuk yetiştirme tarzı Türk toplumundan çok farklıdır. Biz, çocuklara Türkler kadar özgürlük tanımayız. Örneğin, benim kızım ilerde kapanmak ve namazını kılmak zorunda. Şu an sözle bunları aşılamaya çalışıyorum. Ama konuşmayla anlaşılamazsak zor kullanırız.” (Dehna, ev hanımı, giriş 2015).

“Çocuk yetiştirmek Türkiye’de Suriye’den çok farklıdır. Ben, Türk insanların çocuklara çok önem verdiğini ve onların rahatını önemsediklerini düşünüyorum. Türkler için çocuğun rahatlığı ve psikolojisi çok önemlidir. Çocuk zarar görmesin diye üstüne titrerler. Ama bizde çocuk ses çıkarıp sinirlense hemen dayağı yer. Tabi ki bunu genelleymeyiz. Ben Türkiye’ye ilk geldiğimde çocuklarımı Suriyelilerin çocuk yetiştirme kültürüne göre büyütüyordum. Ne zaman sıkılsam sinirimi çocuklarımdan çıkarırdım. Ama Aydın’a geldikten sonra çocuklara karşı daha az sinirlenmeye başladım, onları daha çok önemser oldum. Her şeyi dayakla, sinir ile bağırıp çağırmakla çözemeyeceğimi, çocuklarım ile iletişim kurarak çözmek gerektiğini fark ettim. Ve bu şekilde davranmaya başladım. Bu alışkanlığı da kendi kişiliğime oturtup çocuklarımla daha fazla ve eskiye nazaran onları daha çok dinlemeye başladım.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Çocuk yetiştirme tarzımız Türklerden farklıdır. Çünkü bizde 6, 7, 12 hatta bazen 14 çocuk doğuran kadınlar çocuklardan bıkıyor. Ama Türklerin 1-2 çocuğu oluyor ve şımartabiliyorlar. (...) Türkler çocuklara bizden daha fazla kıymet verirler ve sabırları da çoktur.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

“Okullardaki çocuk yetiştirme tarzını çok sevdim. Burda öğrenciye kıymet verilir, hastalalanırsa ailesine haber verilir. Çocuğun başına bir şey gelse hemen ilgileniyorlar. Suriye’de ise sürekli dayak vardı bu yüzden çocuklar okuldan nefret ederdi. Burda öğretmenler çocuğu okuldan nefret ettirmezler aksine sevdilir.” (Leyla, ev hanımı, giriş 2014).

“Türkiye’deki eğitim sistemi test uygulamalarına yöneliktir. Suriye’de test sistemi yoktur, eğitim klasiktir. Ama Türkiye’de benim çocuklarım test sistemine göre eğitim alıyorlar. ”(Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013)

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde katılımcıların Türklerin çocuklara karşı Suriyelilerden daha merhametli ve sabırlı olduklarını, Türk ailelerinde çocuk sayısının az olmasından dolayı annelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırabildiklerini, Suriyelilerde çok çocuk kültürü olması nedeniyle Suriyeli annelerin bir yerden sonra çocuklardan bıktığını ve sabırlı davranacak gücü kendilerinde bulamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bunun dışında, katılımcılardan *Dehna* bir yandan kızlarının eğitimlerini Türkiye’de tamamlamalarını istemekte bir yandan da kendi kültürlerini yaşatacak nezih evlatlar yetiştirmek istediğini ifade ederken; kızlarının başörtüsü takmayı kabul etmeyecekleri bir durumun oluşması halinde kültürel miraslarının devamlılığı için kızlarına başörtüsünü zorlama ile dayatacağını ifade etmesi dikkat çekici bir husustur. Buna karşın, bir başka kadın katılımcının Türkiye’ye ilk geldiğinde çocuklarını kendi kültürlerine göre yetiştirdiğini dile getirirken, Aydın’daki annelerin çocuklarına karşı çok sabırlı ve anlayışlı davrandığını fark ettikten sonra çocuklarını daha fazla dinlemeye başladığını ifade etmesi, olumlu yönde davranışsal değişimler olduğunun göstergesidir. Davranışsal değişimler kültürleşme süreci boyunca üç alt süreç şeklinde meydana gelmektedir: kültür atma, kültür öğrenme ve kültür çatışması. Berry’e göre, kültür atma ve kültür öğrenme, bireyin isteği ile gerçekleştiğinde, eski davranışlar, ev sahibi topluma daha iyi uyum sağlayacak davranışlarla değiştirilir (Berry, 1999: 16). Bu durumun, göç eden bireyin kültürel uyumunun daha hızlı gerçekleşmesini sağlayacağını söyleyebilmek mümkündür.

Suriyeli katılımcıların kültürel farklılık olarak dile getirdikleri bir diğer husus da çalışma kültürü olmuştur. Buna yönelik öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bir de bazı adetler var, aile ve çocukların farklı şehirlerde yaşamaları, memurlar da böyle. Suriye’de böyle değil. Suriye’de her memur yaşadığı şehirde çalışmaktadır.” (Mahmut, imam, giriş yılı 2014).

“Türklerde çalışmak bir adettir. Türkler çok fazla mesai yaparak çalışıyorlar.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

“Türkiye’de iş yerlerinde çalışılan mekâna saygı olarak masanın üzerine oturmazlar, yaslanmazlar da. Ben bunu çok beğendim. Gerisi zaten bizimle aynı. Türkiye’de iş tezgahının üzerine oturmak ya da yaslanmak ağır geliyor insanlara. Ekmek kapısı olduğundan dolayı insanların bu şekil davranışları kabullenmediklerini gördüm.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Bir diğer katılımcı ise Suriye’ye nazaran Türkiye’deki çalışma şartlarının zor olduğunu ve Suriye’deki yeraltı kaynaklarından dolayı hayatın ucuz olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye’de çalışma mesaipleri çok fazla. Oysa bizim Suriye’de mesai saatleri bu kadar çok değildir. Bizim ülkemizin maşallah petrolü vardı. Suriye’de benzin çok ucuzdu ve hükümetin elindeydi, özele verilmemişti.” (Memduh, çalışmıyor, giriş yılı 2016).

Katılımcılar tarafından kültürel farklılık olarak gözlemlenen bir diğer konu da sosyal etkileşimlerden biri olan misafirlik anlayışı olmuştur. Suriye’de misafirlerin habersiz gittiğini Türkiye’de ise misafirlerin önceden randevu alarak gittiğini beyan eden (4) katılımcının öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Suriye’de misafirler randevusuz gelir ve bizim kültürde misafire yiyecek ya da içecek teklifi sunulmaz, yemek yapmamız zorunludur. Fakat Türkiye’de önceden haber verilir hatta randevu almak gereklidir. Ama bizde misafir ansızın zile basar ve ev sahibi bütün işlerini bırakıp misafir ile ilgilenmek zorundadır.” (Sami, erkek katılımcı, Halepli).

“Bizim sosyal ilişkilerimiz Türklerden çok farklıdır. Örneğin, Türkler birinin yanına gidecekleri zaman telefonla arayıp izin alırlar. Ama bizde böyle değil. Biz misafiriğe gidilecek kişiyi aramadan gideriz ve buraya kıyasla daha samimi ilişkilerimiz olur.” (Hatice, kadın katılımcı, Halepli).

Hatırlanacağı üzere, Türk komşularla ilişkiler kısmında katılımcılardan bazıları yine misafirperverlik anlayışlarına değinmişlerdi. Bu konuda Leyla “Komşularımdan biri bana ben müsait değilim derse çok kırılırım. Ben şu an dünya kadar işim olsa da biri arayıp yanına geleceğim derse hoş geldiniz derim, müsait değilim diyemem.” şeklinde görüşlerini paylaşırken bir diğer katılımcı Dehna ise “Benim yan komşum sürekli yanıma gelir. Ben ise, beni davet etmezse gitmem.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Bu konu ile ilgili olarak, Hatay-Yayladağı’ndaki Bayır bucak Türkleri ve Suriyeli Arapların sosyo-

kültürel bütünleşmeleri üzerine yapılan bir saha araştırmasında, Suriyeli Araplar tarafından, misafirlikte yapılan ikramların farklı olduğu, Suriye’de misafirlik esnasında kadınların ve erkeklerin birbirinden ayrı odalarda ağırlandıklarını Türkiye’de ise, kadın ve erkeklerin ortak alanda oturdukları şeklinde misafirlik anlayışları ile ilgili farklılıklar belirtilmektedir (Bozkurt, 2020: 207).

Suriyeli katılımcıların kültürel farklılık olarak dile getirdiği bir diğer husus da yaşayış tarzları ile ilgilidir. Suriye’deki gündelik hayatın akşam başlayıp sabaha kadar sürdüğünü Sami şu şekilde dile getirilmektedir:

“(...) Hatta Suriye’de biz geceleri uyumazdık ve bu bizim kültürde bir gelenek haline dönüşmüştü. Özellikle, Halep şehrinin insanları gece uyanık kalıp gündüz uyurdu. Halep’e ‘uyumayan şehir’ derlerdi. İnsanları gün doğmadan uyumazdı. Halep’te dükkanlar sabah saat 5’e kadar açık kalırdı. Biz Türkiye’ye geldikten sonra bizim için tam tersi oldu. Tabi Halep’te hükümet ve valilikler halkın bu düzenini değiştirmek istedi. Hatta gece 12’den sonra ceza yazılacak dendi ama ceza bile halka tesir etmedi.” (Sami, erkek katılımcı, Halepli).

Kadın katılımcılardan bazıları ise, yaşayış tarzları hakkında, Türkiye’de evlenen çocukların anne babadan ayrı evde yaşadıklarını ancak Suriye’de kaynana ile yaşamak zorunluluğu olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Türkiye’de insanlar evlenirken ailelerinden ayrı evde yaşıyorlar. Bu benim hoşuma gidiyor. Ama Suriye’de böyle değil. Ben Suriye’de 14 yıl boyunca kayınvalidem ile yaşadım.” (Hatice, ev hanımı, Halepli).

“Bizde gelin kaynana ile aynı evde oturmak zorundadır.” (Behire, ev hanımı, Deyrizorlu).

Suriye yemeklerinin Türk yemeklerinden daha zahmetli olduğunu ve çok baharat kullanmalarından dolayı tepki aldığını dile getiren katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Yemek olarak bizim yemeklerimiz çok zahmetlidir.” (Behire, ev hanımı, Deyrizorlu).

“Türk yemekleri bizim yemeklerden farklıdır. Sonrasın da Suriye’de biz ekmeği lavaş şeklinde ve kilo ile alırdık ama burda tek tek alıyoruz.” (Kamar, ev hanımı, Deyrizorlu).

“Türk yemeklerinin bazıları bizim damak tadımıza uygun bazıları ise değişik. Türk baharatları farklı, Türkler yemeklere çok sarımsak kullanmıyorlar. Ben yemek pişirirken sarımsak kullandığımda yoldan geçenler ‘bizi kokudan öldürdün’ şeklinde tepki veriyorlar.” (Hatice, ev hanımı, Halepli).

Tablo 19’a bakıldığında “giyim tarzları” alt kodunun kültürel farklılık olarak dile getirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, katılımcılardan Hamza, Türkmen olmasına rağmen Suriye kültürüne göre giyinip kuşandıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Biz de giyim olarak şalvar ve fes giyilirdi. Ama bunu sadece yaşlılar giyiyor. Türkiye’de fes kalktı ama biz Suriye’de yaşadığımız için bizde kalkmadı.” (Hamza, tercüman, Lazkiyeli).

Katılımcılar Türk toplumundaki insanların başkalarına yönelik duyarlılıklarını, “farklı inançlara olan saygı” (3 kez), “komşuluk ilişkileri” (3 kez) ve “insanlar arasındaki saygı” (1 kez) alt kodları kapsamında şöyle dile getirilmektedir:

“Namaz kılmayan insanların diğerlerinin dinine saygı duyması. Örneğin, benim patronum namaz kılmaz, hangi dine mensup olduğunu da bilmiyorum. Ama Ramazan ayında ben oruçlu iken hiçbir zaman benim önümde yemek yemedi. Türk insanların başkalarına karşı olan duyarlılıklarını seviyorum.” (Ali, işçi, İdlibli).

Türkiye’deki insanların birbirlerinin inançlarına karşı saygı duyduğunu dile getiren bir başka katılımcı ise Suriye’deki iç savaşın inançlara saygı duyulmamasından kaynaklı ortaya çıktığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Türklerin başka insanlara yönelik davranışları... yani kalbi ne kadar kötü olursa olsun o kişide merhametin olması. Türk toplumunda mezhep farklılıklarının olmaması çok güzel bir şeydir. Suriye’deki her şeyin, iç savaşın nedenlerini bu ayırtırmalar oluşturmuştur.” (Derviş, işçi, Şanlı).

Türk halkı arasında kavganın çok az olduğunu, komşuların birbirlerine karşı saygılı ve sabırlı olduklarını dile getiren katılımcıların düşünceleri ise şu şekildedir:

“Burda komşuya saygı duyulur. Herhangi bir rahatsızlık hissedildiğinde dile getirilir. Örneğin, benim alt katımdaki Suriyeliler yemek pişirirken yan taraftaki Türk komşular sürekli dumana maruz kalıyordu. Türk komşularımız uygun bir dille rahatsızlıklarını dile getirdiler. Ancak ben bu kadar anlayışlı olmayabilirdim. Türkler arasında evin dışında kavga olduğunu çok az görürüz. Ama Suriye’de insanlar birbirlerine karşı seslerini hemen yükseltir, sonrasında da kavga büyür ve insanların birbirini öldürmesine kadar gider.” (Dehna, ev hanımı giriş yılı 2015).

“Türkler Suriyelilere göre birbirlerine karşı saygılırlar. Türkler arasında kavga olması çok zordur. Ama Suriyelilerde her tartışma kavga ile sonuçlanır. Örneğin, geçen hafta Suriye’de bir kavga oldu ve 7 genç öldü.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında Suriyeliler arasındaki her tartışmanın kavga ile sonuçlandığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’nin neredeyse bütün şehirlerinde ikamet ettiğini ve gettolaşma değil de Türklerle aynı mekanları paylaştıkları düşünüldüğünde, katılımcıların toplumsal huzurun inşa edilmesi açısından önemli bir hususu dile getirdiğini söyleyebilmek mümkündür.

Katılımcılar arasında özellikle erkek katılımcıların gözlemlemiş olduğu bir diğer kültürel farklılık da kahve kültürü olmuştur. Katılımcılar bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Bizim Suriye’de kahve kültürü yok, yani 10 tane erkek arkadaş akşamlamaya gelecekse eve gelirdi. Ama Türkiye’de erkekler kahvede toplanır. Bu benim hoşuma giden bir kültür geleneği oldu. Kahve kültürü ile aile üyelerinin rahatsız olması engellenmiş oluyor. Türkiye’de her şeyin bir zamanı vardır. Sen sohbet etmek istiyorsan kahveye gidip arkadaşlarınla buluşursun, tabi bu durumun bütün gün sürmemesi gerekiyor. Bu şekilde evi, eşine ve çocuklarına ayırıyorsun.” (Sami, Halepli, giriş yılı 2014).

“Türkler arkadaşlarını eve değil kahveye çağırıp sohbet ederler. Suriye’de normalde kahve kültürü yok ama Türkiye’ye geldikten sonra artık biz de erkek arkadaşlarımızı ev yerine kahveye çağırmaya başladık.” (Ali, İdlipli, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, erkek katılımcıların yerli halk gibi arkadaşları ile kahvelerde görüştüklerini ifade etmesi kültürel etkileşimin somut göstergelerinden biridir.

Yine tablo 19’da görüleceği üzere dini bayramlar ile ilgili farklılıklar olduğunu dile getiren (3) katılımcıdan öne çıkan görüşler şu şekildedir:

“Türkler dini bayramlara ve kandillere çok önem verirler ve birbirlerinin bayramlarını da kutlarlar. Ama Suriye’de bu o kadar çok önemsenmez. Biz Suriyeliler, bayramları bu kadar çok önemsemiyoruz. Suriye’de bu kadar yoğun kutlanmaz. Türk dostlarımız bize sürekli çok mesaj atarlar ‘kandilin mübarek olsun’ şeklinde. Ben bu duruma çok şaşıyorum.” (Sami, Halepli, giriş yılı 2014).

“Suriye’de Ramazan’da insanlar sabaha kadar uyanık kalır, çarşılarda sabaha kadar açık olur ve sonra sabah uyuruz.” (Leyla, Şamlı, giriş yılı 2014).

Görüşme yapılan Suriyelilerin dile getirdiği bir diğer kültürel farklılık ise “çocuk sahibi olma anlayışı” hakkında olmuştur. Katılımcılar Türklerin çocuk sayılarının az olduklarını, çocuklarının geleceklerini düşündüklerini ve cinsiyet ayrımcılığı yapmadıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

“Suriyeli ailelerde çok çocuk kültürü var. Öncelikle, burada, ne kadar çok çocuğun olursa o kadar çok güçlü olursun şeklinde bir algı olduğunu belirtiyim. Daha sonra kültür haline dönüştü. Ama bana göre bu çok anlamsız ve çok yanlış bir tutumdur. Gözlemlerimde, çok çocuklu ailelerde çocukların eğitimsiz kaldığını görebiliyorum. Mesela, annem de Suriyeliler gibi algılamaktadır. Benim 2 tane çocuğum var, annem Suriye’den bizi sürekli arayıp ‘bir torun daha istiyorum’ diye baskı yapar durur, biz de geçiştirip dururuz. Çünkü ben çocuklarıma iyi bir gelecek hazırlamak istiyorum, geleceğimiz bile belirsiz iken çocukları nasıl riske atalım? Bir de bu 2 tane ile zor baş ediyorum (3-4 yaşında olan küçük kız çocuğu ile 6 yaşında olan erkek çocuğunu tebessüm ederek işaret ediyor). Benim için çok çocuk sahibi olmak yanlış bir düşüncedir.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Türkler çocuğa hakkını veriyor. Suriye’de kız ve erkek çocuk arasında çok ayrımcılık vardır. Kız ile erkeği hep ayırıştırırlar. Türkiye’de ise, kız çocuklarına erkekler çocukları kadar değer verirler. Ama Suriye’de kadınlar oğlan gelene kadar doğum yaparlar. Kadın erkek doğurmazsa da adam üzerine kuma alır. Örneğin, şu an benim tanıdığım bir kadının 8 tane kız çocuğu var ve her yıl çocuk doğuruyor. Kocasını ise ‘erkek

“çocuk doğurmazsan başka kadın ile evlenecem, kuma getirecem” diyor. Kadın da yazık, sesini çıkaramıyor.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere, ataerkil bir toplum olan Suriyelilerin erkek çocuk takıntıları ve çok çocuk sahibi olma anlayışlarının kendi soydaşları tarafından da yanlış bir tutum olarak değerlendirildiğini söyleyebilmek mümkündür.

Görüşmeler esnasında, Türkiye’ye ilk geldiğinde kadınların marketlerde çalıştığı duyumlarına inanmadığını dile getiren katılımcı kadınların çalışma hayatında olmasını bir kültürel farklılık olarak şöyle dile getirmektedir:

“Bizde kadınlar markette ya da pazarda satış yapamaz. Türkiye’ye ilk geldiğimizde marketteki kasiyerler ‘kadın’ şeklinde duyumlar almıştık. Önce inanmadık, Ama Türkiye’de hem kadın hem de erkek çalışıyormuş. Suriye’de erkekler mecbur çalışmak zorundadır, kadınlar da sadece evde el işi, örgü falan.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

Kültürel farklılık olarak görüş bildirilen konular arasında da “hitap şekilleri” ve “el öpme geleneği” yer almaktadır. Türkiye’de yaşça büyük kişilere “abla” şeklinde seslenilmesinin Suriye kültüründe ayıp olarak karşılandığını ifade eden katılımcılar görüşlerini ve deneyimlerini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Türkiye’de 50 yaşındaki kadına ‘abla’ diye sesleniliyor. Ama bu durum bizde ayıp olarak görülür. Biz Suriye’de ‘teyze ya da hala’ diye sesleniriz. Türkiye’de bu şekilde hitap ettiğimizde ise çok tepki aldık, hatta bizi uyardılar. Ancak teyze ve hala bize daha samimi geliyor. Türkiye’de enişteye de bütün sülale ‘enişte’ diye seslenir. Küçükler de ‘enişte’ diye seslenir. Bizim kültürümüzde ise bu durum saygısızlık olarak görülür. Burda babanın eniştesine de ‘enişte’ diye seslenilir. Ama enişten değildir.” (Sami, Halepli, giriş yılı 2014).

“Türkiye’de büyüklere ‘abi’ ve ‘abla’ şeklinde seslenilir. Saygının göstergesi olarak. Ama Suriye’de saygı gösterilecekse ‘amca’ ya da misal ‘Ali’nin babası’ şeklinde çağrılır. Ama Türkiye’deki insanlar gibi bu kadar önem vermezler. Bizde saygıdan kişi ‘en büyük oğlanın ismi öne koyularak falan kişinin babası’ diye seslenilir. Eğer o ailede

erkek çocuk yoksa kişiye toplumdaki lakabı ile sesleniriz.” (Esmâ, Halepli, giriş yılı 2015).

“Türkiye’de yaşça büyük olan kişilerin elleri öpülür. Ama bizim kültürde sadece anne ve babanın eli öpülür. Türkiye’de ise tanıdık olmayanların da elleri öpülür, yeter ki yaşlı olsun.” (Faiza, Şamlı, giriş yılı 2012).

Katılımcılar arasında Sami sigara içme alışkanlığı ile ilgili farklılığı şu şekilde beyan etmektedir:

“Bizde, Suriye’de sigara evin içinde içilir. Ama ben Türkiye’de hiçbir Türk’ün evde sigara içtiğini görmedim. Genelde dışarda içilip eve girilir. Bu benim beğendiğim bir alışkanlık oldu. Böyle de daha sağlıklıdır. Türkiye’ye geldikten sonra ben de sigaramı evin dışında içip sonra da eve girmeye başladım.” (Sami, Halepli giriş yılı 2014).

Katılımcılar arasında “evde hayvan beslemek” ve “hayvan sevgisi”nin bir kültürel farklılık olduğunu dile getirenlerin görüşleri şu şekildedir:

“Türklerin bazı adetleri bizden farklıdır. Örneğin, evde hayvan beslemek. Evde hayvan beslenilmesi bize yakın olmayan bir kültürdür.” (Mahmut, Şamlı, giriş yılı 2014).

“Türk insanları kedi ve köpekleri çok sever. Türklerde hayvan sevgisi var. Bu durum bizim kültürden farklı.” (Ali, İdlibli, giriş yılı 2015).

Kültürel farklılık olarak Türkiye’deki kanunların Suriye’den farklı olması, Türk asker ve polislerinin halka karşı saygılı olduğu ve devlet kurumlarında rüşvet olmadığına ilişkin görüşler katılımcılar tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“Türk toplumunda Türk askerleri topluma karşı çok saygılı. Aynı durum polisler için de geçerli. Burada, jandarma çözüm bulmaya çalışır. Oysa Suriye’de herhangi bir sıkıntı olduğunda jandarma ya da polisi arayamıyoruz, aradığımız durumda herkes nasibini alır. Herkes dayacağı yer. Hatta, şu an savaştan dolayı jandarma istediğini yapma hakkına sahip oldu. Bizim ülkede, jandarma ve güvenlik güçlerinin çoğu iktidarın seçtiği insanlardan oluşur.” (Dehna, Hamalı, giriş yılı 2015).

“Bizde, Suriye’de rüşvet çok vardı. Rüşvet alan insan çok zengin olurdu.” (Memduh, Deyrizorlu, giriş yılı 2016).

Katılımcılardan Ali, Türklerin düşünce olarak Suriyelilerden çok farklı olduğunu ve kendisinin de kültürel etkileşim sayesinde Türkler gibi düşünmeye başladığını şu şekilde anlatmaktadır:

“Türkler geleceklerini bizden daha fazla önemserler. Örneğin, Suriyeli bir genç bir ay çalışırsa akabinde bir ay oturur. Karın tokluğu ve keyfinden başka hiçbir şey düşünmez. Ama biz (kendisini ve beraberinde oturduğu kişileri kast ediyor), Türkiye’de yaşadığımızdan dolayı Türkler gibi, geleceğe yönelik maddi durumumuzu daha fazla düşünmeye başladık.” (Ali, İdlibli, giriş yılı 2015).

Katılımcılar tarafından son olarak dile getirilen hususlar da “dolmuşlarda hamilelere yer verilmesi” ve “devlet hastanelerinde insanların önemsenmesi” olmuştur. Bu konularda düşüncelerini dile getiren katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye’de hamile kadınlara çok önem verilir. Ama bu durum bizim toplumda çok normaldir. Belki de kadın doğum bile yapar da kimsenin haberi olmaz. Türkiye’de yaşlılara, hamilelere ve çocuklu kadınlara yer verilir. Büyük adamlar da yer verir. Ama Suriye’de böyle değil. Suriye’de şahıs ‘ben de sizin gibi ücret ödedim, neden ayakta durayım’ şeklinde düşündür. Türkiye’de yaşlılara ve hamilelere çok fazla saygı vardır.” (Esmâ, Halepli, giriş yılı 2015).

“Suriye’de devlet hastanelerinde araç, gereç ya da malzeme bulunmazdı. Her şey para ile yapılırdı. Özel doktorlar çok vardı. Ama Türkiye’de devlet hastanelerinin hepsi çok donanımlıdır. Suriye’de devlet hastanelerinde hastayı önemsemezler, sadece özel hastanelerde kişi ile ilgilenirlerdi, ama elindeki tüm parayı da alırlardı.” (Memduh, Deyrizorlu, giriş yılı 2016).

Yukarıda, iki toplum arasındaki yönetim şekli, kurallar, gelişmişlik düzeyi, tutumlar, yaşam ve giyim tarzları, eğitim sistemi, eşitsizlikler, kadının toplumda ve çalışma hayatındaki konumu, özgürlükler, düğünler ve toplumsal değerler açısından dile getirilen kültürel farklılıklar katılımcıların ifadelerinin kısaltılmış halidir. Dolayısıyla katılımcıların görüşlerine dayanarak iki kültür arasındaki kültürel farklılıkların belirgin bir şekilde görüldüğünü söyleyebilmek mümkündür. Esasen, iki toplum açısından bütünleşmenin ve kültürel uyumun tamamen gerçekleşmesi beklenemez. Ancak topluluk bağları, ortak değerler, inançlar, normlar ve semboller üzerinden inşa edilir.

Toplumlardaki farklılıklardan öte yakınlıklar ve ortak değerlerin ön plana çıkarılmasının toplumdaki düzenin sürekliliği ve Suriyelilerin kültürel uyumunun artması yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Erkan, 2016: 18). Bu bağlamda katılımcıların kültürel benzerlik ile ilgili alt kodlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 20: Suriyelilerin Bakış Açısından İki Kültür Arasındaki Benzerlikler Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ İki Kültür Arası Benzerlik ve Farklılıklar															0
▼ Benzerlikler															0
Giyim Tarzları															4
Dini Bayramlar															3
Bayram Hazırlıkları															1
Din															4
Düğünler															5
Sigara İçmek															1
Çay Kültürü															3
Ramazan Ayı															4
TOPLAM	4	1	1	3	2	0	2	1	1	2	1	2	1	4	25

Tablo 20'ye bakıldığında “Türkiye ve Suriye kültürleri arasındaki benzerlikler nelerdir?” sorusuna katılımcıların 4’ü düğün, 4’ü din, 4’ü giyim tarzları, 3’ünün Ramazan ayı, 3’ünün de çay kültürü, 1’er kişinin de “sigara içmek” ve “bayram hazırlıkları” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcılar, genel olarak din, dini bayramlar ve namaz şekilleri ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“En fazla yakın olan din, dini bayramlar, Cuma namazları, bayram namazları gibi... Ramazan ayındaki yemek davetleri, iftar ve sahur saatlerindeki yemek paylaşımı bizim kültürde de var.” (Sami, Halepli, giriş yılı 2014).

“Esasen, bizim Türklerle kültürlerimiz benzer. En yakını Müslümanız.” (Ali, İdlibli, giriş yılı 2015).

“Namaz şekilleri Türkiye ile aynı örneğin, teravih namazı.” (Derviş, Şamlı, giriş yılı 2012).

“Türkler din olarak bize yakınlar. Bayram hazırlıkları Türkiye gibidir. Kadınların başlarının örtülü olması da bize yakın. Benim eve başı hem kapalı hem de açık olan

komşularım gelir. Ama ben sadece baş örtüsünü bize yakın görürüm.” (Dehna, Hamalı, giriş yılı 2015).

Katılımcılardan Amine ve Sami, Türkiye’deki çay kültürünün kendilerine çok yakın olduğunu ve Suriye’de sık sık çay tükettiklerini beyan etmişlerdir. Benzer şekilde Kamar da “çay ve sigara kültürü bize yakın, hatta Türkler Suriyelilerden daha çok sigara kullanıyor.” şeklinde görüşlerini paylaşmaktadır.

Hatırlanacağı üzere, kültürel farklılık kısmında düğünlerin Türkiye’de kadın ve erkek karışık yapılması katılımcılar tarafından kültürel farklılık olarak dile getirilmişti. Benzer şekilde, bazı katılımcılar tarafından, düğünlerin evlerin avlusunda ya da geniş mekanlarda yapılmasını kültürel yakınlık olarak şu şekilde ifade etmektedirler:

“Düğünleri yapma şekillerimiz aynıdır. Benim düğünüm kadınların ve erkeklerin ayrı mekanlarda oturması şeklinde yapıldı. Ama Suriye köylerinde kadın-erkek karışık olan düğünler de vardır. Türkiye’de de düğünler kadın-erkek karışık yapılıyor. Şam’da düğünler bazen geniş olan evlerin avlularında yapılıyor. Aynı şeyi Türkiye’de de gördüm.” (Leyla, Şamlı, giriş yılı 2014).

“Suriye’de Türkmenler, düğün davetiyesi olarak kart değil de havlu ya da gömlek gönderir. Türkiye’de de böyle bir gelenek var.”

Katılımcılardan Hamza, Türkmen olduğundan dolayı Türklerle benzer geleneklere sahip olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Kültür geniş bir kavram, ama ben Türkmen olduğumdan dolayı Türklerle geleneklerimiz aynıdır. Sadece ülke olarak kültürümüz değişti. Yani ben şahsi kültürüme değil de Türkiye’nin kültürüne göre yaşıyorum. Ama geleneklerimiz aynı. Örneğin; düğünler, taziyeler, giyim tarzları, yemekler ve mutfağımız aynı. Türkmen olduğumuzdan dolayı, bizim için sadece yaşantı kültürü açısından değişim oldu. Sonuçta, biz Suriye’de, Suriye Cumhuriyeti’nin genel kültürüne de uyum sağlıyorduk. Ama kültürümüzün hepsi Türklerle benzer, hiçbir yabancılik çekmedik. Yemek yeme tarzında bile yabancılik çekmedim. Örneğin, Araplar yemekleri ortaya (tepsiye) koyarlar ama biz Türkmenler orta yükseklikte bir masanın üzerine koyup yiyoruz. Bu bile Türkiye ile aynı.” (Hamza, Lazkiyeli, giriş yılı 2013).

Çalışma esnasında, giyim tarzları ve diğer geleneklerin Türklerle benzer olduğunu dile getiren katılımcıların, etnik köken olarak Suriyeli Arap olmadıklarının vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. Zira, Türkmen ya da kürt kökenli Suriyelilerin Türklerle neredeyse aynı kültürü paylaştıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılardan eşi Türkmen ve kendisi ise kürt kökenli olan Hatice, etrafındaki Türk komşuları ve Suriyeli Arapların giyim konusunda kendisine baskı yaptığını şöyle anlatmaktadır:

“Bizim kültürümüz Türklerle aynı, değişmedi. Aydın’a ilk geldiğimizde komşular kızıma karışmaya çalışıyordu ve sürekli bana ‘sen neden kızını kapatmıyorsun, kızın neden pantolon giyiyor?’ diyorlardı. Aynı şekilde Suriyelilerde bana ‘neden çarşafı örtünmüyorsunuz?’ diyorlardı. Ben de bizim kültürümüz böyle, biz olduğumuz gibi yaşayacağız şeklinde cevap veriyordum.” (Hatice, Halepli, giriş yılı 2013).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Türkiye ve Suriye kültürleri arasında; dini yaşantı, düğünler, sigara kültürü ve çay kültürü dışında herhangi bir benzerlik bildirilmemiştir. Kültürel farklılıkların çok olması göç eden bireyler ile ev sahibi toplumun kültürleri arasındaki kültürel mesafenin büyük olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, kültürel farklılıkların çok olmasının kültürel uyumu negatif yönde etkileyebileceği ve ayrışmayı arttırabileceği çıkarımında bulunabilmek mümkün gözükmemektedir.

1.4.2.9. Suriyelilerin Kültüründe Meydana Gelen Değişimlerin Kültürel Uyuma Etkisi

Berry (2006b: 135), kültürleşmeyi hem birey hem de kültürde zaman içerisinde gerçekleşen değişiklik olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla mevcut araştırmada, katılımcıların kültürlerinde meydana gelen değişikliklerin, ev sahibi toplum ile temas düzeyleri ve tercih ettikleri kültürleşme tutumları hakkında bilgi vereceği düşünülmektedir.

Tablo 21: Suriyelilerin Kültüründe Meydana Gelen Değişime İlişkin Kod Matrisi Tarayıcı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
Kültürleşme Süreci															0
Suriyelilerin Kültüründe Meydana Gelen Değişim															0
Kültürel Yoğunluğun Azalması															12
Yaşayış Tarzı															9
Düşünce															7
Yemek															7
Davranış															12
Giyim															5
TOPLAM	7	5	2	1	2	6	7	6	3	2	3	3	3	2	52

Tablo 21’e bakıldığında kültürel değişim olarak “kültürel yoğunluğun azalması” alt kodunun 9 katılımcı tarafından 12 kez dile getirildiği görülmektedir. Bu konuda görüş bildiren katılımcılardan bazıları, Suriye’de geleneksel olan geniş ailelerin Türkiye’de yerini çekirdek aileye bırakmasından dolayı sosyal ilişkilerinin azaldığını şöyle dile getirmektedirler:

“Suriye toplumu yok. Biz burda tek bir aile olarak yaşıyoruz. Tabi ki Suriyeli var ama çok az var. Bizim kültürümüz Türkiye’ye çok yakın. Ama kültürü yaşayacak bir toplum olmadığı için bazı gelenekleri bıraktık.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Kültürümüzü aynı yoğunlukta yaşamıyoruz. Çünkü yaşayacak çevre yok.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

“Suriye gibi değil. Bir sürü şeyimiz eksildi. Yani ailelerimiz ve akrabalarımız yok. Yani Türkiye’de kendi kültürümüzü yaşayabileceğimiz insanlar ve ortam yok. Örneğin, Suriye’de Ramazan ayında bütün aileler bir araya gelir toplanırdık. Ama burda yakınlarımızdan kimse yok. Sadece ben, eşim ve çocuklar. Bunları yaşamayı ve yaşatmayı çok isterdim ama bunları yaşayacağımız insanlar yok.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

Katılımcılardan Hatice ise, yaşamlarını bulunduğu toplumun kültürüne göre sürdürdüklerini şöyle anlatmaktadır:

“Biz, Suriye kültürüne göre değil de mevcut dünyanın ihtiyaçlarına göre yaşamımızı sürdürüyoruz. Yani kültürümüz eskisi gibi değil. Örneğin, Suriye’de kızların dışarı çıkması yasak. Ama biz Türkiye’de kızımızı kısıtlamıyoruz. Bu ülkedeki yaşlıları

gibi dışarı çıkmasına, arkadaşları ile gezmesine izin veriyoruz, fakat bunu da Suriye'deki kayıncıların hissettirmiyoruz.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Suriyeliler ve akrabaları ile olan sosyal ilişkilerinin azaldığını ifade eden Hamza ve Behire'nin ifadeleri sırasıyla şu şekildedir:

“Burada, insanlar sosyal ilişkilerde soğukmuş gibi hissediyoruz. Örneğin, ben amcamın oğluna 2 gün gitmesem 3. gün kesin giderim. Ama Türkler de böyle değil. Bizim de Türkiye'nin farklı illerinde yaşamamız aile ve akraba ilişkilerimizi olumsuz etkiledi. Suriye'de bütün akrabalar aynı köyde oturuyorduk. Türkiye'de ise herkes farklı bir şehirde hayata tutunmaya çalıştı.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Kültürümüzü aynı yoğunlukta yaşamıyoruz. Türk toplumuna uyum sağlamak ve ev sahibinden şikâyet almamak için Suriyeliler ile olan ilişkilerimizi azalttık. Türkiye'de insanların yani misafirlerin çok olmasından hoşlanılmıyor. Türk toplumu evlerde ses, gürültü ve çocuk sesi olmasından rahatsız olduğu için akrabalarım ile olan sosyal ilişkilerim azaldı.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

Yaşayış tarzları ile ilgili olarak, katılımcılardan bazıları, Suriye'de normal olan gece geç saatlere kadar oturma alışkanlıklarını Türkiye'de bıraktıklarını ve Türkler gibi aynı saatte uyumaya başladıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

“Suriye'deki bazı alışkanlıklarımızı da bıraktık. Örneğin, Suriye'de biz gece yarısı saat 1 ya da 2'de uyurduk. Ama burda komşular saat 23'te yattığı için biz de o saate uyumaya başladık. Sabahları da onlar gibi erken kalkmaya başladık. Yani günlük hayattaki alışkanlıklarımızı Türklere uyum sağlayacak şekilde değiştirdik.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

Katılımcıların eski hayatlarındaki alışkanlıklarını gönüllü olarak bırakmayı tercih etmeleri Berry tarafından “kültür atma” olarak tanımlanmaktadır. Berry'ye göre, iki toplum arasındaki kültürel farklılıkların fazla olması, yeni topluma uyum sağlanabilmesi için göçmenlerin daha fazla kültür atma veya kültür öğrenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Zira, büyük farklılıklar, gruplar arası tutumların olumsuz olmasına ve zayıf adaptasyona yol açmaktadır. (Berry, 1997: 23).

Yaşantılarında meydana gelen değişiklikleri “daha sık evden çıkmak”, “daha fazla insan içine karışmak” ve kişilik olarak “dışadönük olmak” şeklinde dile getiren kadın katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Suriye’de evin dışına hiç çıkmazdık. Sadece evden okula ve okuldan eve. Hatta insan içine karışmaz ve davetlere de kesinlikle katılmazdık. Ama Türkiye’ye geldikten sonra önce giyimim sonra kişiliğim değişti. Suriye’ye kıyasla daha fazla insan içine karışmaya başladık.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Türkiye’de mecbur tek başıma dışarı çıkmak zorunda kalıyorum. Örneğin, eşim çalışırken herhangi bir şeye ihtiyacım olursa markete, pazara ve hastaneye tek başıma gidip işlerimi halledebiliyorum. Bu durum ben de bir farklılık oluşturdu. Kendimi daha da özgür hissettim. Ama şayet Suriye’de olsaydım yanımda kocam ya da kayınvalidem olmadan dışarı çıkmam imkânsızdı. Genel olarak, yanımda biri olmadan sokağa çıkıp herhangi bir eşya satın alamazdım. Şu an ise, eşimin çalışması nedeniyle, mecbur dışarı çıkıp geri kalan işlerimizi halletmek zorundayım. Bu durum, benim kişiliğimde bir öz güven oluşturdu. Eskiden olsa biz kadınlar tek başımıza hiçbir şey yapamayız şeklinde düşünürdük. Şimdi ise tek başıma da olsam birşeyler yapabilirim şeklinde düşünmeye başladım. Suriye’ye göre daha sosyal biri oldum.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

“Suriye’de iken daha asosyal bir insandım. Ama Türkiye’ye geldikten sonra kendimi daha da açılmış ve sosyal hissettim. Suriye’de kadın başımıza çarşıya ya da hastaneye çıkamazdık, burda ise gidebiliyorum. İnsanlar benimle iletişim kurduklarında onlara cevap da verebiliyorum. Suriye’de toplumdan çok kapalıydık. Erkekler arasında oturmazdık. Ama Türkiye’de utangaçlığımı yendim. Gerektiğinde erkeklere de cevap vermem gerektiğini, onlarla iletişim kurmam gerektiğini fark ettim. Daha önce içe dönükken, Türkiye’de dışa dönük bir insan oldum. Türkiye’de Suriye’ye göre başka bir kişiliğim oluştu. (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında, katılımcıların davranışlarının yeni kültürel ortama “uyumu” pozitif yönde etkileyecek şekilde değiştiğini söyleyebilmek mümkündür. Benzer şekilde, katılımcıların kişiliklerinde de değişiklik meydana geldiği görülmektedir. Bery’ye göre (1997:23), göç eden bireylerin kişiliklerinde dışa dönük veya içe dönük şeklinde gerçekleşen değişimler, kültürleşme sürecinde hem risk hem de

koruyucu faktör olarak yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında katılımcılardan Derviş, Türkiye'ye geldikten sonra kişilik olarak daha içe dönük biri olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Suriye’de savaş öncesinde insanlarla iletişim kurarken, korkmadan, hakkım olduğumu bilerek iletişim kuruyordum. Ama Türkiye’de insanların beni yanlış anlamasından korktuğum için iletişim kurmaya korkuyorum. Bazı zamanlar dolmuştayken telefonum çalar ama açmam, sadece çok acil bir arama gelir ise açar ve hemen kapatırım. Hem insanlara saygıdan dolayı hem de kamusal alanlarda Arapça konuşmaya korktuğumdan dolayı evin dışında iken telefonlarıma cevap vermiyorum. Çünkü bazı insanlar Suriyelileri sevmiyor. Belki de benim oradaki Arapça konuşmam ile biri bana sataşacaktır bilemem.” (Derviş, yaş 42, işçi).

Yeni bir hayat arayışında olan bireylerin, göç ettikleri ülkelerde kendilerini yeniden yaratmaları gerekebilmektedir. Bu bağlamda, bireylerin karşılaştıkları zorluklarla baş edebilme ve çözüm geliştirebilme de sahip olunan kişilik çok önemlidir. Schmitz ve Berry’e (2011) göre, kültürleşme sürecinde tercih edilen uyum stratejileri ile bireylerin kişilik boyutlarındaki farklılıklar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Dışa dönük bir kişiliğe sahip olan mültecilerinin uyumlarının daha kolay olduğu ifade edilebilirken; içine kapanık bireylerin ise uyum süreçlerinin daha zor olduğu ve toplumdan marjinalize olduklarını söyleyebilmek mümkündür.

Tablo 21 incelendiğinde (6) katılımcının düşüncelerinde değişim olduğunu beyan ettiği görülmektedir. Katılımcıların düşünce yapılarındaki değişikliklere ilişkin öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Türk toplumundaki insanlar bizden daha iyi. Çocuklarının geleceğini oluşturmak için her şeyi yaparlar. Türkler çocuklarına iyi bir gelecek sunabilmek için çok çocuk doğurmazlar. Suriye’de ise hem çok çocuk doğururlar hem de çocukların geleceğini güvence altına almazlar. Yani bizde, anne hamileyken, bir yandan kucığında 5-6 aylık bir bebek diğer yandan da elinde henüz yürümeye başlamamış bir bebeği görmek mümkündür. Bu durum Suriye’de normaldir. Bizim toplumumuzda annenin görevleri çok zordur. Hem ev işini yapacak hem de çocuklarla ilgilenecek. Türkiye’de ise

hem annenin hem de çocuğun rahatına dikkat edilir. Suriye’de böyle değil. Ama artık ben de Türkler gibi düşünüyorum. (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Türkiye’de kendimin sadece ‘evde yemek yapan, çocuk büyüten’ bir şeyden olmadığımı hissettim. Kendime ait bir hayatın ve kendi kararlarımın olabileceğini fark ettim.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Katılımcılardan Sami, Türk komşularının evlerine misafirlğe gittikten sonra onlar gibi yaşamaları gerektiğini düşünmeye başladığını, Türklerle iletişime girmesiyle beraber, kültürel etkileşimin somut göstergesi olarak davranışlarında, giyimlerinde ve kişiliklerinde meydana gelen değişiklikleri şöyle ifade etmektedir:

“Türk komşularımızı ziyarete gittiğimizde bizim de onlar gibi yaşamamız gerektiğini düşünmeye başladık. Böylelikle adet ve geleneklerimiz onlar gibi oldu. Yani %100 değil tabi ama değişti. Örneğin, çaydanlığı kullanma şeklimiz değişti. Bizler, Suriye’de tek bir çaydanlığın içine çay ve şekeri koyarak çay demlerdik. Ama Türkiye’ye geldikten sonra alt ve üst olmak üzere iki çaydanlık kullanmaya başladık, hatta çayı da Türkler gibi şekersiz içiyoruz. Giyim tarzımız da değişti. Kişiliğimde de değişiklikler oldu. Misal, ben burda spor yapmaya başladım. Oysa Suriye’de spor yapmazdık. Türkiye’de spor yapan kişilerin toplum tarafından desteklendiğini, takdir edildiğini hissedersiniz. Suriye’de yürüyüş yapsanız dahi sizinle dalga geçerler. (...) Burda lisans diplomama denklik yaptırmak istiyorum. Çünkü Türkiye’de cahil kalmayıp, eğitim konusunda kendimi geliştirmem gerektiğini fark ettim. Buradaki toplumun, eğitime çok önem verdiğini hissettim.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, Türklerle iletişim kuran katılımcıların, Türklerin hayata olan bakış açısını tanıdıktan sonra kendi düşünce yapılarını sorguladıkları ve daha sonrasında da hem hayatlarını hem de Türkiye’ye uyumlarını olumlu etkileyecek şekilde düşünce yapılarını ve alışkanlıklarını değiştirdiklerini ileri sürmek mümkündür.

Tablo 21’e bakıldığında yemek kültürlerinde değişiklik olduğunu beyan eden (4) katılımcının olduğu görülmektedir. Yemek açısından bir kültür alışverişi olduğu katılımcılar tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“(…) Ekmeği Türkler gibi kullanmaya başladık. Yemek kültürümüz de değişti. Ama bizim Suriyeli kadınlar Türk yemeklerini öğrendiği gibi Türkler de bizim yemekleri öğrendi. Yani bir kültür alışverişi olmuş oldu.” (Memduh, yaş 50, Deyrizorlu).

“Yemek konusunda kültürümüzde değişiklik oldu. Türkiye’ye geldikten sonra yemeklerde Türkleri örnek almaya başladım. Hatta, çayı demleme şekillerimiz de değişti. Türkiye’ye geldikten sonra şeker, tuz ve ekmek tüketimini de azalttık. Suriye’de biz pilavı bile ekmek ile yerdik, çatalı sadece tatlıları yemek için kullanırdık. Şu an böyle yemek yemiyoruz ve Türkler gibi kolay yemekleri tercih etmeye başladık. Bizim toplumda masa üstünde yemek yemek diye bir şey yoktur. Türkiye’ye gelince yemekleri masa üzerinde yemeye başladık. Türkiye’de sadece bazı yiyecekleri garipsedik; enginar, kereviz gibi... ama hamur ve börek işini beğendik. Hatta orta yaşlı Türk kadınlarından börek ve ispanaklı pide yapımını öğrendim.” (Esma, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Suriye’de burdan çok farklı yemekler vardır. Örneğin, Suriye’de en çok pilav ve kumpir tüketirdik. Türkiye’ye geldikten sonra ise bunların sağlıklı olmadığını fark ettik ve Suriye’deki yaşantımıza kıyasla daha sağlıklı yemekler tüketmeye başladık. Sonra Türkler her gün aynı yemeği yemiyor farklı bir yemek pişiriyorlar. Ama Suriye’de hergün pirinç pilavı pişirilir ve aynı yemek birkaç gün tüketilirdi. Türkiye’ye geldikten sonra hem daha fazla sağlıklı olmak hem de kilo almamak için her gün farklı yemekler yapmaya başladık.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Berry (2000: 197), “kültürsüz” davranış diye bir şey olmadığını ve kültür ile insan davranışlarının birbiriyle yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, Türk kültürü ile etkileşime girmeleri sonucunda davranışlarında değişimler olduğunu dile getiren katılımcılar, deneyimlerini ve görüşlerini şöyle aktarmaktadırlar:

“Biz çocuk yetiştirme tarzlarında Türklerden etkilendik. Suriye’de çocuğun her isteği yerine getirilmez. Ama biz şu an çocukların her isteğini yerine getirmeye çalışıyoruz. Bu konuda Türk toplumuna uyum sağladık. Türklerden etkilenip ‘çocuk bu ya, melek’ şeklinde büyüttük. Ve şu anda onlarla baş edemiyoruz. Mesela Suriyelilerin evlerine misafirliğe gittiğimizde o evin çocukları çiçek gibi yerlerinde dururken; bizim çocuklar sürekli dışarı, içeri gir çık yapıp, hopyayıp zıplıyorlar. Sonra Suriyeliler bana

‘senin çocuklar terbiyesiz’ diyorlar. Ben de ‘yok ne terbiyesizi biz sadece Türkler gibi yetiştirdik, onlar hür oldular’ diyoruz.” (Mahmut, imam, giriş yılı 2014).

“Biz, Türk dostlarımızın yanına misafirliğe gittiğimizde yemeğin başlangıcında çorba içmemiz gerektiğini farkettilik. Ama bizde, önce çorbanın gelmesi şeklinde bir kültür yok. Daha sonra, bizim evimize Türk komşularımız geldiğinde yemekten önce onlara çorba ikram etmeye ve yemekleri sırayla sofraya getirmeye başladık. Türk komşularımızı direkt pilav ile akşam yemeğine başlatmamamız gerektiğini öğrendik.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Tablo 21’e bakıldığında katılımcılardan 5’inin giyim tarzlarının değiştiğini beyan ettikleri görülmektedir. Bu konuda öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Kıyafet olarak Suriye’de cellabiye, uzun elbise giyerdim. Bu elbise, bizim kültürümüze özgü geleneksel Arap kıyafetidir. Türkiye’ye ilk geldiğim zamanlarda takke, sarık ve cübbe giyerken komşuların bu tarz kıyafetleri giymediklerini gördüm ve giyimimi komşulara (Türklere) göre değiştirdim. Artık pantolon, gömlek veya takım elbise giyiyorum. Türkiye’de bir ara bayramda ‘cellabiye’ giymiştim ama herkes bana garip bir şekilde bakmaya başladı. Sonra da zaten giymedim.” (Mahmut, imam, giriş yılı 2014).

“Ben şahsım adına erkek giyimim değişti. Suriye’de cellabiye giyerdim, uzun bir elbise. Türkiye’ye geldikten sonra bir defa giydim sonra insanların giymediklerini görünce kaldırıp astım (kızına sesleniyor ‘benim cellabiyeyi getir kızım gösterelim’). Yani, Türkiye’ye geldikten sonraki Suriye’ye özgü giysilerimizi terk edip biz erkekler de pantolon, gömlek, şalvar giymeye başladık. Suriyeli kadınlar da Türk kültürüne yakın olacak şekilde giyinmeye başladılar. Bunun dışında yeni doğan çocuklarımıza koyduğumuz isimler de Türk isimlerinden olmaya başladı. Örneğin benim yeni doğan torunumun adını ‘Kader’ koyduk. Dolayısıyla isimler bile değişti.” (Memduh, yaş 50, Deyrizorlu).

“Bir kadın olarak ilk geldiğimizde giyimimin değişmesinin çok zor olduğunu düşünmüştüm ama giyimim değişti. Ben 5 yıldır Türkiye’deyim. İlk geldiğimde uzun mont giyerdim ve yüzümü de örterdim. Şu an kısa mont giyiyorum ve yüzümü de artık siyah peçe ile kapatmıyorum.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında iki kültürel grup ve üyeleri arasında gerçekleşen temas sonucunda baskın olmayan bireylerin, giyim tarzları, yemek, hayata bakış açıları ve kişilik boyutlarında kültürel değişiklikler olduğu görülebilmektedir. Ancak bu değişikliklerin hem pozitif hem de negatif yönde gerçekleştiği söyleyebilmek mümkündür. Dışa dönük bir kişiliğin gelişimi ve bakış açılarının olumlu yönde gelişmesi bireylerin uyumlarını olumlu yönde etkilerken; başka bir toplumda yaşamaktan kaynaklı hissedilen korkuların ise (*Derviş*) bireylerin uyumunu olumsuz bir şekilde etkileyeceğini ifade etmek mümkündür.

1.4.2.10. Suriyelilerin Zorluklarla Başa Çıkma Stratejilerinin Kültürel Uyuma Etkisi

Göç eden bireylerin, ev sahibi ülkede karşılaşılan zorluklarla başa çıkma stratejileri aktif başa çıkma ve pasif başa çıkma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aktif başa çıkmada azınlık konumunda olan göçmen birey, durumu değiştirmeye ya da probleme odaklı bir şekilde çözüm bulmaya çalışır. Burada sorunlar eğer ev sahibi toplum tarafından kaynaklanıyorsa ve göç eden bireylerin toplumsal kabul düzeyleri az ise, stratejinin başarılı olma olasılığı çok düşüktür. Pasif başa çıkma stratejisi ise, sabır ve kendini değiştirmeye çalışmak şeklinde bireye yansımaktadır. Bu strateji kültürleşme stratejilerinden asimilasyona benzer. Bu stratejide başarı ancak ev sahibi toplumun kültürleşen grupları kabul etmeye istekli olması ve olumlu tutumlar ortaya koyması durumunda gerçekleşebilmektedir (Berry, 1997: 19). Dolayısıyla, bu kısımda, katılımcıların Aydın ilinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma stratejileri kapsamında ortaya koydukları tutumlar yer almaktadır.

Tablo 22: Suriyelilerin Zorluklarla Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri															0
Zorluk Yaşamadı															4
Uyum Sağlamaya Çalışmak															5
Az İle Yetinme															4
İletişim Kurmaktan Kaçınma															2
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	15

Tablo 22'ye bakıldığında katılımcılar arasından (4) kişi zorluk yaşamadığını, (5) kişi uyum sağlamaya çalıştığını, (4) kişi az ile yetindiklerini ve (2) kişi de çözüm olarak iletişim kurmaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan zorluk yaşamadıklarını beyan edenlerin görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye’deki yaşamdan ve farklı bir kültürde olduğumdan dolayı herhangi bir zorluk yaşamadım. Çünkü ben ortamlara uyum sağlayan bir insanım.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

“Herhangi bir zorluk yaşamadım. Ama Türkiye’de partizanlık çok var. Particilik olarak kimileri Suriyelileri çok sever kimisi de hiç sevmez. Biz de sözlü olarak bu söylemlerden etkileniyoruz. Fakat şahsi olarak zorluk yaşamadım.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Katılımcıların 5'i karşılaştıkları zorluklar karşısında çözüm olarak, Türk toplumuna uyum sağlamaya çalıştıklarını şöyle dile getirmektedir:

“Suriye’de Türkiye’de çalıştığım kadar çalışmıyordum. Türkiye’de sadece iş çok zor ve mesai saatleri çok uzun. Bundan yana çalışırken sıkıntı yaşıyorum. Suriye’de, tarlada en fazla öğleden sonrasına saat 15:00’e kadar çalışılır. Devlet memurları da saat 14:00’e kadar çalışıyor. Akşama kadar çalışan biri hayatından bıkar. Burda ben çalışırken, mola saatleri dışında azıcık dinlenmeye kalksam patron beni görmese bile işçiler şikâyet ediyor. Yine de elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum.” (Kamar, işçi+ev hanımı, giriş yılı 2016).

“Türkler ve Türk kültürü konusunda çok zorluk yaşamadık. Sadece bazı farklılıklardan ötürü sıkıntı yaşadık. Örneğin, düğünlerde kadın ve erkeklerin aynı ortamda bulunması. Biz bu duruma alışmamışız. İlk başlarda bununla ilgili zorluk yaşadık. Daha sonra, bu durumun normal bir şey olduğunu gördük. Sonrasında da eşimle Türk düğünlerine katıldık. Hatta, bizi dansa kaldırmak istediler, ilk başlarda kalkmak istemedik ama, sonrasında diğer insanlar gibi kalkıp onlara eşlik ettik. Yani ne yapalım, Türk dostlarımıza uyum sağlamamız gerektiğini düşündük. Sünnet, mevlüt ve cenazelere de katıldık.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Katılımcılar arasında “az ile yetinme” alt koduna atıfta bulunan kişiler, ev sahiplerinin rahatsız olması nedeniyle misafirleri azalttıklarını, çocuklarını sessiz

olmaları konusunda sürekli tembihlediklerini ve her şeyin azlığına alıştıklarını şöyle anlatmaktadırlar:

“Biz alıştık, azlığa alıştık. Şu an, ben çalışıyorum ama az para kazanıyorum. Önceleri ilk geldiğimde öğretmenlik (Arapça) yaptım, fakat parası az olduğu için bıraktım. Artık, Arapça kitapları üzerinde düzeltmeler yapıyorum ve parasını da alıyorum. Ama yine de az para kazanmam dilenmemden daha iyidir. Son zamanlarda hacamat yapmaya başladım. Çok şükür, ondan da az bir gelirim geliyor.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

“Türkiye’ye ilk geldiğimde dil açısından sıkıntı yaşamıştım. Bunun dışında, ikamet ettiğimiz muhitlerde Türk komşularımızdan şikâyet almamak için çocukların evin içinde çok ses çıkarmamasına dikkat ederdik. Çünkü bizim evde ses çıkarsa, Türk komşular bizi ev sahibine şikâyet edebilir. Türkler de çok sakin, sessiz insanlardır... Aydın’da kiralık ev bulmak çok zordur çünkü; Türkler arasında Suriyelilerin çok iyi olmadıklarına dair bir ön yargı bulunmaktadır. Bu nedenle 2 ay boyunca aradık ve bulduğumuz ev çok uygun olmasa da kiralamak zorunda kaldık.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“(…) Oturduğumuz evin sahipleri evimize çok misafir gelmesinden hoşlanmazlar. Bizim evimize çocuklu misafir geldiğinde ses çıkmasın diye duvara vurup bizi uyarıyorlar. Ben de ev sahiplerinden laf işitmek için insanların yanına daha az gitmeye başladım ki onların da ziyaretleri azalsın. Yani şikâyet almamak için Suriyeliler olarak birbirimizin evine çok gidip gelmemeye başladık. Hatta birilerinin evine ziyarete gittiğimde çocuklarımı beraberimde almaz oldum. Kapıyı kapatıp çocukları evde bırakıyorum. Önceleri yanıma akrabalarım geldiğinde beraberlerinde çocukları da gelirdi ve evde gürültü olurdu. Ev sahibimiz de bizi ‘misafirleri azaltmanız gerekiyor, çok ses çıkıyor’ şeklinde uyardı. Kendim için de ‘sizden memnunuz ama misafirlerden rahatsız oluyoruz’ şeklinde yorumlar alıyorum. Biz de misafirlerimizi azaltmak için insanların yanına daha az gider olduk.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

“Herhangi bir sıkıntı yaşamadım. Fakat Türklerin çok misafir sevmemesi nedeniyle misafirlerimi azalttım.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine bakıldığında, ev sahiplerinden şikâyet almamak için insanlarla etkileşimlerini azalttıklarını ve her iki toplumdan da marjinalize olduklarını söyleyebilmek mümkündür. Bu durumun katılımcıların kültürel uyumlarını olumsuz yönde etkileyip toplumdan izole bir yaşam sürmelerine yol açacağı söylenebilir.

1.4.2.11. Suriyelilerin Türkiye’deki Yaşantılarında Kültürlerini Devam Ettirme İstekleri

Göç edilen ülkelerde mültecilerin, kendi kültürlerini devam ettirme istekleri benimsenen kültürleşme stratejisini etkilemektedir. Berry’e göre (1997), bireyler orijinal kültürlerine bağlı kalıp diğer kültürlerle etkileşim kurmak istemedikleri zaman ayrışma stratejisi benimsenmiş olmaktadır. Buna karşılık, birey hem kendi kültürünü koruyup hem de diğer gruplarla günlük etkileşime girdiğinde bütünleşme stratejisine yönelmiş olmaktadır. Dolayısıyla, bu başlık altında katılımcıların kültürel devamlılıklarına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 23: Suriyelilerin Kültürel Devamlılıklarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1. ...	2. ...	3. ...	4. ...	5. ...	6. ...	7. ...	8. ...	9. ...	10. ...	11. ...	12. ...	13. ...	14. ...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Kültürel Devamlılık															0
Yok															0
Var															17
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	17

Katılımcılara yöneltilen “Türkiye’de yaşarken kendi kültürünüzü nasıl yaşıyorsunuz?” sorusuna ilişkin katılımcı gelen yanıtlar doğrultusunda kültürel devamlılık teması ve alt kodları tablo 23’te gösterilmiştir. Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere, katılımcıların tamamının (17 kodlama) yaşantılarını kendi kültürlerine göre devam ettirdiklerini beyan ettiği görülmektedir. Katılımcılardan, Türkiye’deki yaşantılarını kendi kültürlerine göre devam ettirdiklerine ilişkin öne çıkan görüşler şu şekildedir:

“Kendi evimde Suriye kültürüne göre yaşıyorum. Dışarda da Türklere uyum sağlıyorum.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

“Giyimimiz de kısmen de olsa değişiklik oldu fakat bazı kültür öğeleri olduğu gibi kaldı. Örneğin, Suriyeliler kendi aralarında görüşürken kadın ve erkekler ayrı ayrı mekânlarda oturur. Bu değişmedi.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Türkiye’de kültürümüzü Suriye’deki gibi yaşıyoruz. Değişen tek şey ailelerimizin yokluğu oldu. Suriye’de kayınvalidem ile oturuyordum... eşimin ailesi çok kalabalıktır... Burda tek başımayım... ilk zamanlar yalnız olduğumu hissettim ama sonra alıştım.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

“Suriye’de yaşadığım kültürün aynısını yaşıyorum. Suriye yemeklerini yapıyorum. Tek fark sadece, burda güven var.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

“Kendi kültürümüzü olduğu gibi yaşıyoruz. Yemek kültürümüz aynı. Günlük alışverişimizi, yemeklerimizi ve baharatlarımızı Suriyeli marketlerden alıyoruz. Türk marketlerden de alışveriş yapıyoruz fakat çoğunlukla kendi kültürümüze göre yaşıyoruz.” (Memduh, yaş 20, giriş yılı 2016).

Kadın katılımcılardan Amine, Dehna ve Hatice, Türkiye’de Suriye kültürlerine göre yaşadıklarını ifade ederken; Behire ise, insanların arasına karışmadığından dolayı kültürünün değişmediğini şöyle anlatmaktadır:

“Kültürümüzde değişiklik olmadı çünkü insanların arasına pek karışmadım. Giyimim Suriye’deki gibi. Türkiye’de de ev hanımıyım. Suriye’deki kültürün aynısını yaşıyorum, değişen bir şey olmadı.”

Yine bir başka kadın katılımcı Faiza ise, şu an Aydın’da kaldığı binada, Türk komşularının hiç olmadığını ve binada sadece bekar şoförlerin oturduğunu daha önceki bölümlerde beyan etmişti. Katılımcı benzer şekilde, Türkiye’ye geldiği ilk yıllarda Türklerle kültürel temasının olmama ve Suriye kültürüne göre hayatını devam ettirme nedenini şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye’ye ilk geldiğim zamanlarda Türkler arasında oturmadım, kampta 5 yıl Suriyeliler ile oturdum. Bu yüzden, kültürden yana değişen bir şey olmadı.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

Yukarıdaki görüşlere bakıldığında, katılımcıların, Türkiye’de kendi kültürlerini devam ettirme istekleri olduğu görülebilmektedir. Ancak, bazı katılımcıların,

bulundukları ortama göre davranış sergiledikleri, kendi kültürlerini yaşarken aynı mekânı paylaştıkları ve diğer kültürel grupların kültürel değerlerinden de etkilendiklerini söyleyebilmek mümkündür.

1.4.2.12. Sosyal Desteğin Kültürel Uyuma Etkisi

Kültürleşme sürecinde, sürekli sosyal destek almayan mülteci ya da misafirlerin, göçmen ve yerleşik gruplardan daha fazla zihinsel sağlık sorunları yaşamaları mümkün olabilmektedir. Kanada’da birçok milletten oluşan gruplar üzerinde yapılan bir dizi çalışmada, sosyal destek değişkenlerinin, kültürleşme ve stres ilişkisine aracılık ettiği tespit edilmiştir. Mültecilerin, kendi gruplarındaki bireyler aracılığıyla sosyal destek ağına erişmesi; benzer şekilde, bireylerin sosyal, kişiler arası ya da dini ihtiyaçlarının karşılanması için resmi bir kuruma (kilise ya da cami) sahip olmak, yeni ortama alışmak için arkadaşlara sahip olmak ve aynı zamanda duygusal ve maddi desteğe sahip olunması bireylerin uyum süreçlerini kolaylaştıran değişkenler arasındadır (Berry ve diğerleri, 1987: 493-507). Berry (2011: 283), sosyal desteğin psikolojik uyum ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Dahası, çok sayıda çalışma, mülteci uyumunda sosyal desteğin koruyucu bir faktör olduğunu göstermektedir. Özellikle savaşı deneyimlemiş mültecilerin, kronik stres yoğunluğunun azaltılmasında sosyal destek önemli bir rol oynamaktadır (Berry ve Sam, 2010: 314).

Kültürleşme çalışmaları, çok kültürlü toplumlarda yapılan ve ülkelerin göç politikalarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynayan çalışmalardır. Türkiye, 1951 Cenevre Konvansiyonu’na koyduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle Avrupa dışından gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmemekte ve BMMYK ile ortak bir süreç içinde hareket ederek üçüncü ülkelere sığınmacı vermektedir (Şeker ve Boysan, 2013: 31). Türkiye’de, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin de Türkiye’nin üçüncü ülkelere verdiği sığınmacılar arasında olması nedeniyle, Suriyelilere hem BMMYK hem de Türkiye tarafından sosyal destek verilmektedir. Dolayısıyla bu başlık altında, katılımcıların aldıkları nakdî ve ayni yardımların kültürel ve psikolojik uyumlarını nasıl etkilediği ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda, katılımcılara yöneltilen “Herhangi bir yardım alıyor musunuz?” sorusuna yönelik katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda “sosyal destek” teması ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 24: Suriyelilerin Sosyal Destek Almalarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1. ...	2. ...	3. ...	4. ...	5. ...	6. ...	7. ...	8. ...	9. ...	10. ...	11. ...	12. ...	13. ...	14. ...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Sosyal Destek (Kızılay Kart)															0
Var	■	■	■		■	■	■	■	■	■		■	■	■	17
Yok				■							■				2
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	3	1	2	1	1	1	2	2	1	19

Tablo 24’e bakıldığında katılımcılardan (12) kişinin sosyal destek olarak “Kızılay Kart” aldıkları ve (2) kişinin de hiçbir yardım almadığı görülmektedir. Yukarıdaki tabloya bakıldığında yardım alındığına dair (17) kodlama yapıldığı görülmektedir. Bu durum, katılımcılar ile yapılan görüşmeler esnasında katılımcıların farklı sorularda da aldıkları nakdi yardıma vurgu yapmalarından kaynaklanmaktadır. İleri ki bölümlerde de ele alınacağı üzere, katılımcılara ekonomik uyumlarına ilişkin sorular sorulduğunda, verilen cevaplar arasında nakdi yardım olan “Kızılay Kart” sürekli vurgulanmaktadır. Katılımcıların sözünü ettiği Kızılay Kart, finansmanı Avrupa Birliğince sağlanan “Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı” kapsamında, Türkiye’de kamp dışında yaşayan Suriyelilere her ay verilen nakdi yardım kartıdır.¹⁰ Bu bağlamda, sadece nakdi yardım (Kızılay Kart) aldıklarını beyan eden katılımcıların ifadelerinden öne çıkan görüşler aşağıda belirtildiği şekildedir:

“Kızılay kartı olmasaydı yaşayamazdık. Biz 15 kişiyiz, bu nedenle giderlerimiz de çok fazla. Aylık eve 6000 lira masraf gidiyor. Kızılaydan aylık 2000 lira alıyoruz. Geri kalan 4000 lirayı da çocuklarım çalışarak eve getiriyor. Türk ekmeği de bizi doyurmuyor, bu yüzden her şeyden az az tüketerek yaşıyoruz. Ama hayatımızı çok olumsuz etkilemiyor. Sadece Covid-19 süresince durumumuz daha da kötü oldu. Harcamalarımızı kısmak zorunda kaldık.” (Memduh, yaş 50, giriş yılı 2016).

“Yardım olarak devletten Kızılay kart alıyorum. Evet, belki miktar olarak az, ama çok şükür ki bizi bir çatı altında tutmaya yardımcı oluyor.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2016).

¹⁰ <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3011#:~:text=%E2%80%9CYabanc%C4%B1lara%20Y%C3%B6nelik%20Sosyal%20Uyum%20Yard%C4%B1m%20Program%C4%B1%E2%80%9D%20kapsam%C4%B1nda%20T%C3%BCrk%C4%B1z%C4%B1lay%C4%B1,2017%20y%C4%B1l%C4%B1%20sonuna%20kadar%20tamamlanacak>, (Erişim Tarihi: 06/12/2020).

“Yardım olarak Kızılay Kart var. Devletin bize verdiği Kızılay Kart hayatımızı kolaylaştırıyor. Hastanelere ücretsiz gidebilmemiz de bize yapılan yardımlar arasındadır.”

Bir başka katılımcı *Kamar*, 2020 yılında meydana gelen Covid-19 salgınından dolayı devletin geçici sığınmacılara yönelik yardımını arttırması gerektiği şeklinde düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

“Kızılay var. Kızılay’dan 480 lira alıyorum; ama, bana yetmiyor. Coronadan dolayı çalışamadım ve ev kiramın ancak yarısını ödeyebildim. Bu corona sürecinde devlet yardımını arttırabilirdi.” (*Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2017*).

Katılımcılar arasında yardım aldıklarını dile getiren diğer 8 katılımcı ise, sadece *“Kızılaydan yardım alıyorum”* şeklinde kısa cevaplarla sosyal destek olarak maddi kaynaklardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, tablo 24’e bakıldığında, sosyal destek bağlamında yardım almadıklarını dile getiren iki katılımcı olduğu görülmektedir. Katılımcılardan *Hamza* *“almıyorum”* şeklinde kısa bir görüş bildirirken; bir diğer katılımcı *Hatice* ise, yardım almadığını şöyle dile getirmektedir:

“Yardım almıyorum. Sosyal medyada sürekli ‘Suriyeliler maaş alıyor’ şeklinde haberler çıkıyor. Ama biz bir şey görmedik. Komşular bana ‘sen devletten maaş alıyorsun’ diyorlar. Maaş almıyorum, yalan mı söyleyeceğim size dediğimde de bana inanmıyorlar. Benim sadece 2 çocuğum olması nedeniyle bize yardım çıkmıyor. Maaş (Kızılay Kart), 3 tane çocuğu olan yani 5 kişilik ve daha fazla sayıdaki ailelere veriliyor. Biz 4 kişi olduğumuz için bize verilmiyor ki; eşi olmayan (dul) Suriyeli kadınların yardım alması da normaldir. Fakat hastaneden ilaçları ücretsiz alabiliyoruz. Bu durumu inkâr edemeyiz. Devletin ödemediği ilacı da kendimiz alıyoruz.” (*Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013*).

Yukarıdaki katılımcı ifadeleri incelendiğinde, Türkiye’den sosyal destek alan Suriyeli katılımcıların, aldıkları maddi yardım sayesinde hayatlarının kolaylaştığını vurguladıkları anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkarak, sosyal desteğin katılımcıların psikolojik ve sosyo-kültürel uyumlarını pozitif yönde etkilediğini ifade etmek mümkündür.

1.4.2.13. Suriyelilerin İstihdam ve Maddi Zorluklara Yönelik Düşünceleri

Aycan ve Berry (1996: 240-241), istihdam sorunlarının toplumdaki her birey için benzer sonuçlar ürettiği düşünülse de göç eden bireylerin istihdam sorunlarının yerli nüfustan farkı olarak iki ana faktör üzerinden ortaya çıktığını ifade etmektedir. Birincisi, göç eden bireylerin menşe ülkelerinde almış oldukları eğitim ve öğretimleri düzeyinde iş bulma olasılıkları daha düşüktür. İkinci olarak, göç eden bireylerin alıcı ülkenin resmi dillerindeki yetkinlik eksikliğinden kaynaklı iş gücü ile tam olarak bütünleşememe, psikolojik problemler ve uyum güçlükleriyle sonuçlanması muhtemeldir. Bu bağlamda, tablo 25’te Suriyeli katılımcıların istihdam sorunları kapsamında maddi zorluklar yaşayıp yaşamadıkları yer almaktadır.

Tablo 25: Suriyelilerin Maddi Zorluklarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1. ...	2. ...	3. ...	4. ...	5. ...	6. ...	7. ...	8. ...	9. ...	10. ...	11. ...	12. ...	13. ...	14. ...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Maddi Zorluklar															0
Yok															4
Var															15
TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2	1	19

Tablo 25’e bakıldığında (10) katılımcının maddi olarak sıkıntı çektiğini ve (4) katılımcının da maddi zorluk yaşamadığını beyan ettiği görülmektedir. Katılımcılar arasında maddi yönden sıkıntı yaşadıklarını ifade edenlerin görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye’deki her şeyin pahalı olması bizi çok çok etkiliyor. İş az ama gelen faturalar çok, kiralar da pahalı.” (Mahmut, imam, giriş yılı 2014).

“Her şey birbiri ile bağlantılıdır. Maddi durumumuz bizim insanlarla olan iletişimimizi etkiliyor. İş olmadığında veya zor durumda kaldığımda bir dostumu arayıp 100-200 lira borç istemek zoruma gidiyor. Yani dostumu aradığımda, onun benim hakkımda ne düşündüğünü düşünürüm, bana anında verecek mi yoksa bana darılacak mı şeklinde düşünürüm.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

Hatırlanacağı üzere katılımcılardan Memduh, bir önceki bölümde aldığı maddi yardım sayesinde Türkiye’de yaşayabildiğini beyan etmişti. Aynı katılımcı maddi

durumuna yönelik soruda, benzer şekilde Kızılay Kart'ın kendilerine yardımcı olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Maddi durum bizi etkiliyor. 15 kişi olduğumuz için aylık 6 bin lira bile bize yetmiyor. Kızılaydan 2000 lira alıyoruz geri kalan 4000 lirayı da çocuklarım çalışarak kazanıyor...hayatımız çok kötü değil. Sadece Covid-19 süresince harcamalarımızı kısmak zorunda kaldık.” (Memduh, çalışmıyor, giriş yılı 2016).

Yine bir başka katılımcı eşinin iş bulamaması nedeniyle ruhsal olarak olumsuz etkilendiğini şöyle paylaşmaktadır:

“Eşim 1 yıldır çalışmıyor. İş yok ve bu durum çok zoruma gidiyor. Eve herhangi bir ihtiyaç lazım olduğunda eşimden isteyemiyorum. Türkiye’de hem kadın hem de koca çalışıyor ve yetişemiyorlar. Oysa bizim ailede kimse çalışmazken biz nasıl yaşayacağız? Burda ben kimse bizim ne yaşadığımızı farketmiyor diyorum. Hatta bazı arkadaşlarım neden kendine iş bakmıyorsun diyorlar. Oysa bizim kültürümüzde kadının çalışması yasaktır, eşim izin vermiyor. İşte şu an evden makyaj ürünleri satabilmem (kozmetik) için eşimden izin alabildim. Bunu da zar zor aldım. Ama çok şükür başımızı sokacağımız bir evimiz var. Ama maddi durum bizi çok etkiliyor. Çocuklarıma diğer çocuklar gibi okul çantası bile hazırlıyamıyorum... zoruma gidiyor. (Leyla, yaş 30, ev hanımı).”

“Maddi durumumuz bizi zorluyor. Sadece eşim çalışıyor. Çocuklarımla çalışmasını değil de sadece eğitim almalarını istiyorum. Eşimin iş bulamama durumu beni çok etkiliyor.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

“Maddi durum olarak sıkıntı yaşıyoruz. Evimin daha iyi olmasını isterdim. Okula giden kızlarıma, diğer çocuklar gibi beslenme çantası koyamıyorum. Çocuğum okuldan döndüğünde ‘Türk arkadaşlarımla anneleri çocuklara şunları koyuyor, sen ise ne buluyorsan koyuyorsun’ diyerek beni anlamıyorlar. Okula giden kızlarım bana bunları anlattıklarında zoruma gidiyor. Bazı zamanlar çocuklarım yemeklerini çantalarından bile çıkarmıyorlar. (...) Bazen evin mutfağına birşeyler almak istiyorum ama maddi durumum yetmediği için elimden bir şey gelmiyor. Eşim 2 eş evlidir. Ben ilk eşiyim ve benim 4 çocuğum var. Benim dışımda 2.karısını aldı ve ona da Türkiye’de ev açtı. Öyle olunca, çalıştığı bütün parayı bize vermiyorlar. Türk komşularım bana yardım ettiklerinde ‘bu sana verdiklerimizi eşine verme ki diğer eşine götürmesin’ şeklinde beni

uyarıyorlar. (...) Bu yüzden eşimin bize verdiği paraya bakmak zorunda kalıyoruz.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Maddi durum hayatımızı çok etkiliyor. Sonuçta, bir şekilde sürekli kira ödüyoruz ve bu bizi çok zorluyor.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Maddi açıdan sıkıntı yaşadığımda, kardeşlerime ihtiyacım var diyemiyorum. Çocuklarımla beraber tek başıma bir evde yaşıyorum. Kardeşlerim benim onlarla aynı evde oturmamı istiyorlar; ama, ben de onlar da çocuklu aileleriz. Yani evde benim çocuklarımdan dolayı çok gürültü olursa şikâyet alabiliriz. Bu yüzden onları da zora sokmak istemiyorum. İhtiyaçlarımı karşılayabilmek için çocuklarımı evde tek başlarına bırakıp çalışmaya gidiyorum; ama, aklım onlarda kalıyor (çocukları küçük, en küçüğü 4 yaşında) ve o süre zarfında bir saat sanki bir ömürmüş gibi geliyor.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

“Benim maddi durumum yok. (Eşi savaşta vefat etmiş, çalışmıyor ve çocukları var). Bu nedenle, etrafımdaki insanlar bana yardımcı oluyor. Kızılay’dan aldığım maaş da bana destek vermektedir. Bu yüzden dikkatli bir şekilde harcama yapan bir insanım. Önceliğim başta ev kirası ve faturaları ödemektir. Maddi olarak çevremdeki insanlardan aldığımız yardımlarla geçiniyoruz. İnsanlar beni ayırtmadan yardımcı oluyor. Çocuklarım küçük olduğu için de onları bırakıp çalışamıyorum. Onları tek başlarına bırakıp da çalışamam.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Katılımcılardan maddi sıkıntı yaşamadıklarını beyan edenler ise, durumlarını şu şekilde paylaşmaktadır:

“Türkiye’de hayat pahalı, her ay ucu ucuna yetiştiriyoruz. Ama bahçede çalıştığımız için çok sıkıntı yaşamıyoruz. Şu an oturduğumuz çiftlikte kira ödemiyoruz, çok masrafımız da yok. Bu sebeple, bu günlerde biraz rahatladık. Kenara para koyabiliyoruz. Sadece 2 çocuğum olsa da bunların geleceğini hazırlamamız gerekmektedir.” (Esma, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Maddi durum hayatımızı etkiliyor. Örneğin, benim annem babam Maraş’ta ikamet ediyor ama 2 yıldır onların yanına gidemiyorum. Çünkü ben, eşim ve çocuklarım için 5 kişilik bir yol masrafı gerekmektedir. Çok şükür sıkıntım yok ama bolluğum da yok. Paramız ucu ucuna yetiyor. Yani bir ay 32 gün olsaydı maddi durumumuz bize yetmezdi.

Ama yine de çok şükür işim var çalışıyorum. Çünkü Suriyelileri geçtim, bu zamanda iş bulamayan Türk vatandaşı da var. (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Maddi açıdan Türkiye’de Suriye’den daha rahat olduğunu dile getiren son katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Suriye’de faturalar ve mazot bedava diyorlar. Ama orada bunları alabilmemiz için sermaye (para) yoktu. Burda ise iş imkanları daha fazla ama hayat da pahalıdır.” Ben maddi olarak Türkiye’de Suriyeden daha rahatım. Suriye’de herşey ucuz ama para yoktu. Burda ise, hayat pahalı olsa bile, tarım ve fabrikalarda iş bulma imkânın daha fazladır.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde katılımcıların Aycan ve Berry’nin (1996) öngördüğü gibi maddi yönden psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri söyleyebilmek mümkündür. Özellikle, erkek katılımcıların iş bulamaması hem kendilerini hem de ailelerini olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir.

1.4.2.14. Suriyelilerin Televizyon Kullanımı ve Medya’da Çıkan Haberlere Yönelik Düşünceleri

Günümüzde televizyon ve sosyal medya kitlelere ulaşma anlamında en önemli iletişim ağlarını oluşturabilmektedir. Bu durumun söz konusu katılımcılarının gündelik hayatlarında da mevcut olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların televizyon kanalları tercihi, Türkiye’deki medyada Suriyelilere yönelik yer alan söylemler ve haberlerin Suriyelilerin kültürel ve psikolojik uyum süreçlerinin üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Aşağıdaki tabloda katılımcılara yöneltilen “Televizyon izlerken Türk mü yoksa kendi kültürünüzden olan kanalları mı tercih ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 26: Suriyelilerin Televizyon Kanalları Tecihlerine Yönelik Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Televizyon Kanalları Tercihi															0
Türkçe Kanallar	■	■	■	■		■	■	■		■	■	■		■	11
Suriye Kanallar			■		■				■				■		4
TOPLAM	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15

Tablo 26’ya bakıldığında (10) katılımcının Türkçe kanalları izlemeyi tercih ettiği, (3) katılımcının Suriye (Arapça) kanallar tercih ettiği ve (1) katılımcının da her iki kültürden olan kanalları izlemeyi tercih ettiği görülmektedir. Katılımcılardan Türkçe kanalları izlediklerini beyan eden katılımcıların öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Türk kanallarını izliyoruz. Çünkü Türk televizyonları hem dizi hem de haber olarak çok güçlüdür. Biz Türkiye’ye gelmeden önce de Türk dramalarını çok izledik. Dil açısından da televizyon bize çok fayda sağlıyor. Benim oğlum Türkçeyi televizyondan öğrendi.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Ben televizyon izlerken Türk kanallarını izliyorum. Çünkü biz bu ülkede yaşıyorsak, bizi bu ülkenin haberleri ilgilendirmektedir. Bu ülkede ne olup bittiğini anlamamız gerekiyor.” (Mahmut, öğretmen+imam, giriş yılı 2014).

“Sadece Türk kanallarını izliyoruz. Türkiye’ye geldiğimizden beri televizyonu Arapça kanallara çevirmeyi hiç düşünmedik. İlk olarak, dil öğrenmek için ikinci olarak da çocuklarımın geleceği için. Ben Türkçeyi oğlumla çocuk kanallarını izleyerek öğrendim.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Arap haberlerini izlemeyi isterdim. Ama doğruları anlatmadıkları ve gerçeği yansıtmadıkları için izlemiyorum. Bu nedenle, sürekli Türk kanallarını ve Türkçe haberleri izliyorum. Kendi kültürümden olan kanallar Suriye yerle bir olsa da her şey çok güzel şeklinde haber yaptıkları için izlemek istemiyorum. Gerçekleri anlatmıyorlar, hep yalan haber veriyorlar.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

“Ne yalan söyleyeyim, Türkiye’de Türk kanalları izliyoruz. Bazen youtube’dan Arapça izlerim. Suriye’de de Türk kanallarını Arapça alt yazılı izledik.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Televizyon kanallarının hepsini Türkçe izliyorum. Çocuklarım Türkçe öğrensin diye Arapça’ya çevirmediğim.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

“Hem benim hem de çocuklarımın dil öğrenmesi için sadece Türk kanalları izliyoruz. Ama çocuklar Türkçeyi öğrendikten sonra Arapça kanallar izlemelerini isterim. Çünkü Arapçayı yavaş yavaş unuttuklarını ve bazı kelimeleri çıkartamadıklarını fark ediyorum. Ancak benim Türkçe kanallar izlemem gerektiğini düşünüyorum.” (Ev hanımı, Amine, giriş yılı 2013).

Tablo 26’da görüldüğü üzere katılımcılar arasında sadece Arapça kanallar izlediklerini belirten (3) katılımcı bulunmaktadır. Bu katılımcılar arasından *Derviş* ve *Faiza* evlerinde Türkçe uydu olmadığından ve yeni bir televizyon alacak durumları bulunmaması nedeniyle mecburen Arapça kanallar izlediklerini belirtirken; *Behire* ise, çocuklarının ana dillerini unutmaması için Arapça kanallar izlediklerini şöyle ifade etmektedir:

“Kendi kültürümüzden kanalları izliyoruz. Zaten çocuklarım Türkçe konuşuyorlar. Ana dilleri Arapçayı unutmasınlar diye Arapça kanallar izliyoruz.”

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde katılımcıların dil öğrenmek, Türkiye’deki durumları takip etmek ve Türk dizilerini izlemeyi sevdikleri için Türkçe kanallar izledikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan, Arapça kanalları izlemeyi tercih eden katılımcıların “*çocuklarının Arapça dilini unutmasını istemiyorum*” şeklindeki beyanlarına dikkat edilecek olursa, çocuklarını kültürün gelecek nesillere taşıyıcısı olarak gördüklerini ifade etmek mümkün gözükmektedir. Ancak bu durumun katılımcıların kendilerini Türk toplumundan ayırtırmasına neden olacağı ileri sürülebilir. Zira, çocuklarının Türkçeyi unutmalarını istemediklerini beyan eden 2 katılımcıdan biri olan *Behire*’nin 3 yıldır Türkiye’de ikamet etmesine rağmen selam vermek dışında Türkçe bilmediğini ifade etmesi ayrışma stratejisi yönünde tutumlar sergilediğini destekler niteliktedir.

Türkiye’deki Suriyelilerin uyumlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek bir başka husus ise, Suriyelilere yönelik haberlerin Türk mediasındaki yansımasıdır. Bu konu hakkında katılımcılara yöneltilen “Türk mediasında Suriyelilerle ilgili yer alan haberleri nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklindeki soruya verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tema ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 27: Suriyelilere Yönelik Türk Medyasındaki Haberlerin Suriyeliler Üzerindeki Etkisine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Suriyelilere Yönelik Türk Medyasındaki Haberlerin Etkisi															0
Etkisiz	■														1
Olumsuz Etki		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	13
Olumlu Etki															0
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 27'ye bakıldığında sosyal medyada Suriyelilere yönelik çıkan haberlere ilişkin (13) katılımcının haberlerden ve Suriyeliler hakkında yazılanlardan olumsuz etkilendiğini ifade ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcılar arasından sadece (1) kişi medyadaki haberlerden etkilenmediği yönünde beyanda bulunmuştur. Kendi haklarında sosyal medya yer alan haberlerden olumsuz etkilendiklerini dile getiren katılımcıların öne çıkan duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

“Çıkan haberlere üzülüyoruz ve gördüğümüzde de etkileniyoruz. Ama alıştık artık bize normal geliyor. Örneğin, en son haberde 2-3 Suriyeli çocuk bir Türk çocuğun gözünü oymuştu. Ben bu haberi gördükten sonra hem üzuldüm hem Suriyeliler adına utandım. Sonrasında da korkmaya başladık. Örneğin, 2 gün önce eşim ile markete gittik. Kapının girişinde bir adam ve elinde köpeği vardı. Adam bizi gördükten sonra köpeğine ‘Arap hadi git’ diye seslenmeye başladı. Neden böyle seslendi? Çünkü ben ve eşim oradaydık. Sesimi çıkarmadım çünkü bazı Suriyeliler yüzünden adımız kötüye çıktı. O Suriyelilerin yaptığı da ayıp ve günah. Bunun öncesinde de bir Suriyeli çocuk Türk polisi tarafından vurulmuştu. Ben o çocuğa da üzuldüm ama kaderi böyleymiş deyip geçiyorum. Biz ne yapabiliriz? Ama üzülüyor ve etkileniyorum. Hatta Türkiye’de trafik ışıklarında para dilenen Suriyeli çocuklardan da utanırım. Gördüğüm çocukların ailelerini ziyaret edip neden çocuklarınız dilencilik yapıyor dediğimde ise aldığım cevap ‘ne yapalım para yok, para lazım’ diyorlar. Oysa hem çalışıyorlar hem de Kızılay’dan yardım alıyorlar. Üstüne de ahlaksız bir şekilde çocuklarına dilencilik yaptırıyorlar. Tabi benim sözlerim onlara tesir etmedi.” (Mahmut, öğretmen+imam, giriş yılı 2014).

“Bana göre çıkan haberler abartılıyor hatta Suriyeliler kullanılıyor. İster seçimler de ister oy toplama da olsun Suriyeliler kullanılıyor. Olaylar da abartılıyor ve

nedense olaylar hep seçime yakın oluyor. Neden normal zamanlarda olmuyor?” (Hamza, yaş 32, giriş yılı 2013).

“Haberlerdeki haksız söylemleri duyduğumda üzüliyorum. Bazen görüyorum, yorumlarda laf ediyorlar, küfür ediyorlar, niye geldiniz gitsinler diyorlar. Bunu söyleyen kişiler hiç kendilerini başkalarının yerine koymuyorlar ve çoğu zaman çok bencil davranıyorlar. Herkes aynı değil.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Açıkçası nasıl tepki vereceğimi ya da tam olarak ne konuşacağımı bilemiyorum. Çünkü bana göre herkes Suriyelileri kullanıyor. Top gibi herkes bizimle oynuyor. Türk mediasındaki Suriyelilerle ilgili yer alan haberleri izlemiyorum. Çıkan haberlere de fazla inanmam, çünkü kimlerin haklı olduğunu bilmiyorum. Örneğin, geçen sene İstanbul’da bir olay çıktı ve orada bir sürü Suriyeli Türkler tarafından öldürüldü. Gerekçe ise ‘bizim askerimiz Suriye’de savaşırken Suriyeli gençler denizde nargile içiyor’ şeklindeydi. Ama olay öyle değildi. Olayın meydana geldiği yer, İstanbul’da ikamet eden dayımlarımın yakınında bir yerdeydi. Suriyelilere ait bir düğün vardı ve düğünü 2 Türk genci bastı. Bu gençlerin Suriye’den gelen Türk asker şehidi vardı. Düğün mekânında ‘bizim askerimiz Suriye’de ölürken siz düğün mü yapıyorsunuz?’ lafından kavga başladı. Ve biz Suriyelilerde düğünler kadın-erkek karışık olmaz, erkekler ayrı yerde toplanır. Bu sebeple kadınların olduğu mekâna 2 erkek girince Suriyeli kadınlar bağırmaya başladı. Böyle olunca, Suriyeli erkekler Türklerin arkasından gelip onları düğün mekânından uzaklaştırmak için vurmaya, kovmaya başladılar. Sonra da kavga büyüdü. Kavga büyüyünce Türk milleti Suriyelilere saldırmaya başladı. ‘Bu evde şehidimiz var ama Suriyeliler düğün yapıyor’ şeklinde söylemler oldu. Ama biz Suriyeliler sizin şehidiniz olduğunu nerden bilelim. Hatta en yakın arkadaşlarım oradaydı. Çok şükür ölmediler sadece darbe yediler.” (Ali, yaş 23, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde Suriyeliler yüzünden meydana gelen olumsuz olayların medyada gündem olmasından hemen sonra günlük hayatlarında yerel halk tarafından kendilerine yönelik olumsuz davranışlara maruz kaldığını ifade eden katılımcılar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Suriye kültüründe düğünlerin kadın ve erkeklerin farklı ortamlarda olacak şekilde yapıldığının vurgulanması dikkat çekici bir husustur. Hatırlanacağı üzere daha önceki bölümlerde de katılımcılar tarafından Suriyeli düğünlerin kadın-erkek ayrı ayrı ortamlarda yapıldığı dile getirilmiştir. Buradan yola

çıkarak, birbirinden farklı kültürlere sahip olan iki toplumun bir arada yaşayabilmesi için her iki toplumun üyelerinin birbirlerinin kültürel değerlerini tanımasının büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Aksi halde, yukarıdaki katılımcının örneğinde görüldüğü gibi toplumsal kaosun ortaya çıkması kaçınılmaz olabilmektedir. Dolayısıyla hem Türk toplumuna Suriye kültürünün tanıtılması hem de Türkiye’de ikamet eden Suriyelilere Türk kültürünün anlatılması toplumsal huzurun inşa edilebilmesi ve sosyo-kültürel uyumun sağlanabilmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Türkiye’deki Suriyeliler ile ilgili haberleri yoğun bir şekilde takip eden *Leyla* ise, Türk medyasında Suriyeliler aleyhine çıkan haberleri önceki zamanlarda desteklediğini ifade ederken; bu durumun Türkiye’nin ‘sınırdan serbest geçiş’¹¹ uygulamasını başlatmasıyla sona erdiğini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Suriyelilerin aleyhine Türk medyasında çıkan haberlerin taraftarıydım ta ki şehit haberlerinden sonra Türkiye'deki Suriyelilerin çıkışına izin verilene kadar. Suriye halkı ve aileleri cahil olduğundan dolayı onlar yüzünden bir sürü masum çocuk öldü. Evet, bizim Türkiye'deki durumumuz iyi değil, ama başımızı sokacak güvenli bir evimiz var. Almanya'ya çıkacak olan insanların cahilliği ve düşüncesizliği yüzünden kendi çocukları boşu boşuna öldü. Siz de biliyorsunuz ki; Suriyelilere çıkın dediniz mi Avrupa'ya gidebilmek için elleri ve ayaklarıyla koşacaklardır. Suriyeliler çalışmadan para alabilmek, dolar alabilmek için Avrupa'ya ya da Türkiye dışında bir ülkeye gitmeye can atıyorlar. Ama bunun bedelini de fazlasıyla ödeyeceklerini bilmiyorlar. Almanya nedir ki? Ne din ne de mezhep olarak Müslümanların hakkını savunmayacaktır. Onların da kendine göre planları vardır. Yarın Avrupa'ya giden bütün Suriyeli çocuklar diğer uygarlıklar içinde kaybolacaktır. Ama Suriyeliler bunu anlamıyor. Şöyle ki; bende biliyorum, Suriyeliler ‘Türkiye bizim Avrupa'ya geçmemize izin vermiyor’ şeklinde düşünüyorlar. Ama şu da bir gerçek ki Avrupa ya da diğer kıtalardaki ülkelerin sizleri istemediğini çok iyi biliyorsunuz. Suriyelileri kimse de zorla Türkiye'de tutmuyor. Eğer Suriyeli bir şahıs Türkiye'den çıkmak istiyorsa, arkasından ailesini sürükleyip onların ölümüne neden olmamalı.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

¹¹ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/acimasizca-saldirdilar-yunanistan-sinirinda-son-durum-41477269>, (Erişim Tarihi: 06/12/2020).

Yukarıdaki katılımcı görüşleri incelendiğinde Suriye'nin İdlip şehrinde 27 Şubat 2020 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan saldırı¹² sonrasında Türk Hükümeti'nin Suriyeliler için sınırları açması durumunun uzun bir süre Suriyelilerin gündeminde kaldığını ifade etmek mümkün gözükmemektedir. Katılımcı, Suriye halkının cahil ve düşüncesiz olduğunu vurgularken, Türk yetkililerin Suriyelileri göz ardı ettiklerini eleştirel bir dille anlatması dikkat çekici bir husustur. Aynı konu hakkında görüş bildiren bir diğer katılımcı Dehna ise, medyada Suriyelilere yönelik çıkan haberleri değerlendirirken düşüncelerini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Sosyal medyadaki söylemlere üzülüyorum. Örneğin, Suriye’de Türk askerleri şehit olduğunda ben çok üzıldüm. Bizim ölen insanlarımızın nasıl ailesi varsa bu şehitlerin de geride kalan aileleri vardı. Sosyal medyada bundan kaynaklı ‘siz Türkiye’de yiyip içerken bizim askerimiz memleketinizde şehit oldu’ gibi söylemlere çok üzıldüm. Bizim ne suçumuz var? Ben hep dua ederim, bizim yaşadıklarımızı Türk halkı, Türk Devleti yaşamasın diye sürekli dua ediyorum. Yabancı ülkeler bizi kabul etmezken bizi kabul ettikleri için hep dua ediyorum.” (Dehna, yaş 28, ev hanımı).

Katılımcılar arasında Suriyelilerin mağdur olduklarını ve haklı oldukları herhangi bir olay ya da durum meydana geldiğinde Suriyelilere haklarının verilmediğini iddia edenler de bulunmaktadır. Bu konuda Amine, şöyle görüş bildirmektedir:

“Suriyelilerin çok mağdur olduğuna inanıyorum. Medya’da Suriyelilere ilişkin herhangi bir olumsuz haber gördüğümüzde veya duyduğumuzda rahatsız oluruz ama daha sonra bu duruma alışırız, bize normalmiş gibi gelir. Ayrıca Suriyelilerin haklı olduğu herhangi bir olay ya da durum olduğunda onlara haklarının verilmediğini görüyorum. Bu sadece Türkiye için değil diğer ülkelerdeki Suriyeliler için de geçerli.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Görüşme yapılan katılımcılardan Memduh ise, diğer katılımcılar gibi Suriyeliler hakkında çıkan söylemleri kabul etmediğini ancak Suriyelilerin de Türkiye’deki

¹² <https://www.gazeteduvar.com.tr/iki-olum-yuzlerce-yarali-binlerce-magdur-hesap-veren-kimse-yok-haber-1506493>, (Erişim Tarihi: 06/12/2020).

toplumsal düzeni bozacak davranışlarda bulunmaması ve Türk kültürüne uyum sağlamaları gerektiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Çıkan haberlerden dolayı üzülüyorum. Çıkan haberleri de kabul etmiyoruz. Suriyeli kişilerin çıkardığı olaylarla ilgili haberler çıktığında da üzülüyoruz. Çünkü bu böyle olmaz, bizim misafir olarak yaşadığımız şehre ve insanlarına saygı duymamız ve düzeni bozmamamız gerekiyor. Mülteci hangi şehre giderse gitsin, o ilin düzenine, kültürüne ve geleneklerine uyum sağlaması gerekmektedir (Memduh, yaş 50, çalışmıyor).

Görüşme yapılan Suriyelilerden Faiza’ ise, sosyal medyada Suriyeliler hakkında çıkan söylemler ve haberlere ilişkin farklı bir bakış açısıyla değerlendirme yapmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin Türkiye’ye güvenli bir yerde yaşayabilmek için geldiklerini vurgularken; Suriyelilerin Türk toplumunda edebli bir şekilde kanunlara uyarak yaşamaları gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca kendisinin sorunları ve sorun çıkaranları sevmediğini, bu konuya ilişkin çocuklarını her gün tembihlediğini ifade ederken; herhangi bir Suriyelinin çıkaracağı sıkıntı yüzünden Türkiye’de bütün Suriyelilerin sınır dışı edilebileceklerini şu sözlerle anlatmaktadır:

“Açıkçası, bana göre Suriyeliler Türkiye’ye neden geldi? Güvenli bir yer bulmak ve korunmak için değil mi? O zaman, o kişinin edebli bir şekilde yaşaması gerekmektedir. Türk toplumunda sıkıntı çıkarmayacaksın, madem bu ülkeye geldin o zaman bu ülkenin de kanunlarına uyacaksın. Evden işe işten eve. (...) Herhangi bir şey yasaklandı mı tamam yasaklandı ve ona uyulmak zorunda. Ben hiçbir Suriyeli ile konuşmam yanlarına da gitmem. Çocuklarımı okula gönderirken her gün tembihliyorum, kimseyle konuşmayın, sizi konuşturanlara da cevap vermeyin şeklinde uyarırım. Çünkü ben sorunları sevmem... çocuklarımın sokaklarda sigara içmesini ya da dilenmesini istemem. Sen burda yabancı bir ülkedesin. Bana göre yabancı olan kişi edebi ile oturmalıdır. Arapçada “Ya ğarip kun edip” şeklinde söylenen atasözümüz misali yabancı isen edebli olacaksın. Yani ben Suriyelinin biri şurda bir sıkıntı çıkardı diye duyduğumda üzülürüm. Orada kendi kendime ‘bu ülkede sorun çıkarmaya mı gelmişsiniz?’ şeklinde sitem ederim. Çünkü biz zaten savaştan kaçtık. Bu yüzden sorun çıkarmadan ve olay yaratmadan bu ülkede yaşamalıyız. Belki de bir kişinin çıkardığı sorunlar yüzünden hepimiz sınır dışı edilebiliriz. Yani sen bu ülkeye geldin mi, güvenli bir ortam, ev ve hayat bulduğun için şükredeceksin. (Ev hanımı, giriş yılı 2012).

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden anlaşılabacağı üzere medya üzerinde yer alan haberlerin sıklıkla takip edildiği görülmektedir. Kendi etnik gruplarına yönelik medyada yer alan söylemleri haksız bulan katılımcılar olduğu gibi Suriyelileri temsil eden ifadelerin durduk yere ortaya çıkmadığını ve Suriyelilerin Türk toplumunda olay çıkartmadan yaşamaları gerektiği şeklinde söylemlere objektif yaklaşan katılımcılar da yer almaktadır. Sonuç olarak, sosyal medyada Suriyeliler hakkında çıkan söylem ve haberlerin, katılımcıların gündelik hayatlarını ruhsal açıdan olumsuz etkilediği gibi psikolojik uyumlarını da olumsuz yönde etkilediğini söyleyebilmek mümkündür. Öte yandan, katılımcılardan bazılarının Türk Devleti'nden bekledikleri arasında Suriyelileri korumak ve onları koz olarak kullanmamak olduğu ileri sürülebilir. Benzer şekilde, Suriyelilerin Türkiye'deki Cumhuriyet, Sözcü, Yeni Şafak ve Milliyet gazetelerindeki haberlerdeki konumlarına ilişkin yapılan bir içerik analizinde, Suriyelilere ilişkin haberlerin siyasi zeminde sürdürüldüğü, AB'nin Suriyelileri tutmak için Türkiye'ye para vereceği şeklinde vaatlerde bulunduğu ve Türk hükümetinin de Suriyelileri AB'ye karşı koz olarak kullandığı tespit edilmiştir (Subaşıoğlu ve Kara, 2018: 189-194).

1.4.2.15. Algılanan Ayrımcılığın Kültürel Uyuma Etkisi

Algılanan ayrımcılık, ayrımcılık içeren davranışları algılama düzeyini ve bireylerin ırkçılık, dışlanma ya da istenmeme durumları ile karşılaşma sıklığını ifade etmektedir (Şeker ve Sirkeci, 2014:72; Berry ve Hou, 2016: 255). Yapılan araştırmalar, algılanan ayrımcılığın sadece dezavantajlı gruplara yönelik ciddi olumsuz sonuçları doğurduğunu ifade etmektedir. Özellikle ırkçılık deneyimi, göç edilen ülkeye yönelik aidiyet duygusunu yok edebilmektedir. Algılanan ayrımcılık, mültecilerin yerli halk tarafından reddedildiklerini, istenmeyen olduklarını hissettiklerinde ve kendi etnik gruplarına veya miras kültürlerine güçlü derecede bağlı olduklarında ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda bütünleşme stratejisine yönelen bireyler için algılanan ayrımcılık anıları düşük düzeyde olurken, ayrışma stratejisini tercih eden bireylerin ayrımcılık anıları daha fazla olabilmektedir. Ayrıca ayrımcılık yaşayan bireylerin kendi kültürel gruplarına daha fazla yönelirken; ev sahibi toplum tarafından ötekileştirilen bireylerin hem ev sahibi topluma hem de kendi gruplarına bağlılıkları konusunda kararsızlıklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Dahası, göç eden bireylerin uyumlarını

olumsuz etkileyen en önemli faktörün ayrımcılık olduğu belirtilmektedir (Berry ve Hou, 2016: 255). Buradan yola çıkarak katılımcılara yöneltilen “Sizin için hoş bir durum olmadığını biliyorum, ama önyargı/ ayrımcılık veya ötekileştirilmeye hiç maruz kaldınız mı? Cevabınız evetse, üzerinizdeki etkisini nasıl tarif edersiniz?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tema ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 28: Algılanan Ayrımcılığa İlişkin Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1....	2....	3....	4....	5....	6....	7....	8....	9....	10....	11....	12....	13....	14....	TOP...
▼ Kùltürleşme Süreci															0
▼ Algılanan Ayrımcılık															0
Söylenlerden Hissediyor	■		■												2
Hiç Hissetmiyor/ Hiç Dışlanmadı															0
Hissediyor/ Biraz Maruz Kaldı				■	■	■	■		■	■		■	■		10
Çok Hissediyor/ Çok Maruz Kaldı		■	■					■				■		■	13
Σ TOPLAM	1	2	4	2	1	1	2	5	1	1	2	1	1	1	25

Tablo 28’e bakıldığında katılımcıların tamamının dışlanma yaşadıklarını belirttiği görülmektedir. Katılımcılardan Sami ve Ali, dışlanmaları söylemlerden hissettiklerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Ben 6 yıldır Türkiye’deyim ve şahsım adına ayrımcılığa maruz kalmadım ve hissetmedim. Ta ki 2 ay önce İdlib’te 35 Türk askeri şehir oluncaya kadar. O vakit sosyal medyaya girdiğimde ayrımcılık ve ırkçılık içeren çok şey gördüm. Sosyal medyada yer alan söylemler beni çok üzdü. Ama ben hiçbir şeye karışamam, sonuçta Türkiye’de misafiriz. Sosyal medyada yazılanları da kabul edebiliyorum. Sonuçta her milletin içinde binbir çeşit insan vardır.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Ben şahsıma yönelik öyle bir şey yaşamadım ama yaşayan Suriyelilere şahit oldum. Örneğin, bazı arkadaşlarım Türkçe konuşmasını çok iyi bilmiyor. Bu yüzden çalıştıkları işyerinde işverenler onlara kötü davranıyor. Bize ‘şşşt’ diye sesleniyorlar. Affedersiniz sanki hayvanız. (...) Yeterli düzeyde Türkçe bildiğim için Türklere cevap verebiliyorum. Yaşadığım bütün kavgaları da arkadaşlarım için yaşadım. Örneğin, Suriyeli çalışan 1200 TL alırken patron Türk işçisine 2000 TL veriyor üstelik de Suriyeli daha fazla çalışıyordu. Hem tercümanlık yapıyordum hem de arkadaşlarıma destek oluyordum. Suriyeli kişilerin ayrıştırılmasını sadece İstanbul’da gördüm. Bu durum belki de İstanbul’un çok kalabalık olmasından kaynaklanıyordu.” (Ali, yaş 23, işçi).

Tablo 28’de görüldüğü üzere katılımcılar arasında dışlanma yaşadıklarını ve hissettiklerini beyan edenlerin sayısı (8)’dir. Katılımcıların bazıları sokaklarda, hastanelerde, parklarda, iş yerlerinde ve konut arayışı süreçlerinde deneyimledikleri algılanan ayrımcılığa dair olumsuz anıları şöyle anlatmaktadır:

“Bir ara çocuğumu okula bırakırken bir bayan yardım topluyordu ama yardımı kimin için topladığını bilmiyorum. O an, orada bir Türk kadın bu yardımlar Suriye’ye gidecek bu yüzden ben tek kuruş ödemem dedi. Orada kadın benim bir kenarda durduğumu fark etmemişti, görse bile bana selam dahi vermez. İşte bu durum beni çok üzdü. Başka bir Türk arkadaşım bu konuda bana ‘sen insanlara bakma, herkesi de aynı şekilde düşünüyormuş gibi görme’ dedi. Şahsen ayrımcılığa maruz kalmadım ama bazı insanlar bizi sevmiyor olabilir.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Evet böyle olaylar yaşadım. Belki garip gelecek ama Türk vatandaşlığı olan ancak Türk olmayan ve aynı işyerinde çalıştığım biri tarafından ayrımcılığa maruz kaldım. Aslen Kosovalı ama Türk vatandaşlığı da vardı. Kadın olduğu için karşılık veremedim. Bana söylediği sizin burda ne işiniz var ekmeğimizi elimizden aldınız, memleketinize geri dönün demişti. Oysa o Kosovalı ben Suriyeliydim. Üstelik, ben Türkmenim ama kadın Türkmen değildi. Türk vatandaşı olduğu için de bir şey diyemiyorsun. Böyle bir olay yaşadım. Bu durum çok zoruma gitmişti çünkü beni dışlayan kişi Türk değildi. Türk olsaydı tabi ki anlayışla karşılardım fakat Türk olmadığı halde bu sözleri sarf etti. Bu durumu çalıştığım işyerinde yaşadım ve kadın da gözüme baka baka söyledi. Şu an benimle çok iyi ama o zaman beni neden kıldı bilemiyorum.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Her yerde değil ama hastanelerde ötekileştirilmeye maruz kalıyoruz. Annemi hastaneye götürdüğümde giyiminden dolayı zaten Suriyeli olduğu belli oluyordu. Annemi oturtmak istediğimde eğer biri oturuyorsa bizden uzaklaşırdı. Laf ile dile getirmeseler bile davranışları ile hissettiriyorlardı. Kişilerin Suriyeli olduğunu gördüler mi Suriyeliler temiz değildir şeklindeki bir algıyla bizden uzaklaşıyorlar. Bu durum karşısında karşıdaki insanların benden daha üstün olduğunu hissedirdim. Oysa o kişi beni tanıdıkça bilecektir. Bizi tanımadıkları için ön yargı ile yaklaşıyorlar. Çünkü ben de karşıdaki kadar temizdim.” (Memduh, yaş 50, giriş yılı 2016).

“Aydın ilinde sadece iş konusunda dışlandım. Örneğin, bir Türk eğer günlük yaptığı iş için 85 lira alıyorsa Suriyeliye bunun yarısı veriliyor. Ben ayrımcılığı sadece iş konusunda yaşadım. Eğer iş varsa beni çağırıyorlar yoksa da çağırmıyorlar” (Derviş, yaş 42, giriş yılı 2012).

“Ayrımcılığa uğramadım. Ama bizi dışladıklarını hissettiğimiz bir konu olmuştur. Türkler Suriyelilerin çalışmasını istemiyorlar. İşverenler genelde Türk işçi istiyor. Eğer Suriyeli çalıştırırlarsa Türk'e verilen ücretin yarısı veriliyor. Benim eşim sobacıda sabahdan akşama kadar çalışıp 40 lira aldı, üstelik de işveren eğer iş azalırsa 30 ya da 20 lira alacaksın diye söylemlerde bulunuyordu. (...) 20-30 lira ile adam ne yapacaktı. Bu duruma çok üzüliyoruz. Çünkü biz çalışıyoruz çalmıyoruz sonuçta. Eğer eşim yerine bir Türk olsaydı belki de bu parayı telkif dahi edemezdi. Biz Suriyelilerin çalışma hakkı yok mu? İş aramaya gittiğimizde Suriyeli misin diye sorarlar sonra da iş yok derler. Oysa emeğimizin karşılığını istiyoruz, dilenmiyorduk. Kızılaydan aldığımız yardımın hepsini kiralara ve faturalara koyuyoruz.” (Faiza, yaş 36, giriş yılı 2012).

“Çok kötü bir şekilde ayrımcılığa maruz kalmadım. Ama parka oturmaya gittiğimde bazı kadınlar tarafından ‘Suriye’ye dönmeyecek misiniz? Ne zaman Suriye’ye döneceksiniz? Sizin bölgenizde savaş yoksa memleketinize dönün’ şeklindeki sorulara ve söylemlere maruz kalıyorum. Ben onlara ‘Evim yok nereye döneceğim? Suriye’de iş yok, eşim burda çalışıyor’ şeklinde cevap veriyorum. Bu sorular zoruma gidiyor ve ne zaman gideceksiniz de bizi sizden kurtaracaksınız şeklinde hissediyorum. Benimle sohbet eden kişinin önceleri beni kabul etmiş gibi hissederim ama en son sorusu ‘Suriye’ye ne zaman döneceksiniz?’ şeklinde olur. Suriyelilerden bazıları kötü oldu mu hepimiz kötü sayılıyor. (...) İnsanların çoğu Suriyelilere ev vermiyor. Suriyeli olduğumuzu öğrenince vereceklerse bile artık vermiyorlar. Örneğin, şu an oturduğum bu evi ev sahibi ilk önce bize vermek istemedi. Bu evde bizden önce bir tanıdığımız oturuyordu. Bizde gelip onlarla beraber oturduk. Daha sonra, eski kiracı evden çıkınca evde sadece biz kaldık. O zaman biraz mecburi bir şekilde evi bize verdiler. Bize ‘evde kalın ama evi de koruyun’ şeklinde talimatta bulundular. Sonra da yavaş yavaş kira artmaya başladı. Her yıl kira artıyor.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Ön yargı ile karşılaşmadım ama yaşadığım tek sıkıntı Suriyeli olduğumdan dolayı 2 ay boyunca ev aramak zorunda kaldım. Bazı Suriyeliler kiraladıkları evlere

zarar verdiğinden, onlar yüzünden bize de ev verilmiyordu. Ben ev bulamayınca kardeşimin yanında kaldım, kardeşimin çocukları yoktu. Bu nedenle evi bana bırakıp kendine başka bir ev buldu. Aksi halde çocuklu bir aile olarak hâlâ ev bulamamış olabilirdim.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

Yukarıdaki katılımcıların paylaşımlarına bakıldığında iş hayatlarında dışlanma, kamusal alanlarda istenmeme ve konut ayrımcılığı ile karşılaştıkları ve bu durumlardan ruhsal olarak olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Yukarıdaki ifadeler dışında ayrımcılığı daha yüksek düzeyde yaşadığını beyan eden kadın katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

“Türkiye’ye ilk geldiğimde çok kötü bir olay yaşadım ve bunu ölene dek unutamayabilirim. Eşim beni telefonla arayıp çarşıya gel seni falan yerde bekliyorum dedi. Bende nasıl gideceğimi bilmiyordum. Yola çıkıp otobüs durağında beklemeye başladım. Yanımda iki kızım vardı ve hamileydim. Siyah çarşaf da giymemiştım sadece yüzümü peçe ile örtmüştüm. Adamın biri aracı ile yanıma yanaştı. O an çok korktum, bu adam acaba ne istiyor diye düşündüm. Affedersiniz ama adam bana yaklaşıp ‘tüh sana’ dedi. Ben bu davranışın üstüne yere çömelip ağlamaya başladım. Eşim beni telefonla arayıp çıktın mı diye sordu. Ben de eşime gelmiyorum, keşke canım çıksa da Türkiye’den kurtulsam dedim. Olayı anlattım. Sonrasında da sürekli bu olayı sorguladım. Yaşadığım bu olayı ölsem de unutmam. Allah’a havale ettim. Ama bu beni psikolojik olarak çok etkiledi. Ve eminim ki yüzümü örtmüştüm diye böyle bir muamele ile karşılaştım. Eşime de eğer başı açık biri, onlar gibi giyiniyor olsaydım bu şeylere maruz kalmam hatta benim Suriyeli olduğumu farketmezlerdi dedim. Hatta bazen otobüslerde de ‘çarşaf’ giydiğim için insanlar benle dalga geçiyor. Aydın’da bir sürü Suriyeli kadın önceden takmış olduğu çarşafı uğradığı ayrımcılıklardan dolayı dayanamayıp çıkardı. Ben Suriye’de bile yüzümü açmadım ve burda da açmayacağım. Aydın ilini seviyorum ama maalesef böyle şeyler de yaşadım.” (Leyla, yaş 30, ev hanımı).

“Vatandaşlık başvurusunda bulunmaya gittiğimde ötekileştirildiğimi hissettim. (...) Bu durum karşılaştığım ilk olaydı. O an kendimi yabancı, zayıf, güçsüz ve yalnız hissettim. (...) Dilim tutulmuştu, öylece kalakaldım. Kendimi anadilim olan Arapça ile de ifade edememiştım.” (Amine, yaş 33, ev hanımı).

Yukarıdaki katılımcıların yaşamış oldukları kötü anılardan anlaşılacağı gibi anılarını anlatırken etnik kökenlerine vurgu yaptıkları görülmektedir. Özellikle katılımcılardan birinin (*Leyla*) göç ettiği toplumda kendini var etme isteğinden dolayı ev sahibi toplum tarafından istenmeme sıklığının arttığı görülebilmektedir. Berry ve Sabatier (2011: 667-668), göç edilen yeni toplumda etnik kökeni ifade etmenin zor olduğunu ve eğer ifade edilirse daha fazla ayrımcılık ile karşılaşacağını ifade etmektedirler. Nitekim, katılımcılardan Leyla'da, kendisine yönelik ayrımcılığın artmasına rağmen yeni toplumda etnik kimliği ile kendini var etmek istediğini vurgulamaktadır. Ayrıca kadın katılımcıların toplumsal hayatta, erkek katılımcıların ise genellikle iş hayatında istenmeme durumları ile karşılaştıkları söyleyebilmek mümkündür. Benzer şekilde, 2019 yılında Şırnak'ın Cizre ilçesindeki Suriyelilere yönelik yapılan saha araştırmasında Suriyelilerin iş bulma konusunda sıkıntılar yaşadıkları ve Türk işverenler tarafından istenmeme durumlarının gözlemlendiği ifade edilmektedir (Gündoğmuş ve Gayırnal, 2019: 576). Dolayısıyla katılımcıların da yaşamış oldukları olumsuz tecrübelerden yola çıkarak, algılanan ayrımcılığın, bireylerin psikolojik uyumlarını ve aidiyetlerini olumsuz yönde etkilediği ileri sürülebilir.

1.4.2.16. Suriyelilerin Üçüncü Ülkeye Gitme İsteklerinin Kültürel Uyuma Etkisi

Türkiye, mülteci kabul eden ülkelere BMMYK ile ortak hareket ederek geçici sığınmacı veren bir ülkedir. Dolayısıyla, Türkiye'de geçici koruma statüsü kapsamında bulunan Suriyeliler, geçici sığınmacı olarak kabul görmekte ve mülteci kabul eden ülkelere gönderilmeleri mümkün olabilmektedir. Ancak kabul eden gelişmiş ülkelerin kriterlerini taşımayan geçici sığınmacıların da Türkiye'de kalışları devam etmektedir (Şeker ve Boysan, 2013: 31-32). Görüşme yapılan Suriyeli katılımcılara yöneltilen "Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak ister miydiniz?" sorusuna ilişkin verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tema ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 29: Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Gitme İsteklerine İlişkin Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1....	2....	3....	4....	5....	6....	7...	8....	9....	10....	11....	12....	13....	14....	TOP...
▼ Kùltürleşme Süreci															0
▼ Gelecek Beklentisi															0
▼ Üçüncü Ülkeye Gitme İsteği															0
Yok															10
Var															5
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	15

Tablo 29 incelendiğinde katılımcıların (10)'u Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemediklerini dile getirirken; Türkiye dışında bir Avrupa ülkesi ya da gelişmiş ülkelerde yaşamak istediğini belirten katılımcı sayısı (4)'tür. Üçüncü ülkeye gitmek istediklerini belirten katılımcılardan (1) kişi Avrupa ülkelerinin mültecilere Türkiye'den daha fazla imkân tanıdığını görüşme süresi boyunca birden çok kez dile getirmesi beraberinde üçüncü ülkeye gitmek isteyen katılımcılara ilişkin 5 kez kodlama yapıldığı görölmektedir. Gelecek beklentisi olarak Türkiye dışında Avrupa ya da gelişmiş başka ülkelere gitmeye istekli olan Suriyeli katılımcıların Türkiye'ye uyum sağlama konusunda çaba harcamak istemeyecekleri ileri sürülebilir (Tanriverdi, 2019: 71). Türkiye dışında bir ülkede yaşamak istemediğini dile getiren katılımcılardan (3)'ü dini açıdan Türkiye'de kalmak istediklerini şöyle dile getirmektedir:

“Türkiye dışına gitmek istemem. Çünkü Türkiye İslam dininin olduğu bir ülkedir. Ama Avrupa'da İslam yok. Eğer, Türkiye Müslüman bir ülke olmasaydı gelmezdik. Bir de Türk devleti bize kapılarını açtı, bizi önemsed i. Ama Arap ülkeleri Türkiye'nin bize yaptığı yardımı belki de yapmayacaktı örneğ in Arabistan ... yani Ortadoğu'daki ülkeler bile bizi kabul etmezken Türkiye bizi kabul ettiğ i için başka bir ülkede yaşamak istemem.” (Mahmut, öğretmen, Şanlı).

“Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamayı düşünmüyorum. Beni Avrupa kabul etse bile gitmek istemem. Türkiye'nin daha fazla güvenli olduğ unu düşünüyorum. Türkiye'deki insanlar da Allah korkusu var. Ama Avrupa'daki insanların hepsinin ecnebi(yabancı) olduğ unu düşünüyorum.” (Amine, ev hanımı, Tartuslu).

“Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemem. Çünkü Türk devleti İslam dinine mensup bir devlettir. Türk halkı çok yardımsever ve merhametli. İnsanlıkları

bitmemiş. Bize öteki olarak değilde sanki onlardanmışız gibi davranıyorlar. Özellikle, okullarda çocuklarıma yönelik verilen eğitim, davranış tarzları çok iyi. Komşularımız da çok iyidir.” (Dehna, ev hanımı, Hamalı).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde dini yaşantılarını öncelikli konumda tutan Suriyelilerin Türkiye’yi Müslüman bir ülke olması nedeniyle tercih ettiklerini söyleyebilmek mümkündür. Bunun dışında, Türk Devleti ve insanın yardımsever ve merhametli olmasından ötürü yaşantılarını Türkiye’de devam ettirmek istediklerini beyan eden (2) katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemem. Bunun nedeni de öncelikle, ben Suriye’den geldiğimde akıl sağlığımı kaybetmiştim... yani mantıklı mı beni iyileştiren ülkeden başka bir ülkeye gitmek istemem? İkinci olarak, çocuklarım Türkiye’de eğitim alıyorlar ve eğitimlerini Türkiye’de tamamlamalarını istiyorum. Çocuklarımın geleceği için burda kalmak isterim. Başka bir ülkeye gidersem hayatımızı tekrar sıfırdan kurmak zorunda kalacağız ve çocuklarımın yıllarından çalmış olacağım. Türkiye’de okula giden 6 tane çocuğum var. Türkiye’nin bize yaptığı yardımlardan sonra terketmemiz mantıklı mı? Artık benim ve çocuklarımın çalışıp bu ülkeye faydalı olmamız lazım.” (Derviş, işçi, Şamlı).

“Türkiye’yi sevdiğim için başka bir ülkeye gitmek istemem. Türkiye’de çok iyi insanlar var. Bizim durumumuzun ne kadar kötü olduğunu görebildiler, buradaki insanlar bizim halimizden anladı. Türkiye hiçbir zaman bizi yabancı bir memleketteymişiz gibi hissettirmediler. Bazı insanları ailem gibi görüyorum.” (Faiza, ev hanımı, Şamlı).

Türkiye’nin Suriye’ye yakın olmasından dolayı Türkiye’de yaşamak istediğini dile getiren Esmâ ve Hatice’nin görüşleri ise sırasıyla şöyledir:

“Başka bir ülkede yaşamak istemem. Çünkü eşim 2 yıl önce Avrupa’ya gitmek istedi ama orada ben kendimi çok kötü hissettim. Suriye’den ve anne-babamdan çok uzaklaşacağımı hissettim. O an sanki ailemi bir daha göremeyeceğim gibi hissetmişim. Türkiye’de yaşarken Suriye’ye gidemiyorum, fakat burada kendimi Suriye’ye çok yakınmış gibi hissediyorum. Ama Avrupa’da kendimi çok uzak hissedecektim. Bu sebeple eşime Avrupa’ya gitmek istemiyorum dedim. (Esmâ, ev hanımı, Halepli).

“Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemem. Türkiye ya da Suriye’de yaşamak isterim.” (Hatice, ev hanımı, Halepli).

Katılımcılardan Behire ise nerede yaşadığının onun için bir önemi olmadığını ve sadece güvenli yerde yaşamak istediğini şu şekilde belirtmektedir:

“Ben sadece güvenli bir yer isterim. İnsan nereye giderse gitsin kendi vatanı dışındaki her yer gurbettir.” (Ev hanımı, Deyrizorlu).

Yine bir başka katılımcı Hamza, Türkiye’nin Türkmenler için kardeş ülke olmasının yanı sıra dil ve ırk açısından da başka bir ülkede yaşamak istemediğini şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemem. Bunun da nedeni dini tutumlar ve ırk açısından başka ülke istemem. Bir Türkmen olarak burası bizim kardeş ülkedir. Kendi ülkemden hiçbir farkı yok. Evet, evimi ve bütün varımı yoğunluğumu bıraktım (Suriye’de). Fakat dil de din de değişmedi.” (Tercüman, Lazkiyeli).

Katılımcılardan Leyla ise değil Türkiye Aydın dışında başka bir yerde yaşamak istemediğini şöyle dile getirmektedir:

“Başka bir ülkeye gitmek istemem. Dahası, Aydın’dan bile ayrılmak istemem. Bir ara Manisa Salihli’ye taşınmıştık. Oradaki 10 gün bana 10 yılmuş gibi geldi. Daha sonra eşimden rica edip Aydın’a geri döndük. Aydın ili dışında bir yere gitmek istemem.” (Ev hanımı, Şamlı).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde katılımcıların dini açıdan, Suriye’ye fiziki mesafe açısından, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması ve Türk insanlarının yardımsever olması nedeniyle Türkiye’de kalmak istediklerini beyan ettikleri görülmektedir. Ayrıca yukarıdaki beyanları veren katılımcıların Suriye’ye geri dönmek gibi bir düşünceleri olmadığını ve Türkiye’de kalmak istediklerini söyleyebilmek mümkündür.

Tablo 29’a bakıldığında katılımcılardan (4) kişinin Türkiye dışında bir ülkede yaşamak istediklerini beyan ettikleri görülmektedir. Görüşmeler sırasında sürekli Avrupa ülkelerine gitmek istediğini dile getiren Memduh, Avrupa ülkelerine gitmek istemesinin nedenlerini şöyle anlatmaktadır:

“Açıkçası bizi Avrupa'ya gönderseler veya üçüncü ülke yerleştirmeleri ile (göç idaresinin ve BMMYK'nın) Avrupa ülkelerinden herhangi biri çıksa giderim. Bunun nedeni de Türkiye'de yaşamak için çalışmak zorundayız... 3 oğlumun 3'ü de çalışıyor. Bana Avrupa'nın herhangi bir ülkesi çıksa her yere giderim. Türkiye'de çok Suriyeli var, yaklaşık 5 milyona yakın. Ama Avrupa'da o kadar yok, orda Suriyeliler her yere dağılmışlar. Üstelik Avrupa'da sen çalışmasan bile devlet sana bakıyor. Avrupa ülkelerinden en çok Almanya'ya gitmek isterim çünkü oğullarımdan biri Almanya da. Eğer Almanya'ya gidebilirsek çocuklarım da belki orda eğitimlerini tamamlayabilir. Ama Türkiye'de olduğumuz sürece çalışmak zorundayız. Avrupa'ya gidersek geleceğimiz daha iyi olabilir.” (Memduh, yaş 50, Deyrizorlu).

Bir diğer katılımcı ise Türkiye'de iş piyasasına erişimin zor olması nedeniyle Avrupa ülkelerine gitmek istediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Eskiden Avrupa ülkelerine gitmeyi düşünmüyordum ama şu an düşünüyorum. Çünkü Türkiye'de işsizlik çok fazla ve iş de kalmadı. Avrupa 'işçi' diyor onlara iş gücü lazım.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Bu konuda görüş bildiren Ali ise, düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

“Başka bir ülkede yaşamak isterdim. Mesela, Avrupa ya da Almanya olabilir. Böyle düşünmemin sebebi ise, Avrupa'daki hem Türklerin hem de Arapların daha fazla insanlıkları olduğunu düşünüyorum.” (Ali, yaş 23, giriş yılı 2015).

Görüşme yapılan kişiler arasında eşi Suriye'de vefat etmiş ve tek başına 3 tane çocuğuna bakmaya çalışan kadın katılımcı, daha iyi koşullarda yaşayabilmek için Almanya'ya gitme arzusunu şöyle dile getirmektedir:

“Açıkçası, Almanya'ya gitmek isterim. Çünkü Almanya biz çalışmasak bile devlet bize maaşımızı ödeyecektir. Benim çocuklarım küçük, en küçüğü 6 yaşında. Ama buna rağmen Türkiye'ye geldiğimden beri çocuklarımı evde tek başlarına bırakıp gün boyu çalışmaya gidiyorum. Ama işte Almanya'ya gitme fırsatımız olmadı.” (Kamar, ev hanımı+işçi, giriş yılı 2016).

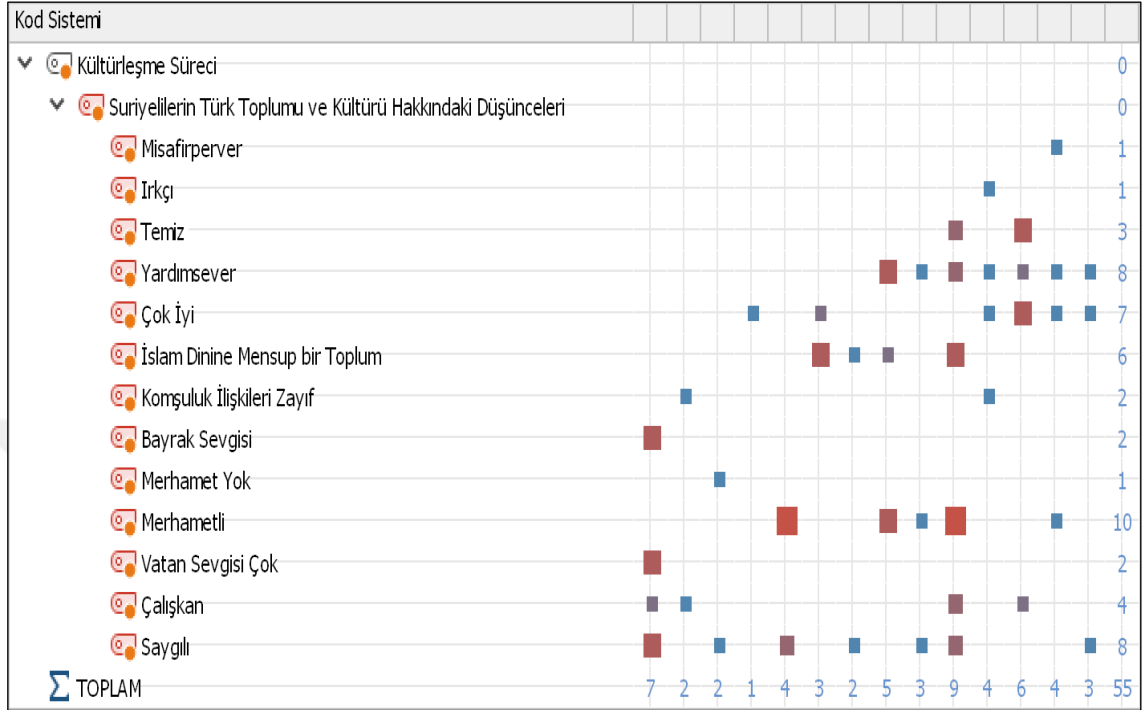
Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde Türkiye'de mevcut hayatlarından daha iyi koşullarda yaşamak isteyen katılımcıların Avrupa ülkelerine gitmek istediği görülmektedir. Özellikle de Avrupa ülkelerinden Almanya'nın vurgulanması dikkat

çekicici bir husustur. Bilindiği üzere, Almanya II. Dünya savaşı sonrasında ekonomik alanda yabancı iş gücü alımına başlamış ancak 1973'teki petrol krizinden sonra meydana gelen ekonomik durgunluktan sonra devam eden yabancı işçi göçünün beraberinde yabancı düşmanlığını da getirdiğini ifade etmek mümkündür. Dahası, Almanya'nın görünürde olan insan haklarına yönelik hukuksal bağlılığı, mülteci ve göçmenlerin günümüzde de tercih ettiği ülkelerin başında yer almasının temel nedenlerindendir (Korkusuz, 2012: 506-507). Dolayısıyla Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması Suriyeliler için önemli olsa da Almanya örneğinde olduğu gibi bazı katılımcılar için temel ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik anlamda tam destek almanın daha önemli olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Buna ek olarak, burada *“Türkiye’de çok Suriyeli var, yaklaşık 5 milyona yakın”* ve *“işsizlik çok fazla”* şeklindeki katılımcı ifadelerinin üzerinde durulması gereken en önemli husus olduğu düşünülmektedir. Bu ifadeler doğrultusunda yorum yapacak olursak; Türkiye'deki Suriyeli sayısının Türkiye Devleti'nin kaldırmayacağından çok daha fazla olduğu katılımcılar tarafından da görülebilmektedir. Benzer şekilde, Şimşek (2015:507) tarafından Türkiye'nin farklı 4 ilinde 100 Suriyeli ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, Avrupa'ya gitme kararlarının ardında yatan nedenler arasında çoğunlukla istihdam, eğitim, sağlık ve barınma sorunları olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, söz konusu katılımcıların Avrupa ülkelerine gitmek için bir beklenti içinde olmaları Türkiye'deki kültürel uyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

1.4.2.17. Suriyelilerin Türk Toplumu ve Türk Kültürü Hakkındaki Düşüncelerinin Kültürel Uyuma Etkisi

Bu başlık altında Suriyeli katılımcılara Türk halkı ve Türk kültürüne ilişkin neler düşündükleri sorulmuş ve verdikleri cevaplar doğrultusunda tablo 30'daki tema ve alt kodlar oluşturulmuştur. Katılımcıların Türk toplumu ve Türk halkı hakkındaki düşüncelerinin yerel halka yönelik tutumlarında ve benimseyecekleri kültürleşme stratejilerinde büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 30: Suriyelilerin Türk Toplumu ve Türk Kültürüne İlişkin Düşünceleri Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Tablo 30’a bakıldığında 5 katılımcının Türk toplumunun merhametli olduğunu 10 kez dile getirdiği görülmektedir. Bu konuda görüş bildiren *Dehna*, Suriye kültüründe dinin merhametli ve vicdanlı olmayı gerektirdiğini ancak başı kapalı olmasına rağmen merhametsiz olan Araplar olduğunu ifade ederken; Türk toplumundan dinin merhamet ve vicdan ile bir ilgisi olmadığını farkına vardığını ve başı kapalı olmasa da Türk kadınlarının merhametli olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Türk toplumu çok merhametli, insanlıkları bitmemiş. Bize ‘öteki’ olarak değil de sanki onlardanmışız gibi davranıyorlar. Özellikle, okullarda çocuklara verilen eğitim, davranış şekilleri çok iyi. Bazı kadınlar kapalı olmasa da vicdanlı insanlardır. Bazı Araplar kapalı, umreye hacca gidiyor velakin vicdan, insanlık ve merhamet yok onlarda. Din bizim kültürde muamele demektir. Ama Türkiye’de kapalı ya da açık olmanın din ile ilgisi olmadığını gördüm. (...) Burada çocuklara yönelik şiddet yok ama bizim okullarda çocuklara yönelik şiddet vardı.” (Ev hanımı, Hamalı, giriş yılı 2015).

Bir başka katılımcı *Faiza* ise, Türk insanların kalplerinin temiz olduğunu ve Türk dostlarının manevi ve ruhsal açıdan kendisini sürekli desteklediklerini şöyle dile getirmektedir:

“Kalpleri temizdir. Bu covid19 sürecinde bile bizi manevi açıdan destekliyorlar. Bizi sürekli telefonla arayıp ‘kafanıza bir şey takmayın, herhangi bir eksiğiniz olursa bizi haber edin’ diyorlar. Bizim için, arayıp sormaları bile yeterlidir. Onların araması ile telefonumuz çaldığında dünyalar bizim oluyor. Ben Türk dostlarımı çok severim, saygım da sonsuzdur. Benim için önemli olan bir kişinin arayıp hal hatır sormasıdır.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012) .

Katılımcılardan Behire ise, *“Türkler çocuklara karşı çok merhametli”* şeklinde görüş bildirirken; bir başka katılımcı Leyla ise, merhametin din ile ilişkili olmadığını vurgulayarak düşüncelerini şöyle paylaşmaktadır:

“Ben sürekli eşime Türk insanları namaz kılıp oruç tutmasa da oruç tutup namaz kılandan daha merhametli insanlardır diyorum.” (ev hanımı, giriş yılı 2014).

Katılımcılardan Derviş ise, Türk halkının çok iyi ve çok merhametli olduğunu sözleriyle şöyle anlatmaktadır:

“Türlere yönelik davranışları yani kalbi ne kadar kötü olursa olsun merhametli olması. Türklerin çok iyi olduklarını düşünürüm. Benim en yakın dostlarımın çoğu Türktür. Suriyeli olarak sadece birkaç dostum var.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

Tablo 30’a bakıldığında katılımcılardan 8’i Türk halkının saygılı olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan Sami, Türk toplumunda insanların birbirlerini sevdiğini, desteklediğini öte yandan küçüklerin büyüklere karşı saygılı davranması ve dolmuşlarda yaşlılara yer vermesinin çok güzel bir gelenek olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Türk kültürü çok güzel bir kültür, aynı şekilde Türk toplumu saygılı ve birbirini destekleyen bir millettir. Türk milleti birbirini çok sever ama Arap milleti birbirini sevmez. Bizde ‘ben ve öz kardeşim amcamın oğluna karşı, sonra da ben ve amcamın oğlu yabancıya karşı’ şöyle bir söz vardır. Ama Türklerde böyle bir şey yok, Türkler birbirini sever. (...) Toplumda saygı var, yani küçüklerin büyüklere karşı gösterdiği saygı. Örneğin, bir evlat babasının önünde sigara içmez. Yaşlı biri geldiğinde o kişinin elinin öpülmesi... bunu Suriye’de hiç görmedim. Hatta gençlerin ve çocukların dolmuşlarda yaşlılara ve kadınlara yer vermesi çok güzel bir davranış. Ama Suriye’de böyle bir şey yok. Bizde ‘ücret ödedim tabi ben oturacam hoşuna gitmezse binme’ diye bir algı vardır.”

Bir diğerkatılımcı Esmaise, Türk toplumunun sakın bir toplum olduğunu, insanlar arasında kavganın çok az olduğunu ve mahalle sakinlerinin birbirlerine karşı anlayışlı olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Türk toplumu birbirini çok sever, ben böyle hissediyorum. Sakin bir toplum. Komşular birbirini sevmese bile bunu dile getirmezler. Ama Suriye’de kavga çok olur. İnsanlar birbirini sevmese bunu dile getirip sıkıntı çıkartırlar. Türklerde çocuğun herhangi bir yanlış ya da davranışı için ‘bu çocuktur’ deyip çocuğu savunurlar. Ama bizim Suriye’de benim 6 yaşındaki oğlum bir şey yapsa, yanındaki arkadaşını vursa falan yeterince terbiye görmemiş tabirini kullanılırlar. Suriye’de çocuktur deyip geçiştirmeleri yok, olayın kapanması için diğerkocuğunda öbürünü dövmesi lazım. Ama Türkiye’de başka, ben Türkiye’deki insanların bu kadar çok anlayışlı olmasını garipserim. Çocukların birbirini itmesi, yerini alması normal diye karşılanır ve çocuğa da arkadaşınla oyna şeklinde tavsiyelerde bulunulur. Ancak bizim Suriye’de, oğlunun her zaman güçlü olması gerekir, bu yüzden oğlunun komşunun oğlunu dövmesi şarttır.” (Ev hanımı, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde, katılımcının görüşleri doğrultusunda Suriyelilerin çok çabuk kavga çıkaran bir millet olduklarını ve Suriye toplumunda huzursuzluğun onlar için alışagelmış bir şey olduğunu ifade etmek mümkün görünmektedir. Bu durumu kültürleşme açısından ele aldığımızda aslında ortada bir kültür çatışmasının olduğunu ileri sürülebilir. Nitekim, yukarıdaki katılımcıların belirttiği üzere Türk toplumu sakın bir toplum olduğundan, Suriyelilerin birbirleri ya da yerel halkla yaşayacakları herhangi bir kavganın kendilerine yönelik istenmeme durumunu arttıracığı söylenebilir. Dolayısıyla, katılımcılar Türk toplumu hakkındaki görüşlerini ifade ederken aynı zamanda kendi toplumları ile karşılaştırma yapmaları her iki toplumun özelliklerinin tanınması açısından önem arz etmektedir.

Bir diğerkatılımcı Dehna ise, Türkiye’de devlet kurumlarındaki işlerin sırayla yapılmasının çok güzel bir durum olduğunu ve Türk toplumunun düzenli ve disiplinli olduğunu şöyle açıklamaktadır:

“Türk halkının hayatlarının düzenli ve disiplinli olması hoşuma gidiyor. Türk toplumunda sosyal hayattaki disiplin, hastanelerde sıra ile muayene olmamız, devlet kurumlarında işimizi sırayla yapmamız çok güzel bir şey.” (Ev hanımı, giriş yılı 2015).

Ayrıca Türk halkının yardımsever olduğunu ve Türkiye’ye ilk geldikleri zamanlarda evlerindeki temel ihtiyaçların çoğunun yerel halk tarafından temin edildiğini anlatan katılımcıların öne çıkan ifadeleri şu şekildedir:

“Ben şu an Türk dostlarım sayesinde yaşıyorum. Bir sürü Türk dostumuz bize yardımcı oluyor ben de onlara dua ediyorum. Şu anki mevcut durumum onların sayesinde düzelmiş.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Türk toplumu mükemmel bir toplumdur. İlk geldiğimizde bize yardımcı oldular, evlerimize kadar gelip eksikliklerimizi tamamladılar. Ellerinden geleni yaptılar.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

Kamar ise, Türk halkının temiz ve yardımsever bir millet olduğunu, kendisine sürekli yardım ettiklerini şöyle dile getirmektedir:

“Türk halkı maşallah insanı yanıltmaz. Türkler çok yardımsever, ben dil bilmediğim için beni anlamasalar da ben ne zaman elimdeki kağıt ile onlardan yol tarifi istediysem hiçbir zaman beni başlarından salmadılar. Sorduğum yolların hepsini bana olabildiğince yardımcı olarak anlatmaya çalışıyorlar. Allah razı olsun bana çok yardımcı oluyorlar. Yani Türk toplumu gerçekten çok iyi.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

Katılımcılar arasından Faiza, Dehna ve Hatice ise *“Türk halkı çok yardımsever bir kültüre sahiptir.”* şeklinde görüşlerini bildirirken; bu konuda görüş bildiren bir başka katılımcı Leyla ise duygu ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Şahsım adına Türklere yönelik bakış açım değişti. Benim artık hem Suriye’de hem Türkiye’de ailem var. Bana yardımcı olan insanları ailem olarak bilirim. Türkiye’den taşınısam da hatta ölsem bile Türkiye’nin ve bana yardımcı olan Türklerin yardımını unutmam.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Bir diğer katılımcı Hatice ise, Türk halkının iyi insanlar olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Türk halkı iyi insanlar, onlardan bir kötülük görmedik. Türk yemekleri bizim geleneklerden farklıdır. Ben Türk halkı hakkında olumlu düşünüyorum.” (Ev hanımı, giriş yılı 2013).

Katılımcılar arasından Memduh, Türk kültürünü ve toplumunu *“Türk kültürü Müslüman bir ülkenin kültürüdür. İslam bir ülke”* şeklinde tanımlarken, Dehna ise *“Türkiye İslam dinine mensup bir devlet, Türkiye’ye geldikten sonra insanların camiye gittiğini fark ettim.”* şeklinde görüşlerini açıklamaktadır. Bu konuda düşüncelerini dile getiren bir başka katılımcı Leyla’nın ise düşünceleri şu şekildedir:

“Bizim Türkiye dışında başka bir ülkeye iki defa gitme şansımız oldu ama eşim hep reddetti. Ben Türkiye’den ayrılmam, benim burda camiye gidip namaz kılabilmem, Müslüman insanlarla iletişim kurabilmem benim için yeterlidir. Benim parada gözüm yok dedi. Eşime ‘oraya gidip insanlara İslam öğretirsin.’ dediler ama eşim yine reddetti. (Ev hanımı, giriş yılı 2014).

Tablo 30 incelendiğinde Türkiye’de çalışma saatlerinin çok fazla olduğunu, Türklerin çok çalışkan olduğunu ve uzun süre çalışabildiklerini belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Bu konuda görüş bildiren katılımcılardan öne çıkan ifadeler şu şekildedir:

“Türkiye gerçekten çok güzel ve Türk toplumu da çok çalışkandır. Biz Araplara göre çok çalışkandır. Biz 30 yaşına geldik mi tamam yaşlandık artık çalışmayalım, çocuklar çalışsın şeklinde düşünürüz. Tabi böyle düşünmemizin de bir sebebi var. Şöyle ki; gençler bizde 17 yaşında evleniyor ve 30 yaşına geldiğinde de o adamın oğlu zaten 15 yaşında olmuş oluyor. Bu nedenle artık çocuklar çalışsın şeklinde düşünülür. Biz Araplar, 40 yaşından sonra hayatta çalışmayız, çiftçilik de dahil. Ama ben Türkiye’de birçok işte 60 yaşında olup da çalışan insanlar gördüm. Ama Arap ülkeleri öyle değil. Hatta Suudi Arabistan’da bile hayatta çalışmazlar, her evde 2-3 hizmetçi vardır, yemek bile yapmazlar. Bunların hepsi petrolden geliyor. Kuveyt’de böyle. Biz Suriyeliler diğer Arap ülkelerine göre yine çalışıyoruz. Çalışmak da insanı dinç tutar. Burda Türk insanları çok uzun yaşamaktadır. Suriye’de ise 55’i geçmeyiz, 55 ya da 60 yaşından önce ölürüz. Erken ölüyorlar çünkü işi de erken yaşta bırakıyorlar. Sizde 60 yaşında emekli olunuyor fakat biz 60 yaşında ölüyoruz. Ben Aydın’a ilk geldiğimde İstanbul’a gitmiştim. Orda Türklerin aralıksız 12 saat çalıştığını gördüm ve hiç yorulmuyorlardı, oysa biz onlar gibi çalışmaya

kalktığımızda sürekli işten kaçmaya çalışırız. Çünkü bizim vücudumuz çok çalışmaya alışmamıştır. Biz Türk insanı gibi günde 12-18 saat çalışsak ertesi gün mezara gideriz herhalde. Tabi bizim Suriyeliler de Türkiye'ye geldikten sonra çok çalışmaya başladılar.” (Sami, yaş 36, giriş yılı 2014).

“Türkler sabahtan akşama kadar çalışıyor ve akşam eve gelir gelmez hemen yatıyorlar. Ne zaman ailelerine vakit ayıracaklar, ne zaman akrabaları ile görüşecekler, memur olan anne ve babalar ne zaman çocuklarına bakacak? Ebeveynleri memur olan çocukların eğitimi nasıl olacak? Özellikle kış aylarında güneş doğmadan önce işe giderler ve akşam ezanından sonra gelirler. Ama bizim Suriye’de memurlar için mesai saatleri 14’de biter ve benzer şekilde Arabistan’da da 15:30’da bitiyor. Fakat ben Türkiye’ye yeni geldiğim zamanlarda Arapça derslerini vermeye yeni başlamıştım. Derse sabah 9’da başladım, akşam ezanı okundu ben hâlâ ders işliyordum. O vakit öğrencilere dersimiz ne zaman bitecek diye sorduğumda bana 17:30 demişlerdi. Ben orda kendime de çocuklara da acımaya başladım. Çocuklar çok yorgundu üstelik ebeveynleri de kurs binasının önünde bekliyordu. Vakıt ise akşam vaktiydi. Ben bu durumu çok garipsedim. Çünkü bizim Suriye’de eğitim saatleri devlet kurumlarının saatleri gibi saat 14’te biter ve ikindi ya da akşam namazında insanlar evlerinde olurdu.” (Mahmut, öğretmen+imam, giriş yılı 2014).

“Türk toplumunun hepsi çok çalışkandır, emek vermeye çok değer verirler.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki katılımcı görüşleri incelendiğinde Suriyelilerin kendi ülkelerindeki yaşantılarının Türklerden farklı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Hatırlanacağı üzere, daha önceki bölümlerde de katılımcılardan *Kamar* ve *Memduh* Türkiye’deki mesai saatlerinin çok olduğunu ve geçinebilmek için tüm aile fertlerinin çalışmak zorunda kaldıklarına yönelik şikayetlerini dile getirmişlerdi. Benzer şekilde, Tanriverdi (2019: 120) tarafından Kayseri’deki Suriyeliler ile yapılan çalışmada, Suriyeli katılımcılar tarafından Türklerin hayatlarının sadece işten ibaret olduğu Suriyelilerin ise tam tersi keyfe düşkün yaşamaya alışkın oldukları ifade edilmektedir.

Tablo 30’da görüldüğü üzere, bazı katılımcılar tarafından Türk toplumu ile ilgili gözlemlenen bir diğer özellik ise temizlik olmuştur. Bu konuda görüş bildiren

katılımcılardan biri olan *Kamar* “*Buralarda insanların temiz olması önemlidir. Türklerin kültürü bizden daha güzel, temizler.*” şeklinde beyan ederken; diğer bir katılımcı *Dehna* ise bu konudaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

“Türk kültürü çok çok iyi. Örneğin; temizlik açısından temizliğe önem veren bir toplum. Küçük bir çocuk abur cubur yediğinde elindeki poşeti ya da paketi kendi kendine çöpe atıyor. Bu çok güzel bir yetiştirme tarzıdır.” (Ev hanımı, giriş yılı 2015).

Katılımcılar tarafından Türk kültürü hakkında dile getirilen bir başka konu da komşuluk ilişkileri olmuştur. Türk toplumunda yaşadıkları tecrübelerden yola çıkarak Türkler için komşuluk ilişkilerinin önemli olmadığını beyan eden katılımcılar görüşlerini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Türklerin genel kültürleri var lakin bazı durumlar ve adetler iyi değil. Örneğin, komşular birbirlerinin yanına ziyarete gitmiyorlar. Bazıları tek otursa bile birbirlerini tanımazlar. Bazıları da yanına gelir ama hal hatırını sormazlar. Misal, Aydın’da başka bir şehirde kısa bir süreliğine ikamet ettik. Fakat orda komşuları hiç tanımadık, onlarda bizi tanımadı ki bizi istemiyorlardı. Türkiye’de herkes kendi evinde ama komşular önemli değil. Ama bizim Suriye’de böyle değildir. Biz, Şam’da şehir merkezinde oturuyorduk ve yemek yaptığımızda da muhakkak 4-5 tabak komşulara dağıtırdı. Bizim kültürde komşu çok önemlidir.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

“Türkler birbirlerinin yanına çok gitmezler ama biz Suriyeliler sık sık birbirimizin yanına gideriz. (...) Misal, bayramlarda Türkler dışardan yani kapıdan bayramı kutlayıp gidiyorlar. Bu durum bize garip geliyor. Çünkü Suriye’de birlikte çay, kahve içiyoruz, meyve tüketiyoruz ve 2-3 saat oturup öyle eve gidiyoruz.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Katılımcılar tarafından Türk toplumu hakkında dile getirilen konular arasında “vatan sevgisi” ve “bayrak sevgisi” yer almaktadır. Bu konularda görüş bildiren *Sami*, düşüncelerini şöyle paylaşmaktadır:

“Türk toplumunda vatan sevgisi çok yüksek. Aynı şekilde, bayraklarını da çok severler. Ben Aydın’da misafir olduğum her evde Türk bayrağını gördüğümde bunu fark etmiştim. Bana göre bayrak sevgisi çok güzel bir şey. Hatta şehir merkezlerinden uzak

olan köylerde de evlerin üstünde türk bayrağı görmüşümdür.” (Halepli, yaş 36, giriş yılı 2014).

Yine katılımcılardan *Dehna*, Türk toplumunun misafirperver olduğunu kısaca *“Türkler çok misafirperver ve çocuklara karşı çok merhametlidirler.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Görüşme yapılan Suriyeliler tarafından Türk toplumu ile ilgili 1’er katılımcı tarafından “ırkçı” ve “merhamet (insanlıkları) yok” şeklinde 2 konu hakkında olumsuz görüş bildirilmiştir. *Hatice*, yaşadıkları olumsuz deneyim nedeniyle Türk halkındaki bazı insanların ırkçılık yaptığını şöyle söylemektedir:

“Türk halkının çoğunluğu iyi ama bazıları ırkçılık yapıyor. Benim oğlum okulda çok hareketli ve normalde de çok hareketlidir. Ama öğretmenleri bana ‘Senin oğlun savaştan geldiği için mi bu kadar hareketli?’ şeklinde bir ifade de bulunuyorlar. Ben onlara oğlum savaş görmemiş normalde de çok hareketli dediğimde de anlamıyorlar. Sonuçta, kız ve erkek aynı olamaz (kızı ile kıyaslama yapıyor) erkekler daha hareketli olur.” (Halepli, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Bir diğer katılımcı *Ali* ise, Türk toplumu hakkındaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

“Tabi ki Türkiye’nin yardımını inkâr edemem. (...) Bana göre Avrupa ülkeleri Müslüman olmayabilir ama Müslümanlardan daha vicdanlı daha insanlığını kaybetmemiş toplumlar olduğunu düşünüyorum.” (İdlibli, yaş 23, giriş yılı 2015).

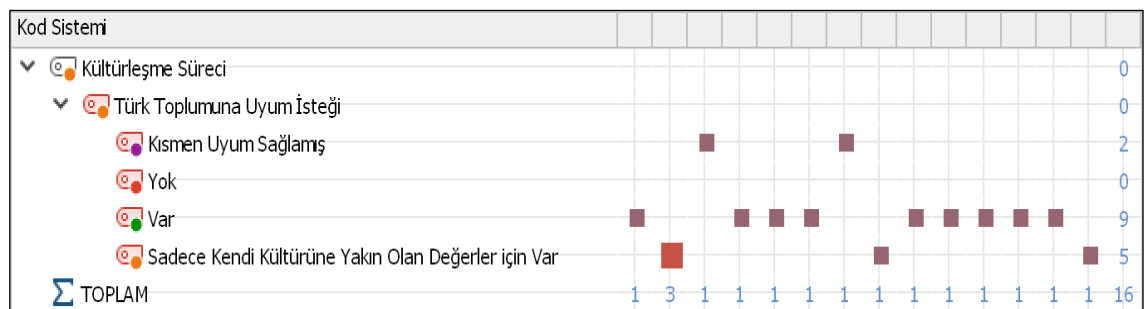
Yukarıdaki katılımcı ifadeleri genel olarak incelendiğinde, Türk toplumu ve Türk kültürü hakkındaki görüşlerini paylaşan Suriyeli katılımcıların iki toplumun kültürleri arasında karşılaştırma yaptıkları görülebilmektedir. Berry, başarılı bir kültürleşme çalışmasının ancak menşei ve yerleşim ülkesinin kültürel özelliklerinin karşılaştırılması ile yapılabileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Türkiye’deki Suriyelilerin kültürleşme süreçlerine eşlik eden menşei ülkelerindeki kültürel özelliklerinin tanımlanması, kişinin tam anlamıyla nereden geldiğini ve iki toplum arasındaki kültürel mesafeyi tahmin etmek açısından önemlidir (Berry, 2006a: 44). Zira, kültürel eşitsizlikler ne kadar çok fazla olursa göç eden bireylerin kültürel uyum sorunları yaşama olasılığı da o kadar yüksektir (Searle ve Ward, 1990: 459). Sonuç olarak Berry (1999: 16), başarılı adaptasyonun en

önemli göstergesi olan bütünleşme stratejisini minimal kültürel mesafe ile ilişkilendirmektedir. Ancak yukarıdaki Suriyeli katılımcıların tamamının iki toplumun kültürel değerleri arasında farklılıklar bildirdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların çok farklılık bildirmesinin Türkiye’deki kültürel uyumlarını olumsuz yönde etkileyeceğini söyleyebilmek mümkündür.

1.4.2.18. Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyum Sağlamaya İsteklerine Dair Düşünceleri

Kunst ve arkadaşları (Kunst, Thomsen, Sam ve Berry, 2015: 1-2) çok kültürlü toplumlarda tüm kültürel grupların eşit olduğu bir topluma ulaşmak için karşılıklı uyumun gerekli olduğunu ifade etmektedirler. Ancak entegrasyonun temeli olan bu tür karşılıklı uyum göçmen bireylerin de rızasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bu başlık altında Suriyeli katılımcıların Türk toplumuna uyum sağlama isteklerine dair düşünceler yer almaktadır. Katılımcılara yöneltilen “Türk halkına uyum sağlamak ister miydiniz?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tema ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 31: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyum Sağlama İsteklerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Tablo 31'e bakıldığında Türk toplumuna uyum sağlama isteği ile ilgili toplamda 16 kodlama yapıldığı görülmektedir. Katılımcılar arasından (2) kişi kısmen uyum sağladığını bildirirken, (9) katılımcı Türk toplumuna uyum sağlamak istediğini ve (3) katılımcı Türk toplumuna uyum sağlamak istediğini ancak sadece kendi kültürlerine yakın olan değerlere uyum sağlamak istediklerini vurgulamışlardır. Kısmen uyum sağladığını dile getiren (2) katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Şu an uyum sağlamış durumdayım ama bazı konularda uyum sağlamamıyorum.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

“Evet, uyum sağlamak isteriz hatta uyum sağladık.” (Esma, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Katılımcılardan uyum sağlamak istediklerini ve uyum sağlamaya çalıştıklarını beyan eden katılımcıların ise ifadeleri şu şekildedir:

“Ben zaten Türkmen olduğum için uyum sağlamış durumdayım.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Uyum sağladığımı düşünüyorum.” (Memduh, çalışmıyor, giriş yılı 2016).

“Uyum sağlamak isterim hatta %100 sağlamak isterim” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

“Tabi ki uyum sağlamak istiyoruz. Keşke Türkiye’de kalıcı olabilsem. Çünkü çocuklarımı Türkler gibi yetiştirmek istiyorum. Çalışkan, saygılı ve cesaretli.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Uyum sağlamak isterim. Türk toplumunda düzen çok iyi. Türk toplumu isteklerini hükümete dile getirebiliyor ama bizim ülkede böyle bir şey yok.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Katılımcılar arasından Kamar, Türk toplumuna uyum sağlamak istediğini ancak dil sıkıntısından dolayı uyum sağlamayamadığını şöyle anlatmaktadır:

“Uyum sağlamayı çok isterim. Ama benim uyumumu zorlaştıran dildir. Türkçeyi tam konuşamadığım için uyum sağlayamıyorum.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

Yine bir diğer katılımcı Behire, “evet, isterim.” şeklinde kısa bir cümle ile düşüncesini dile getirirken Hatice ve Faiza sırasıyla, “uyum sağlamaya çalışıyorum.”, “uyum sağlamış durumdayız.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 31’e bakıldığında (3) katılımcının Türk toplumuna her şeyde uyum sağlamak istemediklerini beyan ettiği görülmektedir. Bu konuda görüş bildiren katılımcılardan Leyla, çocuklarına Türkiye’de olduğu gibi çok özgürlükler sunmak

istemediğini ve çocuklarını Türkiye’de büyütmek istemediğini kendi kültürlerine ve durumlarına yönelik gerekçelerle şöyle ifade etmektedir:

“Uyum sağlamayı isterim ama her şeyde değil. Örneğin kız çocuklarıma buradaki gibi çok özgürlük tanımak istemem. Aynı şekilde çocuğumu şımartmak da istemem... burada hiçbir şekilde çocuğa vurmazlar... çok yüz verirler... böylece çocuğun anne babasına olan saygısı da azalmış oluyor... ben bunu hiç sevmem. Çocuklarımı da Türkiye’de büyütmek istemem. Ben onları bazı şeylerden menederken onlar dışarıdaki hayatı da görüyor olacaklar. ... arkadaşlarını görecekler ve onlar gibi olacaklardır. Ama ben bunu istemiyorum. Örneğin, Suriye’ye gittiğimde çocuklarımla kuzenlerine başka bir gözle bakmalarını istemem. Türkiye’de onlara bunu öğretmem çok zordur. Örneğin, çocuklarım arkadaşlarında olan aynı koşulların kendilerine sunulmasını istiyorlar... ama benim durumum yok... çocuğuma her istediğini alamam diye cevap verdiğimde neden alamazsın ama arkadaşlarımla annesi onlara hemen alıyor, sen neden almıyorsun, keşke benim annem Türk olsaydı şeklindeki tepkilerle karşılaşıyorum. Bu sebeple ben kızlarımla Türkiye’de büyümesini istemiyorum.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Benzer şekilde bir diğer katılımcı Amine ise, Türk toplumuna sadece dil konusunda tam anlamıyla uyum istediğini ancak diğer konularda her şeyde uyum sağlamak istemediğini ve farklı insanların arasına karışmak istemediğini şöyle anlatmaktadır:

“Türk toplumuna uyum sağlamak isterim. Dili de tam öğrenmek isterim ama ilerde çok insan ile tanışmak istemem. Sadece benim gibi, bana yakın geleneklerle yaşayan insanlarla iletişim kurmak isterim. Benimle aynı görüş ve düşüncelere sahip olan insanlara uyum sağlamak, bir arada olmak isterim. Ama benden farklı insanların içine girmeyi sevmem. Bir yere kadar uyum sağlamak isterim. (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Yine bir diğer katılımcı Mahmut, sadece kendilerine yakın olan geleneklere uyum sağlamak istediğini şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye’de iyi olan ve olmayan gelenekler var. İyi olanlara uyum sağlıyoruz, olmayanlardan ise uzak durmaya çalışıyoruz. Türkleri severiz, onlar da bizi sever. Ama

bize yakın olan geleneklere uyum sağlar ama bize uymayan adetlerden uzaklaşırız. Türk halkına her şeyde uyum sağlamak istemem.” (Mahmut, öğretmen+imam, giriş yılı 2014).

Yukarıdaki katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların kendilerini Türk toplumundan ayıştırdıklarını söyleyebilmek mümkündür. Ancak bu durumun katılımcıların kültürel uyumlarını olumsuz etkileyeceği aşikârdır.

1.4.2.19. Suriyelilerin Psikolojik Uyum Süreçlerinin Kültürel Uyuma Etkisi

Bazı araştırmacılar tarafından kültür, psikolojik süreçleri etkileyen bağımsız bir değişken olarak ifade edilirken; Berry ise, kültür ve psikolojik süreçlerin karşılıklı olarak oluşturulduğunu ve kültürün hem bireyin dışında hem de içinde olduğunu savunmaktadır (Berry ve Triandis, 2004: 527). Kültürleşme ve psikolojik uyum süreçleri ışığında incelendiğinde mülteciler ve sığınmacılar, ruhsal sağlık açısından en fazla risk altında olan gruplardır (Berry, 1988: 107). Bu bağlamda katılımcılara yöneltilen “Türkiye’deki yaşantınızda sizi ruhsal olarak etkileyen zorluklarla karşılaştınız mı?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda psikolojik uyum teması ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 32: Suriyelilerin Psikolojik Uyumlarına İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kültürleşme Süreci															0
▼ Psikolojik Uyum															0
Düşük Düzeyde															9
Orta Düzeyde															6
Yüksek Düzeyde															6
Σ TOPLAM	1	1	2	2	2	2	1	3	1	1	1	1	2	1	21

Tablo 32’ye bakıldığında (5) katılımcı “*keşke Türkiye’ye gelmeseydim*”, “*kendimi gurbette hissediyorum.*”, “*kendimi yalnız hissediyorum.*” şeklinde görüş bildirerek psikolojik uyumlarının düşük düzeyde olduğunu bildirmişlerdir. Buna ek olarak, (5) katılımcının “*kendimi rahat hissediyorum ama aklım Suriye’de kalan aile fertlerimde*” şeklindeki görüşleriyle orta düzeyde iyi olduklarını ifade ederken, (4) katılımcı da “*Türkiye’de kendilerini yabancı hissetmediklerini ve psikolojik olarak iyi hissettiklerini*” beyan ederek yüksek düzeyde psikolojik uyum bildirmişlerdir. Katılımcılar arasında

psikolojik açıdan uyum sağlayamadıklarını dile getiren katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Kendimi yabancı gibi hissediyorum. Bazı zamanlar kendimi sanki biri beni boğazımdan sıkıyormuş gibi hissediyorum.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

“Türkler bize ‘Siz gelip hayatımızı bozdunuz, otobüslerdeki yerlerimizi aldınız, hastaneleri doldurdunuz ve bize yer kalmadı.’ gibi söylemler ile bizi dışladıklarında ben bütün kalbimle üzüliyorum ve keşke Türkiye’ye gelmeseydim şeklinde düşünmeye başlıyorum. Bazen kendimi yurdumda gibi hissederim... kendi insanlarımdan olduğu yerde... ama bazen de herhangi bir küçük ayrışmada yabancı gibi, bir hiçmiş gibi hissediyorum. Örneğin, geçenlerde Türk kadınlar bana geldi ve onlara hacamat yaptım. Türkçem çok iyi değil. Bana gelen kadınlar da Aydın’ın köylerinden gelen yaşlı ve şivesi olan insanlardı. Bu sebeple onları çok anlayamıyordum. O gün benim için çok zor geçti. Ben kadına anladığım kadarı ile cevap verdim. Sonra bu kadınlar kendi aralarında gülüşmeye başladı. Orada, benimle dalga geçtiklerini anladım. O an kendimi kötü hissettim yan odaya gidip ağlamaya başladım. Ben sizleri misafir etmişim ama siz gelmiş benim evimde benle dalga geçiyorsunuz. Bu benim çok zoruma gitti çünkü onlar gibi Türkçe konuşmam imkansızdı...onların evinde olsaydım yine olabilir derdim. Ama benim evime gelip benimle dalga geçmek, ikram ettiğim çayı içmemek neden? Kendilerini benden daha mı temiz görüyorlardı? Ama ben kendimi biliyorum. Bu olaylar beni çok olumsuz etkiliyor ölsem bile unutamayacağım bir olaydı. Belki başkaları bu kadar etkilenmez ama ben hassas bir insanım.” (Leyla, yaş 30, ev hanımı).

“İnsanlar ile iletişim kuramadığım için kendimi gurbetteymiş gibi hissediyorum (Türkçe hiç konuşamıyor). İş yerinde kızlar birbiri ile sohbet ederken ben tek kaldığımda kendimi yapayalnız hissediyorum.” (Kamar, ev hanımı ve işçi, giriş yılı 2016).

“Kendimi yabancı gibi hissediyorum, zaten öyleyim. (...) Ben hakkı yenilen Suriyeli gençlere çok üzüliyorum. Alakam olmadığı halde bir sürü Suriyelinin yaşadığı olaylara dahil oldum. Çünkü biliyorum ki; Suriyeli şahıs dil bilmediği için kendini savunamıyor.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

Psikolojik olarak orta düzeyde uyum sağlayabildiklerini beyan eden katılımcılardan ise öne çıkan görüşler şu şekildedir:

“Ruhsal sorunlarla karşılaşmadım. Sadece 6 yıldır ailemi göremiyorum, bu durum beni ruhsal olarak etkiliyor. Suriye’de kalan aile bireylerimi sürekli düşünüyorum, 11 bayramdır anne-babamı göremedim.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

“Kendimi az çok gurbette hissediyorum. Fakat bu durum şehirden şehire değişiyor. Aydın’da kendimi yabancı hissetmezken, birkaç ay ikamet ettiğim başka bir şehirde kendimi çok yalnız hissettim.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

“Yakınlarımızın Suriye’de olması bizi ruhsal olarak olumsuz etkiliyor. Onları merak ediyoruz. Yani düşündüğümde zoruma gidiyor. Ailemize ve sevdiklerimize neler oldu acaba diye düşünüyoruz.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

Türkiye’de ruhsal açıdan kendilerini iyi hissettiklerini beyan eden katılımcılar ise düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

“Yabancı hissetmiyorum ama vatandaşlık olmadığı için kendimi garip hissediyorum. Ben Türkmenim ama elimdeki kimlik Suriyeli kimliği. Bu yüzden arada çatışma yaşıyorum. Kimliğimi kurumlara ve kişilere ibraz ettiğimde elimdeki geçici koruma kimliği ile kişiliğim ve görünüşüm uyuşmuyor. Bir ara tercümanlık yapıyordum, daha sonra da polis bana kimlik numaramı sordu. Ben de (99...) ile başlayınca adamlar bana dönüp ‘Sen yabancı mısın?’ şeklinde şok oldular.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

“Tanıdığım Türk dostlarım sayesinde kendimi hiç yabancı veya gurbetteymiş gibi hissetmedim. Beni iyi hissettiren şey Türk dostlarım olmuştur.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

“Kendimi çok rahat hissediyorum. Evet, Suriye’deki anne ve babamı göremiyorum. Ama Suriye’ye geri dönüp orda yaşamak istemem. Burada rahatım, çok şükür dili de öğrendim. Covid19 salgınından önce terzilik kursu açılacaktı ve gitmeyi düşünüyordum. Bu yüzden kendimi yabancı gibi hissetmiyorum.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde katılımcıların Suriye’de kalan aile fertlerini özlemiş olmaları nedeniyle ruhsal bir acı ve derin bir yalnızlık hissi yaşadıklarını söyleyebilmek mümkündür. Uzun ayrılıklar, vatan hasreti ve evden uzakta olmanın yanı

sıra hoş olmayan şeylerin deneyimlenmesi katılımcıların psikolojik uyumlarını olumsuz yönde etkilediğini söyleyebilmek mümkündür.

1.4.2.20. Suriyelilerin Türk Devleti Hakkındaki Düşünceleri

Bu başlık altında katılımcıların Türk Devleti'nin kendilerine yönelik tutumları hakkındaki duygu ve düşünceleri yer almaktadır. Katılımcılara “Türk Devleti'nin size yönelik tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda aşağıdaki tabloda yer alan tema ve alt kodları oluşturulmuştur.

Tablo 33: Suriyelilerin Türk Devleti Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	1...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kùltürleşme Süreci															0
▼ Türk Devleti'nin Tutumları															0
Kötü															1
Çok İyi															12
İyi															1
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14

Tablo 33'e bakıldığında katılımcılardan 12'si Türk Devleti'nin tutumlarını “çok iyi” şeklinde vurgularken, 1'er katılımcının da “iyi” ve “kötü” alt kodları ile görüş beyan ettikleri görülmektedir. Katılımcılar arasında Türk Devleti'nin Suriyelilere yönelik tutumlarını kötü olarak değerlendiren Ali, bu konudaki duygu ve düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bence herkesin bir çıkarı vardır. Kimse bize Allah için yardım etmiyor. Örneğin, Türk devleti Suriyelilere çok yardım yapıyor ama bence yardım yapması içinde başka ülkelerden fon alması gerekmektedir. Türk toplumunda ‘devlet size yardım ediyor, Suriyeliler hastaneye ücretsiz gidiyor.’ şeklinde söylemler olduğunda ben utanıyorum. Ama burada sistem ne kadar kötü olursa olsun Suriye'den daha iyi.” (Ali, yaş 23, işçi).

Tablo 33'te görüldüğü üzere katılımcıların 12'si Türk Devletine yönelik olumlu duygu ve düşünceler ifade etmişlerdir. Bu konuda görüş katılımcılardan Sami, Türk devletinin Suriye savaşının kısa süreceğini düşünülerek hazırlıksız bir şekilde bir göç politikası oluşturmadan milyonlarca Suriyeliyi ağırladığını ve Suriyeli mültecilerden büyük bir yükü taşıdığına ilişkin duygu ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Bana göre Türk devleti Suriyeli mültecilerden büyük bir yükü taşıdı ve bizden dolayı birçok zarara da girdi. Şimdiye kadar devlet tarafından herhangi bir kötülük ile karşılaşmadım. Hatta bazı Suriyelilerin toplum içinde çok sorun çıkarmasına rağmen Türk devleti onlara tekrardan şans vermektedir. Çünkü Türk devletinin Suriyelilerle ilgili bir planı bulunmamaktadır. Bizleri ilk misafir ettiğinde 1-2 ay kalacağımızı düşünüp ileriye yönelik planları olmadı. Savaşın bu kadar uzayacağını düşünmediler. Bu yüzden geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik kararlar her yıl değişmektedir. Eğer devlet bizim 10-20 yıl kalacağımızı bilseydi buna sınır koyabilirdi. Bizim 6 ay-1 yıl kalacağımız düşünüldüğünden bize yönelik kararlar ilk başlarda daha yumuşak iken kalışımızın uzaması bize yönelik idari kararların zorlaştırılmasına neden oldu.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Bir diğer katılımcı Hamza ise, Arap ülkelerinin yapmadığı yardımı Türkiye’nin yaptığını ve kendilerini çok güzel bir şekilde ağırladığını şu sözlerle kaydetmiştir:

“Sağ olsun... Türkiye bizi çok iyi ağırladı daha ne yapsın. Gerek devlet gerekse Türk milleti bize karşı çok iyiler. Sadece bize sözlü olarak zarar veren azınlık bir grup var. Türk devleti ve toplumu bize çok iyi bakıyor. Sağ olsun başka ülkelerin yapmadığını yaptı... Arap ülkelerinin bize yapmadığı yardımı yaptı.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Bu konuda görüş bildiren Memduh ise Türk devletinin Suriyelileri kendi vatandaşlarından ayrı tutmadığını, hastanelere ücretsiz gidebildiklerini ve Suriye’de yaşayamadığı düşünce özgürlüğünü Türkiye’de yaşadığını şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye devleti, Suriyelilere çok iyi davranıyor, kendi vatandaşından ayırdığını hissetmiyorum. Hastanelere ücretsiz gidiyoruz... rüşvet yok... insan hakkını alabiliyor. Suriye’de biz hiç konuşamazdık. Burada düşünce özgürlüğü var. Hakkımızı alabilmek için konuşabiliyoruz ve şikâyet edebiliyoruz.” (Memduh, yaş 50, çalışmıyor).

Katılımcılardan Amine ise, bazı Türkler ilaçlarını ücretsiz alamazken kendilerinin alabildiğini ancak bazı Suriyelilerin şükretmesini bilmeyip Türk devletinin bu yardımları yapmak zorunda olduğuna yönelik söylemlerinin olduğunu, kendisinin ise bu söylemlere katılmadığını ve Türk devletine minnettar olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Türk devletinin bize çok iyi davrandığını düşünüyorum. Herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Geçmiş zamanda Türkiye'ye gelen her Suriyeli geçici koruma kimliği alabiliyordu. Ayrıca hastanelerde durumumuz çok iyi, ücretsiz bir şekilde tedavi olup ilaçlarımızı da alabiliyoruz. Bazı Türkler ilaçlarını ücretsiz alamazken biz alabiliyoruz ve bu durumu göz ardı edemeyiz. Hatta bazı Suriyeliler Türk devleti bunları bize vermek zorunda diye konuşurlar ama mecbur değil tabi ki. Bunun için de şükretmesini bilmeliyiz. Şahsen öyle düşünüyorum. Türk devletinin bize karşı yaptığı yardımlara minnettarız.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Yine katılımcılardan Mahmut, Türk devletinin kendilerini misafir olarak görüp kendilerine kendi vatandaşından daha fazla yardım yaptığını şöyle dile getirmektedir:

“Türk devleti %95'i bize çok iyi davranıyor. Örneğin, ilaç, hastane ve internet gibi herşeyden yararlanabiliyoruz. Bir Türk gibi... hatta bizi misafir olarak düşünüp Türklerden daha fazla yardım görüyoruz.” (Mahmut, öğretmen, giriş yılı 2014).

Bu konuda Dehna ise, Türk devletinin kendilerine yaptığı nakdi ve aynı yardımlarla ev kiralarnı ödeyip çocuklarının okul ihtiyaçlarını karşılayabildiğini şöyle anlatmaktadır:

“Türk devleti bize çok iyi davranıyor. Bize verdikleri Kızılay kart ile çok destek oluyorlar. Bununla ev kiramızı ve faturalarımızı ödeyebiliyoruz. Arada okula giden çocuklarıma da yardım yapılıyor.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Görüşme yapılan Suriyeli katılımcılardan Derviş ise, Türk devleti ve Türk halkının kendilerini kabul etmesinden dolayı duyduğu minnet ve şükran duygularını şöyle ifade etmektedir:

“Türk devleti çok şükür bize hiçbir zaman kötü bir söz sarf etmedi. Örneğin, ben pazarda iken polis beni gördüğünde kimliğini ver diyor. Sonra kimliğimi gösteriyorum sen Suriyeli misin diye soruyor. Suriyeliyim deyince tamam sen gidebilirsin diyor. Ama bizde kanunlara uyuyoruz. Eğer kimliklerimiz ile ilgili güncellemiz gereken bir durum söz konusu olursa ya da adresimizi değiştirirsek bunu ilgili kurumlara bildiriyoruz. Hiçbir şeyi ihmal etmiyoruz. Biz doğru olursak devlette bize karşı doğru olur. Ve son olarak, Türk halkı ve toplumuna çok teşekkür ediyoruz. Bize Türkiye'de kalabilme olanağı tanıdığınız için size ve devletinize çok teşekkür ediyoruz. Benzer şekilde, bize kucak

hatırlanacağı üzere daha önceki bölümlerde Türkiye’den sığınmacı alan herhangi bir ülkeye gidebileceğini ve bunun için de gerekli resmî kurumlara başvurusunu yaptığını beyan etmişti. Benzer şekilde görüş bildiren bir başka katılımcı *Kamar* da Avrupa ülkelerine gitmek istediğini ancak gidemediğinden dolayı Türkiye’de olduğunu daha önce beyan etmişti. Aynı katılımcı geleceğe ilişkin olarak, çocuklarının Türkiye’de eğitim alabilmesi için şimdilik Türkiye’de kalmak istediğini (3 çocuğu var en büyüğü 6 yaşında) ancak çocukları Türkiye’de eğitimlerini aldıktan sonra düşük olasılıkta da olsa Suriye’ye dönme ihtimalinin olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Türkiye’de kalıp çocuklarımın Türkiye’de eğitim almasını istiyorum. Türkiye Suriye’den daha güzel. Ama daha sonra Suriye’ye dönebiliriz.” (Kamar, ev hanımı, giriş yılı 2016).

Yine bir başka katılımcı *Sami*, daha önceki bölümlerde Türkiye’deki işsizlik nedeni ile Avrupa ülkelerine gitmeyi yeni düşünmeye başladığını belirtmiştir. Aynı katılımcı gelecek planlarına ilişkin soruda ise Türkiye’de kalıcı olmak istediklerini ancak statülerinin geçici olması nedeniyle durumlarının belirsiz olduğunu ve bu nedenle geleceklerine yönelik kararlarının değişebildiğine şöyle anlatmaktadır:

“Geleceğimizin Türkiye’de olmasını isteriz. Ama şu anki mevcut statümüz belirsizdir ve bizim de kararlarımız değişiyor. Biz Türkiye’de kalmak istiyoruz fakat ülkeden ne zaman çıkarılacağımızı bilmiyoruz. Hatta, vatandaşlık alanlar da ‘Bu vatandaşlık istisnai vatandaşlık, acaba Türkler bizi ülkeden çıkaracak mı?’ şeklinde düşünüyorlar. Bizim Türkiye’deki durumumuz belirsiz olduğundan geleceğimizi göremiyoruz.”

Bir diğer katılımcı *Esmâ*, yukardaki katılımcı görüşleri ile benzer düşünceleri şöyle dile getirmektedir:

“Geleceğimizi göremiyoruz, her şey belirsiz. Türk vatandaşlığı alırsak Türkiye’de kalmak isteriz ama Suriye’de durumlar düzelirse de dönebiliriz.” (Esmâ, ev hanımı).

Katılımcılardan *Faiza*, zikredilecek olunursa daha önceki bölümlerde Türkiye’de olay çıkaran Suriyeliler yüzünden sınır dışı edilmekten korktuğunu beyan etmişti. Aynı katılımcı geleceğe ilişkin düşüncelerinde de mevcut kimliğinin misafir olmasından dolayı her an sınır dışı edilmekten korktuğunu şöyle anlatmaktadır:

“Şu an bizim sınır dışı edilip edilmeyeceğimiz bile belirsiz. Ben sadece çocuklarımın eğitim almasını istiyorum. Türkiye’de mevcut olan kimliğimiz misafir yani geçici bir kimlik olduğu için ansızın sınır dışı edilmekten korkuyoruz.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

Yine bir diğer katılımcı Hatice ise, durumları belirsiz olmasına rağmen, genel olarak Türkiye’deki çoğu Suriyelinin gelecek planlarını etkileyen önemli bir noktaya değinmektedir. Suriye ve Türkiye eğitim sistemlerinin birbirinden farklı olduğunun vurgulayan katılımcı, okula Türkiye’de başlayan çocuğunun Suriye’deki eğitim sistemine uyum sağlayamacağından dolayı Türkiye’de kalma isteği şöyle dile getirmektedir:

“Kayınvalidem her zaman ‘Suriye’ye gelin.’ şeklinde bizi çağırıyor. Ama ben kendi şahsıma çocuklarımın üniversitelerini Türkiye’de okumalarını sonra da dönmeyi isterim. Çünkü şu an gidersek benim oğlum hiç Arapça bilmiyor. Halep’te nasıl yaşayacak, nasıl gezecek? Bu durum çok zor. Oğlum, şimdi 6. sınıfa gidiyor ve okula da Türkiye’de başladı. Kızımın Suriye’de lisans okuması da çok zordur (kızı lise son sınıf ve üniversite sınavına hazırlık yapıyor). Çünkü eğitim sistemi farklı. Her şey belirsiz ama çocuklarımın eğitimlerini Türkiye’de tamamlamalarını istiyorum. Türk eğitim sistemine alıştılar.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Benzer şekilde, Türkiye’de eğitimlerine devam eden 6 çocuğu bulunan Derviş geleceğe ilişkin düşüncelerini *“Ben çocuklarımın geleceğini ve kendi geleceğimi Türkiye’de görüyorum.”* şeklinde beyan ederken; Dehna ve Amine ise, çocuklarının Türkiye’de eğitim almalarını istediklerinden dolayı Türkiye’de kalmak istediklerini sırasıyla şu şekilde ifade etmektedirler:

“Çocuklarımın eğitimlerini Türkiye’de tamamlamalarını isterim. İlahiyat okumalarını isterim. Kendim ve çocuklarımın geleceğinin Türkiye’de olmasını isterim.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Çocuklarım şu an Türkiye’de okula gidiyor. Ben Türkiye’de kalıp çocuklarımın Türkler gibi buradan mezun olmalarını isterim. Başka ülkede eğitim almalarını istemem. Kendi geleceğim de çocuklarımın geleceğine göre şekillenir.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

“Eğer durumlar düzelmezse Türkiye’de kalmak isteriz ama Suriye düzelirse hayatımıza orada devam edebiliriz. Çünkü biliyorsunuz, vatan kıymetlidir.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

Göç eden bireyler üzerine yapılan araştırmalarda vatandaşlık, bireylerin ev sahibi ülkedeki kalışlarını yasal sürekliliğe bağlayan bir kavram olmakla birlikte; uygulamada psikolojik, sosyal ve politik sonuçları olan ve çok güçlü etnik çağrışımlar taşıyan bir kavram olduğu kanıtlanmıştır. Göç eden bireylerin ev sahibi ülkeye olan bağlılıkları her ne kadar aile, ev ve eğitim gibi kişisel konularla ilgili olsa da vatandaşlık statüsü bir kişinin sivil kimliğinden ziyade, pragmatik bir seçim ve bir tür sosyal yatırım olarak görülmektedir. Bunlara ek olarak, göç eden bireylerin adaptasyonlarını etkileyebilecek hususlardan biri de etnik temelli statü hiyerarşilerinin varlığıdır. Bu tür hiyerarşiler özellikle siyasi ve toplumsal alanda çok güçlüdür. Zira, vatandaş olmayanların kamu görevine aday olma ve gayrimenkul satın alma gibi hakları olmayabilmekte ya da reddedilebilmektedir. Dolayısıyla vatandaşlık statüsü, kültürleşen bireylerin adaptasyonu üzerinde etkisi olan sosyal ve politik bağlamların ana faktörlerinden biridir (Kruusvall, Vetik ve Berry, 2009: s. 3-4). Bu doğrultuda Suriyeli katılımcılara “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmek ister miydiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Ayrıca bu soru ile birlikte neden Türk vatandaşlığına geçmek istedikleri veya istemedikleri de sorulmuştur.

[illegible]

Tablo 35’te görüleceği üzere katılımcılardan bir kişi hariç 13 kişi vatandaşlık kazanmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan *Mahmut*, vatandaşlık statüsünün kendisinin ve çocuklarının eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve resmi bir şekilde öğretmenlik mesleğini icra edebilmesi için vatandaşlık istediğini şöyle anlatmaktadır:

“İlk olarak, özellikle eğitimimi Türkiye’de devam ettirebilmek için vatandaşlık almak isterim. Ben İlahiyat bölümü yüksek lisans mezunuyum. Eğitim hayatımın boşuna gitmemesi ve öğretmenlik yapabilmem için vatandaşlık almak istiyorum. Diplomalarımın denkliklerini sağlamak istiyorum. İkinci olarak, çocuklarımın da eğitimlerini Türkiye’de tamamlamaların istiyorum. Çünkü Suriye 10-20 senede eski haline gelmez ve eğitim sistemi düzelmez. Ama Türkiye’de her şey hazır. Örneğin; ilahiyat, tıp, mühendislik... var. Çocuklarımın bu bölümleri okumalarını isterim, biz de onların yanında kalırız. Ben çocuklarımın hepsine anaokuldan itibaren Türkiye’de eğitim aldırđım. Şu an en büyük kızım ortaokulda. İnşallah bunların da devamı gelecek.” (Mahmut, imam+öğretmen, giriş yılı 2014).

Katılımcılardan *Sami* ise, iş fırsatlarının yanı sıra Türkiye’de medeniyet, eğitim, hukuk olduğunu ve çocuklarının geleceğı için vatandaşlık almak istediğini şu sözlerle söylemektedir:

“Evet, vatandaşlık almak istiyorum. Çünkü Türkiye’de medeniyet var, eğitim var. Hem iş hem de eğitim için, çocuklarımın geleceğı vatandaşlık almak isterdim. Suriye’de olmayan şeyler Türkiye’de var, misal hukuk (Suriye’deki mesleğı avukat) ve eğitim gibi. Çocuklarım okula gidiyor, 2 çocuğum var. Erkek olanı geçen sene anaokuluna gitti.” (Sami, işçi, giriş yılı 2014).

Yine bir başka katılımcı *Faiza*, Türkiye’de kimseleri olmadığını ve bu nedenle vatandaşlık statüsünün onlar için bir dayanak olacağını, çocuklarının eğitimleri için istediğini hatta vatandaşlığı alınamasalar bile çocuklarının Türkiye’den başka bir ülkeye gitmelerini istemediğini şöyle anlatmaktadır:

“Vatandaşlığı almayı çok isterim. Benim hayatım ve çocuklarım için almak isterim. Çocuklarımın burada kimsesi yok, akrabaları yok, sadece Allah var onlar için. Benim Suriye’deki ailemden de kimseyi tanımıyorlar (8 yıldır Suriye’deki ailesinden haber alamıyor). Çocuklarımın Türkiye’de eğitim alıp burada kalmalarını isterim.

Vatandaşlık almasalar bile onları başka bir ülkeye göndermek istemem. Türkiye’de kalıp üniversiteden mezun olmalarını istiyorum. Sırf çocuklarım için vatandaşlık isterim.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

Türkiye’de “Bu Suriyelidir” şeklinde ötekileştirilmemek ve gelecek kaygısından kurtulmak için vatandaşlık almak istediğini dile getiren Derviş, düşüncelerini şöyle dile getirmektedir.

“Açıkçası ben vatandaşlığı çocuklarımın geleceği için istiyorum. Hem onlar faydalansınlar hem de biz rahatlayalım. Çünkü şu an geleceğimiz meçhul. Evet, kimliğimiz var ama misafir kimliği bu. Vatandaşlık alırsam Türk beni ‘bu Suriyelidir’ diye dışlamaz.” (Derviş, işçi, giriş yılı 2012).

Suriye’ye dönemeyeceğini beyan eden Dehna ise, kendisinin ve çocuklarının Türkiye’de kendilerini yabancı olarak hissetmemeleri için vatandaşlık istediğini şöyle ifade etmektedir:

“Ben Suriye’ye gidemeyeceğim. Kızlarım için vatandaşlık almak isterdim. Kendilerini yabancı hissetmesinler diye. Türkiye’de eğitim alıp meslek sahibi olabilmeleri için vatandaşlık isterim.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

Ayrıca, vatandaşlığı Türkiye’ye geri gelebilmenin bir garantisi olarak gören katılımcılar da bulunmaktadır. Zira, Türk vatandaşlığı olduğunda Suriyeli kişiler Türkiye-Suriye sınırından rahat bir şekilde giriş çıkış yapabileceklerdir. Mevcut geçici koruma kimlikleri ile kendilerine tanınan bayram izinleri dışında Suriye’ye gitmeleri halinde Türkiye’ye geri gelmelerinin mümkün olmayacağını veyahut illegal yollardan Türkiye’ye giriş yapabilse bile tekrardan geçici koruma kapsamına alınmama ihtimleri olduğunu düşünen katılımcıların, Türk vatandaşlığını Türkiye’ye rahat bir şekilde giriş çıkış yapabilmenin garantisi olarak gördüklerini söyleyebilmek mümkündür. Vatandaşlığı Türkiye’ye geri gelebilmek için isteyen katılımcılar görüşlerini şu şekilde beyan etmektedir:

“Vatandaşlık almayı çok isterim. Çünkü Suriye’deki durumlar çok kötü ve Suriye’nin eski halinin yarısı kadar iyi duruma dönmesi için çok zaman gerekmektedir. Suriye’ye dönsek bile yaşam koşulları çok zor. Bu nedenle vatandaşlık alırsak Türkiye’de

kalmak isteriz. Suriye'ye dönsek bile vatandaşlık olduğunda tekrar gelebiliriz.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Türk vatandaşlığını almak isterim. Vatandaşlık alırsam insanlar bize daha fazla değer verir. Vatandaşlığımız olsa Suriye'ye gider ve geri dönme şansımız olurdu. Suriye'de düzelecek gibi değil, ne olacağını bilmiyoruz. Vatandaşlığı olan birinin de çalışırken bizden daha iyi para aldığını düşünüyorum. Vatandaşlığım olursa, belki de sigortalı çalışma şansım olur. Suriyeli olduğum için bana sigorta yatırmıyorlar. Eğer Türk vatandaşı olsaydım daha iyi bir konumda olabilirdim.” (Kamar, ev hanımı+işçi, giriş yılı 2016).

Bunun dışında, vatansızlık statüsünden kaynaklanan ülkeler arası seyahat engeli de Suriyelilerin vatandaşlığı istemesinin bir diğer nedenidir. Bu konuda görüş bildiren katılımcı, Türkiye dışında başka bir ülkeye iltica etmek istediğini ancak bunu mülteci konumunda değil de Türk vatandaşı konumunda gerçekleştirmek istediğini gerekçeleri ile şöyle ifade etmektedir:

“Türk vatandaşlığını, Türkiye dışında başka bir ülkeye gidebilme hakkını elde etmek için almak isterdim. Ayrıca vatandaşlık alırsam Türk toplumu hem beni yabancı olarak görmez hem de ötekileştirilmeye maruz kalmam. Başka bir ülkeye gitme hakkım olur. Yani, ben mülteci olarak değil de bir Türk vatandaşı olarak başka bir ülkeye gitmek istiyorum. Şu an bizim Türkiye'den başka bir ülkeye gidebilmemizin 2 yolu var: Ya devletten izin alıp gideceğiz ya da kaçak yollardan gideceğiz. Ben de ülkeden kaçak bir şekilde ayrılmak istemiyorum. Başka bir ülkeye gidemezsem bile vatandaşlık alırsam Türkiye'de yaşayabilirim. Türkiye'de bir sürü arkadaşım var. İstanbul'da yaşadığım bazı olaylardan dolayı Türk milletine karşı bir sıkıntım var ama Aydın'da bir şey yaşamadım.” (Ali, işçi, giriş yılı 2015).

Vatandaşlığı konut edinme konusunda bir garanti olarak gören bir başka katılımcı ise, gayrimenkul satın almak istemesinin yanında “Ne zaman Suriye'ye döneceksiniz?” şeklindeki sorularla da muhattap olmamak için vatandaşlığa başvuru yaptığını şöyle dile getirmektedir:

“Evet, tabi ki almak isterim. Ben vatandaşlık için müracaatımı yaptım ama bize vermiyorlar, inşallah çıkar. Vatandaşlık alırsam, kira ödemek yerine ev satın alabilirdim.

Elimdeki geçici koruma kimliği ile ev alma hakkım bulunmamaktadır. Alacaksam da Türk birinin adına kaydettirmem gerekiyor. Bunun dışında, vatandaşlık alırsam ‘sen Suriyelisin’ şeklinde ayrıştırılmam. Vatandaşlığım olsaydı ‘ben de sizin gibi bu ülkenin vatandaşıyım’ diyebilirdim. Ama şu an bize mülteci gözüyle bakıyorlar. ‘Ne zaman Suriye’ye döneceksiniz, neden Suriye’ye gitmiyorsunuz?’ şeklindeki sorulara muhattap oluyoruz. Ama vatandaşlığım olsaydı ‘benim de vatandaşlığım var’ diyebilirdim.” (Memduh, yaş 50, giriş yılı 2016).

Yukarıdaki katılımcının görüşleri incelendiğinde Türkiye’de ikamet ederken ötekileştirilmeye maruz kalmamak için ve gayrimenkul sahibi olabilmek için vatandaşlık talep ettiği görülmektedir. Zikredilecek olunursa, aynı katılımcı bir önceki bölümde gelecek planları olarak Avrupa’ya gitmek istediğini beyan etmişti. Burada yorum yapılacak olunursa; katılımcının vatandaşlık beklentilerinin karşılanmaması durumunda daha rahat bir hayat yaşayabilmek için alternatif arayışlar için de olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Yine bir başka katılımcı Hamza, vatandaşlık alma isteğini çeşitli gerekçelere dayandırırken özellikle asıl mesleğini yapabilmesi için pasaporta ihtiyacı olduğunu ve kendisinin pasaport alabilmesinin vatandaşlığa bağlı olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Vatandaşlığı almayı çok isterim. İş konusunda, ev bulma konusunda, çocuklarımı okutmak için ve ‘Suriyeli’ kelimesini duymamak için vatandaşlık almak isterim. Yani bunlar gibi bir sürü sebep var. Özellikle, işimi yani asıl mesleğimi yapabilmem için de almak istiyorum. Benim asıl mesleğim gemi motoru tamircisi ve normalde yurt dışında çalışıyordum. Ama şu an pasaportum olmadığı için kendi mesleğimi icra edemiyorum.” (Hamza, tercüman, giriş yılı 2013).

Bir önceki bölümde kendisinin ve çocuklarının geleceğinin Türkiye’de olmasını istemediğini beyan etmiş olan Leyla, eşinin iş bulabilmesi için vatandaşlık istediğini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Vatandaşlık almayı çok isterim, sadece eşim iş bulabilsin diye çok isterim. Çünkü şu an vatandaşlığımız olmadığı için eşimin bütün eğitim hayatı boşuna gitmiş durumda. Eğer vatandaşlığımız olsaydı eşim mesleğini yapabilirdi. Ama iş bile bulamıyoruz. Eşim hala öğrenci gibi sayılır ve çalışmıyor.” (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Bir başka kadın katılımcı Hatice ise, eşinin 7 yıldır Türkiye’de sigortasız çalışmasını vatandaşlık ile şu şekilde ilişkilendirmektedir:

“Vatandaşlığımız olmadığı için eşim 7 yıldır sigortasız çalışıyor. Eğer vatandaşlık olsaydı sigortası olurdu. Sigortamız olsaydı eşim işe gitmediği zamanlarda da sigortası yatarı. Bir de çocuklarımın geleceği için vatandaşlık almak isterim.” (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Katılımcılardan Amine ise, hatırlanacağı üzere daha önceki bölümlerde gerekli kurumlara vatandaşlık başvurusunu yaptığını beyan etmişti. Söz konusu katılımcı vatandaşlığın kendilerine daha fazla fırsat sunacağını ve kendilerine yönelik olan bakış açılarını değiştireceğini düşündüğünü şöyle ifade etmektedir:

“Ben vatandaşlığı almak isterim ki; insanların bize olan bakış açısı değişsin, bize Türk gibi davransınlar. Çocuklarımın da geleceği için isterim. Vatandaşlığın bize daha fazla fırsat sunacağını düşünüyorum. Çocuklarım burda okula gidiyor, eğer vatandaşlık alırlarsa eğitim aldıkları ülkeye faydaları dokunabilir. Çocuklarımın Türkiye’de eğitim aldıktan sonra başka bir ülkede çalışmalarını istemem.” (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Tablo 35’e bakıldığında vatandaşlık istemediğini beyan eden 1 katılımcı olduğu görülmektedir. Söz konusu katılımcı, kendilerine yapılan mevcut yardımların kesilmemesi için vatandaşlık almak istemediğini şöyle söylemektedir:

“Türk vatandaşlığına geçmek istemem. Vatandaşlık alırsam Kızılay yardımım kesilir. Bir de vatandaşlık alırsam bu ülkede kalmak zorunda mı olacağım? Yardımların kesilmemesi için vatandaşlık istemem.” (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

Yukarıdaki ifadeye bakıldığında katılımcının yardımların kesilmesi dışında vatandaşlık hakkında çok bilgi sahibi olmadığı ve diğer katılımcılara göre Türkiye’ye en son giriş yapmış biri olarak vatan hasretinin çok yoğun duygularla ön planda olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Öte yandan diğer katılımcılar, vatandaşlık kazanımının gelecek kaygısı, iş gücü piyasasında Türkler gibi eşit pozisyonlara elde etmek, seyahat engeli, konut edinme, Türkler gibi aynı haklara sahip olma ve daha az ayrımcılığa maruz kalma durumlarında kendilerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde, Suriyelilerin vatandaşlık algısı üzerine yapılan başka bir çalışmada, vatandaş olma isteği

hukuken eşit olma, ekonomik hayata entegre olma, gelecek kaygısı ve Suriye'ye geri gönderme riskini ortadan kaldıran bir güvence olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Dahası, aynı çalışmada Türk vatandaşlığından umudu kesenlerin Avrupa vatandaşlığını zorladıklarının tespit edilmesi bu çalışmadaki bulguları destekler niteliktedir (Türk, 2020: 169).

1.4.2.23. Suriyelilerin Gönüllü Geri Dönüş Hakkındaki Düşünceleri

Suriyeli katılımcıların kendi ülkelerine yönelik gönüllü geri dönüş düşüncelerinin karşılıklı uyumu etkileyeceğini söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir. Bununla birlikte Suriye'deki savaşın 9 yıldır bitmemiş olması Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcısını arttırmaktadır. Zira, görüşme yapılan Suriyeliler arasında en uzun kalış süresine sahip katılımcı Türkiye'ye savaşın başladığı ilk yıllarda gelmiş olup 8 yıldır Türkiye'de olduğunu beyan ederken; en az kalış süresine sahip katılımcı ise 4 yıla aşkın bir zamandır Türkiye'de ikamet etmektedir. Öte yandan, zikredilecek olunursa daha önceki bölümlerde katılımcılardan Suriye'deki durumları değerlendirmeleri istendiğinde çoğu katılımcı hükümet düşse bile ülkenin 20 ila 50 yıl arasında düzelmeyeceği şeklinde görüş bildirmişlerdi. Buna ek olarak katılımcılara “Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak ister misiniz?” sorusu sorulduğunda çok az katılımcı Avrupa ülkelerine gitmek istediğini beyan ederken; katılımcıların çoğu Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak istemediklerini hatta bazılarının “*Evet, Suriye'deki anne ve babamı göremiyorum. Ama Suriye'ye geri dönüp orda yaşamak istemem. Burda rahatım, çok şükür dili de öğrendim.*” şeklindeki düşünceleri ile Suriye'ye geri dönmek istemedikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, menşei ülkesine dönebilmek için gerekli koşulların oluşmasını bekleyen Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayabilmek için çok çaba sarf etmeyecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla katılımcılara yöneltilen “Suriye'ye geri dönmek ister miydiniz?” sorusuna ilişkin verilen cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Katılımcılar ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda katılımcıların çoğu (9) Suriye'ye dönmek istemediklerini ve hayatlarının geri kalanını Türkiye'de devam ettirmek istediklerini beyan etmiştir.

Tablo 36: Suriyelilerin Gönüllü Geri Dönüşe Dair Düşünceleri Kod Matrisi Tarayıcısı Çıktısı

Kod Sistemi	1...	2...	3...	4...	5...	6...	7...	8...	9...	10...	11...	12...	13...	14...	TOP...
▼ Kùltürleşme Süreci															0
▼ Gelecek Beklentisi															0
▼ Suriye'ye Dönme İsteği															0
Belirsiz	1														1
Yok		1	1		1		1		1	1	1	1		1	9
Var				1				1							2
Sadece Rejim Düşerse								1							2
Savaş Biterse ve Suriye Düzeliirse						1							1		2
Σ TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	16

Tablo 36’da görüldüğü üzere Suriye’ye gönüllü geri dönme sorusuna ilişkin katılımcılardan 1’i “belirsiz”, 9 katılımcı “yok”, 1 katılımcı “var”, “1 katılımcı “sadece rejim düşerse” ve 2 katılımcı da “savaş biterse ve Suriye düzelirse” cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcılardan Sami, kararsız olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Bilmiyorum, duruma göre değişir. Şu an hiçbir şey belli değil.” (Yaş 36, işçi, giriş yılı 2014).

Suriye’ye dönmek istemediklerini beyan eden katılımcıların öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

“Ben Suriye’ye dönmek istemiyorum. Eşim ve çocuklarımın da Suriye’ye gitmesini istemem, üstelik de izin vermem. Nedeni ise öncelikler gidilecek bir yer olmaması. İkinci olarak, bizim evimizi havaya uçurdular, 3 katlı bir evimiz vardı, şimdi ise ondan eser yok. Geri dönsek nasıl yaşayacağız? Ben imamım, camide çalışmam lazım. Ama camilerin %50’si yıkıldı. Bunun dışında, Esad rejimi, Işid Terör Örgütü ve Pyd’de beni öldürmek istiyor. Eşimin de kimin karısı olduğunu öğrenirlerse onu da öldürürler, çocuklarıma da zarar verirler. Hapishaneye alınan kadınların hepsine tecavüz ediliyor. Bu yüzden ben onlara (rejime) güvenmiyorum. Her ne kadar ‘tamam, biz sizin aileniz’ deseler de inanmıyorum. Türkiye’de bayramlarda izin alıp Suriye’ye gidebilenler bütün örgütlere karşı ‘sen mücahidsin, maşallahın var, hoş geldiniz, siz çok iyi insanlarsınız’ şeklindeki söylemlerle karşılarına çıkan bütün örgütlere yalan söylüyorlar. Ama ben yalan söylemeyip ‘siz insanları kandırıyorsunuz, siz yalancısınız’ şeklinde doğruları, gerçekleri konuştuğum için bütün terör örgütleri ve Esad rejimi tarafından fişlendim. Ben

güven istiyorum. Türkiye'ye de güvenli bir yer olduğu için geldik.” (Mahmut, imam+öğretmen, giriş yılı 2014).

“Şimdilik hayır. Önceden geleceğimizi düşünmüyordum ama şu an geleceğimi düşündüğüm için gitmek istemem. Gitsem savaşın ortasına gitmiş olacağım. Savaş bitse de şayet vatandaşlık almış olursam dönmem.” (Ali, yaş 23, giriş yılı 2015).

“Ama şu an Suriye'ye dönmek istemem. Çünkü Suriye'nin savaştan önce de durumları kötüydü. Hatta Türkiye'ye geldikten sonra biz kendimize 'Suriye'de nasıl yaşıyorduk?' diye söylenmeye başladık. Savaş döneminde ise Suriye daha sıkıntılı oldu. Şu an Suriye'ye dönsek su, elektrik, gaz yok ve ekmek için saatlerce sırada durmamız gerekecek. Hatta insanları da değişti. Suriye'ye geri dönmeyi düşünmem ancak mecbur kalırsam giderim.” (Esmâ, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Hayır istemem, çocuklarım da geri dönmek istemiyor. Çünkü Suriye artık güvenli bir ülke değil. Dahası, insanları da aynı değil. Geri dönersem geçmiş zamanlara kıyasla daha fazla sıkıntı yaşayacağız. Benim çocuklarım Türkiye'de büyüdü Suriye'yi tanımıyorlar. Ben Türkiye'de kalmak istiyorum.” (Faiza, ev hanımı, giriş yılı 2012).

“Açıkçası ben Suriye'ye dönmeyi çok isterdim. Annemi, babamı ve akrabalarımı görebilirim. Ama bir yandan da Suriye'de artık bir evim olmadığını ve çocuklarımla nerde yaşayacağımı düşününce zor geliyor. Çünkü Suriye de iş de kalmadı ve burda iş bulabildiğimiz için burası bizim için daha iyi. Suriye'deki eğitim sistemi de bozuldu.” (Dehna, ev hanımı, giriş yılı 2015).

“Durumlar düzelmezse gitmek istemem hatta durumlar düzelmiş olsa bile sadece ziyaret amaçlı gitmek isterim. Suriye'ye dönmek istemiyorum. Türkiye'de Suriye'ye göre daha rahatım. Savaştan sonra artık Suriye'de hayat yok. Eşim de olmadığı için orda yaşamımı sürdürmem daha zordur, belki de oralarda burda çalıştığım gibi çalışıp çocuklarıma bakamayacağım.” (Kamar, ev hanımı+işçi, giriş yılı 2016).

“Bu biraz zor bir soru. Nasıl ifade etsem, herkes vatanını sever, dönmeyi çok istersin. Ama durumlar çok kötü. Ben şu an Suriye'ye geri dönsem benim Suriye'de bir evim yok. Eşim de yok. Bu yüzden dönmeyi düşünmüyorum. Eşim 2013 yılında protestolara katılmıştı. Daha sonra da Esad rejmi eşimi almak istediler, önce kaçtı ama sonra yakaladılar. Hapishaneye girdikten sonra eşimden hiç haber alamadım. 2 yıl sonra

eşimin öldüğüne dair cezaevinden haber geldi, yani eşim katledildi. Ve bize gelin eşyalarını alın dediler ama korkudan kimse gitmeye cesaret edemedi. Ne ben ne de eşimin ailesi. Eşimin cesedini görmedim, kesin ölüp ölmediğini de bilmiyorum. Bu yüzden ben Suriye'ye dönmek istemiyorum. Evet, annem ve kardeşlerim Suriye'de olabilir ama ben keyfi bir şekilde vatanımdan ayrılmadım. Çok zor zamanlar geçirdim ki ülkemi terk etmek zorunda kaldım. Bu nedenle Suriye'ye geri dönüşte benim, bizim yaşadıklarımızı çocuklarımın yaşamasını istemiyorum. (...) Şu an çocuklarım okula giderken onlar için endişeleniyorum ama eskisi gibi değil. Bakalım gelecekte ne olacak?" (Amine, ev hanımı, giriş yılı 2013).

"Önce çocuklarımın Türkiye'de üniversite okumalarını istiyorum sonra da dönmeyi isterim." (Hatice, ev hanımı, giriş yılı 2013).

Katılımcılardan Leyla, Suriye'ye dönmek istediğini ama sadece rejim düzerse gidebileceğini aksi halde gitmesinin imkânsız olduğunu şöyle anlatmaktadır:

"Ben gitmek istedim. Bugün fırsatım olsa giderim. Savaş olmasına rağmen gitmek istiyorum çünkü ailemi çok özledim. (...) Ama bizim rejimde ismimiz var, bu nedenle eşim bana izin vermiyor. Rejim düştükten sonra ülkemize dönmek isteriz. Çünkü hükümet devrilmeden Suriye'ye gidersek erkeklere çok işkence yapılacaktır. Kadınlara dokunmuyorlar ama erkeklerin hepsine sıkıntı yapacaklardır. Eğer iktidar düşerse Suriye'ye gidebiliriz ama şu an imkânsız." (Leyla, ev hanımı, giriş yılı 2014).

Tablo 36'ya bakıldığında katılımcılardan 2 kişinin savaş biterse ve Suriye düzelirse ülkelerine dönme durumlarının olabileceğini beyan ettiği görülmektedir. Söz konusu katılımcılar görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

"Savaş biterse ve Suriye'nin durumları düzelirse dönmeyi düşünme ihtimalimiz olabilir. Ama bu durumda, vatanımı özlediğim kadar oradaki bütün grupların yurdumuzdan çıkmasını istiyorum." (Memduh, çalışmıyor, giriş yılı 2016).

"Eğer durumlar düzelirse Suriye'ye dönmek isterim. Ama durumlar düzelmeden Suriye'ye gitmek istemem ki çocuklarımın akıl sağlığı bozulmasın. Ben çocuklarımın ruh sağlığı için Türkiye'ye geldim." (Behire, ev hanımı, giriş yılı 2017).

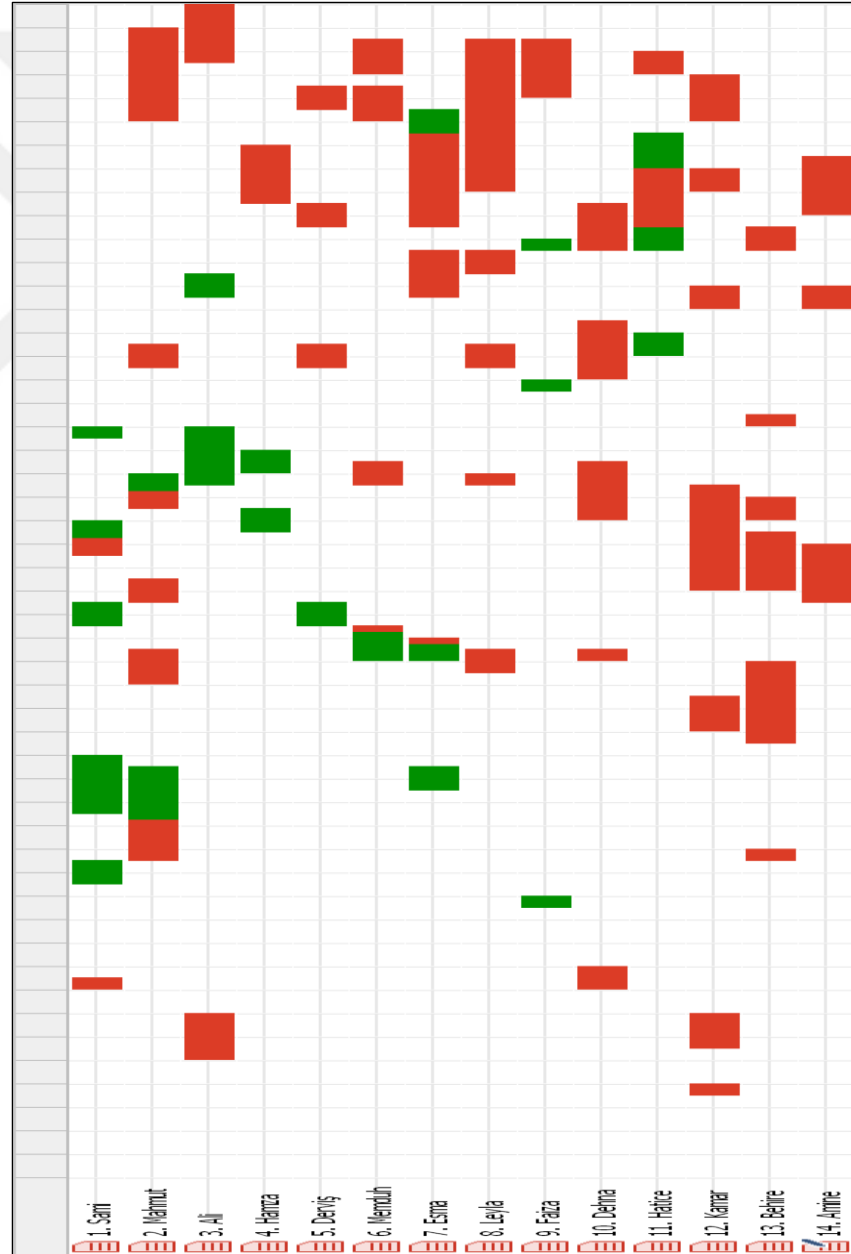
Yukarıdaki ifadeler değerlendirilecek olunursa, katılımcıların neredeyse tamamının Suriye'ye dönmek istemediklerini beyan ettiği görülmektedir. Bazı

esnasında katılımcıların tamamının yaşantılarını kendi kültürlerine devam ettirdiği gözlemlenmiş aynı zamanda da kültürel devamlılık katılımcılar tarafından beyan edilmiş olduğundan dolayı “hissedilen dışlanma” ayrışma stratejisi kapsamında değerlendirilmiştir. Zira, marjinalleşme stratejisi Suriyeli katılımcıların ne Türk ne de Suriye kültürünü tercih etmeyip üçüncü bir kültürün tercihi anlamını taşımaktadır. Benzer şekilde, katılımcılar asimilasyon strateji doğrultusunda da tutumlar sergilediklerini belirtmemişlerdir. Tabloda görüleceği üzere bütünleşme 25 kez kodlanmış ve ayrışma 63 kez kodlanmıştır.

Ayrışma stratejisini değerlendirecek olursak; özellikle 14 katılımcı arasından 11’i çok dışlanma yaşadıklarını ve toplum tarafından ötekileştirildiğini belirtmişlerdir. Berry ve Hou (2016: 255), göç eden bireylerin ev sahibi toplum tarafından reddedildiklerini ve istenmeyen olduklarını hissetmeleri durumunun kendi etnik gruplarına ve miras kültürlerine çok fazla bağlı olduklarında ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bunun ardından, 9 katılımcı kendi kültürlerine göre yaşadıklarını 15 kez dile getirmişlerdir. Tablo 37’deki karelerin büyük olması, karenin bulunduğu alt kodun birden çok kez vurgulandığı anlamını taşımaktadır. Yine, 5 katılımcı Türkçe dilinin zayıf olması nedeniyle yerel halk ile iletişim kuramadıklarını 9 kez dile getirmişlerdir. Bu durumda Suriyeli katılımcılarda Türkçe dilinin zayıf olması ayrışma stratejisinin benimsemesine aracılık ettiği söylenebilir. Ayrıca iki kültür arasındaki kültürel mesafenin fazla olduğu 6 katılımcı tarafından 7 kez vurgulanmıştır. Bunun dışında 3 katılımcı sadece Suriyeliler ile iletişim kurduklarını beyan ederken; Türk kültürünün Suriye kültürüne göre benimsenmeyecek özellikleri olduğunu beyan eden bir başka 3 katılımcı da toplumda beraber yaşadıkları diğer gruplar ve kültürleri ile etkileşim kurmaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan, tablo 37’de görüldüğü üzere 4 katılımcı Avrupa ülkelerine gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Daha önceki bölümlerde söz konusu bireyler, Türkiye’deki çalışma koşullarının zor olması, Türkiye’de milyonlarca Suriyeli’nin olması ve Avrupa ülkelerinde kendilerine yapılacak olan sosyal destek yardımlarının Türkiye’den daha fazla olduğunu beyan eden katılımcıların Türk toplumuna uyum sağlamak için bir çaba harcayacaklarını ifade etmek mümkün görünmemektedir. Ancak bu katılımcıların Avrupa hayalinin gerçekleşmemesi durumunda bir başka alternatif olarak Türk vatandaşlığını istediklerini tekrar belirtmenin önemli olduğu

düşünülmektedir. Tablo 37’de kodlanmış olan bir diğer strateji bütünleşme doğrultusunda yorum yapılacak olursa; katılımcıların orta düzeyde de olsa Türk toplumun uyum sağlayabilmek için çaba sarf ettikleri görülmektedir. Ancak katılımcıların yaşantılarını ağırlıklı olarak ayrışma stratejisi yönünde devam ettirdikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun daha net bir şekilde açıklanabilmesi için aşağıdaki yer alan tablo 37’de görüşülen 14 katılımcının belgeleri benimsenen kültürleşme stratejileri doğrultusunda tablo 38’de karşılaştırılmıştır.

Tablo 38: Kültürleşme Stratejileri Metin Uzunluklarına Göre Belge Karşılaştırma Çıktısı

Tablo 38 MAXQDA programının “Görsel Araçlar” sekmesindeki “Belge Karşılaştırma Tablosu” butonu kullanılarak oluşturulmuştur. Belge Karşılaştırma Tablosu’nun farklı uzunluğu standartlaştır düğmesi kullanılarak, katılımcıların 14 belgesi, kültürleşme stratejilerinde kodlanmış bölümlere göre karşılaştırılmıştır. Bu analizin yapılabilmesi için hacim olarak farklı olan katılımcı belgeleri MAXQDA programı tarafından 100 eşit parçaya bölünerek analiz edilmektedir.¹³ Bununla birlikte söz konusu analiz, cinsiyet perspektifi açısından katılımcıların yönelmiş olduğu kültürleşme stratejilerini görselleştirmektedir.

Tablo 38’de yer alan yeşil renk bütünleşme stratejisini ve kırmızı renk de ayrışma stratejisini temsil etmektedir. Tablo 38’deki ilk 6 belge erkek katılımcıların kültürleşme stratejilerine ilişkin yönelimlerini göstermektedir. Bu belgelerde yer alan yeşil renkli kodlamalar erkek katılımcıların bütünleşme stratejisi doğrultusunda kadın katılımcılardan daha fazla davranış sergilediklerini ortaya koymaktadır. Bu durumun ilk olarak, erkek katılımcıların kadınlara göre yerel halk ile daha fazla iletişim kurmasından ve toplumda kendilerini etnik kimlikleri ile değil de Türk erkekler gibi var etmesiyle ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Zira, hatırlanacağı üzere “Suriyelilerin Kültürlerinde Meydan Gelen Değişiklik” kısmında erkek katılımcılardan *Mahmut* ve *Memduh*, Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda Suriye’ye özgü Arap kıyafetlerini giydiklerini ancak yerel halkın insanların tuhaf bakışlarıyla karşılaştıktan sonra yerel halktaki hemcinsleri gibi pantolon ve gömlek giymeye başladıklarını belirtmişlerdi. Buna karşın, “Algılanan Ayrımcılık” kısmında özellikle kadın katılımcılardan *Leyla* dışlanmaya maruz kalsa da Türk toplumunda kendini Suriye’de yaşadığı gibi aynı giyimi ile var etmek istediğini beyan etmesi, Suriyeli kadın katılımcıların toplumdan ayrıştırılma ve kendilerini ayrıştırmalarının en önemli nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. İkinci olarak, Suriye toplumunda kadınların erkeklere göre günlük hayattaki iş yüklerinin fazla olması hem evin içinde hem de evin dışında çalışmak zorunda kalmaları ve çocuklarına bakım gibi bir sürü iş ile meşgul olmaları, mülteci kadınların yerel halk ile iletişim kurmalarına engel olmakla birlikte göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmeye zamanlarının olmamasına neden olabilmektedir. Ayrıca, eşleri tarafından iş hayatına ve sosyal hayata katılmaları izin verilmeyen mülteci kadınların bir zaman sonra göç edilen ülkedeki

¹³ https://www.youtube.com/watch?v=Ax4-faNtV_Y, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

marjinal grubun marjinal üyeleri oldukları görülebilmektedir (Goodkind ve Deacon, 2004). Hatırlanacağı üzere, daha önceki bölümlerde katılımcılardan *Esmâ Suriyeli* ailelerin çok çocuklu olmasından dolayı kadınların değil kendilerini çocuklarını bile eğitecek zamanları olmadığını şöyle ifade etmişti: *“Bizim toplumda annenin görevi çok zordur. Hem ev işini yapacak hem de çocukları ile ilgilenecek. Hatta bazı anneler çocuklarının bakımlarından çocuklarını eğitmeye dahi fırsat bulamıyorlar. Suriye toplumunda kadının hayatı ev işi, çocuk bakımı ve çocukların uyku saatinden ibarettir. Suriyeli annelerin Türk anneler gibi çocukları ile sosyal etkinlik yapacak zamanı yoktur. Ama ben de Türkler gibi düşünüyorum artık, çocuklarıma iyi bir gelecek sunabilmek için çalışıyorum.”* *Esmâ*’nın ifadelerinin diğer Suriyeli kadın katılımcılar için her ne kadar geçerli olduğu düşünülse de katılımcının kendisinin daha olumlu etkilendiği aşikârdır. Bu durumu destekleyen mülteci kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada, göçten önce sınırlı özgürlüklerin olduğu ülkelerde yaşayan müslüman mülteci kadınların, göçten sonra kendi ülkelerine kıyasla daha fazla özgürlüklerin olduğu toplumlarda yaşamlarının yeni toplumdaki uyum süreçlerini olumlu bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir (Quarasse ve Van de Vijver, 2005). Bununla birlikte, tablo 38’de görüldüğü üzere *Esmâ*, ayrışma ile birlikte kısmen de olsa bütünleşme stratejisi doğrultusunda kültürleşen 3 kadın katılımcıdan biridir. Bu durumun katılımcının kendi kültürlerine yönelik farkındalığının gelişmiş olması ve eğitim düzeyi ile ilgili ilişkili olduğu düşünülmektedir. Zira, tablo 38’de görüldüğü üzere kadın katılımcılar arasında bütünleşme stratejisinin sadece *Esmâ (lisans terk)*, *Faiza (lisans mezunu)* ve *Hatice (ortaokul mezunu)* belgelerinde kodlandığı görülmektedir. Söz konusu katılımcılardan *Esmâ* ve *Faiza*’nın eğitim seviyesinden dolayı Türk topluma daha kolay uyum sağladıkları düşünülmektedir. *Hatice* ise, eğitim seviyesi değil de etnik köken (kürt ve eşi Türkmen) açısından Türk toplumuna kısmen de olsa uyum sağlamış olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan, kadın katılımcılardan Türkiye’ye 2013 yılında giriş yapmış ve eğitim olarak lise mezunu olan *Amine*’nin *“Suriye kültürünü aynı yoğunlukta yaşıyorum. Sadece iletişim olarak insanlarla daha iç içe oldum. Bunun dışında giyim ve kültürüm aynı. Türk toplumuna uyum sağlamak isterim ama sadece dil açısından isterim. Bunun dışında ilerde çok fazla insan ile tanışmak istemem. Sadece benim gibi, bana yakın geleneklerle yaşayan, benimle aynı görüş ve düşüncelere sahip olan insanlarla iletişim kurmak isterim. Ama benden farklı insanların arasında girmeyi sevmem. Bir yere kadar uyum sağlamak isterim.”* şeklindeki ifadesi katılımcının kendini

toplumdan ayırtıldığını ifade etmeyi mümkün kılmaktadır. Benzer şekilde bir diğer kadın katılımcı *Dehna*'nın “*Ben Türkiye’de Suriye kültürüne göre yaşıyorum. Bizler Türk toplumundan çok farklıyız. Biz çocuklara Türkler kadar çocuklara özgürlük tanımıyoruz. Örneğin, benim kızım ilerde kapanmak zorundadır. Şu an bunları söz ile aşılamaya çalışıyorum ama söz ile anlaşılmazsan zor kullanırız. (...) Ben 5 yıldır Türkiye’deyim ancak pazara hiç gitmedim. Eşimin izin vermemesinden değil de ben kendim çıkmıyorum.*” şeklindeki beyanları katılımcının hem kendisini hem de çocuklarını miras kültürlerinin taşıyıcısı olarak gördüğünü ve yerel halktan ayrılmayı tercih ettiğinin göstergesidir. Söz konusu katılımcının görüşleri cinsiyet perspektifi açısından değerlendirilecek olunursa (Noels ve Berry, 2006: 281) ev sahibi toplumdan ayrışmanın yanı sıra ikinci nesil tarafından yaşanabilecek bazı sorunlara ilişkin görüşler de sunmaktadır. Burada, kızların genellikle idealleri somutlaştırmaları ve gelecek nesillere aktarmalarından sorumlu olmaları beklenmektedir. Bu tür beklentiler, göç eden ebeveynlerin kızları da dahil olmak üzere yerel toplumdan uzaklaşmalarına ve aynı zamanda da eğitim ve ekonomik fırsatlardan yararlanamamalarına neden olabilmektedir. Bunun dışında, kadın katılımcılardan *Behire* (ilkokul mezunu) ve *Kamar* (ilkokul terk) Türkçe dilini hiçbir şekilde konuşamadıklarından dolayı yerel halk ile iletişim kuramamalarının yanı sıra Türk toplumunun kültürü hakkında çok az bilgiye sahip oldukları gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, zikredilecek olunursa kadın katılımcılardan *Leyla*, kendisini Türk toplumunda etnik kimliği ile ifade etmek istemesinden dolayı yerel halk tarafından çok fazla dışlanmalara maruz kaldığını ve psikolojik olarak uyum sağlayamadığını bildirmişti. Bu durum cinsiyet açısından, mülteci kadınların erkeklerden daha fazla duygusallık bildirmesi ile ilişkilendirilmektedir. Sam ve Berry (1995:20) tarafından Norveç’teki göçmenler üzerine yapılan bir araştırmada, cinsiyet, bireylerin uyumlarını olumsuz etkileyen duygusal bozukluklar ile ilişkili bulunmuştur. Dolayısıyla bu araştırmada, göç eden bireylerin kültürleşmesi ve uyumlarında önemli olan cinsiyet faktörü ayrışma ve bütünleşme stratejisinin en güçlü göstergesi olarak bulunmuştur. Eğitim faktörü açısından değerlendirildiğinde ise eğitim seviyesi arttıkça Suriyeli kadınların bütünleşme stratejisine yöneldiği görülmektedir.

Eğitim perspektifi açısından erkek katılımcıların yönelmiş olduğu kültürleşme stratejileri yorumlanacak olunursa, eğitim ile bütünleşme arasında pozitif ilişki olduğu

düşünülmektedir. Zira, tablo 38 incelendiğinde erkek katılımcılardan Sami (lisans mezunu) ağırlıklı olarak bütünleşme stratejisi benimserken; benzer şekilde diğer erkek katılımcılar Mahmut (yüksek lisans mezunu), Ali (lise mezunu), Hamza (Lise mezunu), Derviş (ortaokul mezunu) ve Memduh'un (lisans terk) hem bütünleşme hem de ayrışma stratejisi doğrultusunda yerel halk ile temas kurdukları görülmektedir. Bu bağlamda, yüksek eğitim seviyesine sahip olmak bütünleşme stratejisinin önemli bir yordayıcısı olarak ortaya çıkmaktadır. Dahası, katılımcıların eğitim seviyeleri dikkate alınarak, Suriye toplumunda erkeklerin eğitim seviyesinin kadınlardan daha yüksek olduğunun söyleyebilmek mümkündür. Bu durum kültürleşme sürecindeki Suriyeli erkek katılımcılar için bir avantaj olabilirken kadın katılımcılar için bir dezavantaj olduğu düşünülmektedir.

Tablo 38'deki katılımcıların yönelmiş oldukları kültürleşme stratejileri ikamet süresini açısından ele alındığında, ev sahibi topluma yönelik tutumlar ve kültüre yönelik tutumlar ülkede kalış süresi ile hem pozitif hem de negatif ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun da nedeni, kadın katılımcıların kendi kültürlerini devam ettirmelerinde ıddalı olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; bu çalışmada, ülkede kalış süresi erkek katılımcılar için pozitif ilişkili iken, kadın katılımcıların kültürel ve psikolojik uyumlarında çok az pozitif ilişkili olduğu düşünülmektedir. Zikredilecek olunursa, kadın katılımcılardan *Amine* (giriş yılı 2013), Türk toplumuna kültürel olarak sadece kendisine yakın olan değerlerde uyum sağlamak istediğini daha önceki bölümlerde belirtmişti. Bu durum kadın katılımcıların kendi etnik kültürlerinde ıddialı olduklarını göstermektedir. Benzer şekilde, bir başka kadın katılımcı *Leyla* (giriş yılı 2014), algılanan ayrımcılığa çok fazla maruz kalsa da Türkiye'de kendini etnik kimliği ile var etmek istediğini daha önceki bölümlerde beyan etmişti. Bununla birlikte, kadın katılımcılardan *Faiza* (giriş yılı 2012) "*Ben Türkiye'de Suriye kültürüne göre değil de Türk kültürüne göre yaşıyorum. Türklere uyum sağlamak durumundayız.*" ifadesiyle kendi tercihi ile bütünleşme yönünde yönelimler gösterdiği görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'de 6 yıl ve 6 yıldan daha fazla bir süredir ikamet eden Suriyeli erkek katılımcıların giderek bütünleşme stratejisi yönünde yönelimler gösterdiğini ileri sürebilmek mümkündür. Ancak, Suriye toplumunda kısıtlı özgürlüklerle toplumda sıkıştırılmış olan kadın katılımcılar için ülkede kalış süresi kültürel uyum ve

psikolojik uyum ile negatif ilişkili olmasının yanı sıra ayrışma strajesinin yordayıcısı olarak ortaya çıktığı ileri sürülebilir.

1.4.4. Suriyelilerin Benimsemiş Olduğu Kültürleşme Profilleri

Kültürleşme üzerine yapılan çok sayıda kültürel ve psikolojik araştırma, mültecilerin kültürel ve psikolojik uyumlarının “kültürel devamlılık” ve “alıcı topluma katılım” olmak üzere iki temel boyuta dayandığını ifade etmektedir (Hou, Schellenberg ve Berry, 2018: 1-2). Bu iki boyutun kesişimleri, dört olası kültürleşme sonucuna ve profiline yol açmaktadır (Berry, 1997). Bu profiller; bütünleşme, etnik (ayrışma), ulusal (asimilasyon) ve yaygın (marjinalleşme) profilleridir. Bütünleşme profili, hem alıcı toplumla aktif bir ilişki hem de kendi etnik gruplarına ve kültürel mirasına ilişkin güçlü bir bağlılık gerektirir. Ulusal (asimilasyon) profili, alıcı topluma aktif katılımı içermesine rağmen mültecinin kendi etnik grubuna ve kültürel mirasına çok az bağlılığı içerir. Etnik (ayrışma) profil ise, mültecilerin kültürel miraslarına güçlü bir şekilde bağlı oldukları zamanda ve alıcı toplumlar çok az temas kurdukları süreçte ortaya çıkmaktadır. Son olarak yaygın (marjinalleşme) profili ise, mültecilerin ne alıcı toplumla ne de etnik kültürlerine yönelik bağlılıkları olmadığı zaman ortaya çıktığı görülmektedir (Hou, Schellenberg ve Berry, 2018: 1-2). Bazı araştırmalar, bütünleşme profilinin kültürel devamlılık olarak değil de kültürleşme tutumlarıyla ölçüldüğünde daha yaygın olabileceğini ifade ederken; bir diğer araştırmalar ise, ikinci boyut olan alıcı topluma katılımın, topluma katılım olarak değil de alıcı toplumun kültürünün benimsenmesi ve alıcı topluma uyum sağlanması şeklinde ele alındığında bütünleşme profilinin yaygınlığının azaldığı ifade edilmektedir (Dona ve Berry, 1994; Berry ve Sabatier, 2011: 667).

Mültecilerin göç ettikten sonra kültürleşme sürecinde yaşadıkları deneyimlerin pek çok yönü, kültürleşme profilleri üzerinde bir etkiye sahip olabilirken, bunların temelinde mültecilerin toplumsal kabulü yer almaktadır. Kabul, mültecilerin yerleşim toplumunda nasıl karşılandığı ve nasıl muamele gördüğünü ifade eder. Algılanan ayrımcılık, toplumsal kabulde yaygın olarak kullanılan göstergelerden biridir. Çok sayıda çalışma, algılanan ayrımcılığın göç edenlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hem yerleşilen toplumu kabul etme hem

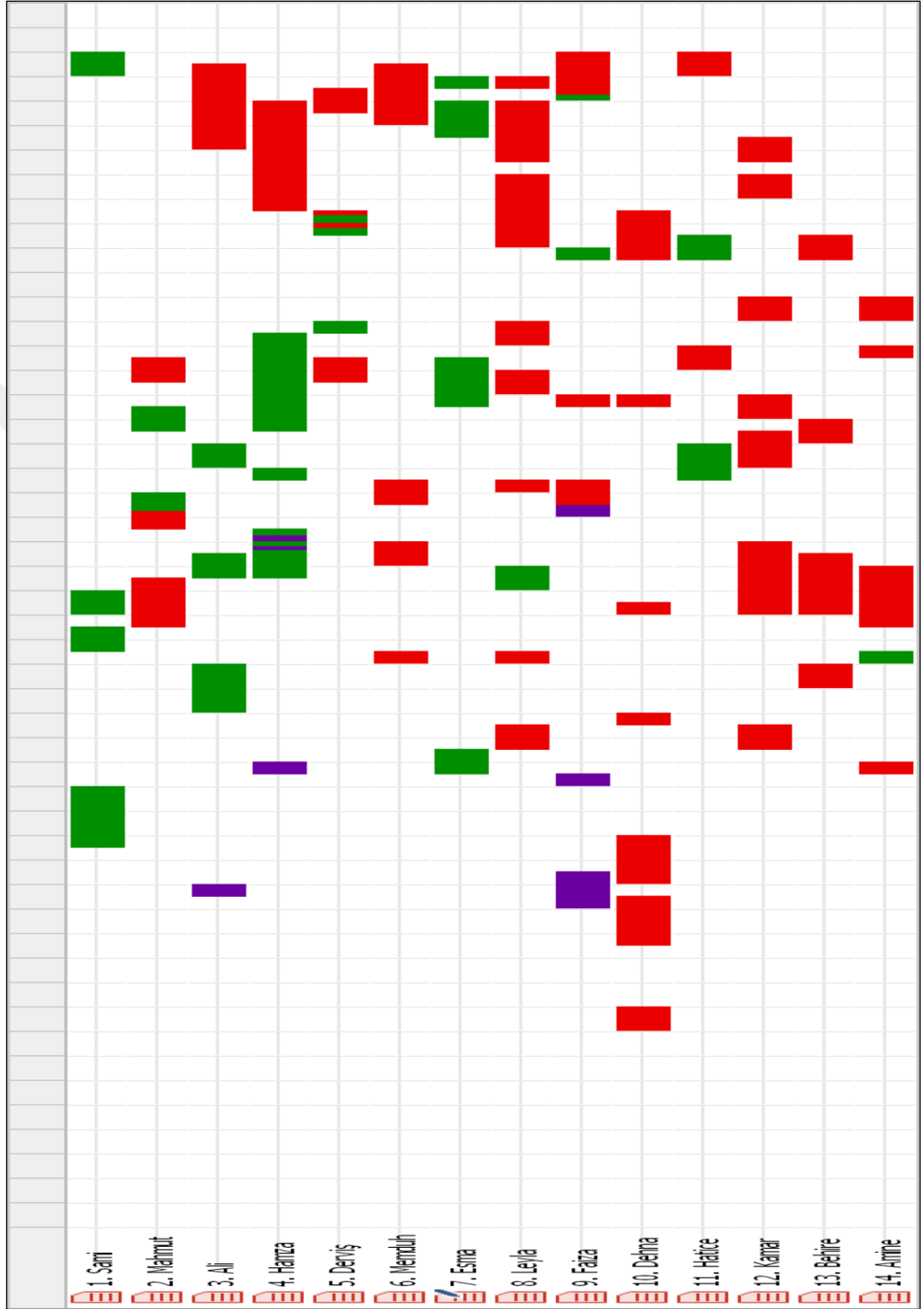
az” alt kodunun da 6 katılımcı tarafından kez vurgulandığı görülmektedir. Burada, “yerli toplum tarafından katılım az” alt kodunun sadece kadın katılımcılar için kodlandığının belirtilmesinin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, “ulusal (Türkçe) dil kullanımı az” alt kodunun 4 katılımcı için 7 kez kodlanırken, “etnik gruba yönelim” alt kodu 4 katılımcı için 5 kez ve “etnik dil (Arapça) kullanımı fazla” alt kodunun ise 3 katılımcı için 3 kez kodlandığı görülmektedir. Tablo 39’daki kodlamalarda ilk 6 sütun erkek katılımcıların belgelerini içerirken tablonun sağındaki 8 sütun ise kadın katılımcıların kodlamalarına ilişkindir. Dolayısıyla etnik profile ilişkin kodlamaların sağ tarafta toplandığını görebilmek mümkündür.

Tablo 39’da bütünleşme profili yorumlanacak olunursa, tablodan da görüldüğü üzere bütünleşme profilinde ilk 6 sütunun (erkek katılımcı belgeleri) yoğun bir şekilde kodlandığı görülebilmektedir. Starejiler bölümünde olduğu gibi profiller kısmında da bütünleşme profilinde erkek katılımcıların daha ağırlıklı olması kadın katılımcıların tutumları ve davranışlarının kaynak ülke ile güçlü bir şekilde ilişkili olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu kapsamda yapılan araştırmalar, mülteci kadınların göç edilen ülkedeki doğurganlığı, iş gücüne katılımı ve ev işçiliği bölümünün kaynak ülkenin cinsiyet rollerine ilişkin değerleriyle ilişkili olduğunu tespit etmiştir (Hou ve diğerleri, 2018). Dolayısıyla, Suriyeli kadın katılımcıların çoğunun Suriye kültürüne göre yaşamlarını sürdürmesi yerli halk ile temaslarının zayıflamasına ve toplumdan ayrıştırılmalarına yol açmaktadır.

Kültürleşme profilleri ikamet süresi açısından analiz edildiğinde 6 yıl ve 6 yıldan daha az ikamet süresine sahip olan katılımcıların etnik profil yönelimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Kültürleşme profillerinin dağılımını aşağıda yer alan tablo 40’taki renk dağılımı üzerinden değerlendirecek olursak, tabloda yer alan kırmızı renk etnik profil, yeşil renk bütünleşme profilini ve mor renk ulusal profili göstermektedir. Tablo 40’a bakıldığında Türkiye’de 4 yıl ve 4 yıldan daha az ikamet süresine sahip olan *Memduh* (giriş yılı 2016), *Kamar* (giriş yılı 2016) ve *Behire*’nin (giriş yılı 2017) tabloda isimlerine karşılık gelen satırların tamamen kırmızı renkte (etnik profil) olduğu görülmektedir. Türk toplumunda okul yıllarından itibaren Türkiye’de yaşayan Ali’nin (giriş yılı 2015) ağırlıklı olarak bütünleşme profili yönünde topluma katılım gösterirken yavaş yavaş ulusal profile yöneldiği ancak çok fazla dışlanma deneyimi yaşamış

olmasından kaynaklı kısmen de olsa ayrışma profilinin davranışlarını da benimsemektedir. Katılımcılar arasından *Amine* (giriş yılı 2013) ve *Leyla* (giriş yılı 2014) ise, Türkiye’de kalış süreleri 6 yıl ve 6 yıldan daha fazla olmasına rağmen tablo 37’de katılımcıların etnik profil (kırmızı) yönünde tutum ve davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada, kadın katılımcılar, ikamet süresine bakılmaksızın etnik kültürleriyle güçlü ve kalıcı bir bağlılık göstermektedirler. Berry ve arkadaşları (2006) tarafından kültürleşme profilleri üzerine 13 ülkede yapılan bir araştırmada, alıcı ülkede 12 yıl ve daha fazla ikamete sahip olan göçmenlerin bütünleşme ve ulusal profilleri yönünde tutumlar sergiledikleri görülürken, 6 yıl veya altı yıldan daha az ikamet süresine sahip olanların yayılma profili çerçevesinde kültürleştikleri ortaya koyulmuştur. Aynı araştırmada, yayılma profili (marjinalleşme) bildiren katılımcıların etnik dilde yüksek yeterlilik ancak düşük etnik kimlik şeklinde tutarsız davranışlar bildirmişlerdir. Fakat mevcut araştırmada, Suriyeli katılımcıların tamamının yüksek etnik kimlik ve yüksek etnik dil kullanımı bildirmiş olması nedeniyle yayılma profili değil de sadece etnik profil kodlanmıştır. Katılımcıların kültürleşme profillerine yönelik tutumlarının daha belirgin bir şekilde ortaya koyulabilmesi için katılımcılara ait dokümanların metin uzunluğuna göre belge karşılaştırması yapılmıştır. Tablo 40’ta yer alan kültürleşme profillerinin belge karşılaştırması analizinde yeşil renk bütünleşme profilini, kırmızı renk ayrışma profilini ve mor renk ulusal profili temsil etmektedir. Tablo 40’a bakıldığında katılımcılar arasında en uzun ikamet süresine sahip olan Faiza (giriş yılı 2012), Derviş (giriş yılı 2012) ve Hamza’nın (giriş yılı 2013) ulusal profil yönünde de davranış sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 40: Kültürleşme Profillerinin Metin Uzunluğuna Göre Belge Karşılaştırma Çıktısı

Katılımcıların kültürleşme profilleri eğitim açısından değerlendirildiğinde tablo 40'ta görüldüğü üzere eğitim düzeyi yüksek olan Sami (lisans), Mahmut (yüksek lisans),

Esmâ (lisans terk), Faiza (lisans), Ali (lise) ve Hamza'nın (Lise) bütünleşme profili bildirdikleri görülmektedir. Burdan yola çıkılarak, yüksek eğitim düzeyinin bütünleşme profili ile ilişkili olduğunu söyleyebilmek mümkün görünmektedir. Zira, katılımcılar arasında düşük eğitim düzeyine sahip olan Kamar (ilkokul terk, 2016) ve Behire'nin (ilkokul mezunu, 2017) etnik profil yönünde davranış ve tutumlar bildirdikleri tablo 40'ta görülmektedir. Dahası, bu katılımcıların Türkçe dilini hiç bilmemelerinin de kaynak ülkedeki eğitim seviyeleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim, Türkçe konuşamayan katılımcıların sadece kendi etnik dillerini (Arapça) konuştukları aşikârdır. Ayrıca kültürleşme profilleri üzerine yapılan araştırmalarda (Hou ve diğerleri, 2018), evde kaynak ülkenin dilinin kullanımı ve mülteci gruplarının yerleşimlerini gettolaşma şeklinde tek bir mahallede gerçekleştirilmesi miras kültürün sürdürülmesi ve ev sahibi topluma katılımın azalması ile ilişkilendirmektedir.

Hou ve arkadaşları (Hou, Schellenberg ve Berry: 2018) tarafından kültürleşme profilleri üzerine yapılan en geniş araştırmada göç eden bireylerin davranışları, tutumları ve benimsemiş oldukları kültürel değerleri üzerine bir de ekonomik başarı da eklenmiştir. Söz konusu araştırmada, ekonomik başarı, göç eden bireylerin ev sahibi topluma katılımının temel dayanağı ve kültürleşme profillerini etkileyen bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Aynı araştırma, alıcı ülkeye ekonomik olarak katkıda bulunmayı yeni topluma aidiyet duygusu ile ilişkilendirirken, işsizlik, yoksulluk ve göç öncesi ekonomik duruma göre yeni toplumdaki statü kaybını düşük psikolojik durum ile ilişkilendirmektedir. Hou ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırmaya dayanarak, mevcut çalışmadaki katılımcıların ekonomik ve iş durumları değerlendirilecek olunursa; erkek katılımcılar arasında uzun süredir işsiz olduğunu beyan eden Mahmut ve Derviş'in kısmen de olsa etnik profil bildirdiklerini tablo 40'ta görebilmek mümkündür. Buna ek olarak, hatırlanacağı üzere daha önceki bölümlerde sürekli Türkiye'de çalışma koşullarının zorluğundan şikâyet eden, kendisinin hem yaş nedeni ile hem de dil bilmediğinden dolayı hiç çalışmadığını ve Türkiye'den daha iyi bir hayat yaşayabilmek için Avrupa alternatifini sürekli dile getirmiş olan erkek katılımcılardan *Memduh*'un etnik profil bildirdiği tablo 40'ta görülmektedir. Buna karşın, erkek katılımcılar arasında sürekli bir işe sahip olduğunu beyan eden *Sami*, *Hamza* ve *Ali*'nin çoğunlukla bütünleşme ve ulusal profil bildirdikleri tablo 40'ta görülmektedir. Dolayısıyla Hou, Shellenber ve

Berry'nin (2018) yapmış olduğu çalışmaya dayanarak, ekonomik durum ve işsizliğin mevcut çalışmada da kültürleşme profilleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriyeli yetişkin bireylerin Türkiye’deki kültürel uyumlarının John W. Berry’nin kültürleşme kuramı üzerinden ele alındığı bu çalışmada; Suriyelilerin Türkiye’de kültürel miraslarını devam ettirme ve Türk toplumu ile temas kurma istekleri kültürleşme süreçleri bağlamında ele alınarak tercih ettikleri kültürleşme stratejilerini ortaya koyulması amaçlanmıştır. Göç sonrası Suriyelilerin kültürlerinde bir değişim meydana gelip gelmediği, bireylerin cinsiyet ve ülkede kalış süresi açısından nasıl kültürleştikleri ise çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar, katılımcılara yönlendirilen araştırma soruları üzerinden ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Kültürleşme Sürecini Etkileyen Göç Öncesi Faktörler

Çalışmada yetişkin Suriyeli katılımcıların kültürleşme süreçlerindeki tutumlarının anlaşılabilmesi ve yerleşim toplumu ile genel bir karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla kültürleşme (göç) öncesi faktörlere ilişkin sonuçlar; göç etmeye neden olan faktörler, sınırdan geçiş esnasında karşılaşılan zorluklar ve Suriyelilerin göç öncesi Türk toplumu ve kültürü hakkındaki düşünceleri ilişkin sorular üzerinden ele alınmıştır.

Suriyelilerin Göç Etme Nedenleri

Katılımcılara yöneltilen “Türkiye’ye gelmeye karar vermenizdeki etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna Suriyeli görüşmecilerin hepsi Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle ülkeden ayrılmaya karar verdikleri şeklinde cevap vermişlerdir. Savaşın ilk yıllarında (2012-2014), Türkiye’ye Suriye üzerinden giriş yapan erkek katılımcılar rejim veya terör örgütleri tarafından işkence ve şiddete maruz kaldıklarını belirtirken; kadın katılımcılar ise yakınlarını savaşta kaybettiklerini, uçak bombardımanlarında tanıdıklarının cesetlerinin üzerinden geçerek kaçmak zorunda kaldıklarını ve 1.dereceden aile yakınlarının savaşta esir alınıp daha sonra kendilerinden haber alamadıkları şeklinde Suriye savaşını çok acı bir şekilde deneyimlediklerini ve bu nedenlerden dolayı Suriye’de daha fazla duramadıklarını belirtmişlerdir. Türkiye’ye 2015 yılı ve sonrasında gelen katılımcılar ise ülkelerindeki iç savaş ortamını ruhsal olarak daha fazla kaldıramadıklarını, can korkusu ile hayatlarına devam etmede zorlandıklarını ve evlerinin tahrip edilmesi nedeniyle zorunlu bir şekilde göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Berry ve Sam (1997: 309-310), en önemli ön kültürleşme faktörünün şiddetten kaynaklanan

travmatik stres olduğunu ifade ederken; mülteci statüsündeki bireylerin tanık oldukları savaşların daha sonraki hayatlarında travmatik kabuslar ve psikotik canlandırmalar (flashback) şeklinde ortaya çıkabileceğini ifade etmektedirler. Yine Berry ve Sam’a göre (1997: 309-310), tanık olunan savaşlar mültecilerin psikolojik ve kültürel uyumları için bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu açıdan bakılacak olunursa, görüşmeler esnasında katılımcıların bazıları yıllardır Türkiye’de ikamet etmelerine rağmen Berry ve Sam’ın sözünü ettiği travmatik kâbusları hâlen yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, Suriyeli katılımcıların göç etme nedenlerini paylaşımlarının yanı sıra başlarından geçen olumsuz anıları da dile getirmeleri Türk toplumuna karşı kendilerini daha iyi anlatabilmek amacı taşıdığı gözlemlenmiştir. Ayrıca katılımcılar her ne kadar birçok acı yaşamış olsalar da Türkiye’de güvende olduklarından dolayı kendilerini ruhsal olarak daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir.

Sınırdan Geçiş

Suriyelilerin Türkiye’ye geçiş sürecinde sınırdan geçişte ve sonrasında karşılaştıkları sıkıntıların anlaşılabilmesi için katılımcılara “Türkiye’ye gelirken yaşadığınız durumları bize nasıl anlatırsınız? O zamanki yaşadığınız durumlar şu anki hayatınızı etkiliyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya yönelik katılımcıların bazıları sınırdan geçişte herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtirken, bazıları da giriş yapmaya çalıştıkları zamanlardan sınır kapılarının kapalı olması nedeni ile kaçak girmek zorunda kaldıklarını ve bu yüzden 10 güne yakın bir süre ile geçiş yapabilmek için sınırdaki fırsat kolladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, sınırdan geçişlerdeki olumsuz tecrübelerini dile getiren katılımcılardan bazıları yaşadıkları sıkıntıları hatırladıklarında ruhsal olarak olumsuz etkilendiklerini dile getirirken, bazıları da canlarını kurtarmak için mecburi bir şekilde Türkiye’ye illegal yollarla girmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Mevcut araştırmada, Türkiye’ye pasaport ile giriş yapan bir katılımcı bulunurken, 2012 ve 2014 yıllarında giriş yapan katılımcılar sınırdan geçişte kendilerine müsamaha tanındığını belirtirken, 2015 yılı ve sonrasında giriş yapan katılımcılar ise göçmen kaçakçılarına rüşvet ödeyerek giriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, katılımcıların ifadelerinden ve araştırmacının gözlemlerine dayanarak, Türkiye’deki Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye’ye yasal yollarla giriş yapmadıklarını söyleyebilmek mümkündür. Bu durumun, ilerleyen zamanlarda Suriyelilerin kendilerinden Türkiye’ye girişlerine dair

resmî bir evrak ibraz etmelerinin istenilmesi ihtimallerinde Suriyeliler için olası sıkıntıların çıkmasını kaçınılmaz hâle getireceği düşünülmektedir. Dahası, katılımcılardan bazılarının rejim karşıtı olmalarından kaynaklı ellerinde mevcut bulunan Suriye’ye ait pasaport gibi resmî belgelerin güncellenebilmesi için Türkiye’deki Suriye konsolosluklarına müracaat edemediklerini beyan etmesi, Suriyelilerin halihazırda resmi evrak konusunda sıkıntı yaşadıklarını destekler niteliktedir.

Suriyelilerin Göç Öncesi Türkiye ve Türk Toplumu Hakkındaki Düşünceleri

Çalışmanın saha sonuçlarından elde edilen bilgilere göre, görüşme yapılan Suriyeliler, savaş öncesinde, özellikle Türk dizilerinin bıraktığı izlenimlerden kaynaklı Türk toplumuna ilişkin olumsuz bir algıya sahip olduklarını ve Türkiye’ye ziyarete gelen tanıdık Suriyelilerin ise Türkiye’yi kendilerine “cennetten bir köşe” şeklinde anlattıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcılar kendilerine yöneltilen “Türk kültürü hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye’ye gelmeden önceki düşünceleriniz ile geldikten sonra ki düşünceleriniz de bir değişim oldu mu?” sorusuna katılımcıların çoğunun Türkiye’ye gelmeden önce Türk toplumunun Müslüman bir toplum olduğunu düşünmediklerini ancak geldikten sonra Türk toplumu ve kültürü hakkındaki düşüncelerinin bir kısmının olumsuzdan olumluya doğru değiştiğini dile getirmişlerdir. Katılımcılar arasında sadece Türkmen kökenli olan bir erkek katılımcı Türkiye’ye savaştan önce geldiğini ve Türk kültürü ile Suriye’de yaşayan Türkmenlerin kültürlerinin benzer olduğunu, dolayısıyla da Türkiye’ye göç etmeden önce de Türk toplumu hakkında çok güzel düşüncelere sahip olduğunu dile getirmiştir. Buradan yola çıkarak, Suriye’de yaşayan Türkmenlerin ana dillerinin Türkçe olması ve Türk kültürüne yakın kültürel değerlere sahip olmalarından dolayı Türkiye’ye karşı ayrı bir sempati duyduklarını ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda, Türkiye’ye göç eden Suriyeli Araplar ile Suriyeli Türkmenlerin kültürleşme süreçlerinin ve kültürel uyumlarının eşit düzeyde olmadığını Suriye Türkmenlerinin Suriyeli Araplara göre Türk toplumu ile daha fazla bütünleştikleri ileri sürülebilir. Hatta Suriye’deki iç savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmiş Suriye Türkmenlerinin Türkiye’de yaşayan göçmenlere ve Suriyelilere göre vatandaşlık konusunda daha fazla hak iddia ettikleri araştırmacının gözlemleri arasında yer almaktadır.

Kültürleşme Süreci

Berry ve Sam (1997:10), göç eden bireylerin tercih ettikleri kültürleşme stratejileri ve kültürel uyum düzeylerinin ilk olarak kültürleşme sürecindeki faktörlerden etkilendiğini ifade etmektedirler. Bu faktörlerin başında menşei toplumun kültürel özellikleri, terk edilen ülkede hâkim olan siyasi durum, demografik ve ekonomik faktörler yer alırken; ikinci olarak göç edilen ülkenin göçmen tarihi, göç eden bireylere yönelik tutumlar, sağlanan sosyal destek, kültürel katılım, kültürleşen grupta meydana gelen değişimler ve yerleşilen topluma uyum isteği yer almaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin kültürleşme süreçlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Menşei Toplumun Kültürel Özellikleri

Berry, göçmen grubunun kültürel normları ve değerlerinin kültürleşme süreci üzerinde etkisi olduğunu ifade etmektedir (Berry 1996'dan akt. Aycan ve Berry, 1996: 242). Bu bağlamda, Suriyelilerin kültürleşme süreçlerinde benimsedikleri kültürleşme tutumlarının kendi kültürlerinden etkilenip etkilenmediğinin anlaşılabilmesi ve kültürleşme açısından geniş değerlendirmelerin yapılabilmesi için katılımcılara “kendi kültürünüzden bize bahseder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların nasıl bir kültürden geldiklerinin anlaşılabilmesi amacıyla kendilerine yöneltilen bu soru dışında, görüşmeler esnasında sürekli kendi kültürleri ile Türk toplumunun kültürünü karşılaştırma ihtiyacı hissettikleri ve kültürleşme tutumlarının altta yatan nedenlerini Berry'nin ifade ettiği gibi Suriye'deki toplumsal normlarına dayandırdıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, katılımcılar kendi kültürlerini ve yaşantılarını, Suriye toplumundaki ataerkil düşünce yapısı, kültürel değerler, yaşayış tarzları, çok eşlilik, dinsel yaşamın beraberinde getirmiş olduğu toplumsal ayrışma ve sınırlı özgürlükler üzerinden açıklamışlardır. Katılımcıların ifadelerinden Suriye kültürüne ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Yapılan saha araştırmasının sonuçlarına ve araştırmacının gözlemlerine göre Suriye toplumunda kültürel değerler bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla Şam, Lazkiye ve Tartus şehirlerinin olduğu bölgelerde bir nevi sahil kesimlerinde çok eşlilik, erken yaşta evlilikler ve çok çocuklu ailelerin diğer şehirlere göre daha az olduğu hatta bu şehirlerdeki kadınların

eğitim düzeylerinin diğer şehirlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriye toplumunda kültürün en önemli göstergelerinden biri olan düğünlerin kadınlar ayrı mekanlarda ve erkekler ayrı mekanlarda olacak şekilde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, bazı katılımcılar düğünlerin kadın-erkek karışık olacak bir şekilde de yapıldığını ifade etseler de bu oran oldukça azdır.

Yapılan saha görüşmelerinin sonuçlarına göre, Suriye’de toplumsal yaşam ataerkil düşünce yapısı üzerine kurulmuştur. Erkekler hem kamusal hayatta hem de sosyal hayatta söz sahibi olurken; kadınların ev dışındaki çalışma hayatında yer almadıkları, eşlerinin soylarını devam ettirecek şekilde çocuk sahibi oldukları ve eşlerinin veyahut büyüklerinin kontrol mekanizması ile yaşamlarını sürdükleri anlaşılmıştır. Ayrıca, Suriye toplumunda kadınlara tanınmayan özgürlüklerin bir kısmının mezhepsel ayrışmaların kurbanı olduğu düşünülmektedir. Bu konuda görüş bildiren katılımcıların ifadeleri yorumlanacak olunursa; Suriye’de hâkim olan siyasi iktidarın mezhebinin Alevi olmasından dolayı iktidar karşıtı olan Sünni kesimin özellikle kız çocuklarını Alevi kesimden olan bireylerin olduğu okullara göndermeyip eğitimlerine devam etmelerine izin vermedikleri, köylerde bulunan eğitimler dışında karma eğitimin yapıldığı yüksek öğretim kurumlarına Sünni kesimin çoğunlukla kız çocuklarını göndermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ülkelerindeki mezhepsel ayrışmalardan dolayı kendilerinin eğitimden mahrum kaldıklarını dile getiren kadın katılımcıların, kendilerinin de çocuklarını rejim yanlısı Suriyelilerin olduğu ve karma eğitimin yapıldığı okullara göndermek istemediklerini, Türkiye’deki karma okullara mecbur göndermek zorunda olduklarını ancak çocuklarının kendi büyüdükları kontrol mekanizması içinde yetişmelerini istedikleri şeklindeki beyanları dikkat çekici bir husus olmuştur. Buradan yola çıkarak, Türkiye’de yaşayan Suriyeli ebeveynlerin bazılarının kız çocuklarını okula göndermek istemeyeceklerini söylebilmek mümkündür. Araştırmacının gözlemlerine göre, Türkiye’de bulunan Suriyeli ebeveynlerin çoğunluğunda, 13 yaşına gelmiş kız çocuklarının ergenlik dönemi ile fiziksel gelişim göstermeleri nedeniyle okullaşma değil de evlenme çağında oldukları düşüncesi hakimdir.

Araştırmanın saha sonuçlarına göre Suriyeliler tarafından dile getirilen bir diğer kültürel özellik ise “çok eşli evlilikler” olmuştur. Suriye kültüründe erkeklerin birden çok kadınla evlenmeleri şer’i hukukun getirmiş olduğu bir normdur. Suriyeli erkekler birden

çok kadınla evliliklerini İslam dinine dayandırmaktadırlar. Buna karşın, Suriyeli kadın katılımcıların ifadelerinden; özellikle erkek çocuk ve birden çok çocuk isteyen erkeklerin birden çok kadınla evlendikleri, Suriye toplumunda görücü usulü olan evliliklerin çok eşliliği arttırdığı, Suriye toplumunun boşanan kadına kötü gözle bakmasından dolayı kadınların kendilerinin üzerine getirilen kumalara sessiz kaldıkları, erkek çocuk doğuramayan kadının kocasının çoklu evlilik yapmasına itiraz edemediği, kadının sözünün kıymetinin olmadığı ve ataerkil yapının da beraberinde çok eşliliği getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çok eşlilik konusunda Türkiye’de ikamet eden bazı Suriyeliler için, Türkiye’deki hayat şartlarının pahalı olmasından kaynaklı ekonomik durumu el vermeyen Suriyeli erkeklerin temel ihtiyaçların karşılanamaması ve eşler arasında olası bir kavgada eşlerden birinin kendilerini şikâyet etmesinden korktukları şeklindeki sebeplerle çok eşliliğin ikinci plana atıldığını söyleyebilmek mümkündür. Ayrıca saha araştırmasında yapılan gözlemler ışığında, Suriyeli kadınların Türkiye’de kendilerini koruyacak bir hukuksal mekanizmanın var olduğunu bilmeleri, kendilerine yönelik yapılan şiddet veya haksızlıklara şikâyet edebilecekleri kurumların varlığını bilmeleri sonucunda Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadınların (çok az sayıya tekabül etse de) bazılarının çok eşlilik değil de boşanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Saha araştırmasından elde edilen sonuçlara göre, Suriyelilerin günlük yaşantılarında aileler arası kavgaların çok olduğu, insanların birbirlerine karşı hoş görülerinin az olduğu ve büyük aşiretlere devletin gücünün yetmediği dolayısıyla da aşiretler arası kavgalarda kolluk kuvvetlerinin etkisiz olduğu kanısına ulaşılmıştır. Suriyelilerin kolay kavga eden bir yapıya sahip olma durumlarının Türkiye’deki sosyo-kültürel uyumlarını olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda, Suriye’deki evlenme yaşının hem kadın hem de erkekler için erken yaşlarda (14-15) başladığı ancak çoğunlukla kız çocuklarının erken yaşta evlendirildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kız çocuklarının 14-15 yaşında evlendirilmesinin normal olduğu Suriye toplumunda, az olsa da bazı bölgelerde insanların 18 yaşından önce evlenmedikleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bununla birlikte, Suriye kültüründeki evliliklerde gelin ve damatların görüşlerine pek başvurulmadığı, erkek tarafının görüşü kısmen dikkate alınsa da kadınların fikirlerinin hiçbir şekilde sorulmadığı, kişilerin nişan gününe kadar birbirlerini tanımadıkları ve nişan ile evlilik

merasimleri arasındaki sürenin çok kısa tutulduğu anlaşılmıştır. Görüşmeler esnasında bazı kadın katılımcılar, Türkiye’de evlilik sürecindeki kişilerin nişanlılık dönemlerinde birbirleri ile zaman geçirmelerine aileler ve toplum tarafından müsamaha tanındığını gördükten sonra; kendi toplumlarındaki eşler arasındaki anlaşmazlıkların ve bu yüzden artan çok eşli evliliklerin çoğunun Suriye toplumunda mevcut olan evlilik anlayışına, kadın ve erkeğin birbirlerini tanımalarına müsaade edilmeden evlendirilmelerine bağlı olduğunun farkına vardıklarını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla, Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerdeki evliliklerin de erken yaşta yapıldığı ve bu durumun Türkiye’deki mevcut kanunlarla uyuşmadığını söyleyebilmek mümkündür. Katılımcıların ifadelerine ve araştırmacının Suriyelilere ilişkin 3 yıllık gözlemlerine dayanarak, Türkiye’deki bazı Suriyelilerin çocuk yaşta evlilikleri Türkiye’de geçerli kılabilmek için gerçek olmayan beyanlarda bulundukları (*kadın katılımcılardan Esmâ’nın ifadeleri*) ve bu durumun Türkiye’deki gerek ilgili kamu kuruluşlarına gerekse kolluk kuvvetlerine hatta mahkemelere artı bir yük getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların Suriye’deki Durumlara İlişkin Düşünceleri

Suriyelilerin ülkeleri hakkındaki düşüncelerinin Türkiye’de kalış süreleri açısından bilgi vereceği ve Türk toplumundaki kültürleşme süreçlerini etkileyebileceği düşünüldüğünden katılımcılara “Suriye’deki durumları nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya ilişkin, katılımcıların çoğu Suriye’deki hayatın normale dönebilmesi için en az 20 yıl gerektiği, eğitim verecek kurumların ve alt yapı hizmetlerinin çoğu şehirlerde iç savaş nedeni ile tahrip olduğu, iktidar değişmediği sürece Suriye’deki olayların bitmeyeceği ve savaş bitse bile Esad yanlısı halk ile Esad karşıtı halk arasında olayların yıllarca devam edeceğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların ise Suriye’deki durumların düzeleceğini umut ettiklerini ifade etmelerine karşın görüşlerinin sadece bir temenni olduğu ve zorunlu kalmadıkları sürece Suriye’de bir gelecek düşünmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyelilerde Akrabalık-Komşuluk İlişkileri

Suriyelilerin kendi soydaşları ile kurdukları ilişkilerin Türk toplumu ile bütünleşme veya toplumdan ayrılmaya yönelik benimsedikleri tutumların kültürleşme stratejilerini etkileyeceği düşünüldüğünden katılımcılara “Suriyelilerle ne sıklıkta

faaliyetler düzenliyorsunuz? (mahalle tercihi, alış-veriş, sohbet vb.)” sorusu yöneltmiştir. Katılımcılar, Suriyeli akrabaları ile çok sık görüşmedikleri ancak belirli aralıklarla Suriyeli soydaşları ile sohbetler gerçekleştirdiklerini, yerleşim tercihlerinde özellikle Suriyelilerin olduğu mahalleler şeklinde bir ayrıma gitmediklerini, alış-veriş açısından ise hem Suriye hem de Türk marketlerini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Saha araştırması esnasında araştırmacı, görüşme yapılan Suriyelilerin mahalle tercihlerinde gettolaşmaya gitmediklerini gözlemlemiş olsa da bu durumun Aydın ilinde yaşayan tüm Suriyeliler için genelleşebilmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir. Ancak, Suriye toplumunda yalnız (dul) yaşayan ve Türkçe dilini konuşamayan Suriyeli kadınların Suriyeli akrabalarına yakın yerlerde ikamet ettikleri araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Dahası, katılımcılar, her ne kadar alış-veriş konusunda hem Türk hem de Suriye marketlerini tercih ettiklerini ifade etseler de; saha araştırmasında çoğunlukla Suriye marketlerinin tercih edildiği ve Aydın ilinin az sayıda Suriyeli barındırmasından dolayı Aydın’da bulamadıkları ihtiyaçlarının bir kısmını İzmir’deki büyük Suriye marketlerinden getirtmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu durumu, Suriyelilerin sadece kendi kültürel değerleri (yemek kültürleri) ile yaşantılarını devam ettirmek istedikleri, Türk kültürünü çok benimsemedikleri ve kültürleşme stratejilerinden ayrışma stratejisini tercih etmeleriyle açıklayabilmek mümkündür.

Suriye’ye Ziyaret

Göç sürecinde terk edilen ülkenin ziyaret edilmesi savaştan kaçan mültecilerin kötü anılarının yeniden canlanmasına ve göç edilen ülkedeki uyum sürecine yeniden başlanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, Suriyelilere yöneltilen “Suriye’ye gidiyor musunuz? Cevabınız evetse, ne sıklıkta gidiyorsunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların çoğu rejim karşıtı olduklarından dolayı başlarına kötü bir olayın gelmemesi için geride kalan aile bireylerine özlem duymalarına rağmen Suriye’ye gitmediklerini belirtirken; Türkiye Devleti tarafından Suriye’ye gidiş-dönüş yapmalarına izin verilen dini bayramlarda da gitmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri Suriye savaşında yaşadığı olumsuz olayları psikolojik olarak kaldıramayacağından Suriye’ye gidemediğini ancak annesinin illegal yollarla Türkiye’ye gelmesini sağlayıp hasret giderdikleri şeklindeki ifadesi, Suriye’ye gidemeyen rejim karşıtı katılımcıların geri kalan aile bireylerini Türkiye’ye getirtmek isteyecekleri düşüncesini akıllara

getirmektedir. Ayrıca, Saha araştırmasının sonuçları ve araştırmacının gözlemleri ışığında, Türkiye’den vatandaşlık almak isteyen veya Türkiye’den üçüncü bir ülkeye geçiş yapmak isteyen katılımcıların yapmış oldukları veya yapmayı düşündükleri başvurularının olumsuz etkilenmemesi için Suriye’ye ziyarette gitmediklerini söyleyebilmek mümkündür. Dahası, hem Türk toplumunda hem de dünyada Suriyeli mültecileri kabul etmiş toplumların gözünde “Suriye’ye ziyarette gidebilen Suriyelilerin kendi ülkelerinde yaşayabilme ihtimalleri de bulunmaktadır” şeklindeki varsayımların etkisinin yanı sıra sahip oldukları statülerini kaybetmekten korktukları için geride bıraktıkları aile üyeleri olsa da Suriyelilerin ülkelerine ziyarette gitmemeyi tercih ettikleri ileri sürülebilir.

Kültürleşme Sürecini Etkileyen Dil Faktörü

Kültürleşme sürecinde yerleşilen ülkenin dilinin öğrenilmesi önemlidir. Zira, bu süreçte ortaya çıkan sorunlardan biri de mülteciler ve yerleşim toplumu arasındaki dil farklılıklarıdır (Chataway ve Berry, 189: 296). Bu bağlamda, Suriyelilerin kültürel uyumlarını etkileyen Türkçe dilini konuşabilme düzeylerini ortaya koyabilmek amacıyla katılımcılara “Türkçe biliyor musunuz? Cevabınız evetse, nasıl öğrendiniz ve ne derece biliyorsunuz? Cevabınız hayırsa, öğrenmek istiyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Türkçe dilini konuşabilen katılımcılar, Aydın’a ilk geldikleri zamanlarda Türkçe dilini öncelikle etraflarında bulunan Türk halkından daha sonrasında da sözlüklerden ve kurslardan öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece biri etnik olarak Türkmen olmasından dolayı Türkçe dili Suriye’de aileden edindiğini ve Türkiye’de herhangi bir sıkıntı yaşamadığını beyan etmiştir. Burada, Türkiye’deki Suriyeli Araplar ile Suriyeli Türkmenlerin Türk toplumu ile bütünleşme süreçlerinin aynı olmayacağını Türkmen Suriyelilerin Türk toplumu ile daha kolay bütünleşeceğini söyleyebilmek mümkündür.

Saha araştırmasının bulgularından hatırlanacağı üzere kadın katılımcılardan biri, Almanya’daki mültecilerin dili zorunlu olmasından dolayı hemen öğrendiklerini ancak Türkiye’de kendi isteklerine bırakıldığından dolayı Türkçe dilini öğrenmediğini ifade etmişti. Benzer şekilde, orta yaş ve üzerinde olan 2 erkek katılımcı ise yaştan kaynaklı dil öğrenme konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdi. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, orta yaş üstü olup da eğitim seviyesi düşük olan Suriyelilerin özellikle de kadın

katılımcıların zorunlu olmadığı sürece Türkçe dil öğrenimlerinin başarılı bir şekilde gerçekleşmeyeceği sonucuna varılmıştır.

Yapılan saha araştırmasında, Suriye toplumunun marjinalleşmiş bireyleri olan kadın katılımcılardan bazılarının ev dışındaki hayatta yer almamayı ve Türk toplumu ile iç içe olmamayı tercih etmeleri sebebiyle dil öğrenmeyi bir gereklilik olarak görmedikleri gözlemlenmiştir. Bu durumu, Suriyelilerin tabiriyle “ailenin reisi” olan Suriyeli erkeklerin eşlerinin yakınları dışındaki yabancılarla görüşmelerine ya da konuşmalarına izin vermemesi ile açıklayabilmek mümkündür. Zira, araştırmada da eşleri Suriye’deki savaşta vefat etmiş olup da Türkiye’de tek başına yaşayan ve çocuklarına bakmakla yükümlü olan Suriyeli kadınların eşleri yanlarında olan Suriyeli kadınlara göre Türkçe dilini daha hızlı öğrendikleri tespit edilmiştir. Özetle, Suriyeli kadın katılımcıların Türkiye’deki ev içindeki hayatlarını sadece kendi kültürlerine göre devam ettirmelerinden kaynaklı ayrışma stratejisi benimsemediklerini ileri sürülebilme mümkündür. Buna karşın, görece az olsa da hem sosyal hem de çalışma hayatına katılan kadınların Türkçe dilinde kendilerini daha iyi ifade edebildikleri, ev sahibi toplum ile daha çok temas geçtikleri dolayısıyla da bütünleşme stratejisi yönünde tutumlar sergiledikleri gözlemlenmiştir.

Yine araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların ülkede kalış süresi ile Türkçe dilini öğrenme arzuları arasında pozitif bir ilişki mevcuttur. Türkiye’ye 2016 ve sonrasında gelen katılımcıların Türkçeyi çok az konuştuğu ve kendilerini Türkçe ile ifade etmede sıkıntı yaşadıkları katılımcıların kendileri tarafından beyan edilmiştir. Türkiye’ye 2011-2015 yılları arasında gelen katılımcıların ise Türkçeyi daha iyi konuşabildikleri, kamu kurumlarında ihtiyaçlarını karşılayabildikleri ve bütünleşme stratejisine yönelik tutumlar tercih ettiğini söyleyebilmek mümkündür. Erkek katılımcılar için ülkedeki kalış süresi ile kültürel uyum arasında pozitif bir ilişki görülürken, kadın katılımcılar açısından ülkede kalış süresinin kültürel uyumda çok az bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Genel olarak, katılımcıların Türkiye’de kalış süreleri arttıkça Türkçe dilini konuşabilme düzeylerinin arttığı söyleyebilmek mümkün olsa da erkek ve kadın katılımcılar için dil öğrenebilme ile kalış süreleri arasında farklılıklar oldukça fazladır.

Aydın Halkı ile Kültürel Temas

Göç eden bireylerin yerleşim toplumu ile temas düzeyleri benimsenen kültürleşme stratejilerini etkilemektedir. Katılımcı Suriyelilere yöneltilen “Türk komşularınız ile olan ilişkileriniz hakkında bilgi verir misiniz? (görüşme sıklığı, samimiyet derecesi ve yakınlık hissi vb.)” şeklindeki soruya erkek görüşmecilerin tamamı olumlu cevap verirken, kadın görüşmecilerin yarısı olumlu diğer yarısı da olumsuz yanıtlar vermişlerdir. Burada, iyi veya orta düzeyde Türkçe bilen katılımcılar Türk komşuları ile karşılıklı iletişim içinde olduklarını ifade ederken; Türkçe dil sorununu çözememiş katılımcılar ise Türk komşuları ile işaret dilinde iletişim kurmaya çalıştıklarını ve selamlaşmadan ileriye geçemediklerini belirtmişlerdir.

Kültürleşme sırasında göçmenler sadece farklı tutum seçenekleriyle değil aynı zamanda da yeni yaşam tarzları ve yeni değerlerle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Kültürleşme sürecinde bütünleşme stratejisini benimseyen bireyler hem etnik çevreleri hem de yerleşim toplumu ile orta düzeyde temas kurarken; ayrışma stratejini benimseyen kişiler ise düşük düzeyde temas kurmayı ve yerleşim kültürünü düşük düzeyde deneyimleme eğiliminde olmaktadır (Dona ve Berry, 1994: 60-61). Araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilere göre, bazı katılımcıların Türk komşuları ile kurmuş oldukları temas sonucunda günlük hayatlarındaki bazı alışkanlıkları Türklerle uyum içinde olacak şekilde yapmayı tercih edip bütünleşmeye yöneldikleri (Suriyelilerin aksine Türkler gibi saat 23:00’te uyumak ve sabahları erken uyanmak), bazı katılımcıların ise Türk komşuları ile temas içinde olmalarına rağmen kendi kültürlerine göre yaşamayı tercih ederek ayrışma stratejisini benimsedikleri tespit edilmiştir.

Genel olarak, Suriyeli katılımcıların kendileri ile iletişim kurmak isteyen Türk komşularından memnun oldukları ve kültürel etkileşimin Suriyelilerin kültürel ve psikolojik uyumlarına kısmen de olsa olumlu yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, katılımcıların çoğunun Türk dostları ile iletişimlerinin iyi olduğunu ifade etmelerine rağmen bazıları çocuklarının Türk çocukları gibi yetişmesini istemediklerini, kendi kültürlerine yakın olmayan değerleri benimsemek istemediklerini ve Türk kültüründeki bazı şeyleri tasvip etmedikleri şeklinde görüş ifade ettiklerini belirtirmenin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, Suriyeli katılımcıların Türk toplumu ile

iletişim açısından olumlu ancak kültürel uyum konusunda olumsuz düşüncelere sahip oldukları görülmektedir.

Aydın İli Halkının Suriyelilere Yönelik Tutumları

Berry'e göre, ev sahibi toplumun vatandaşlarının g ve olculua yönelik tutumları göçmenlerin kültürleşme süreçlerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yine Berry, kültürel çeşitliliği kabul eden toplumların "olumlu çok kültürlülük" ideolojisini benimsediklerini ve göçmenlerin bütünleşmesine katkı sağladıklarını ifade etmektedir (2005: 703-704). Bu bağlamda Suriyelilere "Yaşadığınız yerdeki Türklerin size olan bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yneltiştir. Bu konu hakkında, katılımcıların bazıları halkı rahatsız edecek herhangi bir davranışta bulunmamaya çalıştıklarından dolayı kendilerine yönelik bakış açısının olumlu olduğunu ifade ederken, bazı katılımcılar da Aydın'a ilk geldikleri yıllarda yerli halkın kendilerini kabul ettiğini ancak Türkiye ve Aydın ilindeki Suriye sayısının artması ile beraber kendilerine yönelik bakış açılarının olumsuzla döndüğünü, Suriyeli biri tarafından yapılan herhangi bir yanlışta hepsinin zan altında kaldığını ve bazı zamanlarda yerli halktan ötekileştirici tutumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, Aydın'daki Suriyeli sayısının Türkiye'nin diğer illerine göre daha az olmasından kaynaklı Aydın ilinde vuku bulan herhangi bir olayda Suriyelilerin diğer şehirlere göre daha fazla tepki çektikleri düşünülmektedir.

Kültürel Mesafe

Berry (1997:23), göç eden bireylerin kendi etnik kültürleri ile yerleşilen toplumun kültürü arasındaki kültürel farklılıkların çok olmasının kültürel mesafeyi arttırdığını ve bu durumun da kültürel uyum sürecinin uzamasına, yerleşim toplumu ile göçmenler arası olumsuz tutumlara ve kültürel çatışmaya neden olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmada da Suriye ve Türkiye toplumları arasındaki kültürel mesafenin ortaya koyulabilmesi için Suriyeli katılımcılara "Türkiye'de yaşadığınız süre boyunca kendi kltrnzle Türk kültürü arasındaki benzerlik ve farklılıkları bize nasıl tarif edersiniz?" sorusu yneltiştir. Bu soruya ilişkin görüşlerini paylaşan Suriyelilerin hayatın her alanına dair kültürel farklılıklar bildirmesi araştırmanın en dikkat çekici sonucu olmuştur. Katılımcılar sadece dini açıdan benzerlik bildirmişlerdir. Birçok kültürel farklılıkların dile

getirilmesinin yanı sıra bazı katılımcıların Türk kültürüne eleştirel ifadelerle yaklaşması bir diğer dikkat çekici bir husus olmuştur. Dolayısıyla mevcut tez araştırmasında, Suriyelilerin belirtmiş olduğu kültürel farklılıkların kısaltılarak araştırmaya dahil edildiğini tekrar belirtmenin önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak kültürel uyum açısından elde edilen sonuç, kültürel mesafenin çok olmasından kaynaklı ortaya çıkan kültürel çatışma Türk halkı ve Suriyeliler arasında toplumsal huzursuzluklara sebep olmaktadır. Söz konusu huzursuzlukların her iki toplumun birbirlerinin kültürlerini yeteri kadar tanımamalarından kaynaklı ortaya çıktığı çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Berry'nin (1997: 23) kültürel mesafe ile ilgili ifadeleri araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın kültürel uyum açısından bir diğer sonucu ise etnik köken olarak Türkmen ve Kürt olan katılımcıların Arap katılımcılara göre çok az kültürel farklılık bildirmiş olmasıdır. Bu çalışmada, Türkiye'ye Suriye'den gelen Türkmen ve Kürt kökenli katılımcıların Suriyeli Araplara göre Türk toplumu ile daha fazla uyum içinde oldukları, kendilerini Türk gibi hissettikleri ve bütünleşme stratejisi yönünde tutumlar benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyelilerin Göç Sürecinde Kültürlerinde Meydana Gelen Değişim

Berry (2003: 31), göç eden bireylerdeki kültürel değişim “kültür atma”, kültür öğrenme” ve “kültür çatışması” olmak üzere üç alt süreçten oluştuğunu ve göçmen grupların ev sahibi topluma uyum sağlamasının kültür atma ve kültür öğrenme süreçlerinin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada da Aydın halkı ile temas sonucunda Suriyelilerin kültürlerinde herhangi bir kültürel değişim meydana gelip gelmediğini ortaya koyabilmek için katılımcılara “Farklı bir kültürde yaşamak kişiliğinizi ve sosyal ilişkilerinizi nasıl etkiledi?” ve “Türkiye’de kültürünüzü memleketinizde olduğu gibi aynı yoğunlukta mı yaşıyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Türk kültüründen ve Aydın halkının yaşantısından etkilendiklerini ifade eden katılımcıların kısmen de olsa bütünleşme stratejisine yöneldikleri tespit edilmiştir. Söz konusu katılımcıların bahsettiği kültürel değişimler şu şekildedir:

- Kültür atma şeklinde kültürel yo unlu un azalması: Kültürü yaşayacak bir toplumun olmaması. Suriye’de bir evde anne baba, evlenmiş erkek çocuklar, gelinler, torunlar, evlenmemiş aile  yeleri ve ailenin en ya lısı olan nene ve dededen oluşan geniş ailelerin Aydın ilinde çekirdek aileye bırakması. Suriyelilerin yerel halktan gürültü kirliliği konusunda tepki almamak için kendi soyda ları arasında olan sosyal ilişkileri azaltması, bir başka ifade ile ev içi ziyaretlerin azalması, akraba ba ları bulunan Suriyelilerin kalabalık bir şekilde toplanmamaya dikkat etmesi,
- Gece geç saatlere kadar olan oturma alışkanlıklarının bırakılması ve güne yerleşim halkı gibi erken saatlerde ba lanması,
- Suriyeli kadınların yanlarında bir erkek ya da bir büyükleri olmadan evden dışarı çıkabilmeleri ve yavaş yavaş i  hayatına katılmaya ba lamaları; davranışsal değişimlerin kadınlar için dışa dönük şekilde gerçekleşmesi ancak az da olsa bazı katılımcıların yabancı bir toplumda yaşamanın getirdiği korku ile i e dönük bireyler olması,
- Katılımcıların Suriye’ye kıyasla kendilerinin ve çocuklarının geleceklerini daha fazla önemsemeye ba laması ve kadınların geleceğe yatırım amaçlı kendilerinin de çalışması gerektiği şeklinde düşünce de i imlerinin yaşanması,
- Misafirperverlik anlayı larında değişiklikler meydana gelmesi; Suriyelilerin Türk dostlarına misafirli e gitmeden önce telefonla arayıp müsait olup olmadıklarını öğrenmesi, misafirlik esnasında kadın-erkek aynı yerde oturulmasına çok az da olsa bazı katılımcıların alı mı  olması ve Suriyelilerin Türk dostlarını kadın-erkek aynı mekânda olacak şekilde a ırlaması,
- Yemek kültüründe değişim olması; az da olsa 4 katılımcının sofrada ekmek veya elle yemek yeme alışkanlıklarının yerini  atal ve ka ı a bıraktığını ifade etmesi, benzer şekilde yemeklerin yer sofrasında değil de masada oturularak yenilmesi, lezzetli ve ya lı yemeklerden ziyade Aydın halkı gibi sağlıklı yemeklerin tüketilmeye ba lanması,  ayı demleme usullerinin tek demlik değil de Türkler gibi alt ve üst demlik olacak şekilde değişmesi ve  aydaki  eker kullanımının azaltılması,

- Kültür    renmedeki davranışsal de işim ler açısından bazı Suriyelilerin Efeler halkı gibi günlük spor yapmaya başlaması, Suriyeli erkeklerin evlerde değil de kahvelerde toplanmaya başlaması,
- Giyim konusunda ise Aydın ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin kendi yörelerine has ve tek parça olan “cellabiye” giysisi yerine alt ve üst olacak şekilde gömlek ve pantolonları tercih etmeye başlaması; Suriyeli kadınların da genellikle başlarını örtme şekillerinde değişikliğe gitmesi bir başka ifade ile yerel halktan tepki çekmemek için yüzü kapatan pe enin bırakılması,
- Suriyeli ebeveynlerin çocuklarına Türk ebeveynler gibi davranmaya çalışması; çocuğu yüksek sesle azarlamak ve şiddet uygulamak yerine çocukla iletişim kurulmaya çalışılması,

Yukarıda bahsedilen kültürel değişimlerin çoğunlukla bütünleşme stratejisine yönelen katılımcılar tarafından dile getirildiğini belirtmenin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Türk toplumu ile bütünleşmek isteyen katılımcılar Türk toplumuna uyum sağlayabilmek için Türk kültürünü    renmeyi tercih ettiklerini ifade ederken, ayrışma stratejisini benimseyen katılımcılar ise ev dışındaki hayatta Aydın halkından tepki çekmemek için Türkler gibi davranmaya çalıştıklarını, ancak aynı davranışların ev içindeki hayatta geçerli olmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, Suriyelilerin Türk toplumundaki kültürel uyumlarının tam olarak anlaşılabilmesi için katılımcılara “İki farklı kültür içinde yaşamakta olan bir birey olarak, Türkiye’deki yaşantınızı bize nasıl anlatırsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu kültürlerini Suriye’de olduğu gibi yaşadıklarını, ev hayatlarında ve Suriyelilerle olan ilişkilerinde kendi etnik kültürlerine göre iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Özellikle, kadın katılımcılardan ayrışma stratejisini benimseyenler giyim ve yemek kültürlerinin aynı olduğunu ve Türk toplumuna çok karışmamayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmacının bu konu hakkındaki gözlemlerine göre, Aydın’da İzmir, İstanbul, Hatay, Gaziantep illerine göre Suriyelilere ait marketlere rastlanması neredeyse yok denecek kadar azdır. Ancak, saha araştırması esnasında katılımcıların Suriye kültürüne ait olan market ürünlerini Suriyeli bir seyyar tüccardan karşıladıkları gözlemlenmiştir. Bu durumu, Aydın ilinde yaşayan Suriyelilerin sayı olarak diğer şehirlere göre az olmasından dolayı, mutfak alış-verişlerini market şeklinde olmasa da Suriye  r nlerini Suriye marketlerinin bulunduğu İzmir gibi

şehirlerden Aydın'a getiren bir Suriyeli seyyar tüccardan karşıladıkları düşüncesi ile açıklayabilmek mümkündür.

Göç Sürecindeki Zorluklar

Göç eden bireylerin kültürleşme sürecinde karşılaştıkları zorluklar uyum sürecindeki risk faktörlerini oluşturmaktadır. Suriyelilerin kültürleşme sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklara karşı ürettikleri stratejileri ortaya koyabilmek amacıyla katılımcılara “Türk halkı ve kültürüyle ilgili başa çıkamayıp sizi zorlayan hadiseler yaşadınız mı? Cevabınız evet ise, zorlukları aşabilmek için hangi başa çıkma stratejilerini kullanıyorsunuz? (Problem çözme, dayanıklılık, beklentileri düşük tutma)” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin, katılımcılar, kültürel farklılık açısından zorluk yaşadıklarında Türk toplumuna uyum sağlamaya çalıştıklarını (düğünlerin kadın-erkek olacak şekilde aynı ortamda yapılmasına), Aydın ilinde Suriyelilere yönelik olan önyargıdan dolayı uzun süre kiralayacak ev bulamadıklarını, Türkiye'deki çalışma koşullarının zorluğu karşısında dayanmaya çalıştıklarını, yerli halktan birilerinin olumsuz tavrı ile karşılaştıklarında olayların büyümemesi için ortamdan uzaklaşıp iletişim kurmamayı tercih ettiklerini ve özellikle temel ihtiyaçlar konusunda çözüm olarak her şeyden az az tüketerek yaşamaya alıştıklarını belirtmişlerdir. Saha araştırması esnasında, katılımcıların evlerinde olan eşyalarını Türk dostlarından temin ettikleri birkaç eşya ile ev ortamı oluşturmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Özellikle, 2020 yılında dünya genelinde görülen pandemi nedeniyle iş bulamayan veya işsiz kalan Suriyeli katılımcıların hem kendilerinin hem de çocuklarının boğazlarından kısıtları, bazı katılımcıların kira ve faturalarını ödeyememekten dolayı elektriksiz ve sussuz kalmaktan korktukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızda, kültürleşme sürecinde Suriyeliler açısından karşılaşılan en önemli zorluğun kendilerine yönelik olan olumsuz söylemlerin olduğu düşünülmektedir. Görüşmecilerden özellikle erkek katılımcılar Suriyelilere yönelik dışlayıcı söylemlerden olumsuz etkilendiklerini ancak hem misafir olmalarından kaynaklı hem de kargaşadan kaçınabilmek amacıyla ötekileştirici söylemlere sessiz kalmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Kültürel Devamlılık

Kültürel devamlılık, John W. Berry'nin (1997: 36) kültürleşme kuramının temelini oluşturan iki ana sorudan biridir. Berry'e göre, bireyler orijinal kültürlerine bağlı kalmaya değer verdiklerinde ve diğer gruplarla etkileşime girmekten kaçındıklarında ayrışma stratejisine yönelmiş olmaktadır. Berry (2005:705), göçmenlerin kültürel devamlılık isteklerini "kültürleşen bireyler kültürel miraslarını ve kimliklerini ne derecede korumayı tercih ederler?" sorusu ile ortaya koymaktadır. Bu araştırmada da katılımcıların kendi kültürlerine göre yaşayıp yaşamadıklarını ortaya koyabilmek için Suriyelilere "Türkiye'de yaşarken kendi kültürünüzü nasıl yaşıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Söz konusu soru Türkçe anlamında her ne kadar kültürel devamlılık anlamına tam tekabül etmese de soruyu Suriyeli katılımcılara kendi anadilleri olan Arapça ile yönelttiğimizde birebir aynı anlam denk gelmekte olup katılımcılar "kültürümüzü Suriye'de olduğu gibi yaşıyoruz, kültürümüze ait hiçbir şey değişmedi, kendi evimde Suriye kültürünü yaşıyorum, dışarda da Türklere uyum sağlamaya çalışıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Dolayısıyla saha araştırmasından elde edilen bulgulara ve araştırmacının gözlemlerine dayanarak, Suriyeli katılımcılar için kültürel devamlılığın önemli olduğunu ve buna dikkat ettiklerini söyleyebilmek mümkündür. Katılımcılar, araştırmanın diğer sorularına verdikleri cevaplarda da kültürel devamlılığı istediklerini dile getirmektedirler. Örneğin, bazı Suriyelilerin okul çağındaki çocuklarının Arapça dilini unutmaması için evlerindeki televizyonlarda Türkçe kanalların değil de Arapça kanalların izlenmesini sağlaması, bazı kadın katılımcıların da kızlarını Suriye kültürünü devam ettirecek kalıplara gerekirse zorla sokacağını beyan etmesi şeklindeki katılımcı görüşleri Suriyelilerin kültürel devamlılığa önem verdiklerinin göstergesidir. Dolayısıyla, Suriyelilerin miras kültürlerini devam ettirmeyi tercih etmeleri, araştırmanın sonuçlarına ayrışma stratejisine yönelim olarak yansımıştır.

Suriyelilerin Türk Toplumuna ve Kültürüne Uyum Sağlama İstekleri

Kültürleşme sürecinde başarılı bir kültürel uyumdan söz edebilmek için karşılıklı uyum gerekmektedir. Bu doğrultuda, Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlama isteklerini ortaya koymayı amaçlayan "Türk halkına uyum sağlamak ister miydiniz?" şeklindeki soruya bazı katılımcılar Türk toplumuna uyum sağlamak istediklerini, bazıları

ise sadece kendi kültürlerine yakın olan değerler açısından uyum sağlayabileceklerini ifade etmişlerdir.

Kültürel uyum açısından erkek katılımcılardan 5'i Türk toplumuna tam olarak uyum sağlamaya çalıştıklarını 1'i de sadece kendi kültürel değerlerine yakın değerleri benimsemek istediğini belirtmesi nedeniyle sadece 1 erkek katılımcının ayrışmayı yüksek düzeyde tercih ettiği çalışmanın sonuçları arasındadır. Kadın katılımcılardan ise 3'ünün kültürel uyumlarının yüksek olduğu, 5'inin de kendi kültürlerine göre yaşamayı tercih edip kültürel uyum açısından ayrışmayı yüksek düzeyde benimsedikleri görülmüştür. Özellikle, ülkede kalış süresi açısından, Türkiye'de 7 yıldır ikamet eden bir kadın katılımcının Türk toplumuna sadece dil açısından %100 uyum sağlamak istediği, kendisinden ve düşüncelerinden farklı insanların arasına karışmak istemediği şeklindeki görüşlerinin üzerinde durulmasının önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Zira, katılımcının kendi isteği ile Türk toplumundan ayrışmayı tercih etmesi nedeniyle Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik kültürel uyumlarının tam olarak gerçekleşmeyeceği düşüncesini akıllara getirmektedir. Bu da, Suriyelilerden bazılarının belirgin bir şekilde Türk halkı ile kolay kolay bütünleşmek istemeyecekleri şeklinde bir değerlendirmenin yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Bir başka açıdan bakılacak olunursa, kapalı bir toplum olmanın yanı sıra, kendi kültürlerine son derece muhafazakâr bir şekilde bağlı olan Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik bütünleşme süreçlerinin uzun vadede gerçekleşmeyeceğini ifade etmek mümkün gözükmemektedir.

Yapılan saha araştırmasında dini değerlerine ve kültürel miraslarına çok fazla bağlı olan katılımcıların Türk toplumu ile çok kaynaşmak istemedikleri dolayısıyla da uyum konusunda isteksiz oldukları gözlemlenmiştir. Bu konuda, her ne kadar Suriye ve Türkiye kültürleri açısından dini anlayışlar ortak olsa da dinin her iki ülkenin toplumlarında farklı boyutlarda yaşandığını belirtmenin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir.

Sosyal Destek

Sosyal destek, göç eden bireylerin uyumlarını pozitif yönde etkileyen ve özellikle de savaşı deneyimlemiş mültecilerin kültürel ve psikolojik uyum süreçlerinde koruyucu faktör olarak yer alan değişkenlerden biridir (Berry ve Sam, 2010. 314). Bu bağlamda,

Suriyelilerin Türkiye’den herhangi bir yardım alıp almadıklarını ve kendilerine yapılan sosyal desteklerin hayatlarındaki kolaylaştırıcı etkilerini ortaya koyabilmek amacıyla katılımcılara “Türkiye’de herhangi bir yardım alıyor musunuz? (Aynı veya nakdi yardım)” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin 14 katılımcının 12’si uluslararası kuruluşların fonlarından sağlanan “Kızılay Kart” sayesinde nakdi yardım aldıklarını ve kendilerine yapılan bu yardımlarla kiralarını ve faturalarını ödeyebildiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle bazı katılımcıların “Kızılay Kart yardımı olmasaydı Türkiye’de yaşayamazdık” şeklindeki ifadelerinden yola çıkarak, Suriyelilerin Kızılay’dan aldıkları yardım sayesinde Türkiye’deki hayat pahalılığına dayanabildiklerini ve Kızılay’dan aldıkları yardım olmasa Avrupa ülkelerine gidebilmenin yollarını daha fazla zorlayacaklarını ifade etmenin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen bilgiler ve saha araştırmasındaki gözlemlerden anlaşıldığı kadarıyla, araştırmaya katılan 14 katılımcıdan sadece 4 erkek katılımcının asgari düzeye yakın bir gelirinin olduğu diğer katılımcıların ise neredeyse hiçbir geliri olmadığı ve sadece Kızılay’dan aldıkları nakdi yardımlarla geçinmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca saha araştırması esnasında çok az katılımcı belediyelerden aynı yardım (kömür, gıda) aldıklarını beyan etse de katılımcılardan biri hayır kuruluşlarından (İnsani Yardım Vakfı) kendilerine gıda yardımı yapıldığını ancak gelen gıda yardımlarının Türk malı olmasından dolayı tüketemediklerini (özellikle çay) ve bu yüzden bu yardımları etraflarındaki Türk komşularına dağıttığını beyan etmiştir. Ayrıca katılımcılardan biri, Suriyelilerin Kızılay’dan aldıkları sosyal destek konusunda, Türk komşularının kendilerine sürekli devletten yardım aldıkları şeklinde söylemlerde bulunduğunu ancak kendilerinin 4 kişilik bir aile olmalarından dolayı yardım alamadıklarını ve Kızılay Kart yardımlarının sadece 5 kişi ve üzerinde olan ailelere yapıldığını dile getirmiştir. Bu ifadelerden ve bazı katılımcıların Türk toplumunda dikkat çeken “Suriyelilerin çok çocuk doğurduğu” ifadelerine yönelik eleştirel görüşlerinden yola çıkarak, “Türkiye’de geçici koruma kapsamında olmasına rağmen Suriyeli aileler Kızılay’dan daha fazla nakdi yardım alabilmek veyahut bu yardım için gerekli kişi sayısına ulaşabilmek için mi çok çocuk doğuruyorlar?” sorusu akıllara gelebilmektedir. Dolayısıyla, araştırmacının saha araştırması sonuçları ve Suriyelilere ilişkin deneyimlerinden yola çıkarak, Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin bir kısmının “ne

kadar çok çocuk o kadar çok nakdi yardım” şeklinde bir düşüncelerinin olabileme ihtimalinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Suriyelilerin Maddi Durumlarının Kültürel Uyuma Etkisi

Suriyeli katılımcılar, ekonomik durumları açısından “mevcut maddi durumunuz sosyal ve kültürel hayatınızı nasıl etkiliyor?” şeklindeki soruya 14 görüşmeciden 10’u maddi zorluklar nedeniyle psikolojik sıkıntılar yaşadıklarını ve borç isteme durumları yüzünden insanlarla olan iletişimlerinin olumsuz etkilendiği, işverenlerin kendilerini dışlandığı ve Türk işçilere göre ucuz iş gücü ile çalıştırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelere ek olarak, yapılan saha araştırmasında da katılımcılardan yarısının hiçbir geliri olmadığı, ev kiralarını aldıkları yardımlar sayesinde ödeyebildikleri hatta bazı katılımcıların ödeyemedikleri, uzun süredir işsiz olan erkek katılımcıların geçici olarak hayır kuruluşlarına ait lojmanlarda aileleri ile birlikte barınmaya çalıştıkları, kimi katılımcıların ise gelir durumlarına göre gecekondü gibi evlerde yaşadıkları ve bazılarının ise maddi durum sıkıntılarından dolayı 2 oda ve bir salon şeklindeki evlerde 15 kişi yaşadıkları tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarından ve araştırmacının yaptığı gözlemlere göre, sürekli bir işte çalışabilen ve iş bulabilen erkek katılımcıların psikolojik uyumlarının yüksek düzeyde olduğu, kadın katılımcıların ise çoğunlukla maddi durumdan kaynaklı mutfak alışverişlerini tam olarak karşılayamamalarından dolayı ruhsal sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Buna karşın, Suriye’de az çalışarak refah içinde yaşamaya alışkın olduklarını dile getiren az sayıdaki katılımcının Türkiye’de iş bulsalar dahi Türkiye’deki çalışma şartlarından ve yaşam koşullarından sürekli yakındıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’deki mevcut çalışma şartlarının Suriyelilerin kültürel ve psikolojik uyumlarını olumsuz yönde etkilediği, çoğu Suriyelinin daha az çalışmaya karşılık daha fazla sermayenin verildiği Avrupa ülkelerine gidebilmek için uluslararası kuruluşlara başvuruda bulunduğu hatta bazı katılımcıların Türkiye dışında başka ülkeye gönderilmelerinin bekleyişi içinde oldukları tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak, Türkiye’deki yaşam koşulları ve çalışma şartlarından şikayetçi olan Suriyelilerin Türkiye’den vatandaşlık alsalar dahi Avrupa ülkelerine iltica etmek isteyecekleri ve söz konusu durumların katılımcıların kültürel uyumlarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesini zorlaştıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Televizyon Kullanımı ve Medya'daki Haberlere İlişkin Sonuçlar

Suriyelilerin günlük hayatta kullandıkları televizyon kanallarına ilişkin tercihleri kültürel uyumlarını ve benimsedikleri kültürleşme stratejilerini etkileyen bir faktördür. “Televizyon izlerken Türk mü yoksa kendi kültürünüzden olan kanalları mı tercih edersiniz?” sorusuna katılımcılardan yarısından fazlası hem kendilerinin hem de çocuklarının Türkçe dilini öğrenebilmesi için Türkçe kanalları tercih ettiklerini ancak kendi ülkelerine ilişkin haberleri sosyal medya mecralarından takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak katılımcılardan birkaçı da çocuklarının kendi ana dilleri olan Arapça’yı unutmamaları ve Türkiye’de asimile olmamaları için sadece Suriye kanallarını tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu doğrultuda, Türkçe kanalları tercih eden katılımcıların çocuklarının Türk kültürüne göre büyümelerinde bir sakınca görmedikleri buna karşın Arapça kanallarını tercih eden katılımcıların ise çocuklarının Türk kültürüne göre davranışlar öğrenmelerinden endişe duydukları ve kültürel miraslarını çocukları aracılığıyla devam ettirmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer sonuçta da Suriyeli katılımcıların tamamının kendilerine yönelik sosyal medyada çıkan haberleri çok dikkatli bir şekilde takip ettiği ve haberlerden kaynaklı günlük hayatta tedirginlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar “Türk medyasında Suriyelilerle ilgili yer alan haberleri nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklindeki soruya Suriyelilerle ilgili söylemleri kabul etmediklerini, haksız söylemlerin de bulunduğu, sosyal medyada çıkan haberlerden dolayı günlük hayatta olumsuz tepkilerle karşılaştıklarını dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak, sosyal medyada yer alan Suriyelilere yönelik haberlerin katılımcıların günlük yaşantılarını ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca saha araştırması gözlemlerine göre, Suriyelilerin sosyal medya konusunda çok güçlü haber ağlarına sahip oldukları ve Türkiye’nin herhangi bir şehrinde meydana gelen bir olaydan anında haberdar oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Algılanan Ayrımcılık

Çalışmada, algılanan ayrımcılığa ilişkin Suriyeli katılımcılara yöneltilen “Sizin için hoş bir durum olmadığını biliyorum, ama önyargı/ ayrımcılık ve ötekileştirilmeye hiç maruz kaldınız mı?” şeklindeki soruya katılımcıların tamamı yüksek ve orta düzeyde

olacak şekilde dışlanmayı hissettiklerini belirtmişlerdir. Cinsiyet farklılıkları açısından değerlendirilecek olunursa, yerleştikleri toplumda kendilerini etnik kimlikleriyle var etmek isteyen Suriyeli kadınların erkeklere nazaran daha fazla ayrımcılık yaşadıkları; Suriyeli kadınların uyum süreçlerinin erkek bireylere göre daha zorlu geçtiği ve bu durumun erkeklerin başa çıkma stratejilerinin kadın katılımcılardan daha güçlü olması ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler ve araştırmacının Suriyelilerle ilgili yaptığı gözlemlere göre, Suriyelilerin Türkiye’deki misafirliklerinin uzamasının ve Türkiye’nin barındırdığı Suriyeli sayısının milyonları bulması durumlarının katılımcıların dışlanma deneyimlerinin çok fazla olmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, Türkiye gelişmekte olan bir ülke olmasının yanı sıra işsizliğin çok olduğu bir ülke olmasına rağmen milyonlarca Suriyeliyi 9 yıldır misafir olarak barındıran bir ülkedir. Mevcut araştırmada, iki toplum arasındaki kültürel ve yaşayış tarzlarındaki farklılıklara ek olarak Suriyelilerin işgücü piyasasına etkilerinin Türk toplumu tarafından olumsuz olarak algılandığı ve bu durumların da Suriyelilerin ötekileştirilmesini arttırdığı görülmüştür. Erkek katılımcıların da en çok iş konusunda dışlanma yaşadıklarını ifade etmesi söz konusu görüşleri destekler niteliktedir.

Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Gitme İsteklerine İlişkin Sonuçlar

Suriyelilerin Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamaya ilişkin istekleri veya planlarının kültürel uyum süreçlerini olumsuz etkileceği düşünülmektedir. “Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak ister miydiniz?” sorusuna katılımcılardan 4’ü Avrupa ülkelerine gitmek istediğini belirtirken, diğer katılımcılar ise Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması, Türk devletine karşı minnet olduklarından dolayı başka bir ülkede yaşamak istemedikleri şeklinde görüşler bildirmişlerdir.

Katılımcılar arasından Avrupa ülkelerine ve özellikle de Almanya’ya gitmek istediklerini ifade eden iki katılımcı, ilgili kurumlara başvuru yaptıklarını ve gitme gerekçesi olarak; Türkiye’deki çalışma saatlerinin fazla olduğunu ve karın tokluğuna çalıştıklarını, Almanya’daki Suriyelilerin çalışmadan çok rahat yaşadıklarını, Almanya’nın mültecilere Türkiye’den daha fazla para yardımı yaptığını ve Türkiye’de 5 milyona yakın Suriyeli olmasından dolayı Türkiye’nin Almanya gibi yardım

yapamadığını ve Almanya'daki Suriyeli sayısının az olmasından dolayı Türkiye'deki mevcut koşullardan daha rahat koşullara sahip olabileceklerini öne sürmüşlerdir. Almanya'ya gitmek istediğini dile getiren katılımcılardan biri, ilk başlarda Türkiye'de kalmak için gelmediklerini, Avrupa'ya bir geçiş ülkesi olarak kullanabilmek için Türkiye'ye sığındığını, çocuklarından birinin kaçak yollarla Almanya'ya gittiğini kendilerinin de yasal yollardan gitmeye çalıştığını görüşmeler esnasında belirtmişti. Söz konusu katılımcının ifadeleri "Türkiye'deki Suriyelilerin kaçtı Türkiye'yi Avrupa ülkelerine geçiş ülkesi olarak kullanabilmek amacıyla Türkiye'ye sığınmıştır?" sorusunu akıllara getirmektedir. Dolayısıyla, söz konusu katılımcının düşüncesi ile benzer düşüncelere sahip Suriyelilerin Türkiye'deki kültürel uyumlarının başarılı bir şekilde gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğu düşünülmektedir.

Suriyelilerin Türk Toplumu ve Türk Kültürüne İlişkin Düşünceleri

Suriyelilerin yaşadıkları şehirlerdeki yerel halka yönelik düşünceleri kültürleşme tutumlarını etkilemektedir. "Türk toplumu ve kültürü hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki soruya katılımcıların neredeyse tamamı Türklerin merhametli, vicdanlı, yardımsever, saygılı ve hoşgörülü olduklarını ifade etmiştir. Bu araştırmada, Suriyeli katılımcılar her ne kadar çok fazla dışlanma deneyimi yaşadıklarını belirtmiş olsalar da kendileri ile iletişim kurmak isteyen Türk dostları ve komşularından maddi manevi her konuda yardım aldıklarını, ilişkilerinin iyi olduğunu ve kendilerini kucaklayan Türk halkına minnettar olduklarını da dile getirmektedirler.

Son olarak, katılımcıların Türk devletine ilişkin düşüncelerinin olumlu olduğu, Türkiye devletinin kendilerine yönelik sınır kapılarını açmasından dolayı müteşekkirdikleri, Türk Devleti'nin kendilerine yaptığı iyilikleri Arap ülkelerinin yapmadığı şeklinde düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Suriyelilerin Geleceğe Dönüşe Dair Düşünceleri

Çalışmanın sonuçlarına göre, Suriyelilerin geleceğe yönelik düşüncelerinde belirsizlikler bulunmaktadır. "Şu anki yaşantınız doğrultusunda, geleceğinizi ve çocuklarınızın geleceğini nasıl tanımlarsınız?" sorusuna katılımcıların yarısından fazlası Türkiye'de kalmak istediklerini dile getirirken, bazı katılımcılar mevcut statülerinden dolayı geleceğe dair belirsizlik içinde olduklarını, şu an için Türkiye'de kalmak

istediklerini ama Suriye düzelirse dönme ihtimalleri de olduğunu dile getirirken; katılımcıların çok azı da geleceklerini Avrupa’da gördüklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu katılımcıların belirsiz düşünceler içinde olmalarının Türkiye’de sahip oldukları “geçici koruma statüsü” ile ilişkili olduğu, gelecek planlarını Türkiye’ye göre şekillendirmek isteyen bazı katılımcıların ansızın sınır dışı edilmekten veyahut kendilerine Suriye’ye zorunlu geri dönüş yaptırılmasından korktukları tespit edilmiştir.

Gönüllü Geri Dönüş

Mevcut araştırma, katılımcılar “Suriye’ye geri dönmek ister miydiniz?” sorusuna Suriyeli görüşmecilerden çoğu Suriye’ye dönmek istemediklerini (9 kişi), dönme ihtimalleri olduğunu söyleyenler ise savaşın sona erip Suriye’nin düzelmesi veyahut rejimin düşmesi halinde dönebileceklerini ifade etmişlerdir. Buradan, savaş bitse de Suriye’de okulların ve hastanelerin tahrip edilmiş olması, alt yapının olmaması nedenlerinden dolayı katılımcıların neredeyse tamamının Suriye’ye dönmek istemediği, geri dönüş yaptırılrsa bile çocuklarının eğitimlerini Türkiye’de tamamlamalarını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın sonucuna ve araştırmacının saha araştırması gözlemlerine göre, katılımcıların Suriye’ye dönmek istememelerinin başında, erkek katılımcıların Esad rejimin kendilerine işkence çektirmesinden ve aile üyelerine zarar verilmesinden korkması, benzer şekilde kadın katılımcıların eşlerinin rejim tarafından alıkonulmasından endişe duymaları başlıca sebepler arasında yer almaktadır. Ayrıca, saha görüşmeleri esnasında katılımcıların yarısından fazlasının rejim karşıtı olduklarını ifade etmesinin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden ve araştırmacının Suriyelilerle ilgili 3 yıllık deneyimlerinden yola çıkarak, Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin çoğunluğunun rejim karşıtı olduğu ve Suriye’deki Esad rejimi değişmediği sürece Suriye’ye gönüllü geri dönüş yapmak istemeyecekleri, zorunlu bir geri dönüşün olması halinde ise Türkiye ve Suriye’nin eğitim sistemlerinin farklı olması nedeniyle Türkiye’de eğitim gören Suriyeli çocukların eğitimlerini tamamlayana kadar Türkiye’de kalmak isteyecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına Dair Düşünceleri

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, görüşme yapılan Suriyelilerin neredeyse tamamının Türk vatandaşlığı almak istediği tespit edilmiştir. Katılımcılar “Türk vatandaşlığına geçmek ister miydiniz ve böyle düşünmenizdeki etkili olan durumlar nelerdir?” şeklindeki soruya bir katılımcı hariç 13 katılımcı daha rahat bir hayatın kapılarını aralayabilmek için Türk vatandaşlığına geçmek istediklerini belirtmişlerdir. Vatandaşlık istemediğini belirten katılımcının ise kendilerine yapılan yardımların kesilmesinden endişe duyduğu ve Türk vatandaşlığının kendilerine getireceği kazanımlar hakkında bilgisi olmadığından dolayı görüşmeler esnasında vatandaşlık istemediğini dile getirdiği görülmüştür.

Saha araştırmasından elde edilen sonuçlara göre, Türk vatandaşlığını şu an alabilecek koşulları sağlamadığını düşünen Suriyelilerin, çocuklarının eğitimlerini Türkiye’de tamamlaması ile çocuklarının Türk vatandaşı olabilme olasılıklarının artacağı ya da çocuklarının üniversite eğitimlerini Türkiye’de tamamladıktan sonra vatandaşlık alacakları ve bu sayede de kendilerine vatandaşlık yollarının açılacağı şeklinde bir düşünceye sahip oldukları tespit edilmiştir. Ek olarak, araştırmacının Suriyeliler ile ilgili tecrübelerine dayanarak, kimi Suriyelilerin de Türkiye’de doğan çocuklarının kesinlikle Türk vatandaşlığı alacakları şeklinde bir düşünceye sahip olduklarını ifade edebilmenin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak; Türk vatandaşlığına geçiş Suriyeliler açısından; daha iyi bir geleceğin kapılarını aralayabilmek, bir vatana ait olmak, Türkiye’de kalıcı olabilmenin bir yolu, Suriye’ye gönüllü geri dönüş yapılsa bile Türkiye’ye geri gelebilmenin garantisi, başka bir ülkeye çalışmak için gidebilmenin yasal çıkış yolu, Avrupa ülkelerine sığınmacı değil de Türk vatandaşı olarak yasal bir şekilde gidebilmenin aracı, Türkiye’de gayrimenkul satın alabilmek ve sığınmacı hayatından bir çıkış yolu şeklinde görüldüğü tespit edilmiştir.

Tercih Edilen Kültürleşme Stratejilerine İlişkin Sonuçlar

Suriyelilerin John W. Berry’nin kültürleşme kuramı kapsamında tercih ettikleri kültürleşme stratejilerine odaklanılan bu çalışmada, Efeler ilçesinde ikamet eden Suriyeli yetişkinlerin çoğunlukla ayrışma stratejisini sonrasında da bütünleşme stratejisini tercih

ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; Suriyeli katılımcıların yarısından fazlasının kendi kültürlerini koruyarak yaşantılarına devam etmek istemesi ve Türk toplumu ile mesafeli olacak şekilde kültürleşme tutumları benimsemeleri nedeniyle ayrışma stratejisine yöneldikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Suriyeli katılımcıların Türkiye ve Suriye kültürleri arasındaki kültürel mesafenin çok fazla olduğunu bildirmesi de bu çalışmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki farklılıkların çok olması ve Suriyeli katılımcıların kültürleşme sürecinde çok fazla dışlanma deneyimleri yaşadıklarını ifade etmesi Suriyelilerin çoğunlukla ayrışma stratejisini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin başında yer almaktadır. Dahası, araştırmada, algılanan ayrımcılığı çok fazla hissedilmesinden kaynaklı Suriyeli katılımcıların kültürel uyumlarının yanı sıra psikolojik uyumlarının da düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından ise, ayrışma stratejisini kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha fazla tercih etmişlerdir. Son olarak, ülkede kalış süresinin benimsenen kültürleşme tutumları açısından erkek katılımcılar için çok olumlu bir etkiye sahip olduğu görülürken; kadın katılımcıların kültürleşme tercihleri üzerinde çok az bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Suriyelilerin Türk toplumundaki kültürel ve psikolojik uyumlarının yüksek düzeyde olabilmesi ve Türk halkı ile bütünleşebilmeleri için Suriyelilerin öncelikle Türkiye’de mevcut statülerinin belirsizliğinin ortadan kaldırılması, hangi koşullarda ülkelerine geri gönderilme ya da sınır dışı edilebilecekleri durumlarının açık bir şekilde belirlenmesinin yanı sıra Suriyelilerin bu konu hakkında bilgilendirilmesinin ilgili kurumlarca şeffaf bir şekilde yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda; 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 105 inci maddesiyle kurulan “Göç Politikaları Kurulu” nun İç İşleri Bakanlığınca yılda 4 kez gerçekleştirilen toplantılarının daha sık aralıklarla yapılarak Suriyelilerin Türkiye’deki süresiz olan geçici koruma statülerine Avrupa Birliği ülkelerindeki gibi bir süre belirlenmesinin hem Suriyelilerin gelecek akıbetleri hakkında endişeden kurtulmalarına hem de Türk toplumunun Suriyelilerin misafirliklerinin uzamasına yönelik olan endişe ve tepkilerinin azalması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, Türkiye’deki Suriyelilerin statülerindeki belirsizliğin Türkiye Büyük Millet Meclisi

gündemine taşınarak ve Türk halkının bu konudaki düşünceleri de dikkate alınarak tartışılması gerektiği düşünülmektedir. Zira, Suriyelilerin Türkiye’deki kalışları ile ilgili olarak Türk vatandaşlarının düşünceleri dikkate alınmadan alınacak herhangi bir kararın Suriyelilere yönelik tepkileri arttırması ve toplumsal huzuru olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacaktır.

Araştırma esnasında dil bilmeyen Suriyeli katılımcıların Türk toplumu ve kültürü hakkında çok az bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Araştırma boyunca yapılan gözlemlerde orta yaş ve üstü Suriyelilerin zorunlu olmadıkça Türkçe dilini öğrenmeyi istemedikleri ve sadece kendileri gibi aynı dili konuşan Suriyeliler ile iletişim kurup ev sahibi halktan kendilerini ayıştırdıkları gözlemlenmiştir. Özellikle 30 yaş ve üstü Suriyelilerin bilhassa Suriyeli kadınların Türk toplumundan kendilerini ayıştırmalarının önüne geçilebilmesinin yanı sıra kültürel uyumlarının arttırılıp Türk toplumu ile bütünleşmelerinin sağlanabilmesi için Suriyeli yetişkinlere yönelik dil kurslarının aşamalı olacak şekilde zorunlu kılınması gerektiği düşünülmektedir. Buna yönelik; Aydın’daki Halk Eğitim Merkezlerinin Suriyelilere yönelik gerçekleştirdiği Türkçe kurslarının arttırılması sağlanabilir. Söz konusu kurslarda, Türkçe-Arapça diline hâkim yeterli eğitmenlerin bulunmaması halinde ise Aydın Valiliği aracılığıyla Aydın’da yüksek öğrenim kurumlarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerden gönüllü olabilecek kişilere ulaşılarak orta yaş ve üstü Suriyelilerin dil öğrenimlerinin gerçekleştirilmesinde Türkçe bilen Suriyeli üniversite öğrencilerinden destek alınmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.

Suriyelilerin iş piyasasına dâhil edilebilmesi için ilgili kurumlar tarafından mevcut düzenlemelerin üzerine daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Zira, işsizlik sıkıntısı yaşayan Suriyeli erkek katılımcılar ruhsal olarak kendilerini kötü hissettiklerini ifade ederken; kadın katılımcılar da çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktan ötürü ruhsal sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, Türkiye’nin sığınmacı olarak kabul ettiği milyonlarca Suriyelinin istihdamı açısından politika yapıcılara çok büyük görevler düştüğü ve mevcut göç politikalarının Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmadığı ifade edilmesinin mümkün olduğu görünmektedir. Dahası, Türkiye’nin gelişmiş değil de gelişmekte olan bir ülke olması ve henüz kendi vatandaşlarının işsizlik sorunlarına

yönelik yeterli çözümleri üretememesinden dolayı Türkiye'deki Suriyelilerin istihdamının Türkiye ile sınırlı kalmaması gerektiği düşünülmektedir. Buna çözüm olarak; Türkiye'de geçici koruma kapsamında olup da herhangi bir işte uzman seviyesinde olan (mühendis, öğretmen, hukukçu) ancak Türkiye'de istihdamı sağlanamayan Suriyelilerin Ortadoğu ülkelerinde iş bulabilmeleri halinde, bu kişilerin sınır dışı edilmeden iş buldukları ülkelerde çalışabilmesinin önünün açılabilmesi için “istisnai koşullar” altında devlet nezdinde yardımcı olunabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonucuna göre, Türkiye'deki Suriyeliler kendilerini sığınmacı olarak kabul eden Türkiye Devleti'nin kendilerine daha fazla maddi destekte ve olanaklar sunmasını veyahut istihdam konusunda kendilerine yardımcı olunması beklentisi içerisindeyler. Bu bağlamda, dil bilmeyen ve belirli bir yaşın üzerindeki Suriyelilerin tarım, hayvancılık ve tekstil gibi sektörlerde istihdamlarının yapılabilmesi için hükümetin ve gerekli mercilerin yerel halk ve işverenler ile iş birliği yapmasının çok önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin çalışma izinleri olmaması halinde sadece kayıtlı oldukları illerde çalışabildikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca saha araştırması esnasında görüşmecilerden birinin “*eşim 7 yıldır sigortasız çalışıyor eğer vatandaşlığımız olsaydı eşim sigortalı bir işte çalışabilirdi (Hatice, giriş yılı 2013, ev hanımı)*” şeklindeki ifadelerinden yola çıkarak Türkiye'deki Suriyelilerin çoğunun sigortasız işlerde çalıştığı ileri sürülebilir. Dolayısıyla, kendilerine sigorta yapacak bir iş veren bulamayan Suriyelilerin kayıtlı oldukları şehir dışında çalışabilmek gerekli olan çalışma izinlerini temin etmelerinin kolay bir şekilde mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, Suriyelilerin kayıtlı oldukları iller dışında iş arayabilmelerini sağlayacak yol izinlerinin İç İşleri Bakanlığı başkanlığında İl Göç İdaresi Müdürlükleri aracılığı ile sağlanabilmesinin iş bulamayan Suriyelilere çözüm olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, mevsimlik tarım işleri dışında iş bulabilen (mevsimlik tarım işlerinde iş bulabilen Suriyelilere Sosyal Güvenlik Kurumundan aldıkları evrak ile kayıtlı oldukları iller dışında çalışmalarına müsamaha edildiği araştırmacının Suriyelilere ilişkin saha araştırması gözlemleri arasındadır) ancak çalışma izni temin edemeyen Suriyelilerin kayıtlı oldukları iller dışında çalışabilmelerine ilişkin İç İşleri Bakanlığı'nın gidilecek illerin Suriyeli yükünü arttırmadan uzun vadeli planlamalar yapılabilmesinin mümkün olduğu

düşünülmektedir. Söz konusu hususların, Göç Politikaları Kurulu'nda görüşülmesinin Suriyelilerin istihdamına ilişkin çözüm getireceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan katılımcı görüşlerinden yola çıkarak, toplumsal huzurun inşa edilebilmesi için Suriyelilerin Türk kültürü ve Türk toplumu hakkında bilgilendirilmesinin yapılmasının yanı sıra Türk halkının da Suriye kültüründeki değerleri bilmesinin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir. Özellikle, Suriye kültüründeki düğünlerin kadın-erkek ayrı mekanlarda olacak şekilde yapıldığına yönelik Türk toplumunun bilgilendirilmesinin ve her iki toplumun birbirlerinin kültürlerine saygı duymalarının sağlanmasına yönelik çalışmaların ilgili kurumlar tarafından yapılmasının her iki toplumun iç içe yaşayabilmeleri açısından büyük bir önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin “Sosyo-Kültürel Uyum” bağlamında belediyelerle iş birliği yaparak yerel halk ile Suriyelilerin bir araya gelebileceği etkinliklerin düzenlenebilmesinin mümkün olduğu ve söz konusu etkinlikler için her iki toplumun kültürlerini tanıtacak broşürlerin hem Türkçe hem de Arapça dilleri ile hazırlanabilmesinin Suriyelilerin kültürel uyumlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Saha araştırması sonucunda elde edilen bilgilere ve araştırmacının gözlemlerine göre Türkiye’de ikamet eden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin hangi koşullarda Türk vatandaşlığı kazanabileceklerine ilişkin düzenlemelerin hukuksal mevzuatlarda açık bir şekilde yer almadığı tespit edilmiştir. Zira, geçici korumanın düzenlendiği 6458 sayılı YUKK’un 91. maddesinde ve 6203 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği’nde geçici koruma kapsamındaki kişilerin hangi koşullarda Türk vatandaşlığına alınabileceğine dair hiçbir hüküm bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, yapılan saha araştırması görüşmelerinde katılımcılardan birinin “*hatta vatandaşlık alan Suriyeliler bu vatandaşlık istisnai vatandaşlık, acaba Türkler bizi ülkeden çıkaracak mı diye düşünüyorlar (Sami, giriş yılı 2014)*” şeklindeki ifadelerinden yola çıkarak geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 7. maddesinde yer alan istisnai vatandaşlık hükümlerine tabii olduklarını söyleyebilmenin yanlış olmadığı düşünülmektedir. Ancak, Türkiye’de geçici koruma kapsamında kayıtlı olan Suriyeli sayısının 3,5 milyondan fazla olması ve Suriyelilere verilen geçici koruma statüsünün kitlesel göçlerden kaynaklı özel bir statü olması nedeniyle kanun yapıcıların Suriyelilerin

Türk Vatandaşlığı kazanımlarına ilişkin özel düzenlemeler yapması gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, göç eden bireylerin uyum süreci ile ilgili çalışmalarda kültürleşme ve kültürel uyum araştırmaları her geçen gün artarak dikkat çeken konular arasında yerini almaktadır. Türkiye'ye kitlesel akın ile göç etmiş Suriyelilerin Türk toplumu ile aynı ortamı paylaşmaları nedeniyle benimseyecekleri kültürleşme tutumları Türk toplumu ile bütünleşebilmeleri ya da Türk toplumundan ayrılmayı tercih etmeleri açısından büyük bir önem arz etmektedir. Ancak, Suriyelilerin kültürleşme süreçlerinde tercih ettikleri kültürleşme stratejilerine ilişkin çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, araştırmacının Suriyelilerin anadilini (Arapça) konuşabiliyor olması, Suriyeliler ile ilgili hem teorik hem de saha açısından tecrübelerine sahip olması ve savaşı deneyimlemiş Suriyelilerin durumlarına yakından tanıklık etmiş olması nedeniyle mevcut tez araştırmasında literatüre katkı sağlayacak zengin verilere ulaşıldığı düşünülmektedir. Aydın'ın Efeler ilçesinde ikamet eden geçici koruma kapsamındaki yetişkin Suriyelilerin, John W. Berry'nin kültürleşme kuramı bağlamında tercih ettikleri kültürleşme stratejileri ve kültürel uyumlarının ortaya koyulmaya çalışıldığı bu çalışmada nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Ancak, Aydın ilindeki Suriyeli sayısının Türkiye'nin diğer illerine göre çok az olması nedeniyle gelecekteki çalışmalarda mevcut araştırmanın çalışma grubunun sayısı artırılarak 400 binin üzerinde Suriyeli barındıran Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve İstanbul gibi şehirlerde nicel veya nitel yaklaşımlarla araştırmaların yapılması dahilinde Suriyelilerin benimsemiş olduğu kültürleşme stratejilerine ilişkin daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilmesi mümkündür. Bu araştırma, belirli sınırlılıklarla yapılmıştır. İlerleyen zamanlardaki kültürleşme çalışmalarının 1. kuşak Suriyeliler ve 2. kuşak Suriyeliler üzerinde karşılaştırmalı bir şekilde yapılması Türkiye'deki kültürleşme çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca gelecekteki araştırmaların; Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Lübnan'daki Suriyeli mülteciler şeklinde ülkelerin göç politikalarının kültürleşme stratejilerine etkisi üzerinden farklı karşılaştırmalarla çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKÇİÇEK, A. (2015) “Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Cilt 80, s. 54.
- AKINCI, B.; A. NERGİZ, E. GEDİK (2015) “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: **Göç ve Toplumsal Kabul**”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, ss. 68-69.
- AKKIR, R. (2019) “Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum: Suriyeli Mülteciler Örneği”, **Şarkiyat**, Cilt 11, Sayı 2, s. 957.
- AKSOY, E. (2016) “Daiş ve Suriye İç Savaşında Daiş’in Rolü”, **Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, s. 38.
- ALIAGA-ISLA, R.; A. RIALP (2013) “Systematic Review of Immigrant Entrepreneurship Literature: Previous Findings and Ways Forward”, **Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal**, Cilt. 25, Sayı: 9-10, ss. 821.
- ALSHENQEETI, H. (2014) “Interviewing as a Data Collection Method: A Critical Review”, **English Linguistics Research**, Volume 3, Issue 1, ss. 43-44.
- ATACA, B.; J. W. BERRY (2002) “Psychological, Sociocultural, and Marital Adaptation of Turkish Immigrant Couples in Canada”, **International Journal of Psychology**, Vol. 37, No. 1, ss. 13-23.
- Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA), Sığınma, Sınırlar ve Göç İle İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı (2014) ss. 35-43, “Çevrimiçi” https://echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_TUR.pdf, Erişim Tarihi 19/09/2019.
- AYCAN, Z.; J. W. BERRY (1996) “Impact of Employment-Related Experiences on Immigrants’ Psychological Well-Being and Adaptation to Canada”, **Canadian Journal of Behavioural Science**, Vol. 28, No. 3, ss. 240-245.
- BABATAŞ, G. (2007) “Beyin Göçü ve Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi”, **Öneri Dergisi**, Cilt 7, Sayı 28, s. 263.
- BARAN ÇELİK, N. (2015) “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Özel Sayı, ss. 69.
- BAYRAKTAR, R. (2013) “Zorunlu Göç’ten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 24, ss. 111-112.

- BBC. (2018). “Grafiklerle: Suriye’de 8. Yılına Giren Savaş”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137> Erişim Tarihi: 02.01.2020.
- BEEBE, L. H. (2007) “What Can We Learn From Pilot Studies?”, **Perspectives in Psychiatric Care**, Volume 43, Issue 7, s. 213.
- BERRY, J. W.; ve diğerleri (1987) “Comparative Studies of Acculturative Stress”, **International Migration Review**, Vol. 21, No. 2, ss. 492-507.
- BERRY, J. W. “Acculturation and Psychological Adaptation”, **Refugees-the Trauma of Exile: Humanitarian Role of Red Cross and Red Crescent**, Ed.; Diana Miserez, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1988, ss. 100-107.
- BERRY, J. W. (1992) “Acculturation and Adaption in a New Society”, **International Migration**, Vol. 30, ss. 69-76.
- BERRY, J. W. (1997) “Immigration, Acculturation and Adaptation”, **Applied Psychology: An International Review**, Cilt 46, Sayı 1, ss. 5-68.
- BERRY, J.W. (1999) “Intercultural Relations in Plural Societies”, **Canadian Psychology**, Vol. 40, Issue 1, ss. 15-17.
- BERRY, J. W. (2000) “Cross-Cultural Psychology: A Symbiosis of Cultural and Comparative Approaches”, **Asian Journal of Social Psychology**, Vol. 3, Issue 3, s. 197.
- BERRY, J. W. (2001) “A Psychology of Immigration”, **Journal of Social Issues**, Vol. 5, Issue 3, ss. 617-619.
- BERRY, J. W. (2005) “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, **International Journal of Intercultural Relations**, Cilt 29, Sayı 6, ss. 698-709.
- BERRY, J. W. (2006a) “Stress Perspectives on Acculturation”, ss. 43-44.
- BERRY, J. W. (2006b) “Design of Acculturation Studies”, s. 135.
- BERRY, J. W. (2011) “Immigrant Acculturation Psychological and Social Adaptations”, Ed.: Assaad E. Azzi, Xenia Chrysoschoou, Bert Klandermans, Bernd Simon, **Identity and Participation in a Culturally Diverse Society: A Multidisciplinary Perspective**, First Published, Chichester United Kingdom, 2011, Wiley-Blackwell, s. 283.
- BERRY, J. W. (2012a) “Context of Acculturation”, **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**, ss. 29-36.
- BERRY, J. W. (2012b) “Design of Acculturation Studies”, **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**, ss. 129-134.

- BERRY, J. W.; C. SABATIER (2010) "Acculturation, Discrimination, and Adaptation Among Second Generation Immigrant Youth in Montreal and Paris", **International Journal of Intercultural Relations**, Cilt 34, Sayı 3, ss. 191-207.
- BERRY, J. W.; C. SABATIER (2011) "Variations in The Assessment of Acculturation Attitudes: Their Relationships With Psychological Wellbeing" **International Journal of Intercultural Relations**, Cilt 35, Sayı 5, ss. 658-667.
- BERRY, J. W.; D. SAM, (1997) "Acculturation and Adaptation", **Handbook of Cross-Cultural Psychology, Social Behaviour and Applications**, Ed.: John W. Berry, Ype H. Portinga, Janak Pandey, Pierre R. Dasen, T. S. Saraswathi, Marshall H. Segall-Cıgdem Kağıtçıbaşı, Vol 3, Allyn and Bacon, Boston, 1997, ss. 303-314.
- BERRY, J. W.; H. C. TRIANDIS (2004) "Cross-Cultural Psychology, Overview", s. 527.
- BERRY, J. W.; F. HOU (2016) "Immigrant Acculturation and Wellbeing in Canada", **Canadian Psychology/Psychologie Canadienne**, Vol. 57, No. 4, ss. 254-264.
- BERRY, J. W.; T. BLONDEL (2009) "Psychological Adaptation of Vietnamese Refugees in Canada", **Canadian Journal of Community Mental Health**, Vol. 1, No. 1, s. 82.
- BERRY, J.W.; ve diğerleri (1989) "Acculturation Attitudes in Plural Societies", **Applied Psychology**, Vol. 38, No. 2, ss. 187-203.
- BERRY, J. W. ve diğerleri (2006) "Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation", **Applied Psychology: An International Review**, Vol. 55, No. 3, ss. 304-328.
- BERRY, J. W.; ve diğerleri (2015) **Kültürlerarası Psikoloji Araştırma ve Uygulamalar**, Ed.: Leman Pınar Tosun, 3. Bs., İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık.
- BETTS, A.; G. LOESCHER; J. MILNER (2012) **BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği**, Çeviren. Özgün Emre KOÇ, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (1997) **Dünya Mültecilerinin Durumu Bir İnsanlık Sorunu**, Tarih Vakfı, Ankara.
- BMMYK (2014) **Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı**, s. 9, "Çevrimiçi" file:///C:/Users/Win10/Downloads/handbook_on_protection_of_stateless_persons_tr.pdf, Erişim Tarihi 08/10/2019.
- BOSKI, P. (1990) "Correlative National Self-Identity of Polish Immigrants in Canada and the United States", **Contemporary Issues in Cross-Cultural Psychology**, ss. 10-11.

- BOURHIS, R. Y.; ve diğeri (1997) “Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach”, **International Journal of Psychological**, Vol. 32, No. 6 s. 376.
- BOZKURT, K. (2018) “**Avrupa Birliği Politikaları ve Düzenlemeleri Kapsamında Göç Hukuku Mülteci Statüsü ve Sığınma**” Birinci Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık.
- BOZKURT, Ö. (2020) “Hatay’ın Yayladağı İlçesine Göç Eden Suriyelilerin Bütünleşme Süreçleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, L.E.E.** Ankara.
- CABASSA, L. J. (2003) “Measuring Acculturation: Where We Are and Where We Need to Go”, **Hispanic Journal of Behavioral Sciences**, Volume 25, Issue 2, s. 132.
- CHRISTMAS, C. N.; G. G. BARKER (2014) “The Immigrant Experience: Differences in Acculturation, Intercultural Sensitivity, and Cognitive Flexibility Between the First and Second Generation of Latino Immigrants”, **Journal of International and Intercultural Communication**, Vol. 7, No. 3 ss. 247-251.
- CLARKE, L. K. (2009) “Making Meaning of Refugee Resettlement Experiences: The Acculturation Attitudes of Liberian Women”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of North Carolina at Greensboro, **Faculty of The Graduate School**, Greensboro.
- CRESWELL, J. W. (2016) **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, Çeviren: Ayfer Budak, İbrahim Budak (3. Bölüm), Miraç Aydın (4. Bölüm), Osman Birgin (10. Bölüm), 3. Baskı, Ed.: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- CRESWELL, J. W. (2017) **Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları**, Çeviren: Yüksel Dede, 3. Baskı; S. B. Demir (Ed.), Ankara, Eğiten Kitap.
- CRESWELL, J. W. (2007) “Qualitative Research Designs: Selection and Implementation”, **The Counseling Psychologist**, Vol. 35, No. 2, s. 252.
- ÇAKIR, S. (2011) “Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 23, s. 210.
- ÇARMIKLI, E. Ö.; M. U. KADER (2016) “Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin ‘Öteki’ Yüzü, **International Strategic Research Organization (USAK)**, Ankara.
- ÇİÇEKLİ, B. (ed.) (2009) “**Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimleri Sözlüğü**” No: 18, International Organisation for Migration (IOM).

- ÇİFTÇİ, H. (2018) “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt 7, Sayı 3, s. 2251.
- DEMİRBAŞ, Ç. Ö.; ve diğerleri (2018) “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Vatan Algısına İlişkin Görüşleri” **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt 13, Sayı 2, s. 260.
- DENİZ, O. (2011). “1990 sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri” **TÜCAUM VI: Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı** içinde, s. 95.
- DENİZ, T. (2014) “Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Cilt 18, Sayı 29, ss. 71-74.
- DEVELİ, E. S. (2017) “21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Göç Özel Sayısı, ss. 1345-1347.
- Dictionary.com (t.y.), “Çevrimiçi” <https://www.dictionary.com/browse/acculturation> Erişim Tarihi 11/01/2020.
- DIENER, E.; K. RYAN (2009) “Subjective Well-Being: A General Overview”, **South African Journal of Psychology**, Vol. 39, No. 4, s. 395.
- DONA, G.; J. W. BERRY (1994) “Acculturation Attitudes and Acculturative Stress of Central American Refugees” **International Journal of Psychology**, Cilt 29, Sayı 1, ss. 57-70.
- DOST, S. (2014) “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, s. 49.
- DOW, H. D. (2011) “The Acculturation Process: The Strategies and Factors Affecting the Degree of Acculturation”, **Home Health Care Management & Practice**, Vol. 23, No. 3, ss. 223-224.
- DULKADİR, D. (2017) “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri”, **Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, s. 22.
- ELLIS, C. (2007) “Telling Secrets, Revealing Lives: Relational Ethics in Research with Intimate Others”, **Qualitative Inquiry**, Volume 13, Issue 1, s. 4.
- ERDEM, B. (2017) “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları”, **Public and Private International Law Bulletin**, Volume 37, Issue 2, ss. 334-337.

- ERDOĞAN, M. M. (2018) **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ERGÜVEN, N.A.; B. ÖZTURANLI (2013) “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 62, Sayı 4, s. 1035.
- ERKAN, E. (2016) “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, **İlahiyat Akademi**, Cilt 3, Sayı 4, ss. 9-31.
- EKİCİ, H. (2019) “Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler ve Çözüm Önerileri”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Cilt 19, Sayı 44, s.702
- ERTEN, R. (2015) “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, s. 43.
- European Court of Human Rights Council of Europe (HUDOC), European Convention on Human Rights, s. 13, “Çevrimiçi” https://echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf, Erişim Tarihi 21/09/2019.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=EN> Erişim Tarihi: 01.10.2019.
- FOZDAR, F.; S. TOREZANI (2008) “Discrimination and Well-Being: Perceptions of Refugees in Western Australia”, **International Migration Review**, Vol. 42, No. 1, ss. 31-36.
- GALLAGHER, A. (2002) “Trafficking, Smuggling and Human Rights: Tricks and Treaties”, **Forced Migration Review**, Vol. 12, No. 25, s. 27.
- GAO, G.; W. B. GUDYKUNST (1990) “Uncertainty, Anxiety and Adaptation”, **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 14, No. 3, ss. 301-307.
- Geçici Koruma Yönetmeliği** (2014) “Çevrimiçi” <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, 06/10/2019.
- Geçici Koruma** (2020), “Çevrimiçi” <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi 30/12/2020.
- GILLIN, J.; V. RAIMY (1940) “Acculturation and Personality”, **American Sociological Review**, Volume 5, Issue 3, s. 371.
- GOLDING, J. M.; M. A. BURNAM (1990) “Immigration, Stress and Depressive Symptoms in a Mexican-American Community”, **Journal of Nervous and Mental Disease**, Vol. 178, No. 3, s. 162.

- GOODKIND, J. S.; Z. DEACON (2004) "Methodological Issues in Conducting Research with Refugee Women: Principles for Recognizing and Re-Centering The Multiply Marginalized", **Journal of Community Psychology**, Vol. 32, No. 6, ss. 721-739.
- GOODMAN, S.; S. A. SPEER (2007) "Category Use In The Construction of Asylum Seekers", **Critical Discourse Studies, Routledge Taylors & Francis Group**, Cilt 4, Sayı 2, s. 166.
- GÜLLÜPINAR, F. (2012) "Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 4, ss. 59-64.
- GRAVES, T. D. (1967) "Psychological Acculturation in A Tri-Ethnic Community", **Southwestern Journal of Anthropology**, Volume 23, Issue 4, s. 337.
- GRIGORYEV, D.; J. W. BERRY (2017) "Acculturation Preferences, Ethnic and Religious Identification and The Socio-Economic Adaptation of Russian-Speaking Immigrants in Belgium", **Journal of Intercultural Communication Research**, Vol. 46, No. 6, ss. 539-540.
- GÜNDOĞMUŞ, B.; A. GAYIRAN (2019) "Toplumsal Kabul ve Uyum Süreci Bağlamında Suriyeli Göçmenler", **Journal of Academic Value Studies**, Volume 5, Issue 5, s. 576.
- GÜZEL, B. (2017) "Suriye İç Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Değişen Göç ve Göçmen Politikaları", **I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi, Düzce**, 23-24-25 Kasım, s. 104.
- GÜVEN, M. (2015) "Kültürler Arası İletişim Engelleri:1991'den Günümüze Türkiye ve Ermenistan İlişkileri Örneği", **International Journal of Sport Culture and Science**, Cilt 3, Sayı 2, s. 108.
- HALABI, J. O. (2005) "Nursing Research with Refugee Clients: A Call for More Qualitative Approaches", **International Nursing Review**, Volume 52, Issue 4, s. 273.
- HARUNOĞULLARI, M.; İ. A. ÇELİK (2019) "Kilis Yerel Halkının Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 12, Sayı 67, s. 594.
- HWANG, W. C.; H. F. MYERS (2007) "Majör Depression in Chinese Americans", **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, Vol. 42, No. 3, ss. 190-193.
- HE, B.; A. RAN, J. BERRY (2019) "Psychological Adjustment and Social Capital: A Qualitative Investigation of Chinese Expatriates" **Cross Cultural & Strategic Management**, Vol. 26, No. 1, s. 70.

- HOU, F.; ve diğ erleri (2018) “Patterns and Determinants of Immigrants Sense of Belonging to Canada and Their Source Country”, **Ethnic and Racial Studies**, Vol. 41, No. 9 ss. 1612-1631.
- IHLAMUR-ÖNER, (2013), “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”, **Ortadoğ u Analiz Dergisi**, Cilt 6, Sayı 61, s. 43.
- İç iş leri Bakan ı Güler BM Mülteciler Yüksek Komiseri Guterres’i Kabul Etti** (2013) “Çevrimiçi” <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-guler-bm-multeciler-yuksek-komiseri-guterres-i-kabul-etti--12-03-2013>, Eriş im Tarihi: 01/12/2019.
- İÇDUYGU, A.; D.B. AKSEL (2012) “Türkiye’de Düzensiz Göç”, **Göç Yönetimi Genel Politika Çerçevesinin Düzenlenmesi ve Uygulanması Hususunda Türkiye’nin Çabalarının Desteklenmesi**, Ankara.
- JASINSKAJA-LAHTI, I.; G. HORENCZYK, T. KINUNEN (2011) “Time and Context in the Relationship between Acculturation Attitudes and Adaptation among Russian-Speaking Immigrants in Finland and Israel” **Journal of Ethnic and Migration Studies**, Vol. 37, No. 9, ss. 1426-1427.
- KAĞNICI, D. Y. (2017) “Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danış manlarına Düş en Rol ve Sorumluluklar”, **Elementary Education Online**, Cilt 16, Sayı 4, ss. 1771-1772.
- KARA, P.; KORKUT (2010) “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 467, s. 155.
- KARAARSLAN, F; A. Y. GENÇOĞ LU (2019) **Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak Kayseri’de Sivil Politik Aktörlerle Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Analiz**, Ankara, Tezkire.
- KARAMUSTAFALIOĞ LU, O.; H. YUMRUKÇAL (2011) “Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları”, **Şiş li Eftal Hastanesi Tıp Bülteni**, Cilt 45, Sayı 2, s. 65.
- KAYA, M. (2017) **Türkiye’deki Suriyeliler: İç İç e Geçiş ler ve Karş ılaş malar**, İstanbul, Hiper Yayın.
- KIZILKOYUN, F. (28 Ekim 2015). “Türkiye 2011’den Bu Yana 2.1 Milyon Suriyeli Mülteciye 8 Milyar Dolar Harcadı”, **Hürriyet**, “Çevrimiçi” <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-2011den-bu-yana-2-1-milyon-suriyeli-multeciye-8-milyar-dolar-harcadi-40007235>, Eriş im Tarihi 01/12/2019.
- KIZILTAŞ, Ş. (2014) “Kültürleş menin Tüketici Etnosentrizmi Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S. B. E. Erzurum**.
- KİRMAN, M.A. (2017) “Sosyal Bir Olgu Olarak Göç”, **İslam Coğrafyasında Göç ve Mültecilik Sempozyumu**, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, Rize, ss. 122-123.

- KOCANCI, M.; M. K. NAMAL (2017) “Kitlesel Göç Hareketleri ve Türkiye”, **Eğitim, Bilim, Sanat ve Felsefede Farkındalık**, Cilt 2, Sayı 7, s. 231.
- KOÇAK, F. Ö. (2020) “Kişilerarası İletişim Bağlamında Kültürleşme ve Sosyo-Kültürel Adaptasyon: Uluslararası Öğrencilere İlişkin Nicel Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Erciyes Üniversitesi, S. B. E.** Kayseri.
- KOÇAK, Y.; E. TERZİ (2012) “‘Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, s. 169-175.
- KOSIC, A. (2006) “Personality and Individual Factors in Acculturation” s. 116-122.
- KORKUSUZ, M. H. (2012) **Mukaddime’den Muahhire’ye Modern Dünyanın, Ulus Devlet’in, Din’in ve Milliyetçiliklerin Ekonomi, Kültür ve Siyaset Atlası**, 2. Baskı, İstanbul, Bilge Kültür Yayıncılık.
- KORKUSUZ, M.H; E. KUTLUK (2015) “Interaction of Ethno-Cultural Components and Socialization Dynamics Modern States Emergence in The Middle East”, **Journal of International Social Research**, Vol. 8, No. 41, s. 471.
- KOYUNCU, A. (2014) **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler**, Konya, Çizgi Kitabevi.
- KRUSSVALL, J.; ve diğerleri (2009) “The Strategies of Inter-Ethnic Adaptation of Estonian Russians”, **Studies of Transition States and Societies**, Vol. 1, No. 1, ss. 3-4.
- KWAK, K; J. W. BERRY (2001) “Generational Differences in Acculturation Among Asian Families in Canada: A Comparison of Vietnamese, Korean, and East-Indian Groups”, **International Journal of Psychology**, Vol. 36, No. 3, s. 153.
- KUBAT, U. (2013) “Çift Kültürlerde Kültürleşme, Kültürel Açından Simgesel Markalar ve Marka Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesinde Reklam Dilinin Rolü”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Akdeniz Üniversitesi S.B.E.** Antalya.
- KUNJARA K. (1982) “Communication Patterns of Thai Students in The Process of Acculturation”, Doctoral Dissertation, **The University of Oklahoma Graduate College**, Oklahoma.
- KUNST, J. R. ve diğerleri (2015) “We are in This Together: Common Group Identity Predicts Majority Members Active Acculturation Efforts to Integrate Immigrants”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, Vol. 41, No. 10.
- KURTBAŞ, İ.; H. ANDİÇ (2016) “Göç Politikası Bağlamında Geçici Koruma Yönetmeliğine Eleştirel Bir Bakış”, **International Symposium On Migration & Culture 01-03 December 2016**, s. 705.
- KUYUCU, N. (2017) “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İnsan Ticareti: Rantsev ve Sonrası”, **Fe Dergi**, Cilt 9, Sayı 2, s. 31.

- LEE, E. S. (1966) "A Theory of Migration", **Demography**, Volume 3, Issue 1, s. 49.
- LEE, M.; A. M. NEZU, C. M. NEZU (2018) "Acculturative Stress, Social Problem Solving and Depressive Symptoms Among Korean American Immigrants", **Transcultural Psychiatry**, Vol. 55, No. 5, s. 712.
- LI, X.; M. GRINEVA (2016) "Academic and Social Adjustment of High School Refugee Youth in Newfoundland", **TESL Canada Journal**, Vol. 34, No. 1, ss. 51-53.
- Madde14 (2016), "Çevrimiçi" http://www.madde14.org/index.php?title=Afrika_Birliği_Örgütü_Mülteci_Sorunlarının_Özel_Yönlerini_Düzenleyen_Sözleşme Erişim Tarihi 25/09/2019.
- MAEHLER, D. (2008) "Acculturation Orientations of Adult Immigrants in Germany-A Function of the Conceptualization" **In Book of Abstracts of the 19th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology**. Bremen. Germany, 27-3 July, Slide 2.
- MAHMOUD, T.O.; C. TREBESCH (2010) "The Economics of Human Trafficking and Labour Migration: Micro-Evidence from Eastern Europe", **Journal of Comparative Economics**, Sayı 38, s. 175.
- MANGALAM, J.J.; C. MORGAN (2015) **Human Migration: A Guide to Migration Literature in English 1955-1962**, Lexington, University Press of Kentucky.
- MARSHALL, M. N. (1996) "Sampling for Qualitative Research", **Family Practice**, Volume 13, Issue 6, s. 523.
- MASGORET, A.M.; C. WARD (2006) "Culture Learning Approach to Acculturation", **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**, ss. 60-71.
- MCAULIFFE, M.; M. RUHS (2017) "**World Migration Report 2018**", International Organization for Migration (IOM), Switzerland.
- MOTTI-STEFANIDI, F.; ve diğerleri (2012) "Positive Immigrant Youth Adaptation in Context: Developmental, Acculturation and Social-Psychological Perspectives", ss. 123-149.
- MOZTARZADEH, A.; N. O'ROURKE (2015) "Psychological and Sociocultural Adaptation: Acculturation, Depressive Symptoms, and Life Satisfaction Among Older Iranian Immigrants in Canada", **Clinical Gerontologist**, Vol. 38, No. 2, s. 116.
- NAKANISHI, H.; İ. SİRKECİ; H. CABBARLI (2008) **Sorunlu Bölgelerde Göç**, Birinci Baskı, Ankara, Global Yayınevi.
- NAVAS, M.; ve diğerleri (2005) "Relative Acculturation Extended Model (RAEM): New Contributions With Regard to the Study of Acculturation", **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 29, No. 1, ss. 22-23.

- NOELS, K. A.; J. W. BERRY (2006) "Acculturation in Canada", ss.275-281.
- OĞUZ H. (2015) "Kültürlerarası Karşılaşmaların Uzak İhtimali: Sığınmacılık Deneyiminde Gaziantep Örneği", **TESAM Akademi**, Cilt 2, Sayı 2, s. 161.
- ORHAN, O. (2011) "Suriye İç Savaşı ve Ortadoğu'da Güvenlik", **Ortadoğu Analiz**, Cilt 6, Sayı 63, ss. 36-39.
- ORHAN, O.; S. S. GÜNDOĞAR (2015) "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri", **Ortadoğu Stratejik Araştırmalar (ORSAM) Raporu**, Ankara.
- OUARASSE, O. A.; F. J. VAN DE VIJVER (2005) "The Role of Demographic Variables and Acculturation Attitudes in Predicting Sociocultural and Psychological Adaptation in Moroccans in the Netherlands", **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 29, No. 3, s.251-272.
- OPPONG, S. H. (2013) "The Problem Of Sampling in Qualitative Research", **Asian Journal of Management Sciences and Education**, Volume 2, Issue 2, s. 203.
- ÖNEN, C. Ve diğerleri (2014) "Bir Mülteci Kampında Yaşayan Suriyelilerde Depresyon ve Anksiyete Durumu", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, Sayı 6, s. 228.
- ÖZCAN, E. D. E. (2017) "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", **İş ve Hayat Dergisi**, Cilt 2, Sayı 4, s. 194.
- ÖZER, S.; S. R. ŞİRİN, & B. P. A. (2012) "Suriyeli Mülteci Çocuklar Saha Araştırması Sonuç Raporu, **Bahçeşehir Üniversitesi**.
- https://www.academia.edu/35704348/Suriyeli_Mülteci_Cocuklar_Saha_Arastirmasi_Sonuc_Raporu?auto=download pdf. Erişim Tarihi 15/05/2020.
- PAPADOPOULOS, D. K.; ve diğerleri (2015) "The Effect of Socio-Demographic Variables on Acculturation of Albanian Immigrants in Greece", **Procedia Economics and Finance**, Vol. 19, ss. 156-164.
- PERRUCHOUD, R.; J. REDPATH-CHROSS (ed.) (2013) "**Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü**, No: 31, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Yayınları.
- PETERSEN, W. (1958) "A General Typology of Migration", **American Sociological Review**, Volume 23, Issue 3, ss. 256-261.
- POYRAZ, Y. (2012) "Suriyeli Vatandaşların Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 20, Sayı 2, s. 65.
- QUEIROS, A.; ve diğerleri (2017) "Strengths and Limitations of Qualitative and Quantitative Research Methods", **European Journal of Education Studies**, ss. 370-377.

- REDFIELD, R.; ve diğerleri (1936) "Memorandum for The Study of Acculturation", **American Anthropologist**, Vol. 38, No. 1, s. 149.
- RIVERA, F. I. (2007) "Contextualizing the Experience of Young Latino Adults: Acculturation, Social Support and Depression", **Journal of Immigrant and Minority Health**, Volume 9, Issue 3, ss. 237-242.
- RUDMIN, F. W. (2003) "Critical History of the Acculturation Psychology of Assimilation, Seperation, Integration, and Marginalization", **Review of General Psychology**, Volume 7, Issue 1, s. 9.
- SABATIER, C.; J.W. BERRY (2008) "The Role of Family Acculturation, Parental Style, and Perceived Discrimination in the Adaptation of Second-Generation Immigrant Youth in France and Canada", **European Journal of Developmental Psychology**, Vol. 5, No. 2, ss. 159-185.
- SAÇAN, S. (2017) "Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi", **Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss. 34-35.
- SAM, D. L.; J. W. BERRY (1995) "Acculturative Stress Among Young Immigrants in Norway", **Scandinavian Journal of Psychology**, Vol. 36, No. 1, ss. 10-20.
- SAM, D. L. (2000) "Psychological Adaptation of Adolescents with Immigrant Backgrounds", **The Journal of Social**, Volume 140, Issue 1, ss. 10-20.
- SAM, D. L.; J. W. BERRY (2010) "Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet", **Perspectives on Psychological Science**, Vol. 5, Issue 4, ss. 477-479.
- SAYEGH, L.; J. C. LASRY (1993) "Immigrants Adaptation in Canada: Assimilation, Acculturation, and Orthogonal Cultural Identification", **Canadian Psychology/Psychologie Canadienne**, Vol. 34, No. 1, s. 102.
- SAYGIN, S. D. HASTA (2018) "Göç, Kültürleşme ve Uyum", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt 10, Sayı 3, ss. 313-309.
- SAYIN, Y.; ve diğerleri (2016) "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği" **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 31, ss. 1-3.
- SCHMITZ, P. G.; J. W. BERRY (2011) "Structure of Acculturation Attitudes and Their Relationships with Personality and Psychological Adaptation: A Study with Immigrant and National Samples in Germany", s. 54.
- SCHULZ, R. A. (1991) "Second Language Acquisition Theories and Teaching Practice: How Do They Fit?" **The Modern Language Journal**, Vol. 75, No. 1, s.18.

- SEARLE, W.; C. WARD (1990) "The Prediction of Psychological and Sociocultural Adjustment During Cross-Cultural Transitions", **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 14, No. 4, ss. 449-459).
- SEVİM, N. (2010) "Tüketici Kültürleşmesinin Almanya'daki Türk Göçmenlerin Gıda Tüketim ve Alışveriş Davranışları Üzerindeki Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Anadolu Üniversitesi, S. B. E. Eskişehir**.
- SMITH-CASTRO, V. (2003) "Acculturation and Psychological Adaptation", **Westport, Connecticut**, ss. 10-11.
- Suriye İç Savaşı 9. Yılına Girdi, (2019) "Çevrimiçi" <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-ic-savasi-9-yilina-girdi/1417715>, Erişim Tarihi: 04/12/2019.
- STEFFEN, P.; R. MERRİLL (2011) "The Association Between Religion and Acculturation in Utah Mexican Immigrants", **Mental Health, Religion & Culture**, Vol. 14, No. 6, s. 562.
- SUBAŞIOĞLU, D.; M. KARA (2018) "Türkiye'de Yazılı Basın Aracılığıyla Suriyeli Göçmenler Vakasının Toplumun Kutuplaştırılmasında Siyasi Bir Araç Haline Dönüştürülmesi", **IX Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi "Göç ve Toplum"**, Çanakkale, Türkiye, 15-17 Kasım, ss. 189-194.
- Suriye'den Türkiye'ye İlk Mülteci Grup (2011), "Çevrimiçi" <https://www.ensonhaber.com/suriyeden-turkiyeye-ilk-multeci-grup-2011-04-29.html> Erişim Tarihi: 24/11/2019.
- Syrian Network For Human Rights (SNHR) (2019) Eight Years Since the Start of the Popular Uprising in Syria, Terrible Violations Continue, s.3, "Çevrimiçi" http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/The_eighth_year_of_the_start_of_the_popular_movement_in_Syria_and_the_terrible_violations_continue_en.pdf Erişim Tarihi 29/10/2019.
- SZAPOCZNIK, J.; ve diğerleri (1980) "Bicultural Involvement and Adjustment in Hispanic-American Youths", **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 4, No. 3-4, ss. 353-365.
- ŞAHİN, B. (2010) "Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırılması: Kültürleşme", **Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 55, s. 107.
- ŞAHİN, M.; H. EŞİCİ (2020) "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Göçmenler ile Türklerin Birlikte Yaşam Kültürü: Değerler, Fırsatlar, Engeller", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt 8, Sayı 22, s. 91.

- ŞALVARCI, S. (2019) “Turizm İşletmelerinde İçsel Pazarlama, Sosyo-Kültürel Uyum ve Çalışan Memnuniyeti İlişkisi: Antalya’da Yapılan Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S. B. E. Konya**
- ŞEKER, B. D.; E. AKMAN (2016) “Uluslararası Öğrencilerin Psikolojik ve Sosyokültürel Süreçleri”, **Cukurova Medical Journal**, Vol. 41, No. 3, s.506.
- ŞEKER, B. D.; M. BOYSAN (2013) “İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”, **Yakın Doğu Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, s. 31.
- TANG, J.; T. P. O’BRIEN (1990) “Correlates of Vocational Success in Refugee Work Adaptation 1”, **Journal of Applied Social Psychology**, Vol. 20, No. 17, ss. 1444-1452.
- TANRIVERDİ, A. (2019) “Kayseri’deki Suriyelilerde Kültürel Uyum ve Din”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi, S.B.E. Kayseri**.
- T.C. Resmî Gazete** (05/09/1961) “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme”.
- T.C. Resmî Gazete** (05/08/1968) “Kararnameler”.
- TESKE, JR.; ve diğerleri (1974) “Acculturation and Assimilation: A Clarification”, **American Ethnologist**, Vol. 1, Issue 2, s. 351.
- THURNWALD, R. (1932) “The Psychology of Acculturation”, **American Anthropologist**, Volume 34, Issue 4, s. 557.
- TOPAL, A.H. (2015) “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Statüsü”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, s. 13.
- TORRES, L.; D. ROLLOCK (2007) “Acculturation and Depression Among Hispanics: The Moderating Effect of Intercultural Competence” **Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology**, Vol. 13, No. 1, s.10.
- Total Persons of Concern by Country of Asylum, (2019) “Çevrimiçi” <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, Erişim Tarihi 04/11/2019.
- TRACY, S. J. (2010) “Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research”, **Qualitative Inquiry**, Volume 16, Issue 10, ss. 846-848.
- TRICKETT, E. J.; D. BIRMAN (2005) “Acculturation, School Context, and School Outcomes: Adaptation of Refugee Adolescents from the Soviet Union”, **Psychology in the School**, Vol. 42, No. 1, s. 27.
- TÜRK, E. (2020) “Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş ve Beklentileri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 43, s. 169.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (t.y), “Çevrimiçi” <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 08/09/2019.

WALTERS, D.; K. PHYTHIAN, P. ANISEF (2007) “The Acculturation of Canadian Immigrants: Determinants of Ethnic Identification With the Host Society”, **Canadian Review of Sociology/ Revue Canadienne de Sociologie**, Vol. 44, No. 1, s. 39.

WARD, C.; W. C. CHANG (1997) “Cultural Fit”: A New Perspectives on Personality and Sojourner Adjustment”, **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 21, No.4, ss. 525-533.

WARD, C.; A. KENNEDY (1993) “Psychological and Socio-Cultural Adjustment During Cross-Cultural Transitions: A Comparison of Secondary Students Overseas and at Home” **International Journal of Psychology**, Vol. 28, No 2, s. 131-142.

WARD, C.; A. KENNEDY (1999) “The Measurement of Sociocultural Adaptation”, **International Journal of Intercultural Relations**, Vol. 23, No. 4, ss. 660-672.

WARD, C; A. RANA-DEUBA (1999) “Acculturation and Adaptation Revisted”, **Journal of Cross-Cultural Psychology**, Vol. 30, No. 2, s. 435.

WILLIAMS, C. L.; J. W. BERRY (1991) “Primary Prevention of Acculturative Stress Among Refugees: Application of Psychological Theory and Practice”, **American Psychologist**, Vol. 46, No. 6, ss. 632-638.

UNHCR (2018), **Global Trends Forced Displacement In 2018**.

ÜNLÜ, G. (2007) “Uluslararası göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde Mültecilik”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Üniversitesi S.B.E.** Muğla.

VAN DE VIJVER, F. J. (2015) “Dimension in Acculturation: One, Two or Many?”, **Psihologia Resurselor Umane**, Volume 13, Issue 1, s. 34.

VANG, P. D. (2013) “Generational Differences Among a Small Group of Hmong Americans”, **Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work**, Vol.22, No. 1, ss. 88-90.

VOLKAN, V. D. (2017) **Göçmenler ve Mülteciler: Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi**, 2. bs., Ankara, Pusula Yayınevi.

VOLKAN, V.D.; M. ŞAHİN; F. NEGAHDAR (2012) **Yeni Dünya Düzeni, Arap Baharı ve Türkiye**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), “Çevrimiçi” <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, Erişim Tarihi 28/09/2019.

- YAĞMUR, K.; F. J. VAN DE VIJYER (2012) “Acculturation and Language Orientations of Turkish Immigrants in Australia, France, Germany, and The Netherlands”, **Journal of Cross-Cultural Psychology**, Vol. 43, No. 7, ss. 1111-11124.
- YALÇIN, F. (2017) “İstanbul’da Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi S. B. E.** İstanbul.
- YILDIZ, İ. (2018) Türkiye’de Uluslararası Göçler ve Türkiye’nin Göç Politikaları, Ankara, Kırmızı Çatı Yayınları.
- YILDIRIM, A.; H. ŞİMŞEK (2016) **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, A. (2014) “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, **Electronic Turkish Studies**, Cilt 9, Sayı 2, s. 1687.
- YURTCAN, E. (2016) **Yargıtay Kararları Işığında Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti**, Ankara. Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- World Health Organization, Refugee and Migrant Health, “Çevrimiçi” <https://www.who.int/migrants/about/definitions/en/>, Erişim Tarihi 07/09/2019.
- ZAFER, A. B. (2015) “1878-1914 Yıllarında Balkanlar ve Kafkasya’dan Gelen İkinci Kuşak Göçmen Kadınların Kültürleşme Süreci (Bursa Vilayeti İnegöl Kazası Örneği)”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Uludağ Üniversitesi, S. B. E. Bursa.
- ZAFER, A. B. (2016) “Göç Çalışmaları için Bir Anahtar Olarak Kültürleşme Kavramı”, **Social Sciences Review of the Faculty of Sciences & Letters University of Uludağ/Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 19, Sayı 30, s. 89.
- ZAK, I. (1973) “Dimension of Jewish-American Identity”, **Psychological Reports**, Volume 33, Issue 3, ss. 891-900.
- ZHENG, X.; J. W. BERRY (1991) “Psychological Adaptation of Chinese Sojourners in Canada”, **International Journal of Psychology**, Vol. 26, No. 4, s. 452.

EKLER

EK 1: DENEKLERİN GÖNÜLLÜLÜĞÜ VE BİLGİLENDİRİLMİŞ OLUR FORMU

“Türkiye’de İkamet Eden Suriyelilerin Kültürel Uyum Sürecinin John W. Berry’nin Kültürleşme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Aydın İli Efeler İlçesi Örneği” isimli araştırma Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yonca YÜCE tarafından yürütölmektedir. Araştırma yüksek lisans tezidir.

Bu araştırmanın amacı Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş yetişkin bireylerin, Türk toplumundaki sosyo-költürel uyumunun değeriendirilmesi ve Berry’nin költürleşme stratejileri doğrultusunda költürleşme süreçlerinin incelenmesidir. Bu çalışmaya vereceğiniz katkılar, savaş ve göç deneyimi yaşamış mültecilerin göç ettikleri ölkede sosyo-költürel uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin aydınlatılmasına, uyumlarının artırılması yönünde yapılacak çalışmalara ve iyileştirmelere ışık tutacaktır.

Bu bağlamda Efeler İlçesi’nde yaşayan Suriyeli yetişkin bireylerle gerçekleştirilecek olan araştırmaya katılmak üzere davet edilmektesiniz. Katılım tamamen gönüllölük esasına dayanmaktadır ve katılımınız büyük önem taşımaktadır. Kararınızdan önce bilgilendirilmeniz amacıyla bu form hazırlanmıştır. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmanın bir parçası olmayı istemeniz durumunda formu imzalayınız.

Araştırmanın yapılabilmesi için, Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan gerekli tüm izinleri temin ettim. Araştırmanın uygulaması ortalama 1 saat sürecek olup Kişisel Bilgi Formu (Arapça/Türkçe) ve Görüşme Formu (Arapça/Türkçe) ile gerçekleştirilecektir. Araştırma, görüşme esnasında ve tüm çalışma boyunca çevirmen kullanılmadan Arapça yapılacaktır. Söylediklerinizi hatırlamak için görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Çalışmada fiziksel ve zihinsel sağlığınıza tehdit edici sorulara yer verilmemiştir. Fakat yine de cevapvermeyi istemediğiniz sorular olursa buna cevap vermeme hakkınız olduğunu sizinle paylaşmak isterim. Araştırma sonucunda sizden alınan bilgiler bilimsel amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır.

Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için de size herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında onayınızı çekmek hakkınız da bulunmaktadır.

İletişim için:

Yonca YÜCE

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlamadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacıya sordum ve doyurucu bilgiler aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyeip istemediğim konusunda karar verebilmem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin verimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Tarih: .../ .../

Katılımcı

Ad-Soyad

İmza

Araştırmacı

Ad-Soyad

İmza

EK 2: BİLGİLENDİRİLMİŞ OLUR FORMU

1. Aşağıda imzası olan ben " Türkiye’de İkamet Eden Suriyelilerin Kültürel Uyum Sürecinin John W. Berry’nin Kültürleşme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Aydın İli Efeler İlçesi Örneği " başlıklı çalışmaya katılmayı kabul ediyorum.

2. Bu çalışmayı yürüten araştırmacı çalışmanın yapısı, amacı ve muhtemel süresi, hakkında ayrıntılı sözlü ve yazılı bilgi verdi.

3. Araştırmacıya Türkiye’de İkamet Eden Suriyelilerin Kültürel Uyum Sürecinin John W. Berry’nin Kültürleşme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Aydın İli Efeler İlçesi Örneği çalışmasıyla ilgili her soruyu sorma fırsatını buldum. Cevapları ve bana verilen bilgiyi anladım.

4. Araştırmacı Yonca YÜCE’ye bilgilerin ayrıntılarını açıklamama ve benimle ilgili sırları koruması şartıyla benimle bu çalışmayı yapmasına izin veriyorum.

5. Çalışma boyunca tüm kurallara uyacağım, araştırmacı ile tam bir uyum içinde çalışacağım ve konuyla ilgili herhangi bir sorun çıktığında hemen onu arayacağımı kabul ediyorum.

6. Bu çalışma sonuçlarının kullanılmasını kısıtlamayacağımı ve yayın, rapor ve benzeri bilimsel dokümanlarda kullanabileceğini kabul ediyorum.

7. Bu çalışmadan istediğim zaman çıkabileceğimi anladım.

OKUDUM VE ONAYLADIM.

Katılımcının Adı ve Soyadı, Adresi: Tarih, İmza:

Araştırmacının Adı ve Soyadı, Adresi: Tarih, İmza:

EK 3: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Adınız:
2. Yaşınız:
3. Cinsiyetiniz:
4. Doğum Tarihi:
5. Doğum Yeri:
6. Medeni Durum:
Evli () Bekar () /Evli ise çocuk sayısı ()
7. Eğitim Durumunuz:
8. Meslek/Gelir düzeyi (Suriye’de ve Türkiye’de):
9. Türkiye’ye Suriye’nin hangi şehrinden geldiniz?
10. Türkiye’ye hangi yıl geldiniz?
11. Türkiye’de Aydın ili Efeler ilçesine gelmeden önce hangi illerde kaldınız?
12. Türkiye’de herhangi bir yardım alıyor musunuz? (Sosyal destek)
 - Ayni yardım:
 - Nakdi yardım:

EK: 4 KİŞİSEL BİLGİ FORMU ARAPÇA

نموذج المعلومات الشخصية

1. اسمك :
2. عمرك :
3. الجنس :
4. تاريخ الميلاد :
5. مكان الولادة :
6. الحالة المدنية :
- () متزوج () أعزب / () إذا كان متزوجاً ، عدد الأطفال
7. حالة التعليم
8. المهنة / مستوى الدخل / في سوريا و تركي
9. ما المدينة التي أتيت من سوريا إلى تركيا؟
10. في أي عام أتيت إلى تركيا؟
11. في أي المحافظات بقيت قبل القدوم إلى منطقة إيفيلر في مقاطعة أيدين في تركيا؟
12. هل تحصل على أي مساعدة في تركيا؟ / دعم اجتماعي
- المساعدة العينية
- المساعدة النقدية

EK: 5 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU SORULARI

TÜRKİYE VE SURİYE'YE İLİŞKİN SORULAR

1. Türkiye'ye gelmeye karar vermenizdeki etkili olan faktörler nelerdir?
2. Türkiye'ye göç etmek konusunda ailenizin tutumları nasıldı?
3. Suriye'deki durumları nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Suriye'ye ziyarete gidiyor musunuz?

Cevabınız evetse, ne sıklıkta gidiyorsunuz?

5. Türkiye dışında başka bir ülkede yaşamak ister miydiniz?

Cevabınız evetse, bu şekilde düşünmenizdeki sebebi nedir?

6. T. C. Vatandaşlığına geçmek ister miydiniz?

Cevabınız evetse, böyle düşünmenizdeki etkili olan durumları bizimle paylaşmak ister misiniz?

KÜLTÜRLEŞME SÜRECİNE İLİŞKİN SORULAR

1. Türkiye'ye ilk geldiğiniz zamanlarınızı düşünün. O zamandan şimdiki zamana kadar kültürünüzde değişiklikler oldu mu? Nasıl?

- Türk toplumuna yönelik düşüncelerinizde ve tutumlarınızda bir değişim oldu mu? Cevabınız evetse, nasıl?

2. Türkiye'ye gelirken yaşadığınız durumları bize nasıl anlatırsınız? O zaman ki yaşadığınız durumlar şu an ki hayatınızı etkiliyor mu?

3. Türk halkı ve kültürü ile ilgili başa çıkamayıp sizi zorlayan hadiseler yaşadınız mı? Cevabınız evetse, zorlukları aşabilmek için hangi başa çıkma stratejilerini kullanıyorsunuz? (Problem çözme, dayanıklılık, beklentileri düşük tutma)

4. Farklı bir kültürde yaşamak kişiliğinizi ve sosyal çevrenizdeki ilişkilerinizi nasıl etkiledi?

5. Televizyon izlerken Türk mü yoksa kendi kültürünüzden olan kanalları mı tercih ediyorsunuz?

6. Türk medyasında Suriyelilerle ilgili yer alan haberleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

7. Türk devletinin size yönelik tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİ VE TUTUMLARI

1. Türk toplumu ve Türk halkı hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Türk komşularınız ile olan ilişkileriniz hakkında bilgi verir misiniz?
(Görüşme sıklığı, samimiyet derecesi, yakınlık hissi ve vb.)
3. Yaşadığınız yerdeki Türklerin size olan bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Yaşadığınız ülkenin kültüründe size yakın olan değerler olduğunu düşünüyor musunuz?
5. Türkçe biliyor musunuz? Cevabınız evetse, nasıl öğrendiniz ve ne derece biliyorsunuz? Cevabınız hayırsa, öğrenmek istiyor musunuz?
6. Türk kültürünün hangi özelliklerini beğeniyorsunuz?
7. Türkiye’de yaşarken kendi kültürünüzü nasıl yaşıyorsunuz?
8. Kendi kültürünüzden bize bahseder misiniz?
9. Suriyelilerle ne sıklıkta faaliyetler düzenliyorsunuz? (Mahalle tercihi, alış-veriş, sohbet vb.)
10. Suriye’ye geri dönmek ister miydiniz?

SOSYO-KÜLTÜREL VE PSİKOLOJİK UYUM

1. İki farklı kültür içinde yaşamakta olan bir birey olarak, Türkiye’deki yaşantınızı bize nasıl anlatırsınız?
2. Türk kültürü hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye’ye gelmeden önceki düşünceleriniz ile geldikten sonraki düşünceleriniz arasında bir değişim oldu mu?
3. Türkiye’de kendi kültürünüzü memleketinizde olduğu gibi aynı yoğunlukta yaşıyor musunuz?
4. Türkiye’de yaşadığınız süre boyunca kendi kültürünüzle Türk kültürü arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri bize nasıl tarif edersiniz?
5. Türk halkına uyum sağlamak ister miydiniz?
6. Türkiye’de kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
7. Sizin için hoş bir durum olmadığını biliyorum, ama önyargı/ayrımcılık veya ötekileştirilmeye hiç maruz kaldınız mı?

8. Şu anki yaşantınız doğrultusunda, geleceğinizi ve çocuklarınızın geleceğini nasıl tanımlarsınız?

9. Türkiye’deki yaşantınızda sizi ruhsal olarak etkileyen zorluklarla karşılaştınız mı?

10. Mevcut maddi durumunuz sosyal ve kültürel hayatınızı nasıl etkiliyor?

EK 6: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI (ARAPÇA)

أسئلة المقابلة

أسئلة حول تركيا وسوريا

1. ماهي العوامل المؤثرة على قرار قدومكم إلى تركيا؟
2. كيف كان موقف عائلتكم بخصوص الهجرة إلى تركيا؟
3. كيف تقيّمون الأوضاع في سوريا؟
4. هل تذهبون للزيارة إلى سوريا؟ إذا كان جوابكم نعم، كم مرة تذهبون عادة؟
5. هل ترغبون بالعيش في دولة أخرى خارج تركيا؟ إذا كان جوابكم نعم، ماهو السبب في تفكيركم بهذا الشكل؟
6. هل ترغبون بالحصول على الجنسية التركية؟ إذا كان جوابكم نعم، هل ترغبون بمشاركة العوامل المؤثرة على تفكيركم بهذا الشكل معنا؟

أسئلة حول عملية التثاقف

1. فكروا في أول أوقاتكم حين قدمتم إلى تركيا. هل أصبحت تغييرات في ثقافتكم من تلك اللحظة لحد الآن؟ كيف؟
2. -هل أصبحت تغييرات في مواقفكم وأفكاركم تجاه المجتمع التركي؟ إذا كان جوابكم نعم، كيف؟
كيف تشرحون لنا الأوضاع التي عشتوها أثناء قدومكم إلى تركيا؟ هل أثرت تلك الأوضاع على حياتكم الحالي؟
3. هل أصبحت معكم حوادث عصبية ولم تكونوا قادرين على مواجهتها مع الثقافة التركية والشعب التركي؟ إذا كان جوابكم نعم، ماهي إستراتيجيات المواجهة التي تستخدمونها للتخلص من الصعوبات؟ (حل المشاكل، التحمل، إبقاء التوقعات منخفضة)
4. كيف أثر العيش في ثقافة مختلفة على شخصيتكم وعلاقاتكم في وسطكم الاجتماعي؟
5. هل تشاهدون القنوات التركية أم تفضلون القنوات التي تنتمي لثقافتكم عند مشاهدتكم للتلفاز؟
6. كيف تقيّمون الأخبار التي تصدر عن السوريين في الإعلام التركي؟
7. كيف تقيّمون مواقف الدولة التركية تجاهكم؟ ما هي العوامل الفاعلة في تفكيركم بهذا الشكل؟

استراتيجيات (مواقف) التثاقف

1. ماذا تفكرون حول الثقافة التركية والشعب التركي؟
2. هل تعطوننا معلومات عن علاقاتكم مع جيرانكم الأتراك؟ (معدل الزيارات، درجة الألفة، الشعور بالتقارب، الخ.)
3. كيف تقيّمون وجهة نظر الأتراك تجاهكم في المكان الذي تعيشون فيه؟
4. هل تفكرون بأنّ هناك قيم قريبة منكم في ثقافة المجتمع الذي تعيشون فيه؟
5. هل تعرفون التركية؟
إذا كان جوابكم نعم، كيف تعلمتم وماهي درجة تعلمكم؟
إذا كان جوابكم لا، هل ترغبون بالتعلّم؟
6. ماهي الموصفات التي تحبونها في الثقافة التركية؟
7. كيف تعيشون ثقافتكم أثناء عيشكم في تركيا؟
8. هل تتحدثون لنا عن ثقافتكم؟
9. ماهو معدل المرات التي تنظمون بها فعاليات مع السوريين؟ (تفضيل الحي، تسوق، محادثة، الخ.)
10. هل تودّون العودة إلى سوريا؟

الانسجام الاجتماعي والثقافي والنفسي

1. كيف تشرحون لنا عيشكم في تركيا, كونكم فرد يعيش ضمن ثقافتين مختلفتين؟
2. ماذا تفكرون حول الثقافة التركية؟ هل أصبح تغييراً في أفكاركم ما بين قبل قدومكم إلى تركيا وما بعد القدوم؟
3. هل تعيشون ثقافتكم في تركيا في نفس الكثافة التي كنتم تعيشونها في بلدكم؟
4. كيف تصفون لنا الفروقات والتشابهات بين ثقافتكم والثقافة التركية طوال عيشكم في تركيا؟
5. هل ترغبون بالانسجام في المجتمع التركي؟
6. كيف تشعرون بنفسكم في تركيا؟
7. أعلم بأنه أمر غير مُرحَّب به من قبلكم ولكن هل تعرضتم للتعصب أو التمييز أو التهميش بأي شكل من الأشكال؟
- إذا كان جوابكم نعم, كيف تصفون تأثيراتها عليكم؟
8. في ظل حياتكم الحالي, كيف تعبّرون عن مستقبلكم ومستقبل أولادكم؟
9. هل صادفتم بصعوبات أثرت على نفسيّتكم أثناء عيشكم في تركيا؟
10. كيف يؤثر وضعكم المادي الحالي على حياتكم الثقافية والاجتماعية؟

EK 7: ETİK KURUL İZNİ

T.C. Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Araştırmacının Adı Soyadı	Yonca YÜCE
Araştırmanın Başlığı	Türkiye’de İkamet Eden Suriyelilerin Kültürel Uyum Sürecinin John W. Berry’nin Kültürleşme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Aydın İli Efeler İlçesi Örneği
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	15/06/2020
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	18/06/2020
Toplantı No. ve Karar tarihi:	2020-3 18/06/2020

Değerlendirme Formu

SONUÇ

1.	☒ Uygun
2.	Düzeltilmesi gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Görevsizlik: Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:
4.	☐ Uygun değildir: Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyadı ve imzaları

Prof. Dr. Gökhan ORHAN
Başkan

Prof. Dr. Burak DARICI
Üye
KATILMADI

Doç. Dr. Tarhan OKAN
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ömür KIZILGÖL
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN
Üye

ÖZGEÇMİŞ

Yonca YÜCE, 2016 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. 2017 yılında Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı.

